

การวิเคราะห์องค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ
ตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน
สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

**A Factor Analysis and Guidelines for Developing of Traits Administrators
From Islamic Principles in Islamic Private Schools
in Southern Border Provinces**

วัฒนชัย เนสะและ
Wattanachai Nesalaeh

วิทยานิพนธ์นี้สำหรับการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

**A Thesis Submitted in Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy in Islamic Studies
Prince of Songkla University**

2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ การวิเคราะห์องค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ
ตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้เขียน นายวัฒน์ชัย เนสะและ

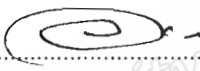
สาขาวิชา อิสลามศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะห์มัด ชีสุนทรง)

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อโพรอฮีม ฉกรรค์รักษาเขต)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะห์มัด ชีสุนทรง)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิละาะ แวอุเซ็ง)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.อับดุลฮากัม เสงปียา)

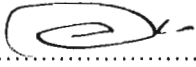

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มุฮัมมัดสกรี มั่นจูน)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยดำเนินการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟ้างูสง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มี
ส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะหมัด ยี่สุนทรง)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....

(นายวัฒนชัย เนสะและ)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อนและ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นายวิฒนชัย เนสะและ)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ชื่อวิทยานิพนธ์	การวิเคราะห์องค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้
ผู้เขียน	นายวัฒน์ชัย เนสะและ
สาขาวิชา	อิสลามศึกษา
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม และศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ หัวหน้าฝ่าย รองหัวหน้าฝ่ายและตัวแทนครูผู้สอน จำนวน 649 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) วิเคราะห์ห้ด้วยวิธีสกัดองค์ประกอบ (Principal Component Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ใช้การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 16 คน

ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ พร้อมด้วยผลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามที่สำคัญมีดังนี้

1. ด้านความรู้และทักษะการบริหาร 1) ผู้บริหารสมควรแลกเปลี่ยนความคิด เทคนิควิธีการบริหารงานใหม่ๆ ต่อกัน 2) ส่งเสริมให้ผู้บริหารเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับแนวโน้มทิศทางการพัฒนา และความท้าทายในอนาคต 3) สมควรศึกษาเรียนรู้ฝึกฝนด้วยตนเองในแขนงความรู้ และทักษะที่หลากหลาย

2. ด้านศรัทธาที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ 1) สมควรยึดมั่นปฏิบัติตามหลักศรัทธา ตามแนวทางอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลยามาอะฮ์ 2) ผู้บริหารสมควรพูดคุยในวาระการประชุมเกี่ยวกับการทำงานเพื่อให้บรรลุผลเชิงอุดมการณ์อิสลาม 3) สมควรจัดกิจกรรมวิชาการ และศึกษาคุณธรรมอิสลามแบบกลุ่ม (Halaqoh)

3. ด้านความจริงใจและน่าเชื่อถือ 1) สมควรศึกษาเกี่ยวกับผลบุญ และบาปของผู้ไม่รักษาความจริงใจและน่าเชื่อถือ 2) สมควรฟังการบรรยายธรรมศาสนาเกี่ยวกับผลบุญ และบาปของผู้

ที่ไม่รักษาความจริงและความน่าเชื่อถือ 3) สมควรให้ผู้ร่วมงานมีการประเมินการปฏิบัติงานของผู้บริหารได้

4. ด้านมารยาททางสังคม 1) สมควรทำการพัฒนาจิต โดยการสำนึกผิดขอภัยโทษต่ออัลลอฮ์ ^ﷻ ในข้อบกพร่องอย่างสม่ำเสมอ 2) สมควรเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะการปฏิสัมพันธ์ 3) สมควรฝึกฝนเกี่ยวกับมารยาทร่วมสมัยเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมแบบพหุวัฒนธรรม

5. ด้านการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม 1) สมควรละหมาดตะฮัจญ์พร้อมด้วยขอพรเพื่อให้ตนเอง และทุกคนอยู่ในคำสอนของพระองค์อัลลอฮ์ ^ﷻ 2) สมควรสื่อสารสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหา 3) สมควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ทุกคน

6. ด้านกายภาพและสุขภาพ 1) สมควรสร้างความเคยชินต่อการตามแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ^ﷺ เกี่ยวกับความสะอาด และการดูแลสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ 2) โรงเรียนสมควรให้สวัสดิการตรวจสุขภาพประจำปีแบบมีคุณภาพ

7. ด้านการประชุมปรึกษาหารือ 1) สมควรเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการประชุมแบบชูรอ 2) สมควรให้ความสำคัญต่อเนื้อหาข้อคิดเห็นของผู้ร่วมงานมากกว่าพิจารณาที่ตัวบุคคล

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Thesis Title	Factor Analysis and Guidelines for Developing Leadership Traits Based on Islamic Principles of Islamic Private School Administrators in Southern Border Provinces.
Author	Mr. Wattanachai Nesalaeh
Major Program	Islamic Studies
Academic Year	2017

ABSTRACT

This research is a mixed method research which aims to analyze the components of leadership traits based on Islamic principles and to study guidelines for developing leadership traits based on Islamic principles of Islamic private school administrators in southern border provinces. The 649 samples used in this research include head of divisions, deputy head of division and teachers' representatives. For quantitative data, questionnaires were employed to collect the research data and the exploratory factor analysis (EFA) technique with statistical software package was used to analyze the data. For qualitative data, focus group discussion with 16 expert panels was employed to collect the data. The results of EFA provided evidence for the seven-dimensional nature of leadership traits of Islamic private school administrators and guideline for their development were as bellows;

1. Knowledge and management skills. The guidelines for their development as follows; 1) administrators should exchange ideas and new management techniques, 2) administrators should be encouraged to attend workshop related to future trends development and its challenges, 3) administrators should engage themselves with self-learning about various discipline of knowledge and skills

2. Principles of faith and to be sincere to Allah. The guidelines for their development as follows; 1) adhering to the faith based on *ahlil al-sunnah wa al-Jamaah*, 2) administrators should talk on the meeting agenda regarding the work to achieve Islamic ideology, and 3) organizing academic activities and studying Islamic morality in groups.

3. The authenticity and trust. The guidelines for their development as follows; 1) studying about the merits and sins of those who fail to keep the authenticity and trust.

2) listening to religious lectures on the merits and sins of those who fail to keep the authenticity and trust and 3) it is desirable for the co-workers to evaluate the performance of the administrators.

4. Social etiquette. The guidelines for their development as follows; 1) developing mental by way of building awareness of wrong doing and making repentance and asking forgiveness consistently for any deficiency from Allah 2) It is appropriate to participate in social activities with the community to develop interpersonal skills. 3) It is advisable to practice contemporary etiquette for attaining social cohesion in Multicultural society.

5. Propagating and communicating Islamic teaching. The guidelines for their development as follows; 1) performing *Tahajud* congregationally to ask for self and others to be always in the realm of religious teaching, 2) It is worthy to insert Islamic teachings when solving problems. 3) behaving a good example to all.

6. External personality and health. The guidelines for their development as follows; 1) building up familiarity by imitating the example of the Prophet Muhammad (Peace be upon him) regarding to the matter of cleanliness and health care, 2) schools should provide quality health checkup annually.

7. Consultation. The guidelines for their development as follows; 1) it is advisable for administrators to attend training to learn the pattern of consultation in Islam. 2) it is advisable to focus on the content of the participants' comments rather than on considering the individual characteristics.

موضوع البحث	تحليل مكونات وطرق تنمية مواصفات القائد الإداري وفق شريعة الإسلام لمدراء المدارس الإسلامية الأهلية بجنوب تايلاند
الباحث	وتانا شاي نيساليح
القسم	الدراسات الإسلامية
العام الجامعي	1439 هجرية

مستخلص البحث

استخدم هذا البحث منهج البحث المندمج فيهدف إلى تحليل مكونات وطرق تنمية مواصفات القائد الإداري وفق شريعة الإسلام لمدراء المدارس الإسلامية الأهلية بجنوب تايلاند ، وأفراد العينة هم مسؤولي اللجان ونوابهم ونواب المعلمين البالغ عددهم جميعاً 649 شخصاً باستخدام الاستبانات في جمع المعلومات وكما استخدمت إحصائية التحليل العاملي الاستكشافي حُلَّت بطريقة المكون الرئيسي عبر برنامج الإحصاء المتكامل ، ودراسة طرق تنمية مواصفات القائد الإداري وفق شريعة الإسلام بطريقة المجموعة البؤرية البالغ عدد المشاركين الخبراء 16 شخصاً، كما توصل البحث إلى أن مواصفات القائد الإداري مع تنميتها وفق شريعة الإسلام لمدراء المدارس الإسلامية الأهلية بجنوب تايلاند تتكون من سبع مكونات تلزم المدراء بها وهي:

1. من حيث المعرفة والمهارة الإدارية (1 تبادل الآراء والأساليب الإدارية الحديث
- 2) المشاركة دورة توقعات وتحديات التنمية المستقبلية (3 تعلم ذاتي في فنون العلوم والمهارات المختلفة.
2. من حيث الإيمان والإخلاص لله سبحانه وتعالى (1 التمسك بمنهج أهل السنة والجماعة (2) التحدث عن مبادئ الإسلام في اللقاءات (3) إقامة البرامج العلمية ودراسة الآداب الإسلامية الجماعية (الحلقات العلمية)

3. من حيث الصدق والأمانة 1) دراسة فضائل الصدق والأمانة وآثام تركهما
2) الاستماع إلى نصائح دينية عن فضائل الصدق والأمانة وآثام تركهما 3) فسح المجال للمشاركين
في العمل تقويم أعمال المدراء
4. من حيث الأخلاق الاجتماعية 1) استمرار محاسبة النفس باستغفار الله سبحانه
وتعالى عند التقصير في الأعمال 2) مشاركة البرامج الاجتماعية لتنمية السلوكيات الاجتماعية 3)
التدريب على معايشة المجتمع ذي الثقافات المختلفة بالسلوكيات المشتركة الحديثة
5. من حيث نشر رسالة الإسلام 1) صلاة التهجد والدعاء للنفس وللآخرين على العيش
تحت شريعة الله سبحانه وتعالى 2) حل المشكلات بتعاليم الإسلام 3) القدوة الحسنة للآخرين
6. من حيث الشخصية والصحة 1) تعويد النفس على متابعة الرسول صلى الله عليه
وسلم في النظافة والصحة 2) إقامة المشروع ذات الجودة لفحص الصحة السنوي في المدارس
7. من حيث الشورى 1) المشاركة في دورة كيفية الشورى الإسلامية 2) الاهتمام
بآراء المقترحين لا بذاتهم

กิตติกรรมประกาศ

บรรดาการสรรเสริญทั้งหมดเป็นเอกสิทธิ์ของเอกองค์อัลเลาะห์ ﷻ ผู้ทรงอภิบาลแห่งสากลโลก และขอความสันติจงมีแก่ท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ และบรรดาสมาชิกครอบครัวของท่าน รวมทั้งบรรดาสาวกและบรรดาศาสดาทั้งหมดของพระองค์

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ดีด้วยความโปรดปรานของเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ และด้วยความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อะห์มัด บิ่สุนทรง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ให้ข้อคิดเห็นและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ มาโดยตลอด ขอขอบคุณอย่างสูง และขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง ดร.อับดุลฮากัม เฮ็งปียา ดร. ชัมซู สาอุ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มุฮัมมัดสสกรี มัณยูนู และดร.มะรอนิง ตาแลมิง ที่ได้สละเวลากรุณาตรวจสอบเครื่องมือและเป็นผู้ทรงคุณวุฒิวิจย และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเครื่องมือวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อะห์มัด บิ่สุนทรง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง รองศาสตราจารย์ ดร.อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต ดร. อับดุลฮากัม เฮ็งปียา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มุฮัมมัดสสกรี มัณยูนู ที่ได้ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้ให้ข้อเสนอแนะข้อคิดเห็น เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอขอบคุณบรรดาคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทวิชา เพื่อนพ้อง บิดามารดา ภรรยา และลูกๆที่เป็นแรงบันดาลใจ รวมถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา และบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้อนุเคราะห์ทุนการศึกษา และทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณหัวหน้าฝ่าย รองหัวหน้าฝ่ายครูผู้สอนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และผู้ทรงคุณวุฒิที่สละเวลาร่วมสนทนากลุ่มเพื่อให้ข้อมูลวิจัย

สุดท้ายนี้ขอพรจากเอกองค์อัลเลาะห์ ﷻ ทรงประทานความโปรดปราน ความเมตตาปราณี ความดีทั้งหลายแก่บุคคลดังกล่าวทั้งในโลกนี้และโลกหน้าด้วยเทอญ

วัฒน์ชัย เนสะและ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(5)
Abstract	(7)
مستخلص البحث	(9)
กิตติกรรมประกาศ	(11)
สารบัญ	(12)
รายการตาราง	(17)
รายการภาพประกอบ	(19)
ตารางปริวรรตอักษร	(20)
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหา และปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.3 คำถามการวิจัย	6
1.4 กรอบแนวคิดของการวิจัย	6
1.5 ขอบเขตการวิจัย	8
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	9
2. อัล-กูรอาน อัล-ฮาดีษ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
2.1 อัล-กูรอาน อัล-ฮาดีษ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
2.1.1 อัล-กูรอาน	13
2.1.2 อัล-ฮาดีษ	17
2.1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	23
2.2 สภาพการบริหารงานของสำนักงานการศึกษาเอกชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	27
2.2.1 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	27
2.2.2 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	27
2.2.3 ประเภทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	29
2.2.4 โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	30

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.2.5 หลักสูตรในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	31
2.3 ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำ	32
2.3.1 ความหมายของผู้นำ	32
2.3.2 ความหมายของภาวะผู้นำ	33
2.4 วิวัฒนาการ ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีภาวะผู้นำ	36
2.4.1 ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ (The Trait Theory)	36
2.4.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม (The Behavioral Leadership)	37
2.4.3 ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (The Situational Leadership Theory)	40
2.4.4 ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ (The integrative Leadership Theory)	41
2.4.5 องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม	43
2.5 การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม	76
2.6 การวิเคราะห์องค์ประกอบ	80
2.6.1 ความหมายของการวิเคราะห์องค์ประกอบ	80
2.6.2 ประเภทของเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ	81
2.6.3 ประโยชน์ของเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ Factor Analysis	82
2.6.4 ข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบ	83
2.6.5 ความหมายของค่าต่างๆ ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ	86
2.6.6 ขั้นตอนการวิเคราะห์องค์ประกอบ	88
2.6.7 การออกแบบวิจัยและการประยุกต์ใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบ	88
2.7 การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research)	89
2.7.1 นิยามของการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research)	89
2.7.2 ความสำคัญของการวิจัยแบบผสมผสาน	89
2.7.3 รูปแบบของการวิจัยแบบผสมผสาน	90
2.7.4 กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน	91
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	92
2.8.1 งานวิจัยในประเทศ	92

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.8.2 งานวิจัยต่างประเทศ	95
3. วิธีดำเนินการวิจัย	100
ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลาม ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้	101
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด และหลักการของคุณลักษณะผู้นำ ทางการศึกษาตามหลักการอิสลามและทั่วไป	101
ขั้นตอนที่ 2 การสร้างกรอบการศึกษาการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบ คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้	103
ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษา ตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้	103
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	103
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	105
3.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	106
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	107
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA)	107
ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลาม ของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้	109
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด และหลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้	109
ขั้นตอนที่ 2 การยกร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษา ตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้	111
ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ	111

สารบัญ (ต่อ)

ขั้นตอนที่ 4	การยืนยันแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ	112
ขั้นตอนที่ 5	รายงานผลการวิจัยโดยนำเสนอข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย จัดทำร่างการรายงานผลการวิจัย	114
ขั้นตอนที่ 6	นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์	114
4. ผลการวิจัย		115
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		115
4.1.1	ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้	115
4.1.2	ผลการศึกษาแนวทางพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้	143
	1) ผลการตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนา คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม	147
	2) แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาอิสลามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ	155
	3) ผลการยืนยันแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	159
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	167
5.1	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	167
5.2	วิธีดำเนินการวิจัย	167

สารบัญ (ต่อ)

5.3 สรุปผลการวิจัย	171
5.4 อภิปรายผล	178
5.5 ข้อเสนอแนะ	193
5.5.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้	193
5.5.2 ข้อเสนอแนะในการจัดทำวิจัยครั้งต่อไป	194
บรรณานุกรม	195
หนังสือ	195
หนังสือแปล	198
วิทยานิพนธ์และวารสาร	198
วิจัยและเอกสารต่างประเทศ	201
 ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แสดงค่าไอเกินที่มีค่าต่ำกว่าหนึ่ง	212
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์	219
ภาคผนวก ค ราชนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	228
ภาคผนวก ง แบบประเมินความตรงเชิงเนื้อหา(Content Validity)	230
ภาคผนวก จ ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	248
ภาคผนวก ฉ แบบสอบถามฉบับหลังการปรับปรุงแก้ไข	260
ภาคผนวก ช เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ	272
ภาคผนวก ซ ข้อมูลประกอบเอกสารการสนทนากลุ่ม	277
ภาคผนวก ฌ นิพจน์ต้นฉบับ (Menu Script)	308
ประวัติผู้เขียน	350

รายการตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงการประมาณจำนวนตัวอย่างที่ใช้วิเคราะห์ห้อยค์ประกอบ	85
ตารางที่ 2 แสดงจำนวนโรงเรียนที่เป็นประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	104
ตารางที่ 3 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามที่เป็นบุคลากร โรงเรียน รองหัวหน้าฝ่าย และครูผู้สอน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้จำนวน 113 โรงเรียน	105
ตารางที่ 4 จำนวนร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของบุคลากรหัวหน้าฝ่าย รองหัวหน้าฝ่าย และครูผู้สอน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้	116
ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับคุณลักษณะผู้นำ ทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของตัวแปร	118
ตาราง 6 ผลการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับความเหมาะสมของเมตริกซ์ สหสัมพันธ์ในภาพรวมด้วย KMO and Barlett's Test	129
ตารางที่ 7 ค่าไอเคน ร้อยละของความแปรปรวน และร้อยละของความแปรปรวนสะสม	130
ตารางที่ 8 แสดงตัวแปรและค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปร	131
ตารางที่ 9 แสดงชื่อองค์ประกอบ และจำนวนตัวแปร	135
ตารางที่ 10 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าไอเคน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 1 ด้านความรู้ และทักษะการบริหาร (Fathanah)	136
ตารางที่ 11 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าไอเคน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 2 ด้านการมี หลักศรัทธาที่ถูกต้อง (Aqidah Salamah)	137
ตารางที่ 12 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าไอเคน ค่าร้อยละของความแปรปรวนและค่าร้อยละ	

รายการตาราง (ต่อ)

	หน้า
ของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 3 ด้านความซัจจริง และเป็นที่ยอมรับ (Siddiq & Amanah)	138
ตารางที่ 13 คำร้อยละของความแปรปรวน และคำร้อยละ ของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 4 ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ และค่าไอเคน ด้านมารยาททางสังคม (Akhlaqul Karimah)	139
ตารางที่ 14 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าไอเคน คำร้อยละของความแปรปรวน และคำร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 5 ด้านการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)	140
ตารางที่ 15 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าไอเคน คำร้อยละของความแปรปรวนและ คำร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 6 ด้านกายภาพและสุขภาพ	141
ตารางที่ 16 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าไอเคน คำร้อยละของความแปรปรวน และคำร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 7 ด้านการประชุม ปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura)	142
ตารางที่ 17 ผลการยกวางแผนทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการการศึกษา ตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้	143
ตารางที่ 18 ผลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะ ผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลาม	147
ตารางที่ 19 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านการปรับปรุง ตรวจสอบ หลังจากการยกวางแผนจากผู้ทรงคุณวุฒิ	155
ตารางที่ 20 แสดงแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของ ผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านการยืนยัน	160

รายการภาพประกอบ

หน้า

แผนภาพที่ 1 ภาพกรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง“การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้”	7
แผนภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงมิติพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งโครงสร้างงานกับมุ่งความสัมพันธ์	39
แผนภาพที่ 3 แสดงความร่วมกัน (Communalities)	87

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ตารางเปรียบเทียบพยัญชนะอาหรับ-ไทย

วิทยาลัยอิสลามศึกษา

ฉบับปรับปรุง 2558

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
ء ا	อะลีฟ/ ฮัมชะฮฺ	อในกรณีเป็นพยัญชนะ และ ฮในกรณีเป็นตัวสะกดสุดท้าย
ب	บอ	บ
ت	ตอ	ต
ث	ษอ	ษ
ج	จีม	ญ (จัญ ในกรณีเป็นตัวสะกด)
ح	ฮอ	ฮ
خ	คอ	ค
د	ดอล	ด
ذ	ษาล	ษ
ر	รอ	ร
ز	ซัย	ซ
س	ซีน	ส มีข้อยกเว้น เช่น มูซา อีซาฮาซีน เป็นต้น
ش	ชีน	ช
ص	ศอด	ศ
ض	ฎอด	ฎ
ط	ฏอ	ฏ
ظ	ศุอ	ศุ
ع	อัยนุ	อ

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
غ	ฆัยนุ	ฆ
ف	ฟาฮ์	ฟ
ق	กอฟ	ก
ك	กาฟ	ก
ل	ลาม	ล
م	มีม	ม
ن	นูน	น
ه	ฮาฮ์	ฮ ในกรณีเป็นพยัญชนะ และ ฮ ในกรณีเป็นตัวสะกดสุดท้าย
و	วาว	ว
ي	ยาฮ์	ย
الفتحة	อัลฟัตฮะฮ์ อ่านสระข้างบน	ะ (ในกรณีมีตัวสะกด เช่น มรวาน อาคัม ฯ) ะ , -ะ อี ในกรณีมีตัวสะกด) ละสระในบาง กรณี เช่น อะลี บะนี ฯ)
الكسرة	อัลกัศเราะฮ์ อ่านสระข้างล่าง	ิ
الضمة	อัญญุมมะฮ์ อ่านสระข้างหน้า	ุ
الفتحة الممدودة	อัลฟัตฮะฮ์ อัลมัมดูคะฮ์	า (อ ในกรณีมีตัวสะกด เช่น อัลฟา ร็อบ ฯ)
الكسرة الممدودة	อัลกัศเราะฮ์ อัลมัมดูคะฮ์	ำ
الضمة الممدودة	อัญญุมมะฮ์ อัลมัมดูคะฮ์	ู
ال-الشمسية	อลีฟ ลาม อัจซัมชียุซะฮ์	อั-ตามด้วยพยัญชนะตัวแรกของคำต่อไป เช่น อัคคีน อัญญีน ฯ

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
ال-القمرية	อะลีฟ ลาม อัลเกาะมะรีบะฮะฮฺ	อัล ตามด้วยคำต่อไปโดยไม่ต้องเว้นวรรค เช่น อัลกุรอาน อัลลอฮฺ อัลอิสลาม ฯ
ة	ตาอ์มีร์นูเฎาะฮฺ	ฮ์ เป็นเสียงเดียวกับ ฮฺ กรณีอ่านหยุดเป็นเสียง ฮ์ กรณีอ่านต่อเนื่องเป็นเสียง ต
ي	ยาอ์ มุค็็อฟพะพะฮฺ	อ่านและสะกดตามการเขียน เช่น ฟี
ي	ยาอ์ นิสบะฮฺ หรือ ยาอ์มุชัคคะคะฮฺ	สะกดยาอ์สองตัว เช่น บุชะ อัชชาฟีอิบะฮฺ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ตารางเปรียบเทียบอักษรอาหรับ-อังกฤษของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกา

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ا	อสีฟ	a
ب	บอ	b
ء	ฮัมชะฮุ	'a, 'i, 'u
ت	ตอ	t
ث	ษอ	th
ج	ญีม	j
ح	หออ	hə
خ	คอ	kh
د	คาล	d
ذ	ษาล	dh
ر	รออ	r
ز	ซาย	z
س	ซีน	s
ش	ชิน	sh
ص	ศอด	sə
ض	ฎอด	də
ط	ฏออ	tə
ظ	ซุออ	zə
ع	อัยนุ	'a, 'i, 'u
غ	ฆอบนุ	gh
ف	ฟา	f

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ق	กอฟ	q
ك	กาฟ	k
ل	ลาม	l
م	มีม	m
ن	นูน	n
هـ	ฮอ้	h
و	วาว	w
ي	ยอ้	y
ة، ة	ตอ้	h,t
(الفتحة)	ا, آ, إ, إ	a ,ay, aw
(الفتحة الممدودة)	آ	ā
(الكسرة)	-ِ	i
(الكسرة الممدودة)	-ِ	ī
(الضمة)	-ُ	u
(الضمة الممدودة)	-ُ	ū
ال-الشمسية		al-_ (al-Tirmidhiy)
ال-القمرية		al-_ (al-'Islamiyah)
الكسرة المشددة		iyy
الضمة المشددة		uww

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา และปัญหา

นับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2542 เป็นต้นมา ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวในการปฏิรูปการศึกษา เพราะเป็นสภาพบังคับของกฎหมายที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเร่งรัดพัฒนาคุณภาพของตนเองให้เป็นผู้ดำเนินการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู ส่วนครูต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้ได้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นครูจึงต้องปฏิรูปการสอนของตน ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้การบริหารการศึกษาของชาติได้เป็นไปด้วยดี และมีประสิทธิภาพตามความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องชักนำบุคลากรของโรงเรียนหันมาสร้างความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ให้มากที่สุดได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับระดับความเป็นผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนเป็นหลัก เกี่ยวกับผู้นำพบว่า พระองค์อัลลอฮ์ ﷺ ได้คำรัสไว้ว่า

(وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً
قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ
نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ)

ความว่า“จงรำลึกถึงเมื่อพระผู้อภิบาลของเจ้าได้กล่าวกับ มลาอิกะฮ์ว่า ฉะนั้นจะแต่งตั้งตัวแทนคนหนึ่ง ขึ้นบนหน้าแผ่นดิน บรรดา ملاอิกะฮ์ทูลว่า พระองค์จะทรงตั้งผู้ที่จะก่อการเสียหาย และหลังเล็ดตกกันในแผ่นดินกระนั้นหรือ ทั้งๆ ที่เรากล่าวสวดดี ด้วยการแซ่ซ้องสรรเสริญพระองค์ (และปฏิบัติ ตามคำบัญชา ของพระองค์) และเทิดทูนความบริสุทธิ์ของพระองค์”

(อันบาคอเราะฮ์ : 30)

นิเลาะ แวอุเซ็ง (2551) ได้กล่าวว่า “การบริหารจะมีผลต่อพฤติกรรมของสมาชิกในองค์กร ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมพฤติกรรมที่ดี และการแก้ไขพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน” ดังนั้นผู้บริหารองค์กรเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และถาวร การพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืนจำเป็นต้องพัฒนาตัวผู้บริหาร และทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรเสียก่อน

ปัจจุบันนี้องค์กรส่วนใหญ่มักใช้ทฤษฎีผู้นำตามแบบสังคมตะวันตกซึ่งพบว่าทฤษฎีผู้นำตามแบบสังคมตะวันตกไม่เพียงพอ เนื่องจากมีจุดบกพร่องเกี่ยวกับผู้นำเพราะทฤษฎี ผู้นำดังกล่าว เป็นองค์ความรู้ที่ศึกษาตามแนวทางของสังคมทางตะวันตกที่มีจุดเด่นจากการใช้ระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีการจดบันทึก และทดสอบทฤษฎีมาโดยลำดับจึงเป็นนิมิตรหมายอันดีที่นักคิดทั้งหลายจะเริ่มศึกษาทฤษฎีทางเลือกอื่นๆ เพื่อมาทดแทนทฤษฎีตะวันตก จึงมีความประจวบเหมาะที่จะศึกษาทฤษฎีผู้นำแบบอิสลาม และนำมาใช้อย่างจริงจัง และทำการฝึกฝนอย่างจริงจังมากขึ้น ดังที่ เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2552) กล่าวว่า “ในการพัฒนาการเป็นผู้นำของผู้บริหารควรจะเรียนรู้หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำควรมีโอกาสฝึกปฏิบัติมากๆ และเรียนรู้จากข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) การพัฒนาผู้นำจะต้องก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ของหลักการหรือทฤษฎี และประสบการณ์หรือการปฏิบัติจริง”

ดังนั้นแนวคิดในการพัฒนาพฤติกรรม และคุณลักษณะผู้นำในด้านต่างๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นที่จะพัฒนาผู้นำให้เป็นที่เคารพนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชาจนทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชารวมแรงรวมใจกัน ในปัจจุบันพบว่า ผู้นำองค์กรโดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาในระดับต่างๆ มักใช้วิธีการบริหารงานแบบรักษาการณ์ รักษาสภาพตำแหน่งของตนเอง ขาดความริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดวิสัยทัศน์ส่งผลให้ไม่สามารถตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วได้ ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงโดยพัฒนาคุณลักษณะผู้นำให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกโดยพัฒนาตนเองให้เป็นที่เลื่อมใสของผู้ตามโดยให้ความสำคัญต่อผู้ตามอย่างทั่วถึงกระตุ้นผู้ตามให้แก้ปัญหาด้วยวิธีการใหม่ๆ ที่ชาญฉลาดพัฒนาทักษะของผู้นำ หากผู้บริหารไม่มีการพัฒนาเพื่อปรับเปลี่ยนผู้นำของตนเองจะส่งผลให้ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาไม่เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นในระดับต่ำเพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้องค์กรนั้นดำเนินการอย่างไร เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 2) ได้กล่าวว่า “ผู้นำมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาองค์กร และการจัดการในทุกๆ ระดับทั้งในระดับโลก ระดับประเทศ หรือระดับท้องถิ่น ซึ่งผลสัมฤทธิ์ประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลล้วนขึ้นอยู่กับความคิด และแนวปฏิบัติของผู้นำเป็นสำคัญ”

ผู้บริหารหรือผู้นำที่มีคุณลักษณะผู้นำที่ดีย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของงานในองค์กรสูงขึ้น แม้ว่าสภาพการขององค์กรจะมีข้อจำกัดต่างๆ เพียงใดคุณลักษณะผู้นำจึงเป็นที่สนใจของนักวิชาการทางการบริหารทั้งในวงธุรกิจ อุตสาหกรรม การศึกษา รัฐบาล โรงพยาบาล หน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร และหน่วยงานอื่นๆ นอกจากนี้ได้มีการเสนอว่าควรมีการพัฒนาผู้นำให้มีผู้นำอย่างแท้จริง และกระทรวงศึกษาธิการ (2550: 1-2) กล่าวว่า “ผู้นำสัมพันธ์กับประสิทธิผลของงาน และผู้นำมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลขององค์กร เนื่องจากผู้นำมีความสำคัญ จึงมีแนวคิดและการศึกษาในเรื่องการพัฒนาความเป็นผู้นำหรือผู้นำ (Leadership) เกิดขึ้น” ส่วนในมาตรา 81 ซึ่งบัญญัติไว้ชัดเจนว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ โดยปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมรวมทั้งสนับสนุนการค้นคว้าวิจัย เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ ตลอดจนส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ” (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2546: 14-25) การพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ จะนำมาซึ่งการดำรงชีวิต และประกอบอาชีพอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เข้าใจ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกสามารถรวมเป็นพลังสร้างสรรค์ การพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน การศึกษาจึงเป็นเรื่องการพัฒนาคน การสร้าง “ทุนมนุษย์” อันเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคนที่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมจะเป็นกำลังที่มีคุณภาพของประเทศ จะเป็นกลไก และกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติอีกทอดหนึ่ง การศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้จะเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพเท่านั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ในมาตรา 6 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ส่วนกระทรวงศึกษาธิการ (2553: 13-23) ได้กล่าวถึงกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552-2561 ไว้ว่า เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาโดยการเลือกสรรเปลี่ยนแปลง และเพิ่มเติมแนวทางการดำเนินงานที่มีอยู่เดิมให้สามารถพัฒนาการศึกษาบรรลุถึงความเป็นเลิศทางการศึกษานั้นคือ การปฏิรูปการศึกษาตามแนวทาง 4 ประการคือ การปฏิรูปโรงเรียน และสถานศึกษา การปฏิรูปครู และบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูปการบริหารการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบในการจัดการศึกษา รวมทั้งปัจจัยต่างๆ และกระบวนการทำงานเพื่อหวังผลว่าคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจะสูงขึ้น เพื่อให้ทันต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ประเทศไทยจะต้องมีความสัมพันธ์ ความร่วมมือในเวทีการแข่งขันนานาประเทศได้ ในด้านการ

ปฏิรูปการศึกษาแนวใหม่ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชน และทุกภาคส่วนมีระบบการจัดการบริหารตามหลักธรรมมาภิบาล มีความโปร่งใส เป็นธรรม ตรวจสอบได้ ตลอดจนมีการนำระบบและวิธีการบริหารแนวใหม่มาใช้ และนวัตกรรมการบริหารเชิงคุณภาพ และสนับสนุนสถานศึกษาที่มีความพร้อมให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างอิสระคล่องตัวเป็นสถานศึกษานิตินุคคลเต็มรูปแบบ

นิเลาะ แวอุเซ็ง (2548) กล่าวว่า “ศาสตร์การบริหารได้วิวัฒนาการไปพร้อมๆ กับทฤษฎีผู้นำจากอดีตถึงปัจจุบันมีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน เพื่อเลือกเอาทฤษฎีผู้นำที่เหมาะสมที่สุด ทันสมัยที่สุด และครอบคลุมมากที่สุด อย่างไรก็ตามก็ยังพบข้อบกพร่อง และช่องว่างอยู่อีกมากมาย เมื่อนำมาบริหารองค์กร” จากการศึกษาเกี่ยวกับผู้นำผู้วิจัยพบว่า ยังมีทฤษฎีผู้นำที่น่าจะทันสมัย และสมบูรณ์ที่สุดในด้านคุณค่า มีคุณค่าสูงสุดด้านจิตวิญญาณ ได้รับความสำเร็จสูงสุดตามทฤษฎีของประวัติศาสตร์อิสลามที่ได้บันทึกไว้ น่าจะเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุดหากนำมาใช้อย่างจริงจัง และมีอิทธิพลต่อมวลมนุษยชาติสูงสุดจนถึงปัจจุบันทฤษฎีดังกล่าวนี้คือทฤษฎีผู้นำตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามที่มิงานาญิบผู้นำตามหลักการอิสลามมากมายหลายชิ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามเพื่อใช้เป็นแนวทางด้านผู้นำอิสลามแก่ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และแก่วงการการศึกษาโดยรวมในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศอิสลามกำลังได้รับความนิยมนิยม และได้ทำการวิจัยเพื่อนำมาพัฒนาประเทศชาติ เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมอย่างแพร่หลาย

Budiharto, S dan Himam, F. (2006). ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ (Prophetic Leadership) ต่อมาในปี ค.ศ. 2009 Fauzan และ Budiharto ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของการบริหารแบบผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ (Prophetic Leadership) ต่อความขยันทำงานของเจ้าหน้าที่ ผลวิจัยปรากฏว่า การบริหารแบบใช้คุณลักษณะผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่งผลให้ระดับความขยันทำงานของผู้ร่วมงานสูงขึ้นหลังจากนั้น Sus Budiharto และคณะได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อีกหลายชิ้นจนกระทั่งในปี ค.ศ. 2015 Andika Bima Taufan และ Budiharto ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบ และกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ (Prophetic Leader) โดยได้ศึกษากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำเชิงจิตวิทยา พัฒนาการตามช่วงอายุขัยโดยศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีองค์ประกอบคุณลักษณะ 4 ด้าน

ได้แก่ ความซัจจริง (Siddiq) ความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบต่อหน้าที่ (Amanah) การเผยแผ่คำสอน และการสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) มีความเฉลียวฉลาด (Fathanah) 2) การสร้างความเคยชินในการนำผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านข้างต้นมาใช้บริหารการศึกษาอิสลาม และใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ ส่วน Mas Muhammad Iqbal Al afghani (2008) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผลการวิจัยพบว่า มีองค์ประกอบคุณลักษณะ 4 ด้านดังกล่าวข้างต้นเช่นกัน Abu Sin (2553:138) ให้ทรรศนะว่า องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ประกอบด้วย 1. การเป็นแบบอย่างที่ดี (Qudwah Hasanah) 2. มีมารยาทดี 3. การประชุมปรึกษาหารือ 4. การฝึกและสอนงานแก่ผู้ร่วมงาน 5. การเชื่อมั่นในความสามารถของผู้ร่วมงาน และมอบอำนาจหน้าที่ในการทำงาน 6. ติดตามผลการทำงานบนพื้นฐานความรับผิดชอบ Kayo (2007:75) ให้ทรรศนะว่า คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ประกอบด้วย 1. มีความศรัทธา และขำเกรงต่ออัลลอฮ์ 2. มีความรู้ 3. มีทักษะการจัดการวางแผน และประเมินผล 4. มีความเข้มแข็งหนักแน่นในการปฏิบัติงาน 5. มีจิตสำนึกรับผิดชอบ รับฟังคำวิจารณ์ และยังมีงานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามอีกมากมายแต่น่าเสียดายข้อมูลเหล่านั้นยังไม่ค่อยมีการศึกษาวิจัยหรือตีพิมพ์เผยแพร่ในประเทศไทยเพื่อนำมาเป็นแนวทางพัฒนาผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลาม เพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการ โดยรวม และเป็นหลักการเพื่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีบริบทของโรงเรียนแบบอิสลามที่แตกต่างจากโรงเรียนแบบทั่วไปทั้งทางด้านศาสนา ความเชื่อ ทัศนคติ เจตคติ มีเอกลักษณ์โดดเด่นและให้ความสำคัญด้านคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในครั้งนี้ การวิจัยนี้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งข้อมูลจากการวิจัยนี้น่าจะเป็นเอกสารอ้างอิงที่สำคัญสำหรับการศึกษาวิจัยในประเทศไทยต่อไป และเป็นแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม น่าจะมีประโยชน์แก่วงการศึกษาโดยรวม และโดยเฉพาะแก่ผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของ
ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.3 คำถามการวิจัย

1.3.1 องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีอะไรบ้าง

1.3.2 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีอะไรบ้าง และเป็นอย่างไร

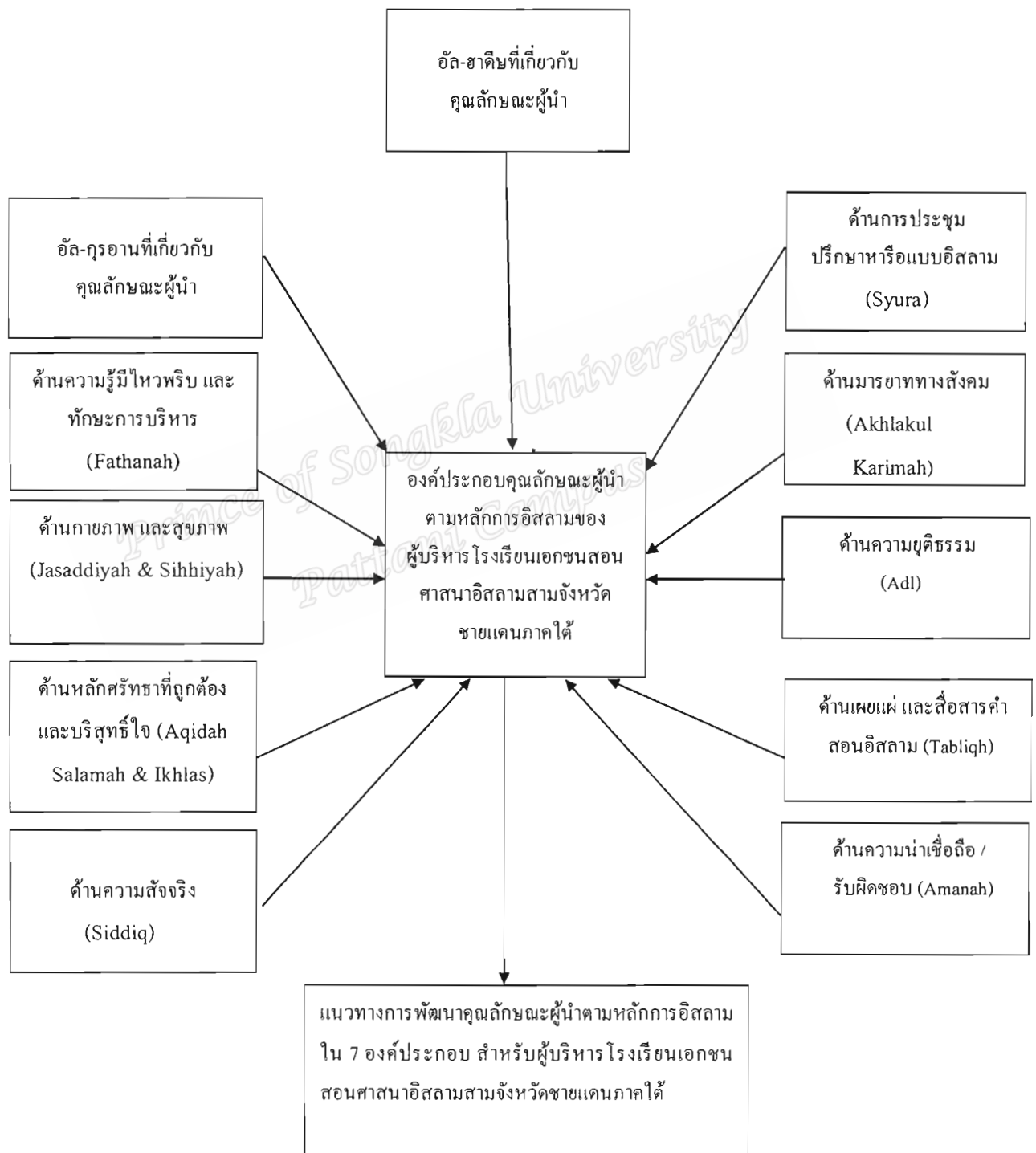
1.4 กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหาร
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการศึกษาวิเคราะห์ เอกสาร
งานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า
องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามประกอบด้วย

- 1) ด้านความซัจจริง (Siddiq)
- 2) ด้านความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบ (Amanah)
- 3) ด้านเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)
- 4) ด้านความรู้มีไหวพริบ และทักษะการบริหาร (Fathanah)
- 5) ด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ (Agidah Salimah & Ikhlas)
- 6) ด้านการประชุมปรึกษาหารือ (Syura)
- 7) ด้านความยุติธรรม (Adl)
- 8) ด้านการมีมารยาทงดงาม (Akhlakul Karimah)
- 9) ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Sihhiyah)

ดังนั้นบรรณานุกรมแนวคิดของนักวิชาการจากงานวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว
ข้างต้นเป็นแนวคิดหลักขั้นต้นที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตาม
หลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
สำหรับการวิจัยนี้ ดังนั้นสามารถแสดงเป็นภาพกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์องค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้”

จากกรอบแนวคิดการวิจัยข้างต้นผู้วิจัยได้ศึกษาอัล-กูรอาน อัล-ฮาดีษ และวรรณกรรมที่เกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า ส่วนใหญ่นักวิชาการให้ทรรศนะว่ามี 9 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) ด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ (Aqidah Salimah & Ikhlas) 2) ด้านความซัจจริง (Siddiq) 3) ด้านเป็นที่ไว้วางใจ / รับผิดชอบ (Amanah) 4) ด้านความรู้ และทักษะการบริหาร (Fathanah) 5) ด้านมารยาทที่งดงาม (Akhlakul Karimah) 6) ด้านการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) 7) ด้านประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Shura) และ 8) ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Jismiyah) และ 9) ด้านความยุติธรรม (Adl) จากแนวคิดของนักวิชาการส่วนหนึ่งประกอบด้วย Kumolohadi dan Budiharto (2013) Setiadi & Budi harto (2008) Arifiyanto dan Budiharto (2008) Fauzam and Budiharto (2009) Kuswanto and Budiharto (2012) Kumolohadi and Budiharto (2012) Ahmad Mustafa Al-maraghi (1989) Siti Ruchanah (2010) Hendro Guntur (2009) Maulidyah Amalina (2010) Siti Zulaikhah (2005) Ahmad Fadhil (2007) Djawidi Alhamdani (2010) Pitrajaya Burnama (2010) Abu'Isa Muhamad bin Isa bin Saurah (1995) มาญีดี อะลีคาน (2547) Siri Wiyanti (2006) Mujtahid (2011) Mamo Triyo Supriyatno (2008) Jamal Madhi (2002) Haryanto (2008) Nasy'at Al-Masri (1991) SySyaik Sa'id Hawwa (2002) Fadhl Ilahi (2004) Mujamil Qomar (2007) Fauzuddin Fauzuddin (2011) Andika Bima Taufan & Sus Budiharto (2015) และ Andansari dkk (2010) จากนั้นผู้วิจัยทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.5 ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยนี้ไว้ดังนี้

1.5.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามที่มีหลักการสอดคล้องกับ อัล-กูรอาน อัล-ฮาดีษ งานวิจัย วารสาร และบทความวิชาการ

1.5.2 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น

1.5.3 ผู้วิจัยทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบ หมายถึง การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะ ผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นเทคนิคทางสถิติสำหรับวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัว (Multivariate Analysis Techniques) ที่ออกแบบมาเพื่อช่วยให้ผู้วิจัยได้ใช้แสวงหาความรู้ ความจริงโดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) โดยการวิเคราะห์ด้วยวิธีสกัดองค์ประกอบ “PCA” (Principal Component Analysis) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

1.6.2 คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม หมายถึง คุณลักษณะสำคัญพื้นฐานของผู้นำตามหลักการอิสลามที่ได้จากอัล-กุรอาน อัล-ฮาดิษ งานวิจัยคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม และทั่วไปที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบมีนิยามศัพท์เฉพาะดังนี้

1) ด้านความซัจจริง (Siddiq) หมายถึง การยึดมั่นถ้อยมั่นต่อความซัจจริงที่มาจากอัลลอฮู ﷻ และแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่งผลให้ความคิด ทำที่ อารมณ์ที่แสดงออกทางพฤติกรรม คำพูด และการนิ่งเงียบทั้งหมดคือความซัจจริง เป็นความจริงที่มาจากคำสั่งของพระองค์อัลลอฮู ﷻ คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารสำหรับการวิจัยนี้ ได้แก่ การยึดมั่นถ้อยมั่นต่อกฎหมาย และความจริงที่มาจากอัลลอฮู และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ การปฏิรูปวัฒนธรรมเดิมๆ ที่ไม่เหมาะสม มีความจริงจิง การมีความซื่อสัตย์ พูดจริงทำจริง เชื่อมั่นในตนเอง มีจุดยืน มีอุดมการณ์เรียบง่ายหรือสมถะ เป็นธรรมชาติ จริงใจ เปิดเผย สุขุม มีสติ และสมาธิเคร่งครัดตามหลักการอิสลาม ยึดถือตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

2) ด้านความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบ (Amanah) หมายถึง คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงการมีอามานะฮ์ (รับผิดชอบ) ต่อสิทธิ และหน้าที่แสดงความมั่นใจต่อผู้ร่วมงานมีความไว้นือเชื่อใจ ความเคารพต่อผู้ร่วมงาน และได้รับการเคารพจากผู้ร่วมงาน มั่นใจในตัวเองเป็นที่ภูมิใจ สนับสนุนความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีความเป็นประชาธิปไตย คาดหวังต่อผลสัมฤทธิ์ของงานสูง หุ่นเททำงาน กระตือรือร้น มีความจริงจิงในการพูดคุยปลุกเร้ากำลัง

3) ด้านเผยแผ่ และสื่อสารอิสลาม (Tabliq) หมายถึง คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงการประพฤติตนเป็น อุสวาตุลฮาสานะฮ์ (แบบอย่างที่ดี) มีวิสัยทัศน์คะอ์วะฮ์ (เชิญชวน) สู่คำสอนอิสลามการทำงานที่ยึดมั่นต่อศาสนบัญญัติ กระตุ้นกำลังใจ

ในการทำงานเป็นแบบอย่างที่ดี ให้กำลังใจ เรียกร้องสู่การอิบาดะฮ์ (ภักดี) ต่อพระองค์อัลลอฮ์ มีการตกแต่งเรือนเรียกร้องให้ทำงานทุ่มเทจริงจังเพื่ออัลลอฮ์ แสดงให้เห็นภาพอนาคต

4) ด้านความรู้มีไหวพริบ และทักษะการบริหาร (Fathanah) หมายถึง คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงผู้บริหารมีความรู้ ความฉลาด มีทักษะในการบริหารการศึกษาอิสลาม ให้มีความสำคัญต่อความสำเร็จของงาน และความสำคัญต่อเพื่อนร่วมงาน เข้าใจจุดประสงค์ปลายทางของการศึกษาตามหลักการอิสลาม ส่งเสริมกระตุ้นสติปัญญาจัดให้ศึกษาดูงาน กระตุ้นให้คิดแก้ปัญหา อบรมทีมงานเพื่อเป็นกำลังสำรอง พุดคุยทำทาบสติปัญญาของผู้ร่วมงาน ร่วมกันแก้ปัญหา ให้คำปรึกษาด้านวิชาการ รู้จักใช้ความสามารถผู้ร่วมงาน ส่งเสริมการพัฒนาตน คิดแบบแก้ปัญหา มีทักษะ และความรู้การบริหารแบบอิสลาม ใช้ความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาบริหารงาน พุดจากระตุ้นกำลังใจ แบ่งงานให้ทุกคนทำตรงตามความถนัด และพัฒนาตนเองด้านความรู้ใหม่

5) ด้านการมีอาภีคะฮ์ที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ (Agidah Salimah & Ikhlas) หมายถึง คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงการมีหลักการยึดมั่นเกี่ยวกับความศรัทธาที่ถูกต้องตามหลักการอิสลามส่งผลให้เกิดการให้ความสำคัญต่อความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ และยึดถือหลักการอิสลามในการบริหารจัดการการศึกษาอิสลาม คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามในด้านนี้ได้แก่ การมีแนวคิดด้านหลักศรัทธาแบบทางสายกลาง มีความเชื่อมั่นต่อเป้าหมายการดำเนินชีวิต มีศรัทธาตามลัทธิอะฮ์ลิสซุนนะฮ์วัลยามาอะห์ มีแนวคิดเชิงอุดมการณ์ คิดเชิงบูรณาการ ปลูกฝังเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ปลูกฝังเจตนารมณ์เพื่ออัลลอฮ์ มีความทุ่มเททำงานถึงแม้ล้มหลังผู้คน กระตุ้นการทำงานเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเป็นหลัก มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนเข้าใจจุดประสงค์ปลายทางของการเรียน พยายามสื่อสาร และพุดคุยเกี่ยวกับหลักศรัทธาที่ถูกต้อง การพัฒนาเป้าหมาย ประเมินความก้าวหน้า การจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย มีความจริงใจ และบริสุทธิ์ใจ

6) ด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานทุกคนมีส่วนร่วมทางความคิดที่ไม่ขัดต่อหลักการอิสลามเพื่อกิจการของโรงเรียน คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงการใช้การประชุมเพื่อระดมความคิด การให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น การปรึกษาหารือเพื่อการแก้ปัญหา การปรึกษาหารือเพื่อวางแผนการทำงานร่วมกัน และการปรึกษาหารือเพื่อตัดสินใจ ปรึกษาหารือในเรื่องที่ไม่ขัดต่อคำสอนอิสลาม ใช้วิธีประชุมแบบท่านนบีมุฮัมมัด ปรึกษาหารือถึงแม้ในเรื่องที่เล็กน้อย ปรึกษาหารือเพื่ออัลลอฮ์ อธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของการชูรอ (ปรึกษาหารือ)

7) ด้านความยุติธรรม (Adl) หมายถึง คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงความเที่ยงตรง ไม่ลำเอียงในการให้คุณให้โทษแก่ผู้ร่วมงานทุกคนตามความเป็นจริง คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงการมีความยุติธรรมในการพิจารณาความดีความชอบ การมีวิจารณญาณ โดยยึดหลักการอิสลามความยุติธรรมในการพิจารณาความดีความชอบยุติธรรมในการแบ่งหน้าที่ให้ผู้ร่วมงานทำ ยุติธรรมในการรับฟังข้อเสนอแนะของผู้ร่วมงาน

8) ด้านการมีมารยาทงดงาม (Akhlaqul Karimah) หมายถึง การมีมารยาทดี ถ่อมตน และให้เกียรติ คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงการรักษามารยาท ควบคุมอารมณ์ได้ ความเป็นกันเอง และถ่อมตน การให้เกียรติผู้ร่วมงาน การรับฟังเรื่องราว และความคิดเห็น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และการมีมารยาทที่ดีตามหลักการอิสลาม มีความเสมอต้นเสมอปลายในด้านมารยาท นุ่มนวลมั่นคง ไม่เมินหน้าผู้คน ใช้สายตาแบบสุภาพ

9) ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Sihhiyah) หมายถึง คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสรุปได้จาก ด้านการมีสุขภาพกาย และบุคลิกดี (Sihah) ประกอบด้วย การมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง การไม่เสพสิ่งเสพติด ดูแลความสะอาดร่างกาย และเครื่องแต่งกายอยู่เสมอ ไม่มีโรคประจำตัวที่ร้ายแรง ชอบออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพ แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมต่อกาลเทศะมีความอดทนในการทำงาน มีสัดส่วนร่างกายสมส่วน และมีรูปร่างสง่างาม มีบุคลิกคล่องแคล่วว่องไว และมีทักษะความสามารถด้านการกีฬา และมีอารมณ์สดชื่นมั่นคง

1.6.3 ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม หมายถึง ผู้อำนวยการ ผู้จัดการ ผู้รับใบอนุญาต หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนตำแหน่งดังกล่าวในสถานศึกษาเอกชนที่เปิดสอนวิชาศาสนาควบคู่วิชาสามัญ

1.6.4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สำหรับการวิจัยนี้หมายถึง จังหวัดปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส

บทที่ 2

อัล-กูรออัน อัล-ฮาดีษ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยขอ
นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

- 2.1 อัล-กูรออัน อัล-ฮาดีษ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 2.1.1 อัล-กูรออัน
  - 2.1.2 อัล-ฮาดีษ
  - 2.1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 2.2 สภาพการบริหารงานของสำนักงานการศึกษาเอกชนในสามจังหวัด
  - 2.2.1 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
  - 2.2.2 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
  - 2.2.3 ประเภทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
  - 2.2.4 โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
  - 2.2.5 หลักสูตรในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
- 2.3 ความหมายของผู้นำ และภาวะผู้นำ
  - 2.3.1 ความหมายของผู้นำ
  - 2.3.2 ความหมายของภาวะผู้นำ
- 2.4 วรรณกรรมความเป็นมาแนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำ
  - 2.4.1 ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ (The Trait Theory)
  - 2.4.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม (The Behavioral Leadership)
  - 2.4.3 ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (The Situational Leadership Theory)
  - 2.4.4 ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ (The Integrative Leadership Theory)
  - 2.4.5 องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม
    - 1) ด้านความสัตย์จริง (Siddiq)
    - 2) ด้านความรับผิดชอบ / เป็นที่ไว้วางใจได้ (Amanah)
    - 3) ด้านการเผยแผ่อิสลาม (Tablihg)
    - 4) ด้านความฉลาดมีไหวพริบ (Fathanah)

- 5) การมีอาภีคະฮ์ที่ถูกต้อง (Agidah Salimah& Ikhlas)
- 6) การประชุมปรึกษาหารือ (Syura)
- 7) ด้านการมีมารยาทงดงาม (Akhlagul Karimah)
- 8) ด้านความยุติธรรม (Adl)
- 9) ด้านกายภาพและสุขภาพ (Jasadiyah& Sihhiyah)

2.5 การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

2.6 การวิเคราะห์องค์ประกอบ

2.6.1 ความหมายของการวิเคราะห์องค์ประกอบ

2.6.2 ประเภทของเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ

2.6.3 ประโยชน์ของเทคนิควิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis)

2.6.4 ข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบ

2.6.5 ข้อจำกัดและปัญหาของการใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบ

2.6.6 ความหมายของค่าต่างๆในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

2.6.7 ขั้นตอนการวิเคราะห์องค์ประกอบ

2.6.8 การออกแบบวิจัยและการประยุกต์ใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบ

2.7 การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research)

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.8.1 งานวิจัยในประเทศ

2.8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

2.1 อัล-กูรอาน อัล-ฮาดีษ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาอัล-กูรอาน อัล-ฮาดีษ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

2.1.1 อัล-กูรอาน

จากการศึกษาคัมภีร์อัล-กูรอานที่เกี่ยวข้องกับผู้นำพบว่าในอัล-กูรอาน พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสว่า

(وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ)

ความว่า “จงรำลึกถึงเมื่อพระผู้อภิบาลของเจ้าได้กล่าวกับ มลาอิกะฮ์ว่า ฉันจะแต่งตั้งตัวแทนคนหนึ่งขึ้นบนหน้าแผ่นดิน บรรดา ملاอิกะฮ์ทูลว่า พระองค์จะทรงตั้งผู้ที่จะก่อการเสียหาย และหลังเลือดกันบนแผ่นดินกระนั้นหรือ ทั้งๆ ที่เรากล่าวสวดดี ด้วยการแซ่ซ้องสรรเสริญพระองค์ (และปฏิบัติตามคำบัญชาของพระองค์) และเทิดทูนความบริสุทธิ์ของพระองค์”

(อัลบาคอเราะฮ์ : 30)

โองการข้างต้นอัลลอฮ์ได้มอบหน้าที่รับผิดชอบต่อมนุษย์ให้ทำหน้าที่ผู้นำ (Khalifah) บนหน้าแผ่นดินนี้ Maulidiyah Amalina Rizai, (2011) ได้กล่าวว่า มนุษย์ในฐานะผู้รับหน้าที่ (Amanah) จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อผู้มอบหมายหน้าที่นั้นคือ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ โดยมีหน้าที่ ได้แก่

- 1) ปฏิบัติคำสั่งใช้ทั้งหมดของอัลลอฮ์ ﷻ
- 2) ห่างไกลจากคำสั่งห้ามทั้งหมดของอัลลอฮ์ ﷻ
- 3) พอใจ (Ridha) และบริสุทธิ์ใจ (Ikhlas) ในการยอมรับต่อกฎหมาย (Hukum)

และข้อกำหนดต่างๆ ของอัลลอฮ์ ﷻ

คอติพะฮ์หรือผู้นำมีหน้าที่ความรับผิดชอบในสองมิติ ประกอบด้วย

- 1) รับผิดชอบในมิติความเป็นบ่าวของอัลลอฮ์ ﷻ ได้แก่ ต้องทำการภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ ดังที่พระองค์ได้ดำรัสไว้ว่า

(وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ)

ความว่า “และเราไม่ได้สร้างญินและมนุษย์มาเพื่ออื่นใด นอกจากเพื่อภักดีต่อพระองค์อัลลอฮ์เท่านั้น”

(อิซซารียาต 51 : 56)

2) รับผิดชอบในมิตความเป็นคอลีฟะฮ์หรือผู้นำ ได้แก่ มีหน้าที่ในการบริหารจัดการต่อทรัพยากรทั้งหลายที่อัลลอฮ์ได้ประทานมาบนหน้าแผ่นดิน โดยเฉพาะทรัพยากรที่เป็นมนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงสุด

ส่วนหนึ่งของบรรดานักอรรถาธิบายอัล-กุรอานมีทรรศนะว่า ผู้นำ (Khalifah) ในที่นี้หมายถึง ตัวแทนของพระองค์อัลลอฮ์ในการปฏิบัติตามคำสั่งของอัลลอฮ์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ดังนั้นคอลีฟะฮ์คือผู้ที่มีอำนาจสิทธิในการบริหารจัดการทรัพยากรของอัลลอฮ์ที่ประทานมาแก่มนุษย์บนหน้าแผ่นดินหรือหมายถึงผู้นำนั่นเอง

และพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสอีกว่า

يٰۤاٰوۤاُدُۤا اِنَّا جَعَلٰنٰكَ خَلِيۡفَةً فِى الْاَرْضِ فَاٰحْكُمۡ بَيْنَ النَّاسِ
بِاِحۡقٍ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ عَنۡ سَبِيۡلِ اللّٰهِ اِنَّ الَّذِيۡنَ
يَضِلُّوۡنَ عَنۡ سَبِيۡلِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيۡدٌۢ بِمَا نَسُوۡا يَوْمَ
الْحِسَابِ ﴿٢٦﴾

ความว่า “โอ้ดาวูดเอ๋ย! เราได้แต่งตั้งเจ้าให้เป็นตัวแทนในแผ่นดิน ดังนั้นเจ้าจงตัดสินคดีต่างๆ ระหว่างมนุษย์ด้วยความยุติธรรม และอย่าปฏิบัติตามอารมณ์ใฝ่ต่ำ มันจะทำให้เจ้าหลงไปจากทางของอัลลอฮ์ แท้จริงบรรดาผู้ที่หลงไปจากทางของอัลลอฮ์นั้น สำหรับพวกเขาจะได้รับการลงโทษอย่างสาหัสเนื่องด้วยพวกเขาลืมวันแห่งการชำระบัญชี”

(ศอด:26)

และพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสอีกว่า

ثُمَّ جَعَلٰنٰكُمْ خَلِيۡفَۃً فِى الْاَرْضِ مِّنۢۢ بَعۡدِهِمۡ لِنَنۡظُرَ كَيْفَ
تَعۡمَلُوۡنَ ﴿٢٧﴾

ความว่า “แล้วเราก็ได้แต่งตั้งพวกท่านให้เป็นตัวแทนในแผ่นดินหลังจากพวกเขาเหล่านั้น เพื่อเราจะดูว่าพวกท่านจะปฏิบัติตนอย่างไร”

(ยูनुส : 14)

และพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสอีกว่า

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ
فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ
دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا
يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ
فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾

ความว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสัญญาอยู่กับบรรดาผู้ศรัทธาในหมู่พวกเขาและบรรดาผู้กระทำความดีทั้งหลายว่า แน่แน่นอนพระองค์จะทรงให้พวกเขาเป็นตัวแทนสืบช่วงแผ่นดินเสมือนดังที่พระองค์ทรงให้บรรดาชนก่อนพวกเขาเป็นตัวแทนสืบช่วงมาก่อนแล้ว และพระองค์จะทรงทำให้ศาสนาของพวกเขาซึ่งพระองค์ทรงโปรดปรานเป็นที่มั่นคงเป็นเกียรติแก่พวกเขา และแน่นอนพระองค์จะทรงเปลี่ยนแปลงให้พวกเขาได้รับความปลอดภัยหลังจากความกลัวของพวกเขาโดยที่พวกเขาจะต้องเคารพภักดีข้าไม่ตั้งภาคีอื่นใดต่อข้า และผู้ใดปฏิเสธศรัทธาหลังจากนั้น ชนเหล่านั้นพวกเขาคือผู้ฟ้อฝืน”

(อันนูร:55)

อัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านคุณธรรมของผู้นำว่า

﴿ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ
وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴾

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้ให้ดำรงความยุติธรรม และทำความดีให้อើเพื่อแก่ญาติใกล้ชิด พระองค์ทรงห้ามความชั่วร้าย และการอธรรม พระองค์ทรงตักเตือนพวกเจ้าเพื่อพวกเจ้าจักได้รำลึก

(อัน-นะฮ์ลี : 90)

สาระสำคัญจากอัล-กุรอานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ข้างต้น ได้แก่ อัลลอฮ์สร้างมนุษย์มาบนหน้าแผ่นดินนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อภักดีต่ออัลลอฮ์ในหน้าที่หลัก 2 ประการ ได้แก่ 1) ในหน้าที่ความเป็นบ่าวเพื่อการภักดีนมัสการต่ออัลลอฮ์ และ 2) ในหน้าที่ผู้นำเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรของพระองค์แก่สิ่งมีชีวิตบนหน้าแผ่นดินนี้

2.1.2 อัล-ฮาดีษ

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าอัล-ฮาดีษที่เกี่ยวข้องกับผู้นำและสามารถเป็นหลักการแก่ผู้นำอิสลามได้ส่วนหนึ่ง ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ يَقُولُ :
كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ : الْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ
وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فَيَبِيتُ
زَوْجَهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْخَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ
وَكَلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ))

(رواه البخاري رقم 6605)

ความว่า “เล่าจากอับนุุมัรว่า “ฉันได้ยินท่านรอซูลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวไว้
“พวกท่านทุกคนมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และพวกท่านทุกคนจะต้องถูกสอบถามถึงสิ่งที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน ผู้นำมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และเขาจะต้องถูกสอบถามถึงสิ่งที่อยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของเขา ผู้ชายมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัว และเขาจะต้องถูกสอบถามถึงสิ่งที่อยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของเขา สตรีมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อบ้านสามี และเขาจะต้องถูกสอบถามถึงสิ่งที่อยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของตน คนรับใช้มีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อคุณแลทรัพย์สินของนาย และเขาจะต้องถูกสอบถามถึงสิ่งที

อยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของเขา ทุกท่านมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และจะต้องถูกสอบถามถึงสิ่งที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน”

(บันทึกโดยบุคอรี, n.d.:6605)

และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำที่มีความยุติธรรมว่า

((عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ قَالَ : إِنَّ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَدْنَاهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا أَمَامٌ عَادِلٌ . وَأَبْغَضُ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ وَأَبْعَدُهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا إِمَامًا جَائِرًا))

(رواه تدمذي رقم 1329)

ความว่า “เล่าจากอับดุลลาฮฺบุตรอัมรฺจากท่านนบีได้กล่าวว่า แท้จริงคนที่อัลลอฮฺรักยิ่งในหมู่มนุษย์ในวันกิยามะฮ์ และคนที่อยู่ใกล้ชิดกับอัลลอฮฺมากที่สุด ในหมู่มนุษย์คือ ผู้นำที่มีความยุติธรรม และคนที่อัลลอฮฺโกรธกริ้วมากที่สุด ในหมู่มนุษย์ คนที่ที่อยู่ห่างไกลจากอัลลอฮฺ ﷻ มากที่สุดในหมู่มนุษย์คือ ผู้นำที่อธรรม”

(บันทึกโดย Al-Tirmidhi, n.d.:1329)

และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวอีกว่า

((وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ لِأَشْجَعِ عَبْدِ الْفَيْسِ : إِنَّ فِيكَ خَصْلَتَيْنِ يَحِبُّهُمَا اللَّهُ : الْحِلْمُ وَالْأَنَاةُ))

(رواه مسلم رقم 5053)

ความว่า “เล่าจากอิบนุอับบาสว่า ท่านรอซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวแก่อัชชะฮัจญ์ (ผู้มีรอยแผลเป็นบนใบหน้า) อับดุลกอบส์ว่า ในตัวท่านมีสองประการที่อัลลอฮฺรัก ทั้งสองประการนั้นคือ ความขันติ และความสุชุม”

(บันทึกโดย MUSLIM, n.d. :5053)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวอีกว่า

((عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ قَالَ : الْأَنَاةُ مِنَ اللَّهِ وَالْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ))

(رواه الترمذي رقم 2012)

ความว่า “เล่าจากสะฮัล บุตร สะอัดจากท่านนบีได้กล่าวว่ ความสุญมาจากอัลลอฮ์ และความรีบร้อนมาจากชัยตอน”

(บันทึกโดย Al-Tirmidhi, n.d.:2012)

และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวอีกว่า

((وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الرَّفْقَ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ»))

(رواه البخاري رقم 6024)

ความว่า “เล่าจากอาอิชะหฺว่า ท่านรอซูลุลลอฮ์กล่าวว่ แน่แท้ อัลลอฮ์นนั้นสุภาพอ่อนโยน พระองค์รักความสุภาพอ่อนโยนในกิจการทั้งปวง”

(บันทึกโดย Al-Bukhari, n.d.:6024)

การแสดงความมุ่งหวังว่าผู้ร่วมงานจะทำงานได้สำเร็จเกี่ยวกับเรื่องนี้ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่

((إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ شَرًّا , وَلِكُلِّ شَرِّهِ فِتْرَةٌ , فَإِنْ صَاحَبَهَا سَدَدٌ وَقَارَبَ فَارْجُوهُ , وَإِنْ أَشِيرَ إِلَيْهِ بِالْأَصَابِعِ فَلَا تُعْدُوهُ))
(رواه الترمذي عن أبي هريرة رقم 5325)

ความว่า “แท้จริงทุกๆ สิ่ง (ที่กระทำ) ย่อมมีความกระตือรือร้น (เมื่อเริ่ม) และทุกๆ ความกระตือรือร้นก็ย่อมจะมีความเหนื่อยหน่าย (เมื่อทำไปนานๆ) ดังนั้นหากเจ้าของสิ่งนั้นได้ตั้งเป้าหมาย (ของการทำงาน) ไว้ และใกล้ชิด (ต่อการทำงานนั้น) พวกท่านก็พึงมุ่งหวังในตัวของเขา

ได้ (ว่าเขาจะทำงานชิ้นนั้นได้สำเร็จ) แต่ถ้าเขาถูกขัดขวาง (ของคนอื่น) พวกท่านก็อย่านับเขา (ในจำนวนผู้ที่ประสบความสำเร็จ)”

(บันทึกโดย Al- Tirmidhi, n.d.:5325)

และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวเกี่ยวกับความสำคัญของการทำงานไว้ว่า

عن أبي هريرة رضي الله عنه يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم « لَأَنْ يَحْتَطِبَ أَحَدُكُمْ حُزْمَةً عَلَى ظَهْرِهِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ أَحَدًا ، فَيُعْطِيَهُ أَوْ يَمْنَعَهُ »

(رواه البخاري رقم 1968)

ความว่า “อนุสุรียเราะฮฺเล่าว่า ท่านนบีได้กล่าวว่า “การที่พวกท่านคนใดทำงานแบกหามไม้ฟืนบนหลังของเขานั้น ย่อมดีกว่าที่เขาจะไปขอร้องจากผู้อื่นซึ่งเขาอาจจะให้หรือไม่ให้แก่เขาก็ได้”

(บันทึกโดย Al-Bukhari, n.d.: 1968)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้สั่งใช้ให้มีความสุภาพอ่อนโยนในการปฏิสัมพันธ์ในทุกกิจกรรมงานสามารถนำมาเป็นแนวทางค่านคุณลักษณะแก่ผู้นำว่า

((وَعَنْ عَا إِشْرَاضِيِ اللّٰه عَنهَا قَا كْت : قَا لَ رَسُوْلَ اللّٰه اِن اللّٰه رَفِيْقٌ يُّحِبُّ الرِّفْقَ فِي الْاَمْرِ كُلِّه))

(رواه البخاري رقم 6024)

ความว่า “เล่าจากอาอิชะหฺว่า ท่านรอซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า แน่แท้ อัลลอฮฺนั้นสุภาพอ่อนโยน พระองค์รักความสุภาพอ่อนโยนในกิจการทั้งปวง”

(บันทึกโดย Al-Bukhari, n.d.: 6024)

และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวถึงผลตอบแทนของผู้นำที่ยุติธรรมในวันกิยามะฮฺว่า

« عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَحَبَّ يَوْمٍ الْقِيَامَةِ وَأَدْنَاهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا إِمَامًا عَادِلًا وَأَبْغَضَ النَّاسِ إِلَيَّ اللَّهُ وَأَبْعَدَهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا إِمَامًا جَائِرًا »

(رواه الترمذي رقم 1329)

ความว่า “อบีสะอีดเล่าว่า ท่านรอซูลุลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวว่ “แท้จริงบุคคลที่เป็นที่รักของอัลลอฮ์มากที่สุดในวันกิยามะฮ์และได้อยู่ใกล้ซัดิ์ที่สุดกับพระองค์คือ ผู้นำที่ยุติธรรม และบุคคลที่เป็นที่โกรธกริ้วที่สุดของอัลลอฮ์ และอยู่ไกลมากที่สุดจากพระองค์คือ ผู้นำที่อยุติธรรม”

(บันทึกโดย Al-Tirmidhi, n.d.: 1329)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวอีกว่า

« عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لَأَنْيَحْتَبَ أَحَدُكُمْ حَزْمَةً عَلَى ظَهْرِهِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ , أَحَدٌ فَيُعْطِيَهُ أَوْ يَمْنَعَهُ»

(رواه البخاري رقم 6024)

ความว่า “อบูฮุร็อยเราะฮ์เล่าว่า ท่านนบีได้กล่าวว่ “การที่พวกท่านคนใดทำงานแบกหามไม้พืนบนหลังของเขานั้น ย่อมดีกว่าที่เขาจะไปขอทานจากผู้อื่นซึ่งเขาอาจจะให้หรือไม่ให้แก่เขาก็ได้”

(บันทึกโดย Al-Bukhari, n.d.:1968)

และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวเกี่ยวกับคุณลักษณะทางจิตใจไว้ว่า

« إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ , وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى , فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ , فَهَاجَرَتْهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ,

وَمَنْ كَانَتْ هَجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةً يَنْكِحُهَا فَهَجْرَتُهُ
إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ»

(رواه البخاري رقم 1)

ความว่า “โดยแท้จริงการกระทำทั้งหลายย่อมขึ้นอยู่กับเจตนา และแท้จริงแต่ละบุคคลย่อมได้รับผลตามที่เขาเจตนา ดังนั้นบุคคลใดซึ่งการอพยพของเขา (เป็นไป) เพื่ออัลลอฮ์ และรอซูลของพระองค์ แน่่อนการอพยพของเขานั้นก็เพื่ออัลลอฮ์ และรอซูลของพระองค์ และบุคคลใดซึ่งการอพยพของเขา (เป็นไป) เพื่อ (ธุรกิจ) ทางโลกที่เขาประสบกับมันหรือผู้หญิงที่เขาจะแต่งงานกับนางแน่อนการอพยพของเขานั้นก็ได้รับผลตามที่เขา (เจตนา) อพยพเพื่อสิ่งนั้น”

(บันทึกโดย Al-Bukhari, n.d.:1)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวเกี่ยวกับประโยชน์ของการพัฒนาตนเอง โดยการศึกษาหาความรู้ว่า

« سَاعَةٌ مِنْ عَالَمٍ مُتَكِيٍّ عَلَيَّ فَرَأَيْتَهُ يَنْظُرُ فِي عِلْمِهِ حَيْرٌ
مِنْ عِبَادَةِ الْعَابِدِ سَبْعِينَ عَامًا »

(رواه الدَّيْلَمِيُّ رقم 3205)

ความว่า “เพียงชั่วยามเดียวของผู้รู้ที่เอนหลังพิงอยู่บนที่นอนของเขา เพื่อพิจารณาในความรู้ของเขา ย่อมประเสริฐกว่าการทำนมัสการของผู้นมัสการถึง 70 ปี”

(บันทึกโดย Al-Dailami, n.d.:3205)

สาระสำคัญจากอัล-ฮาดิษที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้พอสังเขป ได้แก่ สิทธิ และหน้าที่ของผู้นำ และผู้ตามเป็นสิ่งที่จะต้องรับผิดชอบต่อพระองค์อัลลอฮ์ในบทบาท และหน้าที่ทั้งสองฝ่ายต้องรับผิดชอบในวันพิพากษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทั้งสองฝ่ายพึงระวังในสิทธิ และหน้าที่ของตนให้สอดคล้องตามหลักการอิสลามโดยยึดแบบอย่างของท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ เป็นแนวปฏิบัติในการทำงาน

2.1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงเฉพาะเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ได้แก่ อรรถาธิบายอัล-กุรอาน อัล-ฮาดีษ เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามส่วนหนึ่ง ประกอบด้วย

1) Ahmad Mustafa Al-maraghi (1989) ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับอรรถาธิบายอัล-กุรอาน เรื่อง Tafsir Al-maraghi ได้กล่าวถึงผู้นำ คุณลักษณะผู้นำ และการพัฒนาผู้นำตามหลักการอัล-กุรอาน วิธีการพัฒนาผู้นำ และหลักการเกี่ยวกับผู้นำ

2) Sayyid Quthub, (1976) ได้เขียนหนังสือเรื่อง Tafsir fi Dzilaal al-Quran ได้กล่าวถึงผู้นำ คุณลักษณะผู้นำ การพัฒนาผู้นำตามหลักอัล-กุรอาน และชีวประวัติผู้นำของบรรดาศาสดาที่เป็นแบบอย่างที่ดี

3) As-Suyuthi (1971) ได้เขียนเรื่อง Tafsir Jalalain ได้กล่าวถึงผู้นำ คุณลักษณะผู้นำ การพัฒนาผู้นำตามหลักอัล-กุรอาน แนวทางพัฒนาผู้นำ และชีวประวัติผู้นำของบรรดาศาสดาที่เป็นแบบอย่างที่ดี

4) Ibnu Katsir (1974) ได้เขียน Qur an Tafsir Ibnu Kashir ได้กล่าวถึงผู้นำ คุณลักษณะผู้นำ การพัฒนาผู้นำตามหลักอัล-กุรอาน แนวทางพัฒนาผู้นำ และชีวประวัติผู้นำของบรรดาศาสดาที่เป็นแบบอย่างที่ดี

5) Al-Qurthubi (2008) Tafsir Al-qurthubi ได้กล่าวถึงผู้นำ คุณลักษณะผู้นำ การพัฒนาผู้นำตามหลักอัล-กุรอาน แนวทางพัฒนาผู้นำ และชีวประวัติผู้นำของบรรดาศาสดาที่เป็นแบบอย่างที่ดี

6) Asy-syaukani (1983) ได้กล่าวถึงผู้นำ คุณลักษณะผู้นำ การพัฒนาผู้นำตามหลักอัล-กุรอาน วิธีการพัฒนาผู้นำ และหลักการเกี่ยวกับผู้นำ

7) Quraishi Shihab (2001) ได้เขียนเรื่อง Tafsir Al-Mishbah ได้กล่าวถึงผู้นำ คุณลักษณะผู้นำ การพัฒนาผู้นำตามหลักอัล-กุรอาน แนวทางพัฒนาผู้นำ และชีวประวัติผู้นำของบรรดาศาสดาที่เป็นแบบอย่างที่ดี

8) Isa bin Saurah (1977) ได้เขียนหนังสือเรื่อง Sunan At-Timidzi, Al-Jami' Ash-Shahih ได้กล่าวถึงผู้นำ คุณลักษณะผู้นำ

9) Alawiyah dkk (2012) ได้วิจัยเรื่อง Pelatihan Kepemimpin Profetik disekolah Dasar Islam Terpaduyogyakata วิจัยเกี่ยวกับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาผู้นำอิสลามแบบท่านนบี ﷺ ให้แก่ครู เพื่อให้ครูมีความตั้งใจมุ่งมั่นในการสอนนักเรียนมากขึ้น

10) Kuswanto dan Rasyid (2013) ได้วิจัยเรื่อง pelatihan Kepemimpinan Profetik Karyawan Koperasi jasa Kewangon syarian di Yoggakarta ได้วิจัยเกี่ยวกับการฝึกฝนผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แก่ผู้บริหารสถาบันการเงิน

11) Kumolohadi dan Budiharto (2011) ได้วิจัยเรื่อง Hubungan antara Pelatihan Kepemimpinan profetik dan perilaku Korupsi วิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการฝึกอบรมผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัดกับการคอร์รัปชันในองค์กร

12) Setiadi & Budiharto (2008) วิจัยเรื่อง Kepemimpinan profetik dan Motivasi Kerja ได้วิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กับกำลังใจในการทำงาน

13) Arifiyanto dan Budiharto (2008) วิจัยเรื่อง Kepemimpinan dan Kepuasan Kerja ได้วิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลจากการบริหารแบบผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามแบบท่าน นบีมุฮัมมัดต่อระดับความพอใจการทำงานของเจ้าหน้าที่

14) Fauzam and Budiharto (2009) วิจัยเรื่อง Kepemimpinan profetik dan Komitmen วิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของการบริหารแบบผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัดต่อความขยันทำงานของเจ้าหน้าที่

15) Kuswanto and Budiharto (2012) วิจัยเรื่อง Kepemimpinan profetik dan OCB วิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของการบริหารแบบผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัดต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร

16) Kumolohadi and Budiharto (2012) วิจัยเรื่อง Kepemimpinan profetik dan Kepribadian Korupsi วิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของการบริหารแบบผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัดต่อระดับการคอร์รัปชันในองค์กร

17) Siti Ruchanah (2010) ได้วิจัยเรื่อง Kepemimpinan Pendidikan Islam ได้กล่าวถึงคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม คุณลักษณะผู้นำอิสลาม บทบาทผู้นำอิสลาม และได้ค้นพบคุณลักษณะผู้นำอิสลามที่สอดคล้องกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และได้ค้นพบรูปแบบผู้นำอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามใกล้เคียงกับผู้นำแบบอิสลาม

18) Mufahras li al-Fadz Al-Quran (1981) ได้กล่าวถึงผู้นำ คุณลักษณะผู้นำ การพัฒนาผู้นำตามหลักอัล-กุรอาน วิธีการพัฒนาผู้นำ และประวัติศาสตร์เกี่ยวกับผู้นำ

19) Hendro Guntur (2009) Kepemimpinan kiyai dalam meningkatkan mutu pendidikan pesantren Mahasiswa (study multikusus pad pesantren Al-Hikam Putra dan Pesantren

Luhur Putri Malang) ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับผู้นำอิสลามเกี่ยวกับผู้นำที่เป็นที่เคารพนับถือ และมีผู้นำสูงสามารถให้คำตักเตือนให้กำลังใจจนเป็นแรงบันดาลใจแก่ผู้ร่วมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

20) Maulidyah Amalina (2010) Analisis Model Kepemimpinan Islami pada CV. Dharma Utama-Batu. Universitas Islam Negeri Maulana Malik Ibrahim Malang ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับองค์ประกอบผู้นำอิสลามได้สังเคราะห์รูปแบบผู้นำอิสลาม และคุณลักษณะผู้นำของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

21) Siti Zulaikhah (2005) Prototipe Kepemimpinan Nabi Muhamad ﷺ Dalam Pendidikan (Sebuah Telaah atas Sifat Wajib Rasul) ได้วิจัยเกี่ยวกับรูปแบบผู้นำ องค์ประกอบผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 คุณลักษณะของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่เป็นหลักการจากอัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษเกี่ยวกับผู้นำในอิสลาม

22) Ahmad Ibrahim Abu Sinn (2008) Al Idaroh Fil Islam. ได้กล่าวถึงหลักการบริหารการศึกษาอิสลาม ผู้นำ เหตุการณ์ ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับผู้นำบริหารการศึกษาอิสลาม ผู้นำ เหตุการณ์ ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับผู้นำทางการบริหารอิสลาม และหลักการพัฒนาผู้นำอิสลาม

23) Murtadha Muthbahhari, (1997). ได้เขียนหลักการศรัทธา หลักเอกภาพของพระองค์อัลลอฮ์

24) Ahmad Fadhil (2007) ได้เขียนเรื่อง Qiyaatul Fil Islam ได้กล่าวเกี่ยวกับผู้นำในอิสลาม รูปแบบผู้นำอิสลาม และผู้นำของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

25) Andansari dkk (2010) วิจัย เรื่อง Pelatihan Kepemimpinan Profetik ได้วิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกอบรมผู้นำตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้าน ได้แก่ Siddiq (ความสัตย์จริง) Amanah (ความรับผิดชอบต่อหน้าที่) Tabligh (การเผยแผ่คำสอนอิสลาม และการสื่อสาร) Fathanah (มีความเฉลียวฉลาด) ผลวิจัยพบว่า การพัฒนาทักษะผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่งผลให้เพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรได้สูงขึ้น

26) Djawidi Alhamdani (2010) ได้เขียนเรื่อง Transformasi Islam ได้กล่าวเกี่ยวกับผู้นำอิสลาม หลักการจากอัล-กุรอาน อัล-ฮาดิษ และรูปแบบผู้นำอิสลาม

27) Pitrajaya Burnama (2010) ได้เขียนเรื่อง Pengembangan Kepemimpinan Kepala Sekolah dan Motivasi Guru. ได้กล่าวเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำอิสลาม วิธีการพัฒนา และกระบวนการการพัฒนา

28) Abu'Isa Muhamad bin Isa bin Saurah (1995) ได้เขียนเรื่อง Al-shamaIlul muhamadiyah. ได้กล่าวเกี่ยวกับบุคลิกภาพความเป็นผู้นำของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

29) Tafsir Al-maraghi ได้กล่าวเกี่ยวกับหลักการผู้นำ คุณลักษณะของผู้นำ คำสอน โดยรวมเกี่ยวกับให้พัฒนาผู้นำ วิธีการพัฒนาผู้นำตามพระสนะของอัล-กุรอาน และคำสอน เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำที่ดี

30) Muslim Ibn al-Hajjaj (1909) Tafsir Hadis Shohih Muslim ได้กล่าว เกี่ยวกับการรับผิดชอบต่อน้ำที่ของผู้นำ

31) มาญิด อะลี คาน (2547) เกาะติพะฮ์อุมร์ อัล-ฟารุก ได้กล่าวเกี่ยวกับ พฤติกรรมการบริหารอันบริสุทธิ์ บุติธรรม และคุณลักษณะผู้นำอิสลามของท่านเกาะติพะฮ์อุมร์ อัล-ฟารุก

32) Siri Wiyanti (2006) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Konsep Kepemimpinan Dalam Al-Quran Surat Maryam ได้กล่าวเกี่ยวกับหลักการผู้นำอิสลามในอัล-กุรอานในซูเราะฮ์อุมร์ฮัม

33) Mujtahid (2011) ได้เขียนเรื่อง Tujuh karakteristik kepemimpinan profetik. ได้กล่าวเกี่ยวกับบุคลิกภาพความเป็นผู้นำของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

34) Arsip Blog (2013) ได้เขียนเรื่อง Model kepemimpinan Nabi Muhammad SAW Dalam Pendidikan ได้กล่าวเกี่ยวกับผู้นำในอิสลาม รูปแบบผู้นำอิสลาม และผู้นำของท่าน นบีมุฮัมมัด

35) Mamo Triyo Supriyatno (2008) ได้เขียนหนังสือเรื่อง Manajemen Kepemimpinan Pendidikan Islam ได้กล่าวเกี่ยวกับหลักการบริหารในอิสลามดัวบจากอัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษ

36) Jamal Madhi (2002) ได้เขียนเรื่อง Menjadi Pemimpin yang efektif dan Berpengaruh: Tinjauan manajemen Kepemimpinan Islam ได้กล่าวเกี่ยวกับรูปแบบผู้นำอิสลามที่มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลและหลักการบริหารจัดการแบบอิสลาม

37) Haryanto (2008) ได้เขียนเรื่อง Rasulullah Way of managing people seni mengelola sumberdaya manusia ได้กล่าวเกี่ยวกับศิลปะการบริหารคนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

38) Nasy'at Al-Masri (1991) ได้เขียนเรื่อง Senyum-Senyum Rasulullah ได้กล่าวเกี่ยวกับบุคลิกภาพความเป็นผู้นำของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

39) Sy Syaik Sa'id Hawwa (2002) ได้เขียนเรื่อง Arrasul Muhammad Saw. ได้กล่าวเกี่ยวกับความเป็นผู้นำของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และชีวประวัติการบริหารจัดการของท่าน นบีมุฮัมมัด ﷺ

40) Fadhl Ilahi (2004) ได้เขียนเรื่อง Muhammad SAW Sang Guru yang Hebat Sirah Nabi Sebagai Guru Berdasarkan Al-Qur'an dan Hadis-Hadis Shahih วิจัยเกี่ยวกับผู้นำ ทางการศึกษาของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และการจัดการศึกษาของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

41) Mujamil Qomar (2007) ได้เขียนเรื่อง Manajemen Pendidikan Islam Strategi Baru Pengelolaan Lembaga Pendidikan Islam ได้กล่าวถึงกลยุทธ์การบริหารจัดการ การศึกษาอิสลามแนวทันสมัยในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

42) Fauzuddin Fauzuddin (2011) Kepemimpinan Transformasional Kepala Sekolah (Studi Multi Kasus Pada dua SMA Negeri dan satu MA Negeri Berprestasi di Kota Benda Aceh). Universitas Malang ได้วิจัยเกี่ยวกับรูปแบบผู้นำอิสลาม ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ องค์ประกอบผู้นำการเปลี่ยนแปลง และความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบผู้นำอิสลามกับ องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำ

43) ไมซาระาะ ชุนร์กี (2557) วิธีการดริบะฮ์ในโรงเรียนหาคใหญ่ วิทยาการได้กล่าวเกี่ยวกับวิธี และกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะแบบอิสลาม

44) Andika Bima Taufan Sus Budiharto (2015) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Proses Pengembangan Kepemimpinan Profetik ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบ และกระบวนการการพัฒนา ผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาผู้นำเชิงจิตวิทยาพัฒนาการตามช่วง อายุขัยโดยศึกษาพัฒนาการของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แล้วนำมาศึกษากับกลุ่มเป้าหมายที่ทำการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า เทคนิควิธีพัฒนาผู้นำตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่เหมาะสม ได้แก่ 1.วิธีปฏิบัติตามตัวแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ 2.วิธีสร้างความเคซินในการนำผู้นำแบบท่าน นบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านมาใช้บริหารการศึกษา ได้แก่ Siddiq (ความสัตย์จริง) Amanah (ความ รับผิดชอบต่อหน้าที่) Tabligh (การเผยแผ่คำสอนอิสลาม และการสื่อสาร) Fathanah (ความฉลาด) และปฏิบัติอับาดะฮ์ตามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในชีวิตประจำวันอยู่เสมอๆ ได้กล่าวถึงปัจจัย เสริมในการพัฒนาผู้นำตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้แก่ ปัจจัยการสมรส ปัจจัย สิ่งแวดล้อมที่ดี และปัจจัยทางการศึกษา

2.2 สภาพการบริหารงานของสำนักงานการศึกษาเอกชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.2.1 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

จำนวนโรงเรียน ครู และนักเรียนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่วิชา สามัญในสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด (สช.) สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีจำนวน ทั้งหมด 155 โรงเรียน ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

สอนทั้งวิชาศาสนา วิชาสามัญ และวิชาชีพตลอดจนการวัดผลให้เป็นไปตามหลักสูตรตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุง ส่งเสริมปอเนาะในภาคการศึกษา 2 พ.ศ. 2504

ในปี พ.ศ. 2508 รัฐบาลได้อนุมัติให้กระทรวงศึกษาธิการ ส่งเสริมปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 มีการปรับปรุงการเรียนการสอน จัดให้มีอาคารเรียนเอกเทศ สอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญ เท่านั้นจึงจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากรัฐ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่จัดตั้งตามกฎหมาย ว่าด้วยโรงเรียนราษฎร์เป็นโรงเรียนเอกชนตามพระราชบัญญัตินี้ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจึงเป็น “โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม” (อับรอฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2551 : 198)

หลังจากนั้น การจัดการสอนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามก็ได้รับการปรับเปลี่ยนมาเป็นช่วงๆ จนกระทั่งปัจจุบัน ทั้งในด้านการบริหารจัดการ หลักสูตรและการสอน อาคารสถานที่ ตลอดจนการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาล จนกระทั่งเป็น โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่สอดคล้องตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ เช่นเดียวกับโรงเรียนอื่นๆ ภายหลังการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

2.2.3 ประเภทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงจากปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจนถึงปัจจุบัน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามถือว่าเป็นโรงเรียนประเภทหนึ่ง กระทรวงศึกษาธิการ (2553) กล่าวว่า พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 ที่ได้บัญญัติโรงเรียนเอกชนออกเป็นโรงเรียนเอกชนในระบบ และโรงเรียนเอกชนนอกระบบ ซึ่งโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจัดอยู่ในประเภทโรงเรียนเอกชนทั้งในระบบและนอกระบบ และสามารถจำแนกโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้ 4 ประเภท ประกอบด้วย

- 1) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่วิชาสามัญในระบบ เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ หรือหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเปิดสอนวิชาศาสนาอิสลามควบคู่กับวิชาสามัญหรือวิชาชีพในระบบโรงเรียน
- 2) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนอกระบบ เป็นโรงเรียนที่สอนวิชาศาสนาอิสลามอย่างเดียว

3) โรงเรียนเอกชนการกุศล เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาแก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษ หรือผิดปกติทางร่างกาย สติปัญญา หรือจิตใจ ที่จัดการเรียนการสอนในลักษณะโรงเรียนการศึกษาพิเศษ หรือจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ยากไร้ หรือเสียเปรียบทางการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในลักษณะโรงเรียนการกุศลหรือโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์

4) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามประเภทสามัญ เป็นโรงเรียนที่สอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ในปัจจุบันใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และหลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2546

2.2.4 โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นสถาบันการศึกษาที่อยู่ภายใต้สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช) สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ซึ่งเป็นต้นสังกัดของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นผู้กำหนดนโยบายการศึกษา แต่ไม่ครอบคลุมภารกิจงานทั้ง 4 งาน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานบริหารทั่วไป กล่าวคือ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จะเป็นผู้กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้อง งานงบประมาณ งานบุคคล และงานบริหารทั่วไป ส่วนงานด้านวิชาการซึ่งเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษามีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) ที่เป็นผู้กำหนดนโยบายหลักด้านวิชาการ ทั้งนี้เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงสร้างการบริหารงานของกระทรวงศึกษาธิการที่มีกฎหมายกำหนดไว้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ในทางปฏิบัติโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะต้องรับนโยบายจากสำนักคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีการควบคู่กัน

ดังนั้นโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามซึ่งมีสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช) เป็นต้นสังกัด จะมีโครงสร้างพื้นฐานในการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะแบ่งออกเป็น 4 งานเป็นอย่างน้อย แต่อาจมีบางโรงเรียนที่จัดให้มีมากกว่า 4 ฝ่าย เช่น งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์กับชุมชน งานแนะแนว เป็นต้น มักขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและขนาดของโรงเรียนเป็นสำคัญ มีสำนักงานการศึกษาเอกชนอำเภอ สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช) เป็นต้นสังกัด ซึ่งสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการตามลำดับ

2.2.5 หลักสูตรในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

หลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ได้ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งมี 2 ลักษณะ ประกอบด้วย

1. หลักสูตรวิชาสามัญ 3 หลักสูตร ดังนี้

1.1 หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบตีดาอีย) พุทธศักราช 2523

ใช้เวลาเรียน 4 ปี

1.2 หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตาวาซิต) พุทธศักราช 2523

ใช้เวลาเรียน 3 ปี

1.3 หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวี) พุทธศักราช 2523

ใช้เวลาเรียน 3 ปี

2. หลักสูตรวิชาสามัญและวิชาชีพ มี 4 หลักสูตร ดังนี้

2.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

2.2 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

2.3 หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของปี

พุทธศักราช 2530

2.4 หลักสูตรวิชาชีพพระยะต้นของกรมการศึกษานอกโรงเรียน และกรมอาชีวศึกษา

ในเวลาต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรวิชาสามัญเพื่อให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเลือกสำหรับการจัดการเรียนการสอนอีก 2 หลักสูตร คือ

1. หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2535

2. หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2535

ภายหลังการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2535 ที่ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามก่อนหน้านี้ถูกยกเลิกไป และถูกแทนที่ด้วยหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 ตามการปฏิรูปการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 นี้ใช้ควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ซึ่งต่อมาได้มีการปรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานปี พ.ศ. 2551 ทำให้การจัดการศึกษาควบคู่ทั้งสองหลักสูตรมีความกลมกลืนและสามารถบูรณาการได้ในการจัดการศึกษาได้ดียิ่งขึ้น และยังสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ครบถ้วน และตอบสนองความต้องการด้านความรู้ทางด้านอิสลามที่จะนำมาปฏิบัติใช้

ในวิถีชีวิตประจำวัน ส่วนอีกด้านหนึ่งนั้นต้องการความรู้สมัยใหม่เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ และการเป็นอยู่ในสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุข

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอที่จะสรุปได้ว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มีวิวัฒนาการมาจากสถาบันการศึกษา ที่เรียกว่า “ปอเนาะ” ต่อมาในปี พ.ศ. 2504-2508 รัฐได้จดทะเบียนปอเนาะและแปรสภาพโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ต่อมาเปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจนถึงปัจจุบัน มีโครงสร้างการบริหารจัดการขึ้นตรงกับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับประเภทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในระบบ 2) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนอกระบบ 3) โรงเรียนเอกชนการกุศล สำหรับหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน จะมี 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรวิชาศาสนา และหลักสูตรวิชาสามัญ และวิชาชีพ ภายหลังจากปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามก็ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ.2546 ควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ต่อมาได้มีการปรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานใหม่ โดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน

2.3 ความหมายของผู้นำ และภาวะผู้นำ

ความหมายของผู้นำ และภาวะผู้นำมีดังนี้

2.3.1 ความหมายของผู้นำ

เมื่อก้าวถึง “ผู้นำ” นักวิชาการได้ให้ความหมายของผู้นำหลายทัศนะ ได้แก่ คำที่มีความหมายว่า “ผู้นำ” ในอัล-กุรอานตรงกับคำว่า “-خليفة” และ “-إمام” ในบางโองการของ อัล-กุรอาน ใช้คำว่า “ولي” หรือในรูปพหูพจน์ว่า “أولياء” ซึ่งคำเหล่านี้หมายถึงผู้นำเช่นกันดังอัลลอฮ์ดำรัสว่า

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ
بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ

إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿๓๖﴾

ความว่า“และบรรดามุมีนชาย และบรรดามุมีนหญิงนั้น บางส่วนของพวกเขาต่างเป็นผู้ช่วยเหลืออีกบางส่วน ซึ่งพวกเขาจะใช้ให้ปฏิบัติในสิ่งที่ชอบ และห้ามปรามในสิ่งที่ไม่ชอบ และพวกเขาจะดำรงไว้ซึ่งการละหมาดและจ่ายซะกาต และภักดีต่ออัลลอฮ์ และรอซูลของพระองค์เช่นเหล่านี้แหละ อัลลอฮ์จะทรงเอ็นดูเมตตาแก่พวกเขา แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงเดชานุภาพ ผู้ทรงปรีชาญาณ”

(อัลเตาบะฮ์: 71)

สรีนทร์รัตน์ มุสิกการยกุล (2548: 15) กล่าวว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้ากลุ่มหรือในองค์กรนั้นหรือไม่ได้รับการแต่งตั้งก็ตาม แต่เป็นผู้มีอิทธิพลเหนือกว่าบุคคลอื่น มีบทบาทในการนำกลุ่มไปสู่จุดหมายที่วางไว้ เป็นผู้ที่ประสานงานอันเกี่ยวกับกิจกรรมของกลุ่มเพื่อส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลง การสรรหาของกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนและส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มให้ดำเนินไปด้วยดี

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2548: 2) ได้กล่าวว่า ผู้นำคือ บุคคลที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งอาจโดยการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกให้มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่ม สามารถที่จะจูงใจชักนำหรือชี้นำให้สมาชิกของกลุ่มรวมพลังเพื่อปฏิบัติภารกิจต่างๆ ของกลุ่มให้สำเร็จ

วิจลน์ โกษาแสง (2548: 18) กล่าวว่า ผู้นำหรือผู้บริหารเป็นผู้ตั้งเป้าหมายที่ต้องการเพื่อเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร

จากนิยามของอัล-กูรออัน และทรรศนะนักวิชาการเกี่ยวกับความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยอมรับหรือมอบหมายให้เป็นผู้นำของกลุ่มเป็นผู้มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น สามารถใช้อิทธิพลโน้มน้าวให้บุคคลอื่นปฏิบัติตาม มีแรงจูงใจหรือแรงบันดาลใจให้บุคคลยอมรับการกระทำด้วยความเต็มใจ

2.3.2 ความหมายของภาวะผู้นำ

คุณลักษณะที่ดีของผู้นำสามารถส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้นำได้ ดังคำรัสของพระองค์อัลลอฮ์ที่มีนัยยะสำคัญดังนี้

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ ۗ وَلَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ

لَا نَفْضُوا مِنْ حَوْلِكَ

ความว่า “เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮ์นั่นเอง เจ้า (มุฮัมมัด) จึงได้สุภาพอ่อนโยนแก่พวกเขา และถ้าหากเจ้า เป็นผู้ประพฤติหยาบช้า และมีใจแข็งกระด้างแล้วไซร้ แน่อนพวกเขาจะข้อมแยกตัวออกไปจากรอบๆ เจ้ากันแล้ว”

(อาลิอิมรอน 3:159)

จากโองการข้างต้นคุณลักษณะที่ดีของผู้นำสามารถส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้นำได้ ในทางกลับกันหากผู้นำมีคุณลักษณะที่ไม่ดีและแข็งกระด้าง แน่อนผู้ใต้บังคับบัญชาที่จะแยกตัว ออกจากผู้นำ ไม่เชื่อฟัง ไม่เคารพ และไม่ปฏิบัติตามผู้นำได้

พระองค์อัลลอฮ์ ได้ดำรัสให้ประชาชนเคารพเชื่อฟังผู้นำของเขาว่า

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ
فَإِنْ تَنَزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾

ความว่า “ โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย สู้เจ้าจงเชื่อฟังอัลลอฮ์ จงเชื่อฟัง รอสูล และผู้นำในหมู่เจ้าเถิด และหากสูเจ้ามีความขัดแย้งในเรื่อง ใดๆ จงส่งเรื่องนั้นกลับสู่อัลลอฮ์ และรอสูลเถิด หากสูเจ้าเป็นผู้ ศรัทธาในอัลลอฮ์และวันอาคิรต์อย่างแท้จริง เพราะนั่นเป็นสิ่งที่ ดีกว่าและเป็นทางออกที่ดีที่สุด”

(อัน-นิซาอู : 59)

จากโองการที่สองดังกล่าวข้างต้นมีนัยยะว่า ผู้นำของผู้ศรัทธาที่มีคุณธรรมที่ตาม ครรลองของอัลลอฮ์ และศาสดามุฮัมมัด เป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำหมายถึง มีความน่าเชื่อถือ นำศรัทธา ผู้ตามควรเชื่อฟังให้ความร่วมมือ และปฏิบัติตามคำสั่งใช้ ส่วนความหมายของคำว่าภาวะผู้นำมี ความหมายในเชิงอรรถหมายถึง สภาวะของผู้นำที่ส่งผลต่อการเชื่อฟัง การปฏิบัติตาม ความเคารพ ศรัทธา และความเต็มใจจากผู้ใต้บังคับบัญชา ภาวะผู้นำมีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Leadership” ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ในลักษณะต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

สรินทร์รัตน์ มุสิกการขกุล (2548: 17) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นการใช้อิทธิพลของบุคคล หรือของตำแหน่ง จูงใจให้ผู้ร่วมงานหรือคณะผู้ตามร่วมใจกันปฏิบัติงานเพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของกลุ่มตามที่กำหนดไว้

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2548: 3) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่ผู้นำช่วยสร้างความชัดเจนแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาให้รู้ว่าอะไรคือความสำคัญ ให้ภาพความเป็นจริงขององค์กรแก่ผู้อื่น ช่วยให้เห็นทิศทาง และจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจนภายใต้สภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงของโลก

ทองใบ สูดชาวี (2549: 2) กล่าวว่า นิยามความหมายของภาวะผู้นำมีจุดร่วมที่สำคัญ คือ ภาวะผู้นำเป็นเรื่องของกระบวนการมากกว่าเป็นตัวของผู้นำ ภาวะผู้นำจึงหมายถึง กระบวนการ ที่บุคคลใช้อำนาจหรืออิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มยอมปฏิบัติตามความต้องการของตนเองทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ปรีชา ทศน์ละไม (2549: 12) กล่าวคือ ภาวะผู้นำ คือการสร้างสรรค์หรือปลูกฝัง สรีทธา ความกลมเกลียว ความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นระหว่างผู้ร่วมงานและผู้ตาม ทั้งนี้ เพื่อให้การ ปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางที่ผู้นำหรือผู้บริหารต้องการ อันเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ขององค์กร

อำภา ปิยารมย์ (2549: 21) กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) คือ กระบวนการใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน เพื่อกระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน โน้มน้าวให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆ ตามความต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือ องค์กรเป็นเป้าหมาย

วิเชียร วิทขุดม (2550: 3) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำว่า หมายถึง ลักษณะ ส่วนตัวของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาเมื่อได้มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม เป็นความสามารถที่ เกิดขึ้นระหว่างที่มีการทำงานร่วมกันหรือร่วมอยู่ในเหตุการณ์เดียวกัน ในอันที่จะทำให้งิจกรรมของ กลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมาย และประสบความสำเร็จ ภาวะผู้นำจะมีมากขึ้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และการฝึกฝนของแต่ละบุคคล

ธวัช บุญขมณี (2550: 2) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ หมายถึง การกระทำ ระหว่างบุคคล โดยบุคคลที่เป็นผู้นำจะใช้อิทธิพล (Influence) หรือการคลบั่นดาลใจ (Inspiration) ให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มกระทำหรือไม่กระทำบางสิ่งบางอย่างตามเป้าหมายที่ผู้นำกลุ่มหรือองค์กร กำหนดไว้

วาโร เฟิงสวัสดิ์ (2549: 19) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่า หมายถึง การใช้อิทธิพลของบุคคลหรือการใช้ตำแหน่ง โดยการจูงใจให้บุคคลหรือกลุ่มปฏิบัติตามความคิดและ ความต้องการของตนด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ขององค์กรเป็นสำคัญ

สันติ บุญภิรมย์ (2552: 230) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่า หมายถึง ศิลปะของบุคคลคนหนึ่งหรือบุคคลหลายคนได้แสดงพฤติกรรมของตนเองตามที่ผู้นำประสงค์ ภายใต้สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของส่วนรวมหรือของผู้นำได้อย่างไม่มีเงื่อนไข

ศรดา ชัยสุวรรณ (2552 : 5) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่า หมายถึง บุคคลที่เป็นหัวใจสำคัญขององค์กร สามารถใช้ศาสตร์และศิลป์เพื่อการบริหารจัดการและการประสานงานระหว่างตนเอง คนในองค์กรและการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีความสุข

สมคิด บางโม (2552: 227) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่า หมายถึง การที่ผู้นำขององค์กรใช้อิทธิพลต่างๆ เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรอิทธิพลดังกล่าวนี้ อาจเป็นไปทั้งทางบวกและทางลบหรือทางใดทางหนึ่ง

จากนิยามของอัล-กูราน และแนวคิดของนักวิชาการข้างต้นสรุปนิยามได้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการและสถานการณ์ที่บุคคลหนึ่งได้เป็นที่ยอมรับให้เป็นผู้นำในกลุ่ม และมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม มีพฤติกรรมเชิงฟัง ศรัทธา ร่วมมือร่วมใจ เคารพ ภักดี เต็มใจ และกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานหรือการกระทำสิ่งต่างๆ ตามทิศทางวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ผู้นำวางไว้ได้

2.4 วิวัฒนาการ ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีภาวะผู้นำ

ทฤษฎีภาวะผู้นำ (Leadership Theory) คือ การอธิบายถึงลักษณะของความเป็นผู้นำ เพื่อที่จะทำนายและควบคุมการมีประสิทธิภาพของผู้นำ ในการศึกษาภาวะผู้นำมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ ในระยะแรกให้ความสำคัญกับการศึกษาคุณลักษณะของผู้นำ ระยะต่อมาสนใจพฤติกรรมของผู้นำและผู้นำตามสถานการณ์ ปัจจุบันในการศึกษาภาวะผู้นำได้เปลี่ยนแปลงไปโดยมีการผสมผสานแนวคิดเดิมเกิดเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ หรือกระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบบูรณาการ ดังนั้น อาจจำแนกทฤษฎีภาวะผู้นำออกเป็น 4 ยุค ประกอบด้วยดังนี้

2.4.1 ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ (The Trait Theory)

การศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้นำระยะเริ่มแรก มีความเชื่อพื้นฐานว่าผู้นำเป็นคุณลักษณะที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดไม่ได้เกิดจากการฝึกหัดภายหลัง (Leaders Are Born, not Made) นักวิจัยต้องการจำแนกคุณลักษณะหรืออุปนิสัยที่แตกต่างกันของผู้นำจากผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้นำที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ เพื่อพยายามอธิบายข้อแตกต่างของบุคลิกลักษณะของผู้นำ

ที่มีประสิทธิภาพ รายละเอียดเกี่ยวกับคุณลักษณะจึงเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นอันดับแรกสำหรับการเป็นผู้นำ (Lussier and Achua, 2010 : 16)

กระบวนการทัศนทฤษฎีภาวะผู้นำด้านคุณลักษณะเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับลักษณะผู้นำทางด้านกายภาพ บุคลิกภาพ และจิตใจของผู้นำ โดยที่ผู้สนใจแนวทางนี้ตั้งข้อสังเกตว่า คนที่เป็นผู้นำนั้นต้องมีลักษณะพิเศษเฉพาะ เช่น มีลักษณะทางกาย คือ รูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร หรือบุคลิกภาพการแสดงตัว ท่าทางการพูดจาเป็นอย่างไร เป็นต้น ในการศึกษาวิจัยค้นหาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ นักวิจัยใช้วิธีการใน 2 แบบ คือ แบบที่ 1 เปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นผู้นำของบุคคลที่เป็นผู้นำกับที่ไม่ได้เป็นผู้นำ แบบที่ 2 เปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้นำประสบผลสำเร็จกับบุคคลที่เป็นผู้นำที่ไม่ประสบผลสำเร็จ การศึกษาส่วนใหญ่จะใช้วิธีแรกเพื่อที่จะหาคุณลักษณะของผู้นำที่เป็นสากล สามารถนำไปใช้บังคับผู้นำโดยทั่วไปได้จากการศึกษาส่วนหนึ่งพบว่าผู้นำจะต้องฉลาดมีความเชื่อมั่นในตนเองมากกว่าบุคคลที่ไม่ได้เป็นผู้นำแต่อย่างไรก็ตามเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่ามีคนจำนวนมากที่มีลักษณะของผู้นำในขณะที่ไม่ได้เป็นผู้นำ นอกจากนี้ยังมีผู้นำจำนวนมากที่ไม่ได้มีลักษณะดังกล่าวด้วย (เสริมศักดิ์ วิชาสารณ์, 2552: 44-45)

Vroom, (1976:152-155) ได้สรุปว่า การศึกษาเพื่อค้นหาคุณลักษณะความเป็นผู้นำไม่ประสบความสำเร็จ เพราะไม่อาจชี้ให้เห็นคุณลักษณะใดๆ ที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างผู้นำและผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างแน่นอน

William, J. Reddin. (1970: 204) ได้สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว โดยสรุปว่าการศึกษาภาวะผู้นำแนวนี้จุดอ่อนตรงที่ไม่สามารถหาคุณลักษณะที่ดีที่สุดที่จะนำไปใช้ให้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ได้

ในระหว่างช่วงเวลาที่มีความสนใจสูงสุดในการศึกษาคุณลักษณะของผู้นำในปี ค.ศ. 1984 สต็อกคิลล์ (Stogdill, 1974:17-23) ได้วิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำมากกว่า 220 เรื่อง สรุปว่า คุณลักษณะของผู้นำแต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถบ่งชี้ภาวะความเป็นผู้นำได้อย่างเพียงพอ ไม่สามารถพยากรณ์หรือวิเคราะห์ภาวะผู้นำได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนั้น สต็อกคิลล์ ยังสรุปว่าคุณลักษณะของผู้นำแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ธรรมชาติของกลุ่มและความต้องการของกลุ่มเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำ

2.4.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม (The Behavioral Leadership)

ในปลายทศวรรษ 1940 นักวิชาการภาวะผู้นำได้เปลี่ยนความสนใจจากการศึกษาคุณลักษณะของผู้นำไปเป็นพฤติกรรมของผู้นำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาคำตอบหรือคำอธิบายว่า “ผู้นำที่มีประสิทธิผลควรมีพฤติกรรมเป็นอย่างไร” ดังเช่น ผลการศึกษาวิจัยที่มหาวิทยาลัยไอโอวา

โดย เลวิน (Lewin และคณะ อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2548 : 270) พยายามจะตอบคำถามดังกล่าวจากพฤติกรรม 3 รูปแบบ คือ

1) ผู้นำแบบอำนาจนิยม (Autocratic) เป็นแบบที่ผู้นำมีพฤติกรรมชอบตัดสินใจเอง กำหนดวิธีการทำงานให้ ทำให้ทราบจุดมุ่งหมายการทำงานทีละขั้นตอน เน้นการควบคุม

2) ผู้นำแบบประชาธิปไตยนิยม (Democratic) ซึ่งผู้นำมีพฤติกรรมให้มีการตัดสินใจโดยกลุ่ม ให้กำหนดวิธีการทำงานกันเอง ให้ทราบจุดมุ่งหมายการทำงานโดยรวม เน้นการให้คำแนะนำปรึกษา

3) ผู้นำแบบอิสระเสรีนิยม (Laissez-Faire) ซึ่งปล่อยให้ผู้ปฏิบัติมีเสรีภาพในการทำงานอย่างสมบูรณ์ เพียงแต่จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นให้ และคอยตอบคำถามข้อสงสัยหลีกเลี่ยงความเกี่ยวข้อง

ในระยะต่อมาทานเนนบวม และชมิคท์ (Tannenbaum & Schmidt, 1965 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2548 : 271) ได้พัฒนาเส้นความต่อเนื่อง (Continuum) ของพฤติกรรมผู้นำจากจั่วแบบอำนาจนิยมทางซ้ายมือไปหาจั่วแบบประชาธิปไตยนิยมทางขวามือซึ่งจากแนวคิดเช่นนี้ การที่จะตอบได้ว่าพฤติกรรมผู้นำแบบใดจะใช้ได้ดีที่สุด จึงอยู่ที่การพิจารณาที่ตัวผู้นำ ผู้ใต้บังคับบัญชา สถานการณ์ ว่าตัวผู้นำเองเป็นอย่างไร สะดวกจะใช้ระดับใด ตัวผู้ใต้บังคับบัญชาเองเป็นอย่างไร มีความพร้อมและความรับผิดชอบเพียงใด และสถานการณ์เป็นอย่างไร อยู่ในสภาวะกดดันหรือไม่ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ก็มีข้อเสนอแนะว่า ผู้บริหารใหม่ควรมีพฤติกรรมผู้นำ ที่ยืดหยุ่นตามสถานการณ์ในระยะเริ่มแรกแล้วค่อยมุ่งไปหาแบบประชาธิปไตยนิยมหรือแบบยึดถือผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นศูนย์กลางให้มากขึ้นในระยะหลัง เพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน คุณภาพในการตัดสินใจ การทำงานเป็นทีม ขวัญกำลังใจที่ดี และมีการพัฒนา

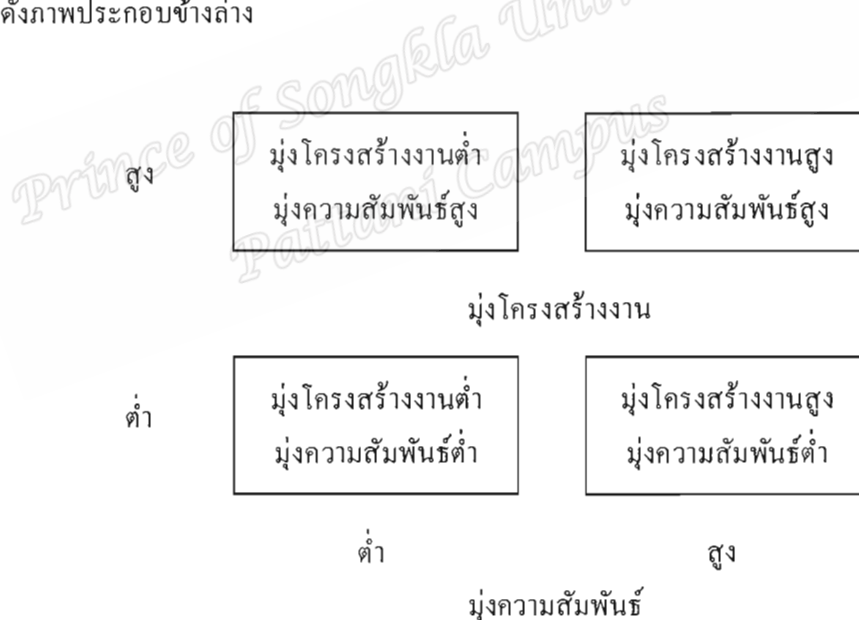
มีผลการศึกษาที่มหาวิทยาลัยมิชิแกน ซึ่งสนับสนุนแนวคิดการแบ่งจั่วบนเส้นความต่อเนื่อง แต่เรียกด้านหนึ่งเป็น แบบมุ่งพนักงาน (Employee Centered) อีกด้านหนึ่งเป็นแบบมุ่งงานหรือมุ่งการผลิต (Job/Production Centered) โดยด้านที่มุ่งพนักงานนั้นจะคำนึงถึงปัจจัยความเป็นมนุษย์ของพนักงานและการพัฒนาทีมงาน ในขณะที่ด้านการมุ่งงานหรือมุ่งการผลิตจะเน้นการแบ่งงานออกเป็นงานประจำ กำหนดวิธีการทำงาน แล้วมีการควบคุมเพื่อให้ได้ผลงาน ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาก็ยังไม่มีคำตอบชัดเจน เนื่องจากพบว่า บางหน่วยงานที่มีผู้บริหารแบบมุ่งคนกลับมีผลผลิตต่ำ และบางหน่วยงานที่มีผลผลิตสูงกลับมีผู้บริหารแบบมุ่งงาน เป็นต้น จึงมีข้อคิดเห็นว่า น่าจะมีปัจจัยอื่นมาเกี่ยวข้องอีกด้วย

วิโรจน์ สารรัตน์ (2548 : 273) กล่าวว่า ผลการวิจัยที่มหาวิทยาลัยแห่งรัฐ โอไฮโออีกผลงานหนึ่งที่พยายามจะกำหนดพฤติกรรมผู้นำที่สำคัญขึ้น โดยใช้แบบวัดพฤติกรรมผู้นำที่แตกต่างกัน

กัน และศึกษาปัจจัยบางประการ เช่น การทำงานเป็นทีมกับความพึงพอใจว่าอย่างไรมีประสิทธิภาพมากที่สุด ในที่สุดก็ได้พฤติกรรมผู้นำ 2 แบบ คือ แบบมุ่งโครงสร้างงาน (Initiating Structure) ซึ่งคล้ายพฤติกรรมแบบมุ่งงาน (Job Centered) คือเป็นพฤติกรรมที่ผู้นำได้กำหนดบทบาททั้งของตัวเองและของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์กร โดยเฉพาะบทบาทในหน้าที่พื้นฐาน เช่น การวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ เป็นต้น ซึ่งได้เน้นเรื่องงานเป็นหลัก อีกรูปแบบหนึ่งคือ แบบมุ่งความสัมพันธ์ (Consideration) คล้ายพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งพนักงาน (Employee Centered) เป็นพฤติกรรมผู้นำเกี่ยวกับการสร้างความไว้วางใจกับผู้ใต้บังคับบัญชา เคารพในความคิดเห็น มุ่งความเป็นมิตร มีการติดต่อสื่อสารสองทาง และให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การแบ่งพฤติกรรมผู้นำออกเป็น 2 รูปแบบดังกล่าว คล้ายคลึงกับผลการศึกษาที่โอไฮโอมิชิแกน แต่ส่วนที่แตกต่างคือ ผลการศึกษาสองแห่งแรกได้แบ่งพฤติกรรมผู้นำบนเส้นต่อเนื่อง แต่ผลการศึกษาที่มหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอไฮโอ ได้แบ่งพฤติกรรมผู้นำออกเป็นอิสระจากกันเป็นสองมิติ โดยอธิบายว่าผู้นำคนหนึ่งอาจมีพฤติกรรมสูงหรือต่ำในพฤติกรรมทั้งสอง หรือสูงในพฤติกรรมหนึ่งแล้วต่ำในอีกพฤติกรรมหนึ่ง หรืออยู่ในช่วงใดช่วงหนึ่งระหว่างพฤติกรรมทั้งสองก็ได้ ดังภาพประกอบข้างล่าง

ภาพประกอบที่ 2 แผนภูมิแสดงมิติพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งโครงสร้างงานกับมุ่งความสัมพันธ์ที่มา :
 วิโรจน์ สารรัตนะ (2548 : 273)

จากภาพประกอบข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ประการหนึ่งว่า ผู้นำที่มุ่งงานอาจทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความพึงพอใจในการทำงานได้ จากการแสดงพฤติกรรมแบบมุ่ง

ความสัมพันธ์ในเวลาเดียวกัน (สูง-สูงทั้งแบบมุ่งโครงสร้างและมุ่งความสัมพันธ์) ซึ่งถือเป็นความเชื่อในระยะเริ่มแรกนั้น แต่ในภายหลังได้มีการชี้แจงประเด็นนี้ว่า ไม่อาจเป็นจริงได้ โดยให้เหตุผลว่า พฤติกรรมผู้นำสองรูปแบบนี้เกิดขึ้นคนละชั่วที่ตรงข้ามกัน ดังผลการศึกษาวิจัยที่ไอโอวาและมิชิแกนที่กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตามผลจากการศึกษานี้กลับได้ข้อสรุปประการหนึ่งว่า ปัจจัยตามสถานการณ์ เช่น สภาพงาน และความคาดหวังของคนงาน เป็นต้น มีผลต่อรูปแบบพฤติกรรมผู้นำด้วย

ผู้วิจัยมีทรรศนะว่า รูปแบบพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งโครงสร้างงาน และแบบมุ่งความสัมพันธ์ทั้งสองแบบต่างมีข้อดี และข้อด้อยต่างกัน ดังนั้นผู้บริหารสมควรผสมผสานทั้งสองแบบเข้าด้วยกัน โดยเน้นพฤติกรรมที่ทำให้เกิดข้อดีของแต่ละแบบอย่างสมดุล กล่าวคือ ควรเน้นทั้งสองแบบควบคู่กันไปเพื่อการบริหารงานองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด

2.4.3 ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (The Situational Leadership Theory)

ในทศวรรษที่ 1970 เริ่มมีการศึกษาแบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์โดยมีความเชื่อว่าพฤติกรรมผู้นำที่มีประสิทธิผลจะปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ จากสถานการณ์หนึ่งไปสู่สถานการณ์หนึ่ง ซึ่งการเป็นผู้นำที่ดีนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยสถานการณ์ จึงทำให้การศึกษาเกี่ยวกับแบบของภาวะผู้นำตามสถานการณ์เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง และมีทฤษฎีสำคัญๆ คือ

ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของฟิดเลอร์ (Fiedler's Situational Leadership Theory) มีทัศนะว่า ผู้นำมีระดับการมุ่งงาน และการมุ่งคนแตกต่างกัน ความแตกต่างนี้ทำให้ผู้นำทำได้ดีในสถานการณ์หนึ่งมากกว่าในอีกสถานการณ์หนึ่ง ทฤษฎีนี้พยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์แบบไหนที่ผู้นำสามารถจะกระทำได้ดีที่สุด จึงได้จำแนกภาวะผู้นำเป็นสองรูปแบบ คือ แบบมุ่งสัมพันธ์ และแบบมุ่งงาน (Relationship & Task-Oriented) โดยใช้เครื่องมือวัดลักษณะเชิงบุคลิกภาพ (Personality Traits) ที่เรียกว่า "The Least-Preferred Coworker (LPC) Scales" เครื่องมือนี้ประกอบด้วย คำคุณศัพท์บนข้อสองข้อ ใช้ถามผู้นำว่า "บุคคลที่ท่านทำงานด้วยได้ดีน้อยที่สุดเป็นใคร" โดยทำเครื่องหมายบนตัวเลข 1-8 ในแต่ละชุด

ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของเฮอร์เชย์และบลานชาร์ด (Hersey & Blanchard's Situation Leadership Theory) (Hersey & Blanchard อ้างถึงในวิโรจน์ สารรัตน์, 2548: 279) เป็นผู้พัฒนาทฤษฎีนี้ขึ้น ในระยะแรกเรียกว่า ทฤษฎีวงจรชีวิตของภาวะผู้นำ (Life Cycle Theory of Leadership) ได้แบ่งพฤติกรรมออกเป็นสองมิติ เช่นเดียวกับการศึกษาวิจัยที่รัฐ โอไฮโอ คือ พฤติกรรมมุ่งงาน (Ask Behavior) ซึ่งผู้นำจะให้บุคคลหรือกลุ่มได้ทำได้หน้าที่และมีความรับผิดชอบในงานว่า จะทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อไร และทำที่ไหน เป็นต้น และพฤติกรรมมุ่งสัมพันธ์

(Relationship Behavior) ซึ่งผู้นำจะใช้การติดต่อสื่อสารแบบสองทางหรือมากกว่า พฤติกรรมใดจะเหมาะสมกับสถานการณ์ใด พิจารณาจากความพร้อม (Readiness) ของผู้ใต้บังคับบัญชาใน 2 ด้าน คือ ด้านความสามารถ (Ability) จากความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่จำเป็นสำหรับงาน ด้านความเต็มใจ (Willingness) ที่จะทำให้งานสำเร็จ จากความเชื่อมั่น ความมีพันธะผูกพัน และแรงจูงใจที่จะทำงานนั้น ความพร้อมเหล่านี้จะแบ่งได้ 4 ระดับที่ต่อเนื่องกัน คือ ระดับต่ำ (R1) ระดับต่ำถึงปานกลาง (R2) ระดับปานกลางถึงสูง (R3) และระดับสูง (R4) ในแต่ละระดับมีเส้นโค้งตัดผ่าน ซึ่งจะชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมใดจะเหมาะสมกับความพร้อมระดับใด แบ่งเป็นภาวะผู้นำ 4 รูปแบบ ดังนี้

1) แบบกำกับ (Telling) ต้องกำหนดสิ่งที่จะทำ และวิธีการดำเนินงานให้กำกับ และควบคุมอย่างใกล้ชิด ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีความพร้อมต่ำ ไม่มีความสามารถ ไม่เต็มใจหรือจะมีความเสี่ยงเกินไปถ้าให้รับผิดชอบงานนั้น

2) แบบขายความคิด (Selling) อธิบายถึงสิ่งที่จะทำ และให้โอกาสในการทำความเข้าใจในงานที่จะทำนั้น ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความสามารถแต่มีความเต็มใจหรือมีความมั่นใจที่จะทำงานนั้น

3) แบบมีส่วนร่วม (Participating) เน้นการติดต่อสองทาง และความร่วมมือใช้สถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสามารถที่จะรับผิดชอบงานแต่ไม่มีความเต็มใจหรือมีความเสี่ยงเกินไปที่จะทำงานนั้น

4) แบบมอบอำนาจ (Delegating) ให้ความเป็นอิสระในการทำงานมาก ใช้กับสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสามารถ มีความเต็มใจหรือความมั่นใจที่จะทำงานนั้น

จากทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ข้างต้น ผู้วิจัยมีทรรศนะว่า ผู้บริหารองค์กร ควรสร้างบรรยากาศของการทำงานในองค์กรที่เอื้อต่อการแสดงบทบาทการนำของผู้ร่วมงานตามสถานการณ์ต่างๆ เพื่อจะได้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกคนในองค์กรมากขึ้น

2.4.4 ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ (The integrative Leadership Theory)

ตั้งแต่กลางทศวรรษ 1970 ทฤษฎีภาวะผู้นำเริ่มเปลี่ยนไปสู่กระบวนการทัศน์ที่เป็นเชิงบูรณาการ สามารถรวมทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม และทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ เพื่ออธิบายถึงการมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ และผู้ตามที่มีประสิทธิผล เช่น นักวิจัยที่พยายามจะศึกษาว่าทำไมผู้ตามของผู้นำบางคนจึงอุทิศตนให้กับงานและความสำเร็จของกลุ่มและองค์กรในระดับสูง คะเนิง ย้อยเสรีรัฐศุด (2549) กล่าวว่าคุณลักษณะและ

พฤติกรรมผู้นำที่มีประสิทธิผลมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ตาม การศึกษาว่าทำไมพฤติกรรมเดียวกันของผู้นำแต่ส่งผลต่อผู้ตามแตกต่างกันในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เป็นต้น

ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงบูรณาการที่สำคัญมี 3 ทฤษฎี คือ

- 1) ภาวะผู้นำเชิงศรัทธาบารมี
- 2) ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์
- 3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ทั้งสามทฤษฎีนี้มีคำอธิบายร่วมกันหลายประเด็น จนนักวิชาการบางท่านใช้คำทั้งสามคำนี้ในความหมายเดียวกันหรือทดแทนกันได้ แต่ก็มึนักวิชาการบางท่านได้พยายามแยกแยะชี้ให้เห็นประเด็นที่มีความแตกต่างกันดังนี้

ภาวะผู้นำเชิงศรัทธาบารมี (Charismatic Leadership) เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในเจตคติ และข้อตกลงเบื้องต้นของสมาชิกในองค์กร และการสร้างความมีพันธะผูกพันกับวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยเฉพาะในภาวะวิกฤติ โดยอาศัยคุณลักษณะหรือคุณภาพของผู้นำในด้านต่างๆ เช่น ความเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ การมีทักษะในการสื่อสารที่ดี ความมั่นใจในตนเอง ความเชื่อมั่นในหลักคุณธรรม ความสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความเชื่อถือ กล้าเสี่ยง มีพลังตื่นตัวและมุ่งให้เกิดการกระทำแสดงอำนาจเชิงสัมพันธ์ มั่นคงในวิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์แม้อยู่ในภาวะเปลี่ยวเปล่าให้อำนาจผู้อื่น ประชาสัมพันธ์ตนเอง เป็นต้น อย่างไรก็ตามมีข้อเตือนใจว่า การแสดงภาวะผู้นำตามทฤษฎีมีลักษณะเป็นคาบสองคม ผู้นำจะต้องมุ่งให้เป็นไปในทางบวกตอบสนองต่ออุดมการณ์ และผลประโยชน์ต่อองค์กรหรือส่วนรวม (Socialized Charismatic) ไม่มุ่ง การตอบสนองต่อความต้องการ หรือผลประโยชน์ส่วนตัว (Personalized Charismatic)

ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Leadership) เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงกระบวนการกำหนดทิศทางองค์กร การสร้างทางเลือก และการนำไปสู่การปฏิบัติ ผู้นำตามทฤษฎีนี้จะเชื่อว่าการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นไม่ใช่จะอาศัยโชคช่วย แต่จะต้องเป็นผลมาจากการที่ต้องคอยติดตามสถานการณ์เปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอกองค์กร การคาดการณ์ถึงอนาคตขององค์กรในระยะยาว และการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อมุ่งไปสู่อนาคตที่พึงประสงค์นั้น

ภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง (Transformational Charismatic) เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงสิ่งที่ผู้นำทำแล้วประสบความสำเร็จหรือทำแล้วก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ๆ มากกว่าที่จะมุ่งอธิบายถึงคุณลักษณะของผู้นำเพื่อให้เกิดความศรัทธา และมีปฏิกริยาจากผู้ตาม เพราะลักษณะที่สำคัญของภาวะแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ คือ การมุ่งให้มีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิมที่เป็นอยู่ (Change Oriented) โดยกระตุ้นให้ผู้ตามได้ตระหนักถึงโอกาสหรือปัญหา และการร่วมกำหนด

วิสัยทัศน์ทำให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ในองค์กร จากคำอธิบายดังกล่าว นักวิชาการบางท่านได้กล่าวว่า ทฤษฎีภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงก้าวล้ำนำภาวะผู้นำเชิงศรัทธาบาบมีไปก้าวหนึ่ง เพราะเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจัง และภาวะผู้นำเชิงศรัทธาบาบมีก็เกินไปเพื่อมุ่งประโยชน์ส่วนตน นอกจากนั้นภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงยังเกิดขึ้นได้กับบุคคลในทุกระดับขององค์กร แต่ภาวะผู้นำเชิงศรัทธาบาบมีอาจมีจำกัด เพราะส่วนใหญ่จะเกิดในสภาวะวิกฤติ สำหรับคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง เช่น เป็นตัวการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) มีวิสัยทัศน์และแนวโน้มที่จะทำให้บรรลุผล กล้าเสี่ยง แต่ด้วยการไตร่ตรอง สามารถสร้างค่านิยมหลักเพื่อชี้นำพฤติกรรมแห่งตนมีความสามารถทางสติปัญญา เคารพในความสามารถของบุคคลอื่น มีความยืดหยุ่น เปิดกว้างต่อการเรียนรู้จากประสบการณ์

จากรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า ทฤษฎีผู้นำที่พยายามอธิบายถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลนั้น มีการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดมาตลอด อย่างไรก็ตามในยุคนปัจจุบันผู้นำเชิงคุณลักษณะยังมีความจำเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะในด้านคุณธรรมของผู้นำ ดังนั้นหากมีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำให้มีความโดดเด่นขึ้นในทุกด้านน่าจะสามารถตอบสนองต่อยุคสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี

2.4.5 องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

บรรณานุกรมของนักวิชาการอิสลามเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามมีความคิดเห็นแตกต่างกันรายละเอียดดังข้างล่างนี้

บรรณานุกรมของ Taufan, A. B. & Budiharto, S. (2008) กล่าวว่า มี 4

องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ประกอบด้วย

- 1) ความสัตย์จริง
- 2) ความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบต่อหน้าที่
- 3) การเผยแผ่คำสอน และการสื่อสารอิสลาม
- 4) มีความเฉลียวฉลาด

บรรณานุกรมของ Mas Muhammad Iqbal Al Afghani (2008) ได้ให้บรรณานุกรมในงานวิจัยว่าองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคุณลักษณะแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เช่นกันดังกล่าวข้างต้นแล้ว

Veithzal Rivai (2005) ได้ให้บรรณานุกรมว่าองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามประกอบด้วย

- 1) ความอ่อนโยน

- 2) การเทิดทูน และเคร่งครัดต่อหลักการอิสลาม
- 3) เป็นผู้ให้อภัย
- 4) หลีกเลียงพுகจาหายาบคาย และไม่สุภาพ
- 5) ใช้การประชุมเพื่อแก้ปัญหา
- 6) หลีกเลียงความแข็งกระด้าง และความเย็นชา
- 7) มอบหมายต่ออัลลอฮ์
- 8) มีความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อ
- 9) รู้จักพุกจาขอโทษ
- 10) ยึดมั่นต่อหน้าที่ที่รับผิดชอบ
- 11) ถ่อมตนไม่โอหัง

Hafidhuddin, dkk. (2003) ได้ให้แนวคิดในงานวิจัยว่าองค์ประกอบ

คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามประกอบด้วย

- 1) มีหลักศรัทธายึดมั่นที่ถูกต้อง
- 2) มีทักษะทางการบริหารจัดการ
- 3) มีความรู้ และความรู้ที่หลากหลาย
- 4) มีกิริยามารยาทดีงาม

Abidin Yunus (2009) และ Veithzal Rivai (2005) มีทรรศนะว่าองค์ประกอบ

คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามประกอบด้วยดังนี้

- 1) มีความเฉลียวฉลาด
- 2) เสมอต้นเสมอปลาย
- 3) ใจกว้าง
- 4) กล้าหาญ
- 5) ความละเอียดใจ และบริสุทธิ์ใจ
- 6) กล้าหาญ
- 7) ทุ่มทำงานหนัก
- 8) มีความเพียบพร้อมในคุณลักษณะ

Veithzal Rivai (2005) และ Kayo (2005) ได้ให้ทรรศนะในงานวิจัยว่า

องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามประกอบด้วย

- 1) การยึดหลักการประชุมปรึกษาหารือ
- 2) ความยุติธรรม

3) ความอิสระเสรีทางการแสดงความคิดเห็น

Andasari dkk (2010) และ Mas Muhammad Iqbal AlAfghani (2008) ได้ให้
 ทรรศนะในงานวิจัยว่าองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามประกอบด้วย

- 1) ความสัตย์จริง
- 2) ความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบต่อหน้าที่
- 3) การเผยแผ่คำสอน และการสื่อสารอิสลาม
- 4) มีความเฉลียวฉลาด

สำหรับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามที่ใช้เป็นกรอบการศึกษาวิจัยนี้
 ได้จากอัล-กูรออัน อัล-ฮาดิษ เอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ผู้วิจัยพบว่าองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำ
 ตามหลักการอิสลามตามทรรศนะของนักวิชาการหลายๆท่านส่วนใหญ่ประกอบด้วยดังนี้

- 1) การมีหลักศรัทธาที่ถูกต้อง
- 2) มีมารยาทงดงาม
- 3) ชีตการประชุมปรึกษาหารือระหว่างกัน
- 4) มีความยุติธรรม
- 5) ความละเอียดใจ และบริสุทธิ์ใจ
- 6) มีทักษะการบริหาร
- 7) ทุ่มเททำงานหนัก
- 8) ความกล้าหาญ
- 9) ใจกว้าง
- 10) เสมอต้นเสมอปลาย
- 11) มีอิสระทางความคิด
- 12) มีความสัตย์จริง
- 13) ความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบ
- 14) เผยแผ่และสื่อสารอิสลาม
- 15) มีความรู้กว้างขวางและมีไหวพริบ

วิวัฒนาการของทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำจากอดีตจนถึงปัจจุบันดังกล่าวข้างต้นมี
 วิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน พบว่ายังมีข้อบกพร่อง และช่องว่างของทฤษฎีภาวะผู้นำเมื่อนำมาใช้จริง
 อย่างไรก็ตามจากการศึกษาทฤษฎีภาวะผู้นำต่างๆข้างต้นผู้วิจัยมีทรรศนะว่าทฤษฎีภาวะผู้นำที่น่าจะ
 ทันสมัยสุด สมบูรณ์ที่สุดในด้านคุณค่า มีคุณค่าสูงสุดค่านิจตวิญญาณ ได้รับความสำเร็จสูงสุดตาม
 บันทึกในประวัติศาสตร์ไว้ น่าจะเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุคหากนำมาใช้อย่างจริงจัง และมี

อิทธิพลต่อมวลมนุษยชาติสูงสุดจนถึงปัจจุบันทฤษฎีดังกล่าวคือทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามดังกล่าวข้างต้น

Andansari dkk (2010) Andika Bima Taufan and Sus Budiharto (2008) Alawiyah, E.M. Sukarti., Rahmahana, R.S. (2012) Kuswanto, Y.A. dan Rosyid H.F. (2013) Kumolohadi & Budiharto (2013) Siti Zulaikhah (2005) Mas Muhammad Iqbalal Afghani (2008) Saifudin Yuhri (2010) Setiadi & Budiharto (2008) Arifiyanto dan Budiharto (2008) Fauzan & Budiharto (2009) Kuswanto and Budiharto (2009) Ahmad Firdaus (2007) และ Budiharto (2007) มีแนวคิดที่เห็นพ้องต้องกันว่า องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามมี 4 องค์ประกอบหลักๆ ได้แก่ 1) มีความสัตย์จริง (Siddiq) 2) ความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบ (Amanah) 3) เผยแผ่และสื่อสารอิสลาม (Tabligh) และ 4) มีความรู้กว้างขวาง และมีไหวพริบ (Fathanah) อย่างไรก็ตามจากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า นักวิชาการส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามครอบคลุมใน 9 องค์ประกอบ มีรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบดังนี้

1) ด้านความสัตย์จริง (Siddiq)

Siti Zulaikhah (2005) กล่าวว่า ความสัตย์จริง (Siddiq) หมายถึง ซื่อมั่น ต่อความสัตย์จริงที่มาจากอัลลอฮ์ ﷻ ส่งผลให้ความคิด ทำที่ อารมณ์ที่แสดงออกทางพฤติกรรม คำพูด และการนิ่งเงียบของท่านนั้นมีอุมมัด ﷻ ทั้งหมดคือความสัตย์จริง Setiadi & Budiharto (2008) กล่าวว่า Siddiq เป็นความจริงที่มาจากคำสั่งของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสว่า

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ
وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَشِيعِينَ وَالْخَشِيعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ
وَالصَّيِّمِينَ وَالصَّيِّمَاتِ وَالْحَفِظِينَ وَالْحَفِظَاتِ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ
وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا
عَظِيمًا ﴿١٠٠﴾

ความว่า “แท้จริง บรรดาผู้นอบน้อมชายและหญิง บรรดาผู้ศรัทธาชายและหญิง บรรดาผู้กักตุนชายและหญิง บรรดาผู้สัตย์จริงชายและหญิง บรรดาผู้อุดหนุนชายและหญิง บรรดาผู้ถ่อม

ตัวชายและหญิง บรรดาผู้บริจาคทานชายและหญิง บรรดาผู้
ถือศีลอดชายและหญิง บรรดาผู้รักษาอวัยวะเพศของพวกเขา
ที่เป็นชายและหญิง บรรดาผู้รำลึกถึงอัลลอฮ์อย่างมากที่เป็น
ชายและหญิงนั้น พระองค์อัลลอฮ์ทรงเตรียมสำหรับพวก
เขากับการอภัยโทษ และผลตอบแทนอันยิ่งใหญ่”

(อัล-อะห์ซาบ: 35)

จากโครงการข้างต้น Ahmad Mushthafa Al-Maraghi (1989) ได้ให้นิยามคำว่า **صَدِيقِينَ**
และ **صَدَقَاتٍ** ที่มีรากศัพท์จากคำเดียวกันกับคำว่า **صَدِيق** (Siddiq) สำหรับในโครงการนี้หมายถึง มี
ความสัตย์จริงในคำพูด และการกระทำสิ่งนี้เป็นเครื่องหมายของความศรัทธา (Iman) ส่วนความเท็จ
นั้นเป็นเครื่องหมายของผู้กลับกลอกหลอกลวง (Munafik) ดังนั้นผู้ใดมีความสัตย์จริงในคำพูด และ
การกระทำแน่อนเขาย่อมเป็นผู้ที่ปลอดภัย

ความสัตย์จริงในด้านบทบาทการเป็นผู้นำต่อบรรดาเหล่าสหายของท่าน ย่อมเป็นที่
แน่ชัดแล้วว่า การตัดสินใจ คำสั่ง และการสั่งห้ามจากท่านต่อเหล่ามุสลิมทั้งหลายนั้นแน่อน
สอดคล้องกับความสัตย์จริงทั้งหมด เพราะท่านนั้นมีวัตถุประสงค์ให้สังฆกรรมจากอัลลอฮ์เกิดเป็น
รูปธรรมบนหน้าแผ่นดินนี้ Andika Bima Taufan Sus Budiharto (2015) ได้กล่าวว่า ต้องทำการฝึกฝน
โดยการศึกษา และปฏิบัติตามแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในชีวิตประจำวัน พระองค์อัลลอฮ์
ﷻ ได้ดำรัสยืนยันคุณลักษณะความสัตย์จริงของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ว่า

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ آلَ حَزَابٍ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ

وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ ۗ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ﴿١١﴾

ความว่า “และเมื่อบรรดาผู้ศรัทธาได้เห็นพรรคต่าง ๆ เหล่านั้น
พวกเขาเหล่า ผู้ศรัทธาได้กล่าวว่า นี่คือนสิ่งที่อัลลอฮ์ﷻ และรอ
ซูลของพระองค์ได้สัญญาไว้แก่เรา และอัลลอฮ์ﷻ และรอซูล
ของพระองค์ดำรัสไว้จริงแล้ว และไม่ได้เพิ่มสิ่งใดให้แก่พวก
เขานอกจากการศรัทธา และการนอบน้อม

(อัลอะฮ์ ซาบ : 22)

จากโครงการข้างต้นนี้ Ahmad Mushthafa Al-Maraghi (1989) ได้ให้นิยามคำว่า **صَدَق** ในโครงการนี้หมายถึง มีความสัตย์จริงในคำพูด และการกระทำเช่นเดียวกันกับโครงการก่อนหน้า

และอัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสเกี่ยวกับความสัตย์จริงอีกว่า :

لَيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ إِن شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنِ اللَّهُ كَانَ عَافُوًّا رَحِيمًا ﴿٢٤﴾

ความว่า “เพื่ออัลลอฮ์จะได้ทรงตอบแทนบรรดาผู้สัตย์จะในความสัตย์จริงของพวกเขา และจะทรงลงโทษพวกมุนาฟิกัน หากพระองค์ทรงประสงค์หรือจะทรงอภัยโทษให้แก่พวกเขา แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงอภัย ผู้ทรงเมตตาเสมอ”
(อัลอะฮ์ซาบ : 24)

จากโครงการข้างต้นอัลลอฮ์ ﷻ ทรงสนับสนุนเรียกร้องให้ผู้ศรัทธาทั้งหลาย และผู้นำ โดยเฉพาะผู้นำทางการศึกษาอิสลาม ให้มีคุณลักษณะความสัตย์จริง (Siddiq) ทั้งทางด้านคำพูด การกระทำเสมือนดังแบบอย่างที่ได้ปฏิบัติไว้โดยท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ คุณลักษณะที่บ่งบอกถึงความ เป็นศาสดามุฮัมมัด ﷺ ที่สัตย์จริง และอุปนิสัยที่สัตย์จริง ชื่อสัตย์ และเที่ยงตรง Siti zulaikhah (2005) กล่าวว่า การเริ่มต้นเป็นศาสดาที่แท้จริงเกิดขึ้นช่วงที่ท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ได้ปลีกวิเวกอยู่เพียงลำพังเพื่อห่างจากสิ่งรบกวนที่ถ้าฮิรออู ท่านได้ค้นพบกับความสงบสุข และความหมายของชีวิตในขณะนั้น มลาอิกะฮ์ญิบรีล ได้กล่าวต่อท่านว่า

أَقْرَأُ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾
أَقْرَأُ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾

ความว่า “จงอ่านเถิดด้วยพระนามของพระเจ้าผู้ทรงสร้าง พระองค์ผู้ทรงสร้างมวลมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านเถิด และพระเจ้าของเจ้าคือผู้ทรงเมตตาปรานียิ่งผู้ทรงสอนมนุษย์โดยใช้ปากกา พระองค์ทรงสอนให้มนุษย์รู้ในสิ่งที่เขาไม่รู้”

(อัล-อลัก: 1-5)

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นการได้รับบทบัญญัติโองการแรกของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้แก่ ซูเราะฮ์อัล-อาลักายะฮ์ที่ 1-5 และเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกว่าท่านคือบุคคลที่ถูกเลือกให้เป็นศาสดาผู้เผยแผ่คำสั่งสอนที่สัจจริง ท่านอาลีบินอาบีตอลีบเคยเล่าถึงลักษณะอุปนิสัยของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ว่า “แท้จริงแล้วท่านคือมนุษย์ผู้เที่ยงตรงที่สุด” ได้กล่าวไว้ในฮาดิษที่รายงานโดยอิบนุอุมร์ว่า เราสามารถรับรู้ว่าคุณศาสดามุฮัมมัด ﷺ ยินดีหรือโกรธกริ้ว เพราะท่านไม่เคยกล่าวคำที่เสื่อมเสีย และไม่เคยกล่าววาดีในตอนเช้าหรือในตอนเย็นที่ท่านโกรธแค้นแต่กล่าวสิ่งที่เป็นจริงเท่านั้น และท่านจะอยู่ห่างจากผู้คนที่คุณจะไม่ดี ท่านเป็นคนร่าเริงเมื่อสุขท่านก็จะสุข และเมื่อท่านให้คำตักเตือนท่านก็จะตักเตือนอย่างเต็มที่ ถ้าหากท่านโกรธท่านก็จะโกรธเพื่ออัลลอฮ์เท่านั้น ไม่ใช่เพื่อเรื่องส่วนตัว บทบาทหน้าที่ของท่านในขณะนั้น Kuswanto dan Rasyid (2013) กล่าวว่า ท่านศาสดา ﷺ เป็นผู้ให้ความรู้ และเป็นผู้นำที่พระองค์อัลลอฮ์ทรงประทานคัมภีร์อัล-กุรอานเพื่อเป็นบทชี้ทางนำแก่ประชาชาติ เรื่องราวบางส่วนที่เกี่ยวกับแบบอย่างที่ดีจริงจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้แก่

1. ท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ เป็นแบบอย่างที่ดีจริงสำหรับศาสนิกชน มุฮัมมัด ﷺ เป็นสามัญชนธรรมดาที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงยื่นความโดดเด่นเสมือนบุคคลที่ถูกคัดเลือกนั้น คุณลักษณะอุปนิสัย และวิถีชีวิตของท่านจึงเป็นที่ยอมรับแก่มวลมนุษย์ ดังคำกล่าวของท่านว่า “ผู้ใดที่ทำตามฉัน กลุ่มชนที่เข้าในกลุ่มชนของฉัน และผู้ใดที่ไม่ทำตามฉัน ไม่ใช่ชนที่เข้าในกลุ่มชนของฉัน” ฮาดิษดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ความหมายของแต่ละบทฮาดิษจากท่านศาสดามีความสำคัญเสมือนแนวทางการดำรงชีวิตของศาสนิกชนในโลกนี้ และโลกหน้า เพราะว่าคุณศาสดามุฮัมมัด ﷺ ดังโองการที่กล่าวไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานเกี่ยวกับการเป็นบุคคลแบบอย่างที่ดี (Uswatun hasanah) Siti Zulaikhah (2005) ได้กล่าวว่า ภาพพจน์ส่วนตัวท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ในฐานะผู้นำท่านจะไม่ปกครองบนพื้นฐานอำนาจความต้องการของตัวเองตรงกันข้ามท่านจะดำรงชีวิตบั้นปลายอย่างคนยากจนธรรมดาทั่วไปเหมือนคนอื่นๆ ท่านอยู่อย่างพอเพียงร่วมกับสาวกของท่านๆ ลีมีรสชาติทุกข์ และสุขไม่ใช่แค่อยู่บนบัลลังก์ห่างจากทุกข์ยากของศาสนิกชน แม้กระทั่งสมบัติของท่านเองท่านจะบริจาคเพื่อช่วยเหลือศาสนิกชนของท่านในยามจำเป็น สมบัติไม่ใช่เป้าหมายของท่าน แต่สิ่งที่เป็นสมบัติของท่านคืออัล-กุรอาน และฮาดิษที่ยังคงเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตของประชาชาติอิสลามชนรุ่นหลัง และนี่คือสมบัติที่ท่านศาสดาฝากไว้ให้กับศาสนิกชนของท่าน ไม่ใช่สมบัติความร่ำรวยใดๆ วิธีการประพาดิตนที่ดีหรือพฤติกรรมที่ถือว่าดี และเป็นที่ยกย่องแล้วในอดีตว่าดีจริงสำหรับคนรุ่นต่อมาในศตวรรษที่สองของอิสลาม

2. ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือ (Ummi) อุมมีหมายความว่า ไม่สามารถอ่าน และเขียนได้แต่ที่ท่านมาเพื่อนำคัมภีร์จากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เพื่อกล่าวถึงกฎหมายใหม่ และข่าวใหม่ที่ถูกต้องเกี่ยวกับผู้คนสมัยก่อนหน้าท่าน และนอกจากนี้ข่าวเกี่ยวกับสิ่งที่ผ่านมา และสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามคุณลักษณะอุมมี (Ummi) ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แต่ท่านเป็นหนึ่งในศาสนทูตที่ได้รับบทบัญญัติจากพระองค์อัลลอฮ์ โดยผ่านมลาอิกะฮ์ญิบรีล และไม่ใช่บทความที่เขียนขึ้นเองแต่แท้จริงมาจากพระองค์อัลลอฮ์

Andika Bima Taufan & Sus Budiharto (2015) ได้กล่าวว่า เทคนิควิธีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามด้านความสัตย์จริง (Siddiq) ได้แก่ 1) การยึดมั่นปฏิบัติตามตัวแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในคุณลักษณะด้านความสัตย์จริง (Assidiq) และ 2) การสร้างความเคยชินในการนำภาวะผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านข้างต้นมาใช้บริหารการศึกษา และใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ

จากรายละเอียดคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามในด้านความสัตย์จริง (Siddiq) ข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารสำหรับการวิจัยนี้ ได้แก่ การให้ความสำคัญในการพัฒนาจิตใจ การมีความซื่อสัตย์ เปิดเผย มีความหวัง หวังดีต่อผู้ร่วมงาน เห็นใจผู้ร่วมงาน สร้างผู้ร่วมงานให้มีความบริสุทธิ์ใจ กระตุ้นชักชวนให้ทำงาน พัฒนาลูกน้อง สร้างกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา การพูดจริงทำจริง เป็นตัวอย่างที่ดี ไม่ผิดสัญญา รับผิดชอบต่อหน้าที่จริงใจจริงใจ มีกำลังใจสูง ทำให้เกิดมีความขำเกรงต่ออัลลอฮ์ สร้างมารยาทที่ดีงามต่อกัน และมีความพยายามให้ผู้ร่วมงานมีความจริงใจ มีอุดมการณ์ มีความเรียบง่าย ทุ่มเททำงาน มีสติ และสมาธิเคร่งครัดตามหลักการอิสลาม มีเป้าหมาย และวัตถุประสงค์แบบอิสลาม มีการตรวจสอบประเมินผล และปรับปรุงแก้ไข สรรถามั่นคงต่ออัลลอฮ์ และศรัทธาที่ถูกต้อง

2) ด้านความรับผิดชอบ / เป็นที่ไว้วางใจได้ (Amanah)

Tim Penyusun Kamus Pusat Bahasa (2008 : 47) ให้ความหมายคำว่า Amanah เป็นคำที่มาจากภาษาอาหรับในพจนานุกรมภาษาอินโดนีเซียว่ามีหลายความหมาย ได้แก่ คำสั่งเสีย สันติภาพ ความสงบ และการเชื่อถือ เป็นคำที่มาจากภาษาอาหรับ ได้แก่ A-mu-na, ya'munu, Amnan wa Amanat ที่มีความหมายว่า ซื่อสัตย์หรือได้รับการเชื่อถือ คำกริยานี้มีรากจากอักษร Hamzah min nun ที่หมายถึง ที่สำคัญ สันติภาพ สงบ และหายจากการหวาดระแวง ในหลักของภาษา Amanah หมายถึงความเชื่อใจอย่างหนึ่งหรือของฝากที่ต้องส่งคืนเมื่อถึงเวลา (Al wadi ah) ความไว้วางใจเกิดขึ้นมาจากความศรัทธา และ Al tsiqah ที่หมายถึง ความเชื่อ Ar-Rahib Al Isfahani ได้กล่าวว่า ในอัล-กุรอานพบคำว่า Amanatun จำนวน 6 ครั้ง ประกอบด้วย Amaanaat 4 ครั้ง และ Amanatun 2 ครั้ง

Ar-Raghib Al-Isfahani ให้ความหมาย Amanah หมายถึง จิตใจที่สงบ (Tu'maninatun Al-nafs) จากรากศัพท์นี้เป็นรูปแบบของ Iman และ Aamin ในหลายโองการในอัล-กุรอานดังที่อัลลอฮ์กล่าวว่า

وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهْنَ مَقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم
بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمْنَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ ۗ وَلَا تَكْتُمُوا وَمَنْ
الشَّهَادَةَ يَكْتُمَهَا فَإِنَّهُ فَإِنَّ قَلْبُهُ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾

ความว่า “และหากพวกเจ้าทั้งหลายอยู่ในระหว่างเดินทาง และพวกเจ้าไม่พบผู้บันทึกคนใดก็ให้ (คู่มือแบบ) มีสิ่งล้ำค่า ประกันที่ถูกยึดกุมไว้ (โดยเจ้าหนี้) ดังนั้นหากต่างฝ่ายต่าง ไร้ใจซึ่งกันและกัน (ทำการกู้ยืมโดยไม่มีสิ่งค้ำประกัน และไม่ มีสัญญาเอกสาร) อันลูกหนี้ผู้ได้รับความไว้วางใจก็ต้องชำระ คืนแต่สิ่งที่ถูกไว้ใจ (คืนหนี้สินนั้น) เสีย (เมื่อครบกำหนด) และเขาจงอย่าเกรงอัลลอฮ์ ผู้ทรงอภิบาลเขา และพวกเจ้าอย่า ปิดบังการเป็นพยาน และบุคคลใดปิดบังมัน แน่นนอนหัวใจ เขาย่อมเป็นบาป และอัลลอฮ์ทรงรอบรู้ในการกระทำของ พวกเจ้าทั้งหมด

(อัล-บากอเราะฮ์ :283)

จากโองการข้างต้น Ahmad Mushthafa Al-Maraghi (1974) ได้ให้นิยามคำว่า أمانة (Amanah) สำหรับในโองการนี้หมายถึง ได้รับความไว้วางใจ สำหรับการวิจัยนี้เป็นคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามที่สำคัญเช่นกัน

และอัลลอฮ์ได้ดำรัสไว้ในอัล-กุรอานอีกว่า

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ
النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ ۚ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٥٧﴾

ความว่า “แท้จริง อัลลอฮฺทรงใช้พวกเจ้าให้มอบคืนบรรดาของฝากแก่เจ้าของของมัน และเมื่อพวกเจ้าตัดสินระหว่างผู้คน พวกเจ้าก็จะต้องตัดสินด้วยความยุติธรรม แท้จริงอัลลอฮฺทรงแนะนำพวกเจ้าด้วยสิ่งซึ่งดีจริงๆ แท้จริงอัลลอฮฺเป็นผู้ทรงได้ยินและได้เห็น”

(อัลนิสาฮฺ :58)

และอัลลอฮฺได้ทรงดำรัสไว้ในอัล-กุรอานอีกว่า

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا لَا تَخُوْۤا اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ وَتَخُوْۤا اٰمَنَتِكُمْ

وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿٢٧﴾

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงอย่าทุจริตต่ออัลลอฮฺ และรอซูล และจงอย่าทุจริตต่อบรรดาของฝากของพวกเจ้า โดยที่พวกเจ้ารู้กันอยู่”

(อันฟาล: 27)

ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ถือเป็นความรับผิดชอบที่หนักมากทำให้สรรพสิ่งอื่นจากมนุษย์ไม่กล้าที่จะรับภาระหน้าที่นี้จากพระองค์อัลลอฮฺ ดังที่พระองค์อัลลอฮฺได้ทรงดำรัสไว้ในคำกิริอัล-กุรอานว่า แท้จริงแล้วเราได้มอบหมายหน้าที่ให้กับท้องฟ้า และภูเขาซึ่งที่ได้ดำรัสไว้ดังนี้

اِنَّا عَرَضْنَا الْاٰمَانَ عَلَى السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَالْجِبَالِ فَاَبَيْنَ

اَنْ يَّحْمِلْنَهَا وَاَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْاِنْسَانُ اِنَّهٗ كَانَ ظَلُوْمًا جَهُوْلًا ﴿٧٢﴾

ความว่า “แท้จริงเราได้เสนอการอามานะฮ์แก่ชั้นฟ้าทั้งหลาย และแผ่นดิน และขุนเขาทั้งหลาย แต่พวกมันปฏิเสธจะแบกรับมัน และกลัวต่อมัน (คือภาระอันหนักอึ้ง) และมนุษย์ได้แบกรับมัน แท้จริงเขา (มนุษย์) เป็นผู้อธรรม

(อัลอะหฺซาบ:72)

Al-Qurtubii (2008: 612) อัลกุรตุบียอธิบายว่าอามานะฮ์เป็นคุณลักษณะทั่วไปที่มีความเกี่ยวข้องในทุกการกระทำของศาสนา ส่วน Asy-syaukani Al Imam (2006) ได้อธิบายว่า

อามานะฮ์ก็คือความศรัทธาและหน้าที่ที่บุคคลได้รับมานั้นถ้ารับผิดชอบต่อหน้าที่ดังกล่าวก็จะได้รับผลบุญ แต่ถ้าหากละเลยต่อหน้าที่ดังกล่าวก็จะได้รับบาป ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า อามานะฮ์ก็คือทุกๆ หน้าที่ และอามานะฮ์ที่หนักที่สุดคืออามานะฮ์ต่อการรับผิดชอบในสิ่งของ ในทุกๆความคิดเห็น ได้มีความหมายในเชิงเดียวกันได้แก่การตั้งอนุญาต และอามานะฮ์นั้นถือเป็นกฎหมายอิสลามที่จำเป็นต้องรับผิดชอบจนหมดอามานะฮ์ ดังที่อัลลอฮ์ได้ดำรัสไว้ว่า

إِنَّ اللَّهَ بِأَمْرِكُمْ لَآتِي مَا تُوَدُّونَ إِلَّا مَنَنْتَ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ
 أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٥٨﴾

ความว่า “ แท้จริงอัลลอฮ์ทรงใช้พวกเจ้าให้มอบคืนบรรดาของฝากแก่เจ้าของมัน และเมื่อพวกเจ้าตัดสินระหว่างผู้คน พวกเจ้าก็ต้องตัดสินด้วยความยุติธรรม แท้จริงอัลลอฮ์ทรงแนะนำพวกเจ้าด้วยสิ่งซึ่งดีจริงๆ แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงได้ยิน และได้เห็น”

(อันนิสาฮฺ :58)

M Quraishi Shihab (2000: 457) ให้ความหมายของคำ “อามานะฮ์ (Amanah)” ว่า หมายถึงบางสิ่งที่ได้มอบให้กับผู้อื่นเพื่อให้ผู้อื่นดูแลจนถึงเวลาที่จะคืนกลับ อามานะฮ์จะไม่ถูกมอบให้กับผู้ใดยกเว้นผู้ที่มีความสามารถที่จะดูแล และในโครงการนี้อัลลอฮ์ได้มอบอามานะฮ์ให้กับผู้ที่มีความสามารถโดยพระองค์จะไม่มอบอามานะฮ์ที่เกินความสามารถต่อบุคคลหนึ่ง อามานะฮ์นั้นได้ครอบคลุมถึงผู้ที่ปกครองสิ่งของเช่นลูกๆ และในทุกคำสั่งนั้นเป็นความรับผิดชอบที่พระองค์ได้มอบให้แก่มนุษย์ ดังนั้นคนที่ได้รับอามานะฮ์ต้องมีคุณลักษณะที่สอดคล้องจากโครงการข้างต้น Ibnu Katsir (1974) ให้ทรงสนะว่าพระองค์อัลลอฮ์ทรงแจ้งให้มนุษย์ได้ทราบ ว่า พระองค์ทรงสั่งให้มอบหมายหน้าที่แก่ผู้ที่มีสิทธิ์สมควรได้รับหน้าที่นั้น

จากโครงการอัล-กูรออันข้างต้น การให้ภาระหน้าที่หรือการไว้วางใจจากพระองค์อัลลอฮ์ต่อบ่าวให้ปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์ไม่ใช่การสั่งเฉพาะต่อท่านศาสดามุฮัมมัดเท่านั้น แต่รวมไปถึงสั่งใช้ต่อประชาชาติของท่านทุกคนด้วย มนุษย์ทุกคนย่อมมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อพระองค์อัลลอฮ์แม้เพียงน้อยนิดก็ตาม Siti zulaikhah (2005) ได้กล่าวว่า ศาสดามุฮัมมัด ﷺ ได้พิสูจน์ว่าท่านคือบุคคลที่สามารถเชื่อถือได้ เพราะว่าท่านสามารถรักษาความลับที่ควรจะเป็นความลับ และสามารถถ่ายทอดในสิ่งที่ควรจะถ่ายทอด บางสิ่งบางอย่างที่ควรบอกไม่ใช่ว่าไม่ยับยั้งชั่งใจ แต่จะไม่ถูกแก้ไขเพิ่มเติมหรือลดน้อยลง ดังนั้นความเป็นจริงทุกสิ่งที่ท่านศาสดาได้รับบัญญัติท่านจะ

ถ่ายทอดเสมือนคั่งที่ท่านได้รับบัญญัตินั้น สมบัติที่ได้ในศึกสงครามท่านไม่เคยขัดไว้แม้เล็กน้อยเพื่อส่วนตัวไม่เคยเปิดเผยความลับความอับอายของผู้คนที่มาขอคำปรึกษาจากท่านเพื่อให้ผ่านพ้นปัญหาไปด้วยดีนิสัยความสามารถเชื่อถือได้นี้แปลว่าชื่อเสียงในหน้าที่ของความเป็นศาสนทูต ﷺ โดยไม่มีการเปิดเผยใดๆ หมายความว่าศาสดาไม่ใช่แค่เพียงเผยแพร่สิ่งที่ส่งผลกำไร และสิ่งที่เสียหายให้แก่ตัวเอง แต่ทว่าคุณลักษณะนิสัยอามานะฮ์ที่มีในตัวท่านศาสดามูฮัมมัด ﷺ นั้นหนักแน่น และมีประสิทธิภาพมาก ทุกอย่างที่ท่านกระทำนั้นมาจากคำสั่งของพระองค์อัลลอฮ์เพื่อศาสนิกชนของท่าน ความยากจนที่ท่านเคยประสบนั้นพิสูจน์ได้ว่าท่านตระหนักถึงแต่หน้าที่ความรับผิดชอบเพื่อเผยแพร่คำสั่งสอนแก่ศาสนิกชนของท่านอย่างแท้จริง ท่านไม่เคยกลัวความจนเพราะว่าตั้งแต่ท่านได้เป็นศาสนทูตท่านหวังเพียงแค่ได้เผยแผ่อิสลามที่เป็นหน้าที่เท่านั้น ถึงแม้หน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับควมไว้วางใจจากพระองค์อัลลอฮ์ต่อบทบัญญัติที่ต้องเผยแผ่นั้นจะเป็นภาระให้แก่ท่านแต่ท่านศาสดามูฮัมมัด ﷺ เผยแผ่บทบัญญัติได้อย่างดีที่สุด และเต็มใจที่จะต้องทนทุกขุทรมานในการดำเนินบทบัญญัตินั้นแม้ท่านจะเจออุปสรรคที่หนักหนาก็ดำเนินตาม ท่านรอซูลได้กล่าวไว้ว่า

"จะไม่ได้รับอิหม่านถ้าหากว่าเขาไม่ทำตามอามานะฮ์ และอิหม่านของเขาจะไม่สมบูรณ์ถ้าหากว่าเขาไม่ทำตามสัญญา"

(รายงานโดยอะหมัด)

ความซื่อสัตย์ถือว่าเป็นหนึ่งวิธีที่ได้รับอามานะฮ์ที่ดี และมีความสามารถที่จะดูแลสิ่งหนึ่งถือว่าเป็นอามานะฮ์ที่ดีเช่นกัน

ท่านรอซูลได้กล่าวแก่อาบูซารว่า

"อาบูซาร! เธอเป็นคนอ่อนแอภารกิจที่เรียกว่า อามานะฮ์ ในวันกียามะฮ์ก็จะได้เป็นแค่ความรู้สึกเสียใจ และเป็นที่น่าอับอายยกเว้นผู้ที่ได้ทำตามคำสั่ง และได้รับผิดชอบอย่างเต็มที่"

(รายงานโดยมุสลิม)

จากอัล-กูรออัน และอัล-ฮาดิษข้างต้นสรุปได้ว่า อามานะฮ์แบ่งออกเป็นสองประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ อามานะฮ์เป็นหน้าที่มาจากอัลลอฮ์ และอามานะฮ์ที่มาจากมนุษย์ Ibnu Katsir (2001: 252) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับอัล-กูรออัน และอัล-ฮาดิษข้างต้นเกี่ยวกับคำว่า อามานะฮ์ (Amanah) โดยให้ความหมายในสองแง่มุม ประกอบด้วย อามานะฮ์ในความหมายการรับผิดชอบ

ของมนุษย์ต่ออัลลอฮ์ และอามานะฮ์ในความรับผิดชอบมนุษย์ต่อมนุษย์ ดังนั้นอามานะฮ์เกี่ยวข้องกับเสมอกับความรับผิดชอบจากชาติข้างต้นสรุปได้ว่า มนุษย์ได้รับอามานะฮ์จากอัลลอฮ์ อามานะฮ์ที่ได้รับสมควรที่จะรับผิดชอบ โดยเกี่ยวข้องกับจัดการ เพื่อมุ่งสู่ตามเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้ ดังนั้นทุกคนในองค์กรรับอามานะฮ์ที่เหมาะสมต้องรับผิดชอบในส่วนที่เหมาะสมต่อตัวเอง และอามานะฮ์ที่ได้รับมาไม่ใช่แค่ความรับผิดชอบแค่ในโลกนี้แต่มีความเกี่ยวพันในโลกหน้า (Akhirah) ด้วยการนับถือศรัทธาเชื่อมั่นต่ออิสลามส่งผลให้มุสลิมมีความระมัดระวังในหน้าที่ของตนเพราะเชื่อว่าเขาต้องรับผิดชอบหรือได้รับผลตอบแทนอย่างแน่นอนในวันโลกหน้า

Setiadi & Budiharto (2008) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะการเป็นที่ไว้วางใจได้ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นหลักฐานว่า ท่านนบีเป็นผู้ที่สามารถเป็นที่ไว้วางใจได้ เพราะว่าท่านสามารถรักษาความเชื่อมั่นต่อตัวของท่าน โดยการปกปิดไม่เปิดเผยต่อสิ่งที่จำเป็นต้องปกปิดอำพราง และในทางกลับกันท่านเป็นผู้เผยแผ่เปิดเผยต่อสิ่งที่จำเป็นต้องเปิดเผยสู่มนุษย์ ยิ่งไปกว่านั้นท่านนบีไม่มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมหรือตัดทอนบางส่วนต่อสิ่งที่อัลลอฮ์สั่งใช้ให้เผยแผ่ท่านรอซูลุลลอฮ์มีบทบาทหน้าที่เป็นศาสนทูต ครูผู้สอน และผู้นำ โดยท่านนบีมีองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามใน 4 ประการ Siti Zulaikhah (2005) ได้กล่าวว่า เป็นที่ไว้วางใจได้ (Amanah) หมายถึงการที่ท่านนบีเป็นผู้นำที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่พระองค์อัลลอฮ์มอบหมายให้ในทุกๆ ด้าน เช่น ด้านการเมือง ด้านสังคม เศรษฐกิจ ศาสนาและด้านการศึกษา กิจการมารยาทที่ควรมีสำหรับผู้นำเสมือนดังที่ศาสนทูตควรมีคือ ความน่าเชื่อถือก่อนหน้าที่ท่านจะเป็นศาสนทูตท่านก็ได้รับการไว้วางใจ และมีความน่าเชื่อถือมาก่อนแล้ว คุณลักษณะดังกล่าวเป็นที่ยกย่องจากเหล่าผู้นำต่างๆ และเหล่าบรรดาศาสดาก่อนหน้านั้น Fauzam and Budiharto (2009) ได้กล่าวว่า ผู้นำที่สามารถเชื่อถือได้คือผู้นำที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ สามารถเชื่อถือได้ในที่นี้หมายถึงอะไรก็ตามที่ได้รับไว้วางใจต่อท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ จะครอบคลุมทุกด้านของชีวิต เช่น ด้านการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา และการศึกษา

Siti Zulaikhah (2005) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะการเป็นที่ไว้วางใจได้ของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ เป็นคุณลักษณะที่มีตั้งแต่ท่านยังเยาว์วัย กล่าวคือ ท่านมีความสมบูรณ์แบบเพียบพร้อมได้รับการฝากเพื่อชำระล้างหัวใจโดยญิบรีล ตั้งแต่ตอนเป็นทารกท่านจึงมีจิตใจที่บริสุทธิ์เป็นพื้นฐานของการพัฒนาผู้นำตามหลักการอิสลามของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ หลักฐานที่เป็นบทพิสูจน์ว่าท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ เป็นที่เชื่อถือได้แก่การดำเนินชีวิตของท่านแต่ละวัน ทุกคนเป็นพยานได้ว่า ท่านจะรักษาในสิ่งที่ท่านได้รับความไว้วางใจสมบัติที่ได้จากสงครามท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ จะให้บีลาละตะ โคนเรียกทุกคนสามครั้งเพื่อนำสมบัติมารวมกันจากนั้นท่านจะแบ่งเป็นห้าส่วน มีอยู่คนหนึ่งแบกมัดสิ่งของที่ทำจากขนสัตว์ และพูดว่า "โอ้ท่านศาสดานี้คือสิ่งที่ข้า

ได้รับจากการรบ" ท่านศาสดากล่าวว่า "ท่านได้ยินเสียงที่บีบตาละโกนเรียกสามครั้งนั้นหรือ?" ชายผู้นั้นตอบว่า "ใช่" ท่านศาสดา ﷺ กล่าวว่า "แล้วอะไรที่ขัดขวาง เจ้านำสิ่งนี้มาให้ข้า?" ชายผู้นั้นให้การเกี่ยวกับสาเหตุที่เขานำมาให้ข้า จากนั้นท่านศาสดา ﷺ กล่าวว่า "อย่างไรก็ตามฉันจะไม่รับของสิ่งนี้จากเจ้า และเจ้าเองนั้นแหละที่จะมอบสิ่งของนี้ให้ฉันในวันกียามะฮ์"

Siti zulaikhah (2005) ได้กล่าวว่า หน้าที่ๆ เกี่ยวข้องกับศาสดา คือ การเผยแพร่โองการของอัลลอฮุแก่มวลมนุษย์ในหลักการศึกษแท้จริงแล้วระหว่างศาสดากับครูนั้นมีความคล้ายคลึงกัน เพราะทั้งสองเป็นการถ่ายทอดความรู้ ส่วนศาสดามุฮัมมัด ﷺ คือผู้ที่เผยแพร่คำสั่งสอนอัล-กูรออันเปรียบเสมือนครูของประชาชาติของท่าน ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่า ท่านศาสดามุฮัมมัด คือครูใหญ่ของมวลมุสลิม และเป็นผู้นำทางการศึกษาอิสลามที่คอยให้คำแนะนำเพื่อนำพามนุษย์ไปในทางที่ถูกต้องมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ Andika Bima Taufan & Sus Budiharto (2015) ได้กล่าวว่า เทคนิควิธีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามด้านความรับผิดชอบ/เป็นที่ไว้วางใจ (Amanah) ได้แก่ 1) การยึดมั่นปฏิบัติตามตัวแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในคุณลักษณะด้านความสัตย์จริง (Assidiq) และ 2) การสร้างความเคยชินในการนำภาวะผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านข้างต้นมาใช้บริหารการศึกษา และใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามที่สังเคราะห์ได้ ประกอบด้วย การมีความเคารพต่อผู้ร่วมงาน และได้รับการเคารพจากผู้ร่วมงาน มั่นใจในตัวเอง แสดงความมั่นใจต่อผู้ร่วมงาน มีความรับผิดชอบสูง ทำให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างผู้ร่วมงาน และผู้บริหาร มีความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างกัน เข้าใจความรู้สึกันึกคิด และความต้องการของเพื่อนร่วมงานเชื่อมั่นต่อความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาของผู้ร่วมงานในแง่ดีมีความเป็นประชาธิปไตยให้อิสรระมองว่า ผู้ร่วมงานเป็นผู้ชอบทำงานให้ได้รับความสำเร็จ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารสองทางระหว่างผู้ร่วมงานใช้วิธีการสื่อสารที่เป็นประชาธิปไตยสร้างความปรองดองด้วยการสื่อสารจากรายละเอียดข้างต้นสามารถวิเคราะห์เป็นคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม รับผิดชอบต่อน้ำที่

3) ด้านการเผยแพร่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)

Siti Zulaikhah (2005) ได้กล่าวว่าด้านการเผยแพร่อิสลาม (Tabligh) หมายถึงการเผยแพร่คำสอนของอิสลามทั้งหมดจากท่านนบีนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นคำสั่งจากอัลลอฮ์ไปสู่มนุษย์และญิน โดยผ่านทางคำพูดการปฏิบัติ และการยอมรับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

Siti Zulaikhah (2005:34) ได้กล่าวว่า อัลลอฮ์ได้ส่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มาเพื่อให้คำตักเตือน ได้แก่ เพื่อให้การชี้แนะประชาชาติของท่านเพื่อทำการปรับปรุง และเตรียมมนุษย์ให้ได้รับความสุขทั้งบนโลกนี้ และโลกหน้า

เครื่องหมายทางประวัติศาสตร์ต่อไปนี้เป็นหลักฐานว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ นั้น มีคุณลักษณะเผยแผ่อิสลาม (Tabligh) ได้แก่

1. มีอัล-กุรอานที่เป็นปาฏิหาริย์ ได้แก่ การประทานอัล-กุรอานลงมาเป็นสิ่งอัศจรรย์ (Mu Jizat) ที่ใหญ่ที่สุดเพื่อให้ท่านนบีมุฮัมหมัดนำมาเผยแผ่แก่มนุษย์

2. เหตุการณ์อิสรออู และเม็ยะรอก ได้แก่ เหตุการณ์การเดินทางของท่านรอซูล ﷺ โดยอัลลอสูได้ให้มีหลักฐานยืนยันความจริงโดยการให้ท่านนบีได้ขึ้นสู่ฟากฟ้า และได้เห็นเครื่องหมายความยิ่งใหญ่ของอัลลอสูแก่ท่าน และมีวิทขบัญญัติอันยิ่งใหญ่ ได้แก่ อัลลอสู ﷻ ได้สั่งใช้ให้ปฏิบัติละหมาด 5 เวลา และให้ถือเป็นคำสั่งภาคบังคับ (Wajib)

ความเป็นศาสดาของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในตอนที่ท่านมีอายุ 40 ปี เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าท่านเป็นหนึ่งในบุคคลที่ถ่ายทอดบทบัญญัติของพระเจ้า การมาของมลาอิกะฮ์ญิบรีลเพื่อสั่งให้ท่านอ่านโองการจากพระองค์อัลลอสู ﷻ เป็นการแจ้งให้ทราบว่าคุณเป็นหนึ่งในบรรดาศาสนทูตของพระองค์อัลลอสู ﷻ แน่แน่นอนไม่มีหนังสือรับรองหรือสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความป็นศาสดาของท่าน บทบัญญัติแรกที่ลงมาในวันที่ 17 รอมฎอน คือ ซูเราะห์ อัล-อาลัก โองการที่ 1-5 ดังกล่าวข้างต้นที่จะเป็นข้อพิสูจน์นับตั้งแต่นั้นมา ท่านเป็นศาสนทูตของพระองค์อัลลอสูที่ทำหน้าที่เผยแผ่ชักชวน และตักเตือนมนุษย์ให้หันมัสการเพียงพระองค์อัลลอสู ﷻ เท่านั้น หมายความว่า ท่านได้นำพามนุษย์ไปในทางที่เที่ยงตรง และไม่ปิดบังต่อคำสอนของพระองค์อัลลอสู ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของท่านมีระบุในโองการของพระองค์อัลลอสู ﷻ กล่าวว่า

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ

وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ

الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾

ความว่า “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) ว่า โอ้มนุษย์ทั้งหลาย แท้จริงฉันคือรอซูลของอัลลอสูมายังพวกท่านทั้งมวล ซึ่งพระองค์นั้นอำนาจแห่งบรรดาชั้นฟ้าและแผ่นดินเป็นของพระองค์ ไม่มีผู้ใดควรได้รับการเคารพสักการะ นอกจากพระองค์เท่านั้น ผู้ทรงให้เป็น และทรงให้ตาย ดังนั้นพวกท่านจงศรัทธาต่ออัลลอสู และรอซูลของพระองค์ผู้เป็นนบีที่เขียนอ่านไม่เป็นซึ่งเขาศรัทธาต่ออัลลอสู และคำรัสทั้งหลายของพระองค์ พวกเจ้าจงปฏิบัติตามเขาเถิดเพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับคำแนะนำ”

(อัล-อะรอฟ:158)

ตำแหน่งที่เรียกว่า ศาสดามูฮัมมัดนั้นมีการเพิ่มขึ้นในการตอบรับหน้าที่จากพระองค์ในช่วงแรก ณ เมืองเมกกะฮ์ ท่านเป็นศาสดาแต่ท่านไม่คุ้นชินกับการถูกเรียกว่า ศาสดาจากนั้นในช่วงสมัยที่สองของเมืองเมกกะฮ์ ท่านได้รับขนานนามว่า ศาสดามูฮัมมัด ﷺ เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้รับการยืนยันในโองการของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่ได้ดำรัสว่า

إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾

ความว่า “แท้จริงอัล-กุรอานนั้นคือ คำกล่าวของรอสูล ﷺ ผู้ทรงเกียรติ

(อัล-ฮากเกาะหฺ:40)

Siti zulaikhah (2005) ได้ให้ทรรศนะอีกความหมายหนึ่งทีกล่าวถึงท่านศาสดามูฮัมมัด ﷺ เปรียบเสมือนของขวัญจากอัลลอฮ์ ﷻ ที่เป็นดั่งมุนดिर (Mundrir) ที่หมายถึงผู้คอยตักเตือน พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสว่า

إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ مِّنْ نَّحْنُهَا ﴿٤٥﴾

ความว่า”ความจริงเจ้าเป็นแต่เพียงผู้ตักเตือนแก่คนที่หวาดหวั่นมัน (วันกิยามะฮ์) เท่านั้น”

(อัล- นาซีฮาด: 45)

อัลลอฮ์ได้บัญญัติให้ท่านศาสดามูฮัมมัด ﷺ คอยตักเตือน และให้คำแนะนำแก่ศาสนิกชนแก้ไขปัญหา และเตรียมความพร้อมให้แก่มนุษย์เพื่อได้รับความสุขทั้งโลกดุนยานี้ และในโลกอาคีเราะฮ์ ความเป็นมุนดिरที่ได้จะสามารถให้ท่านปกครอง และถ่ายทอดบทบัญญัติให้แก่มวลมนุษย์ทุกคนที่ศรัทธาจะต้องแน่ใจว่าพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงเลือกศาสนทูตในหมู่มนุษย์เพื่อเผยแผ่หลักคำสอนแก่ศาสนิกชนของท่าน ทุกสิ่งทุกอย่างที่บัญญัติให้แก่ท่านเพื่อเผยแผ่พร้อมอธิบายเกี่ยวกับกฎหมายการกระทำที่ดีงาม และกิริยามารยาทที่พวกเขาควรกระทำ

หลักฐานที่พิสูจน์ความเป็นศาสดาของท่านคือ การที่ท่านได้รับสิ่งเหนือธรรมชาติ (Mu Jizat) ได้แก่ อัลลอฮ์ทรงมอบคัมภีร์อัล-กุรอานให้แก่ศาสดามูฮัมมัด และทรงประทานคัมภีร์แก่บรรดาศาสดาก่อนหน้านี้ ดังเช่นท่านศาสดาอีซา ส่วนอัล-กุรอานนี้เป็นข้อพิสูจน์ความจริง และเป็นมูอฺญิฮาดของท่านรอสูลุลลอฮ์ ท่านเป็นศาสดาองค์สุดท้าย สิ่งเหนือธรรมชาติ (Mu Jizat) ที่

อัลลอฮ์มอบให้กับศาสดามุฮัมมัด ﷺ เป็นเสมือนเครื่องมือในการเผยแผ่คำสอนอิสลามว่าแท้จริงมาจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ

เรื่องราวบางส่วนที่เป็นหลักฐานว่าท่านศาสดา ﷺ มีคุณลักษณะเผยแผ่อิสลามมีดังนี้

1. คัมภีร์อัล-กุรอานที่เป็นมูอฺญิซัต (Mu Jizat) หลักฐานที่ยืนยันว่าท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ มีคุณลักษณะเผยแผ่อิสลาม (Tabligh) ได้แก่ การประทานอัล-กุรอานแก่ท่านศาสดามุฮัมมัดซึ่งเป็นเรื่องเหนือธรรมชาติ (Mu jizat) อันยิ่งใหญ่ เพื่อนำมาเผยแผ่แก่ประชาชาติของท่านในระยะแรกๆ ของการเป็นศาสนทูต ท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ได้เผยแผ่ศาสนาอิสลาม (Tabligh) แบบลับๆ ต่อมาผู้เข้ารับอิสลามเพิ่มมากขึ้น ท่านศาสดาก็ได้รับคำสั่งจากอัลลอฮ์ให้เผยแผ่อย่างเปิดเผย มีอยู่ช่วงหนึ่งท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ขึ้นไปบนภูเขาซอฟาเพื่อตะโกนเรียกชาวกูร็อยช์เพื่อแสดงตนว่าศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และให้ละทิ้งรูปปั้นต่างๆ พร้อมกับเป็นพยานว่า มุฮัมมัด ﷺ คือ ศาสนทูตของพระองค์หลังจากกล่าวเสร็จ พวกกูร็อยช์ก็หาว่าท่านศาสดาเป็นบ้า

2. เหตุการณ์ข้างต้นเป็นหลักฐานว่าท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายในฐานะศาสนทูตเพื่อเผยแผ่อิสลาม (Tabligh) แก่ประชาชาติของท่านแม้ว่าท่านจะได้รับการดูถูกเหยียดหยามก็ตาม แต่ท่านยังคงเดินหน้าต่อไปด้วยความอดทน ในเหตุการณ์อิซรออุม และเม็ยะร็อจ อัลลอฮ์ทรงประทานความแข็งแรงแก่ท่านศาสดาในการเดินทางครั้งนั้นเพื่อปฏิบัติหน้าที่การเป็นศาสนทูตด้วยการทำภารกิจขั้นสูงสุด ฟ้า อัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้เห็นความยิ่งใหญ่ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานสิ่งพิเศษในเหตุการณ์ครั้งนั้นคือ ทรงบัญญัติให้ละหมาดห้าเวลาสำหรับมุสลิมทุกคนเสมือนเสาหลัก และเป็นความยั่งยืนของอิสลาม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ท่านศาสดาได้ถ่ายทอดแก่ประชาชาติของท่าน และเป็นที่ยอมรับแก่ชาวกูร็อยช์ เช่น ท่านอานูบักกร อัซซิดดิก แต่ก็มี การปฏิเสธจากผู้เข้ารับอิสลามใหม่ๆ บางส่วน จากเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นหลักฐานว่า หน้าที่หลักที่ต้องรับผิดชอบของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ คือการชักชวนมนุษย์ให้ศรัทธา และเคารพภักดีต่อพระองค์อัลลอฮ์เพียงองค์เดียว โดยผ่านทาง การตักเตือน เผยแผ่ (Tabligh) ของท่านศาสดาแก่มวลมนุษย์ ดังที่อัลลอฮ์ดำรัสไว้ในอัล-กุรอานซูเราะหฺว่า

قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهُ وَاحِدٌ فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾

ความว่า “จงกล่าวเถิดมุฮัมมัดแท้จริงฉันได้รับโองการมาให้ประกาศว่าแท้จริงพระเจ้าของพวกท่านนั้นคือพระเจ้าองค์เดียว ดังนั้นพวกท่านจงจำนตนแก่พระองค์”

(อัล-อันบีญาอู :108)

คำอธิบายข้างต้นยิ่งชัดเจนว่าท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ คือศาสนทูตที่ถูกยกย่องให้เป็นผู้นำมนุษย์ที่ส่งมาจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เกินกว่าผู้นำอย่างท่านศาสดาก่อนหน้านี้หน้าที่การเผยแผ่อิสลาม (Tabligh) เป็นคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของท่านศาสดา คุณลักษณะนี้เสมือนคุณลักษณะการเป็นที่ไว้วางใจได้ (Amanah) แม้ความหมายจะไม่ใช่ว่างใจได้แต่มีความสามารถในการสื่อ โองการของพระองค์อัลลอฮ์จนกระทั่งชัดเจน และสามารถเข้าใจต่อโองการทั้งหมดที่เผยแผ่ (Tabligh) เกี่ยวกับคำชี้แนะ และประสงค์ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เพราะฉะนั้นคุณลักษณะของท่านศาสดา ﷺ ได้ถูกรวบรวมเป็นฮาดิษถือเป็นคู่มือแก่ชาวมุสลิมรองจากอัล-กุรอาน ดังกล่าวนั้นคุณลักษณะเผยแผ่ของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ที่มีความหมายว่า เผยแผ่อิสลามทุกสิ่ง ที่มาจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ หรือมาจากตัวท่านเองที่เรียกว่า อัล-ฮาดิษเป็นสิ่งมาขยายความอัล-กุรอาน ท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ เป็นผู้ทุ่มเททำงานเผยแผ่ศาสนา Andika Bima Taufan & Sus Budiharto (2015) ได้กล่าวว่า เทคนิควิธีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามด้านการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ได้แก่ 1) การยึดมั่นปฏิบัติตามตัวแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในคุณลักษณะด้านความจริงจัง (Assidiq) และ 2) การสร้างความเคยชินในการนำภาวะผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านข้างต้นมาใช้บริหารการศึกษา และใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ

จากรายละเอียดภาวะผู้นำเกี่ยวกับการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ข้างต้นสรุปเป็นคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ได้แก่ การพยายามใช้การสื่อสารด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อการเชิญชวนผู้คำสอนของอัลลอฮ์ การมีความสามารถในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล การใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมาย การมีกระบวนการในการมีอิทธิพลเหนือผู้ร่วมงาน การกระตุ้นให้มีความร่วมมือทำงานให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือของการเป็นผู้นำ สื่อสารเพื่อให้ผู้ร่วมงานมีความก้าวหน้าในชีวิต สื่อสารความหวังดีแก่ผู้ร่วมงานเสมือนการหวังดีแก่ตัวเอง มีการสื่อสารเกี่ยวกับจุดประสงค์วิธีการทำงาน และการใช้ชีวิตตามคำสอนของอิสลาม ผู้บริหารสื่อสารคำสอนอิสลามโดยเป็นแบบอย่างที่ดี สื่อสารคำสอนอิสลามด้วยคำพูด สื่อสารคำสอนอิสลามด้วยความรัก และหวังดี มีความสามารถในการสื่อสารด้วยการใช้สื่อต่างๆ เช่น สีหน้า อารมณ์ การเขียน ใช้เครื่องหมายต่างๆ สร้างความสงบสุขได้ด้วยการสื่อสาร สามารถสื่อสารกับผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อสารอย่างมีความเปิดเผยโปร่งใส มีวิธีการสื่อสารที่น่าประทับใจ มีการสื่อสารที่สร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน มีการสื่อสารที่สร้างความเป็นพี่น้อง และสื่อสารเน้นย้ำเกี่ยวกับเป้าหมายในการทำงาน

4) ด้านความฉลาดมีไหวพริบ (Al- Fathanah)

Kuswanto dan Rasyid (2013) ได้กล่าวว่าท่านนบีไม่ได้ใช้ความฉลาดเฉพาะในการเข้าใจโครงการของอัลลอฮ์ เพื่อถ่ายทอดแก่ประชาชาติเท่านั้นแต่ท่านเป็นผู้นำในทุกด้าน ส่วน Siti Zulaikhah (2005) ได้กล่าวว่าความฉลาดมีไหวพริบ (Fathanah) หมายถึงการมีความฉลาดและไหวพริบของท่านนบีแบบอัจฉริยะในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนา และการศึกษาซึ่งได้รับการประทานจากพระองค์อัลลอฮ์ส่งผลให้ท่านนบี เป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ท่านได้สร้างความสามัคคีปรองดอง ระหว่างกลุ่มเผ่าที่มีความแตกแยก ปาเถื่อนให้เป็นผู้ศรัทธายำเกรงต่ออัลลอฮ์ ความฉลาดเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นต้องมีสำหรับผู้นำท่านได้ให้ความสำคัญกับการเป็นผู้นำด้านการศึกษาเป็นอย่างยิ่งเพราะท่านถูกส่งมาเพื่อสั่งสอนเผยแผ่ศาสนา ด้านการศึกษาท่านได้รับการศึกษาโดยตรงจากพระองค์อัลลอฮ์ โดยผ่านมาลาอิกะฮ์โดยอัลลอฮ์ได้ประทานโครงการที่ 1-5 ของบทอัล-อัลก ในครั้งแรกเป็นหลักฐานว่าท่านนบี ถูกส่งใช้ให้ศึกษาหาความรู้ในแขนงต่างๆ

Siti Zulaikhah (2005 : 40) ได้กล่าวว่า นอกจากความฉลาดที่พระองค์อัลลอฮ์ ได้ประทานแก่ท่านแล้ว เมื่อใดที่ท่านต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ แต่ไม่มีการชี้แนะจากโครงการของอัลลอฮ์ ในสถานการณ์ที่ไม่ประทานโครงการเช่นนี้ ท่านนบีแสวงหาหนทางแก้ปัญหาด้วยความชาญฉลาดแต่ไม่ขัดแย้งต่อคำสอนศาสนาแต่อย่างใด พระองค์อัลลอฮ์ ทรงประทานแก่ท่านศาสตมูฮัมมัดให้มีความสามารถที่เก่งกล้าต่างจากบุคคลทั่วไป และภาวะผู้นำที่สูงส่ง บรรดามุขรีกัน และศัตรูอื่นๆ ได้ได้ความว่า ท่านคือคนบัว ท่านรอซูล เป็นผู้นำที่อัจฉริยะเหลือเชื่อ และไม่เคยหลุดพ้นจากการถูกเหยียดหยามดั่งเช่นที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นนักรบยาจก และคนบ้าเสียดิ ท่านนบีมูฮัมมัด ในฐานะผู้นำท่านได้รวมกลุ่มพวกที่แตกแยกปาเถื่อนให้เป็นสังคมที่ศรัทธา และยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ได้พร้อมกับความสามาริไม่ไร้เพราะว่าท่านมีมูอูญาฮัดหรือว่าใช้วิธีแบบเหนือธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น ในสงครามบาศ์รที่ชาวกูร็อยซ์กลุ่มมากแพ้วามุสลิมที่น้อยกว่านั้น ไม่ใช่เพราะว่ามูอูญาฮัดเสมอไปแต่เป็นเพราะว่าความเป็นผู้นำของท่านศาสดาที่มาจากผลของการศรัทธาดีกว่าซื้อสัตย์ต่อผู้เพื่อความถูกต้อง และอดทนไม่ขอลงจากสิ่งอื่นใดนอกจากความช่วยเหลือจากพระองค์อัลลอฮ์ ความสำเร็จของท่านศาสดาในฐานะผู้นำมนุษย์ แท้จริงแล้วพระองค์อัลลอฮ์ ได้อำนวยความสะดวกให้แก่ท่าน ความฉลาดนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องเข้าใจ และอธิบายในวาระหุยของพระองค์อัลลอฮ์ ความฉลาดถูกอำนวยความสะดวกเพราะว่าความไว้วางใจจากพระองค์อัลลอฮ์ เพื่อให้ผู้นำพามนุษย์สู่ศาสนาอิสลามที่ประทานลงมาแก่มวลมนุษย์ เพราะฉะนั้นผู้นำจำเป็นต้องมีความอัจฉริยะมีความสามารถที่จะให้คำแนะนำ ชี้ทาง แสดงความคิดเห็นให้แก่ประชาชาติให้เข้าใจถึงบทบัญญัติของพระองค์อัลลอฮ์ ความอัจฉริยะด้านคำพูดจาที่ต่างจากปกติเป็นความสามารถเฉพาะตัวของท่านศาสดาเป็นสิ่งสำคัญที่พระองค์อัลลอฮ์ ได้ทรงประทานมาเพื่อ

เผยแผ่อิสลามเพื่อภารกิจของศาสนทูต และความเป็นผู้นำของมวลมนุษยชาติ ท่านไม่ใช่แค่เป็นผู้นำศาสนาอย่างเดียวแต่ท่านเป็นผู้นำในทุกเรื่อง เช่น ด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม รวมถึงการศึกษา ท่านรอซูลุลลอฮฺ ﷺ มีความจริงจังกับปัญหาการศึกษาเพราะท่านถูกส่งมาเพื่อสอน และเผยแผ่อิสลาม พระองค์อัลลอฮฺทรงให้ความฉลาดในการสอน และเผยแผ่อิสลามแก่ท่านผ่านมลาอิกะฮ์ญิบรีล คังในซูเราะห์อัล-อาลักอายะฮ์ที่ 1-5 เป็นคำสั่งให้ท่านอ่านเป็นข้อพิสูจน์ว่า อัลลอฮฺทรงสั่งใช้ให้ท่านศึกษาหาความรู้ ความฉลาดของท่านศาสดามูฮัมมัด ﷺ เริ่มเห็นส่อแววตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นท่านเป็นที่รู้จักในแวดวงสังคมว่าเป็นคนซื่อสัตย์ และดี สมัยหนุ่มๆ ท่านชอบใช้ความคิดเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในสังคมที่ป่าเถื่อนเต็มไปด้วยการบูชาเทวรูป จิตที่ชอบครุ่นคิดนี่เองนำพาให้ท่านเป็นผู้ฉลาดได้เป็นผู้นำของมวลมนุษยชาติ มีหลักฐานระบุในอัล-กุรอานว่าท่านเป็นคนที่ไม่สามารถอ่านเขียนได้ ดังนั้นความคิดของท่านจึงไม่ได้มาจากมนุษย์แต่อย่างใด ท่านได้รับการสั่งสอนจากพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ความฉลาดที่เหลือเชื่อเกินมนุษย์ของท่านอาจจะเหนือกว่าท่านศาสดาท่านอื่นๆ ความอัจฉริยะของท่านเป็นเหมือนอำนาจพิเศษที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ประทานมา

การให้ความรู้ทางการศึกษาจำเป็นจะต้องมีผู้นำที่เก่ง และสามารถสอนให้ลูกศิษย์เข้าใจในสิ่งที่เราสื่อเพราะฉะนั้นพระองค์อัลลอฮฺจึงให้การอ่านเขียนไม่ได้แก่ท่านศาสดามูฮัมมัด ﷺ ทำให้สามารถยอมรับเป็นหลักฐานได้ว่า ความฉลาดในการเป็นผู้นำของท่านไม่เคยมีในมนุษย์ปกติอย่างเรามาก่อน สิ่งหนึ่งที่เป็นเกียรติความยิ่งใหญ่ และความศักดิ์สิทธิ์ของอัล-กุรอานที่เป็นข้อเท็จจริงว่า คัมภีร์อัล-กุรอานศักดิ์สิทธิ์ยิ่งใหญ่ และเป็นทางนำหลายอย่างเกี่ยวกับการสร้าง การฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีกครั้งของมนุษยชาติ ศีลธรรม กฎหมาย เรื่องราว และการตกแต่งที่อ่อนโยน ความเก่งกาจ ได้ประทานลงมาแก่คนที่ไม่รู้ภาษา ไม่เคยเข้าเรียน ไม่เคยเรียนพิเศษ และไม่เคยศึกษาที่มหาวิทยาลัย ขณะเดียวกันไม่เคยพบกับปริญญาดุษฎีหรืออ่านหนังสือความรู้พื้นฐานในสมัยท่านความเป็นผู้นำของท่านมาพร้อมกับความฉลาด และท่าทางที่เป็นเลิศ เห็นได้ในตอนที่ท่านเตรียมวางแผน และควบคุมศึกตอนจะไปรบสงคราม ตัวอย่าง ในตอนที่สงครามบาดัรท่านเตรียมวางแผนที่ดีในการรบจนกระทั่งการสงครามในครั้งนั้นทำให้ศัตรูได้รับความพ่ายแพ้ หากกองทัพอยู่ภายใต้การนำของท่านศาสดามูฮัมมัดจะได้รับชัยชนะได้อย่างแน่นอน เพราะว่าท่านบริหารด้วยความฉลาดหลักแหลม ความอัจฉริยะที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ประทานให้ท่านในการเผชิญหน้ากับทุกสิ่ง เช่น สหายที่มีปัญหาท่านก็จะแก้ไขปัญหามาตามแนวทางที่ได้ประทานจากอัลลอฮฺถ้าหากว่าปัญหาเกิดขึ้นแต่ไม่มีคำสั่งจากอัลลอฮฺ ﷻ ลงมา ท่านก็จะหาทางแก้ไขในทางที่รอบคอบ และไม่ละเมิดหรือห่างจากหลักคำสั่งสอนของศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง

จากรายละเอียดเกี่ยวกับคุณลักษณะของท่านนบีมูฮัมมัด ﷺ เกี่ยวกับความฉลาดมีไหวพริบ (Fathanah) ข้างต้นสามารถวิเคราะห์เป็นคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับการ

วิจัยนี้ ได้แก่ ผู้บริหารต้องมีความรู้ และทักษะในการบริหารการศึกษาอิสลาม มีการตัดสินใจที่ชาญฉลาด ผู้บริหารมีวิสัยปัญหาทางความคิด และการปฏิบัติ ผู้บริหารการศึกษาอิสลามควรมีสติปัญญาที่เหนือกว่าบุคคลทั่วไป มีความรู้ควบคู่ด้วยการศรัทธาที่มั่นคงต่ออัลลอฮ์ ใช้ชีวิตที่ถูกต้องที่ควรสอดคล้องกับหลักการอิสลามมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาที่โรงเรียนเผชิญ มีความสามารถกำหนดวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมถูกต้อง ความฉลาดทางอารมณ์ และมีญาณวิทยา มีความรอบคอบ และความคิดที่น่าเชื่อถือ มีอารมณ์มั่นคง มีสติ และสุขุม ให้ทางออกแก่ผู้ร่วมงานในการแก้ปัญหาการทำงาน กระตุ้นทางความคิดโดยให้ทางเลือกในการแก้ปัญหา มีบุคลิกน่าประทับใจ จนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ร่วมงานสามารถสร้างบรรยากาศที่สงบสุข และอบอุ่น รู้จักใช้จุดเด่นของตนให้เป็นประโยชน์ รู้จักเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น มีความสามารถในการสื่อสารสองทาง พัฒนาดตนเองอยู่เสมอ รู้จักแสดงความยินดีต่อผู้อื่น มีความรู้รอบตัว มีความเป็นมืออาชีพในการบริหาร และตัดสินใจได้ถูกต้องเหมาะสม มีความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารงาน ให้กำลังใจผู้ร่วมงาน และแบ่งงานได้ตรงตามความถนัดของผู้ร่วมงาน

5) ด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์ใจ (Aqidah Salimah & Ikhlas)

การศรัทธาในความเอกะของอัลลอฮ์คำว่า "Tauhid" ในเชิงภาษามาจากภาษาอาหรับคำว่า "توحيد" หมายถึง เอกะหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่หมายถึงความเป็นหนึ่งเดียวที่ไม่มีความเสมอเหมือนกับสิ่งใดๆ ส่วนความหมายเชิงอรรถหมายถึง กระบวนการให้ความเอกะแก่คุณลักษณะเฉพาะของอัลลอฮ์ เช่น ความเป็นพระเจ้าของพระองค์ บรรดาพระนาม และคุณลักษณะของพระองค์ ดังที่อัลลอฮ์ได้กล่าวไว้ในอัล-กุรอานว่า

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝

ความว่า “จงกล่าวเถิด โอ้มุฮัมมัด ! พระองค์คืออัลลอฮ์ผู้ทรงเอกะ อัลลอฮ์นั้นทรงเป็นที่พึงพระองค์ไม่ประสูติ และไม่ทรงถูกประสูติ และไม่มีผู้ใดเสมอเหมือนพระองค์”

(อัลอิคลาส : 1-4)

M Yunan Nasution (1984) กล่าวว่า เตาฮีด (Ilmu Kalam) หมายถึง การอืบาเดฮ์ทั้งหมดของมนุษย์เพื่อพระองค์อัลลอฮ์เพียงพระองค์เดียวพร้อมทั้งยึดมั่นต่อความเอกะทางด้าน

คุณลักษณะของพระองค์อัลลอฮ์ ดังนั้นเตาฮีดจึงเป็นพื้นฐานขั้นแรกของอิสลามเป็นคำสอนที่ได้รับ การยึดมั่นอย่างเด็ดเดี่ยวที่เรียกว่า อากีดะฮ์ (Aqidah) อากีดะฮ์อิสลามคือความเชื่อที่เต็มเปี่ยม ต่ออัลลอฮ์ บรรดามลาอิกะฮ์ คัมภีร์ บรรดาศาสนทูต วันพิพากษา และการกำหนดศกภาวะทุกสิ่งทุก อย่างของพระองค์อัลลอฮ์ มีความเชื่อมั่นเต็มเปี่ยมเกี่ยวกับสิ่งเร้นลับใน โลกหน้า และต่อคำสอน ศาสนาน้อมรับต่อคำสั่งใช้ และกฎระเบียบทั้งหลายที่อัลลอฮ์กำหนดมา และปฏิบัติตามแบบอย่าง ของท่านนบี ความมั่นใจในเตาฮีดเป็นเหตุให้มนุษย์ที่ศรัทธามีความเชื่อมั่นว่าทุกอย่างมาจาก พระองค์อัลลอฮ์ และต้องกลับคืนสู่พระองค์อัลลอฮ์ พระองค์คือผู้เป็นเจ้าอย่างแท้จริงเพียงผู้เดียวทุก สรรพสิ่งอยู่ในอำนาจของพระองค์อัลลอฮ์เท่านั้นที่ควรค่าแก่การเคารพภักดี และขอความช่วยเหลือ พระองค์ ผู้ทรงควบคุมบริหารจัดการ และจำเป็นต้องภักดีต่อกฎระเบียบของพระองค์ ดังที่อัลลอฮ์ได้ กล่าวไว้ในอัล-กุรอานดังนี้

وَاللَّهُ كُفُّهُ إِلَهٌُ وَحْدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾

ความว่า “และผู้ที่ควรแก่การเคารพสักการะของพวกเขา มีเพียง องค์เดียว ไม่มีผู้ควรแก่การเคารพสักการะใดๆ นอกจากพระองค์ผู้ ทรงกรุณาปรานี ผู้ทรงเมตตาเสมอเท่านั้น”

(อัลบาคอเราะฮ์ : 163)

M Yunan Nasution (1984) กล่าวว่าเอกภาพของอัลลอฮ์ (Ilmu Kalam) หมายถึงการ เคารพภักดีทั้งหมดของมนุษย์เพื่อพระองค์อัลลอฮ์เพียงพระองค์เดียว ยึดมั่นต่อความเอกะของอัลลอ ฮ์ และคุณลักษณะของพระองค์อัลลอฮ์ Al Faruqi, Ismail Raji. (1999). ได้กล่าวว่าเอกภาพ (Tauhid) ทำให้เราได้มุมมองเกี่ยวกับชีวิตที่มีความเป็นเอกภาพในหลายๆด้านส่วนหนึ่งมีดังนี้

- 1) ความเป็นหนึ่งเดียวของอัลลอฮ์ (توحيد) หมายถึง ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจาก อัลลอฮ์ผู้ทรงสร้าง และดูแลจักรวาลแห่งนี้ หมายถึง ทุกอย่างที่เกิดขึ้น และไม่สามารถแยกออกจาก กันได้ตามกำหนดการที่สมบูรณ์ของพระองค์รวมถึงทุกอย่างที่เกิดขึ้นคือการกำหนดของพระองค์
- 2) ความเป็นเอกภาพในการสร้าง หมายถึง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของ ธรรมชาติหรือสิ่งถูกสร้าง ประกอบด้วย สิ่งที่มีมองเห็น และมองไม่เห็น สิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต สิ่ง ที่สัมผัสได้ และสัมผัสไม่ได้ทุกอย่างล้วนรวมเป็นหนึ่ง และจะไม่มีการแบ่งแยกออกจากกัน มีความ เกี่ยวพัน และสมบูรณ์แบบจากอัลลอฮ์ผู้ทรงสร้าง และกำหนดทุกสรรพสิ่งด้วยความสมดุลโดยการ กำหนดศกภาวะการณ้ของพระองค์

3) ความเป็นเอกภาพของชีวิตเกิดจากความประสงค์ของพระองค์ ประกอบด้วย สอง ประการ ได้แก่

3.1) กฎสภาวะการณ์ของอัลลอฮ์ (Sunnatullah) ต่อสรรพสิ่งทั้งมวล

3.2) กฎหมายของศาสนาที่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม ประกอบด้วย สิ่งที่มีมองเห็น และมองไม่เห็นกาย และใจ โลกนี้ และโลกหน้าซึ่งชีวิตในโลกนี้มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตในโลกหน้า (Akhirah) ความสำเร็จ และความล้มเหลวในโลกหน้าขึ้นอยู่กับกรกระทำความเป็นเอกภาพของมนุษย์ในรูปแบบสังคมอิสลามในมุมมองของอัลฟารุกี (Al-Faruqhi) ได้กล่าวว่า มนุษย์มีคุณลักษณะที่กว้างขวาง มีความกว้างขวางครอบคลุมในทุกๆ ประชาชาติ โดยไม่มีข้อยกเว้น ดังนั้นอิสลามจึงสอนให้มนุษย์ไม่ควรหมั่นเห่งต่อมนุษย์ไม่ว่าจะด้วยรูปแบบใดก็ตามซึ่งมนุษย์ควรที่จะคิดและให้ความสำคัญแก่ผู้อื่นไม่ใช่เห็นแก่ความสำคัญของตนเอง และพวกพ้องเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม พวกพ้องก็สมควรมีความสำคัญ และสมควรใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างระมัดระวังและประหยัดเพื่อคนในปัจจุบัน และลูกหลานในอนาคต

4) ความเป็นหนึ่งของความรู้ (ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างความรู้ในด้านศาสนาทั้งทางโลก และทางธรรม) เพราะความรู้ในทุกๆ แขนงมาจากอัลลอฮ์

5) ความเป็นหนึ่งของแต่ละบุคคล และชุมชน มนุษย์ไม่สามารถใช้ชีวิตเพียงลำพังทุกอย่างล้วนต้องอยู่ร่วมกันในสังคมๆ นั้นมาจากการรวมกันของแต่ละบุคคลจะไม่มีสังคมถ้าหากขาดบุคคล มุสลิมไม่สามารถทำการกระทำที่ดีต่อกันถ้าหากปราศจากสังคม ซึ่งการกระทำที่ดีเหล่านั้นล้วนแล้วส่งผลที่ดีต่อตนเอง

6) ความเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของอิสลามอยู่บนพื้นฐานสามประการ ได้แก่ หลักศรัทธา (Aqidah) นิติศาสตร์อิสลาม (Syariah) และหลักมารยาท (Akhlakh) หลักพื้นฐานข้างต้นเป็นองค์ประกอบหลักที่ไม่มีวันแบ่งแยกออกจากกัน ถ้าไม่มีอย่างหนึ่งอย่างใดก็ไม่อาจเรียกได้ว่าอิสลาม ซึ่งสามพื้นฐานดังกล่าวเปรียบเสมือนต้นไม้ที่มีอากีค๊ะฮ์เป็นรากไม้ ชารีอะฮ์เปรียบเสมือนลำต้น และอัคคาลาค์เปรียบเสมือนผลผลิต อย่างเช่น การละหมาดย่อมมีอากีค๊ะฮ์ที่เที่ยงตรง และละหมาดเป็นการกระทำที่ดีที่ส่งผลให้ห่างไกลจากสิ่งไม่ดี และคนที่ได้ปฏิบัติการละหมาดแต่ยังลังเลในการปฏิบัติก็ตกอยู่ในสถานะของบุคคลที่ไม่ดี ดังนั้นจึงไม่มีการแบ่งแยกระหว่างอากีค๊ะฮ์ ชารีอะฮ์ และอัคคาลาค์

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า พฤติกรรมการปฏิบัติย่อมมีรากฐานมาจากการศรัทธามั่นคงต่อหลักเอกภาพของอัลลอฮ์ **توحيد** (Tauhid) เพราะการศรัทธามั่นคงต่อหลักเอกะของอัลลอฮ์เป็น

ตัวชี้วัดสู่พฤติกรรมทุกอย่างโดยเฉพาะในด้านคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสรุปได้ ประกอบด้วย การพยายามสื่อสาร และพูดคุยเกี่ยวกับหลักอากิเดฮ์ (ศรัทธา) ที่ถูกต้อง มีแนวคิดแบบ วาฮาดียะฮ์ (ทางสายกลาง) เกี่ยวกับหลักอากิเดฮ์ (ศรัทธา) คิดเชิงบูรณาการชีวิตการเป็นอยู่กับหลัก ศรัทธาให้ความสำคัญต่อเป้าหมายการดำเนินชีวิตเพื่อโลกอาคีเราะฮ์ มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์นำ ทาง และปลายทางในทุกกิจกรรม ยึดมั่นต่อหลักอากิเดฮ์หรือหลักศรัทธาตามลัทธิอะฮ์ลิสซุนนะฮ์ วัลยามาอะฮ์ มีจุดยืน มีเหตุผลในการแสดงความคิดเห็น

6) ประชุมปรึกษาหารือ (Shura)

ในการทำงานจำเป็นต้องวางแผน หาวิธีการ และกระบวนการการทำงาน เพื่อบรรลุ เป้าหมายของงานที่วางไว้ การประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อระดมสมองจากคนหลายๆ คนจึงมีความ จำเป็น ยิ่งไปกว่านั้นการประชุมปรึกษาหารือกันเป็นคำสอนของอิสลามดังที่พระองค์อัลลอฮ์ทรง คำรัสว่า

(وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ)

ความว่า “และกิจการของพวกเขานั้นอยู่ที่การปรึกษาหารือ”

(อิซซุรอ : 38)

จากโองการอัล-กุรอานข้างต้นพบว่า อิสลามให้ความสำคัญต่อการปรึกษาหารือใน ทุกกิจการงานจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรึกษาหารือ แม้กระทั่งท่านนบีมุฮัมมัดก็ยัง ปรึกษาหารือกับบรรดาสาวกของท่าน

พระองค์อัลลอฮ์ทรงคำรัสอีกว่า

فِيمَا رَحِمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ ۗ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا
مِنْ حَوْلِكَ ۗ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ ۗ فَإِذَا عَزَمْتَ

فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿٥٧﴾

ความว่า “เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮ์นั่นเอง เจ้า (มุฮัมมัด) จึงได้ สุภาพอ่อนโยนแก่พวกเขา และถ้าหากเจ้าเป็นผู้ประพฤติดุร้ายซ้ำ และมิ ใจแข็งกระด้างแล้วไซ้ร้ แน่นอนพวกเขาก็ยอมแยกตัวออกไปจากรอบๆ เจ้ากันแล้ว ดังนั้นจงอภัยให้แก่พวกเขาเถิด และจงขออภัยให้แก่พวกเขา

ด้วย และจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย ครั้นเมื่อเจ้าได้
ตัดสินใจแล้วก็จงมอบหมายแต่อัลลอฮฺเถิด แท้จริงอัลลอฮฺทรงรักใคร่ผู้
มอบหมายทั้งหลาย

(อาลิอิมรอน: 159)

จากโองการข้างต้นคำว่า *شاور* (Shawir) มาจากรากศัพท์เดิมเดียวกันกับคำว่า
“Musyawarah” M Quraishihab (1998) กล่าวว่า คำว่าประชุมปรึกษาหารือ (Musyawarah) ความหมาย
เดิมหมายถึง การเอาน้ำผึ้งออกจากรังผึ้ง และคำว่ามุชาวะเราะห์นั้นคือ คำนามประธานที่มาจากคำว่า
Shawarun Yushawirun ที่หมายถึง ขอความคิดเห็น มุชาวะเราะห์นั้นหมายถึง การตักเตือน การ
ปรึกษาหารือ การเจรจาต่อรอง การปรองดอง และมุชาวะเราะห์มีอีกหนึ่งความหมายคือ งานที่มีผู้ฟัง
และผู้ออกความคิดเห็น Ahmad Ibrahim Abu Sin (2008: 242) ได้กล่าวว่า แท้จริงผู้นำจำเป็นต้องทำ
การประชุมต่อผู้ร่วมงานเพราะว่าความคิดความฉลาดของมนุษย์นั้นย่อมเป็นไปไม่ได้ที่จะมี
ความสามารถในทุกๆ สิ่งทุกอย่าง และธรรมชาติของคนส่วนใหญ่ย่อมเป็นที่น่าเชื่อถือมากกว่า
ความคิดของคนเพียงลำพังคนเดียว สิ่งเหล่านี้เป็นหลักการของอิสลาม และจำเป็นต้องยึดมั่นปฏิบัติ
ในการใช้ชีวิต ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ทำการประชุมปรึกษาหารือกับมิตรสหายอยู่เป็นเนืองนิจ
เกี่ยวกับปัญหาที่ไม่มีมีการกำหนดโดยตรงจากพระองค์อัลลอฮฺ ท่านเป็นผู้ที่เคารพต่อความคิดเห็น
ส่วนบุคคล และกลุ่มท่านให้ความสนใจต่อความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น เหตุการณ์ในสงครามบาศ์ร
ในเหตุการณ์ตอนที่ท่านรอซูลุลลอฮฺ และบรรดาทหารได้เคลื่อนกำลังทหารไปยังสถานที่เนินสูงกว่า
ระดับแหล่งน้ำ หลังจากนั้นคอบาบ บิน มุนซีร ได้ไปหาท่านนบี และได้กล่าวว่า โอ้ท่านรอซูลุลลอฮฺ
พระองค์อัลลอฮฺทรงสั่งใช้ให้พวกเราตั้งมั่น ณ สถานที่แห่งนี้ใช่หรือไม่ และพระองค์ไม่อนุญาต
ให้เราเคลื่อนไปยังข้างหน้าหรือข้างหลังใช่หรือไม่ หรือเป็นแค่มาจากความคิดของท่านเอง และเป็น
ยุทธศาสตร์การรบที่เหมาะสม ดังนั้นขอท่านจงเคลื่อนกำลังทหารไปยังสถานที่ที่ราบลุ่มในระดับตา
น้ำได้ดิน และพวกเราจงตั้งฐานกองกำลังที่นั่นจากนั้นพวกเราก็จะทำการขุดบ่อที่ข้างหลังพร้อมทั้ง
สร้างเป็นสระน้ำที่เต็มไปด้วยน้ำ จากนั้นเราจึงทำการสู้รบ พวกเราจะได้รับน้ำดื่มในขณะที่พวกเขา
ไม่มีน้ำดื่มกินท่านรอซูลุลลอฮฺตอบว่า “ท่านได้ให้สัตยาบันพระประสงค์ที่ถูกต้อง” จากนั้นท่านนบี
มุฮัมมัด ﷺ จึงได้ดำเนินการตามที่คอบาบ บิน มุนซีร ได้เสนอแนะนับตั้งแต่สมัยท่านนบี หลักการ
ปรึกษาหารือ (Musyawarah) นี้ได้รับการเจริญรอยตามท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ โดยสาวกของท่านนบี
โดยเฉพาะท่าน อับูบักร อัซซิดดิก อุมร์บินคอต็อบ อูสมาน บิน อ์ฟฟาน และอลี บิน อปีตอลิบ ท่าน
ผู้นำเหล่านี้ได้เปิดโอกาสอย่างเต็มที่ในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ
ของประชาชน

จากรายละเอียดข้างต้น คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามในด้านการปรึกษาหารือ (Shura) ที่ผู้วิจัยสรุปได้ ได้แก่ การให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นให้มีการชูรอ (ปรึกษาหารือ) เพื่อทำการป้องกัน และแก้ปัญหาต่างๆ การทำงานเกิดจากการวางแผนร่วมกันจากการประชุม

7) การมีมารยาทงดงาม (Akhlauqul Karimah)

คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามด้านการมีมารยาทที่ดีผู้บริหารสมควรมีความอ่อนโยน มีวินัย มีปัญหาโดยให้ความสนใจต่อปัญหาของผู้ร่วมงานพร้อมทั้งให้คำตักเตือนเมื่อผู้ร่วมงานกระทำผิดหลักศาสนา และให้กำลังใจเมื่อผู้ร่วมงานทำความดี แสดงจุดยืนต่อผู้ร่วมงานด้วยความซาบซึ้งลดจนทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกดีต่อจุดยืนของผู้นำ คุณลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่มิอยู่ในบุคลิกภาพของท่านนบี ﷺ และบรรดาอัครสาวกผู้ศรัทธาอิสลามทั้งสี่ท่าน ดังพระองค์อัลลอฮ์ได้ดำรัสไว้ในอัล-กุรอานว่า

وَأَخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢١٥﴾

ความว่า "และจงลดปีกของเธอแก่บรรดาผู้ที่มีศรัทธาที่ปฏิบัติตามเธอ"
(ซูเราะห์อิซซุรอ : 215)

และอัลลอฮ์ได้ดำรัสอีกว่า

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجِدْ لَهُمْ سَبِيلًا
بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ ۗ

وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٢١٦﴾

ความว่า “จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดยสุชุม และตักเตือนที่ดี และจงโต้แย้งพวกเขาด้วยสิ่งที่ดีกว่า แท้จริงพระเจ้าทรงรู้ดียิ่งถึงบรรดาผู้ที่อยู่ในทางที่ถูกต้อง”

(อันะฮฺล : 125)

จากโครงการข้างต้น Al Qurtubii (1952: 200) มีทรรศนะว่า โครงการนี้ได้ประทานลงมา ณ นครมักกะฮ์ขณะที่ท่านนบีได้รับการสั่งใช้จากพระองค์อัลลอฮ์ให้ปรองดองกับชาวกุเรซมักกะฮ์ ท่านถูกสั่งให้เผยแผ่อิสลามด้วยความอ่อนโยนนิ่มนวล และไม่ใช้ความรุนแรง ครั้งหนึ่งท่านคอลีฟะห์อุมร์ได้ให้คำตักเตือนแก่ผู้ว่าราชการเมืองไคโร ท่านอับมูซา อัสซารี (Aba musa Al-Asy'ary) โดยกล่าวว่า ท่านจงเยี่ยมเยือนผู้ที่เจ็บป่วย และจงเยี่ยมศพของพวกเขา จงเปิดประตูบ้านสำหรับส่วนหนึ่งจากพวกเขาเพราะอัลลอฮ์ได้มอบภาระที่หนักกว่าแก่เจ้าหากประชาชนของท่านที่กล้าหาญมีการฟ้องร้องอุปนิสัยของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ แท้จริงแล้วท่านเป็นผู้มีนิสัยเที่ยงตรงที่สุด ดังได้กล่าวไว้ในฮาดิษที่รายงานโดยอับนุอุมร์ว่า เราสามารถรับรู้ว่าคุณศาสดามุฮัมมัด ﷺ ยินดีหรือโกรธกริ้วเพราะท่านไม่เคยกล่าวคำที่เสื่อมเสีย และไม่เคยกล่าววาดีในตอนที่สุดหรือในตอนที่ไม่โกรธแค้นแต่กล่าวสิ่งที่เป็นจริงเท่านั้น และท่านจะอยู่ห่างจากผู้คนที่คุณคิดว่าไม่ดี ท่านเป็นคนว่าเรื่องเมื่อสุขท่านก็จะสุข และเมื่อท่านให้คำตักเตือนท่านก็จะตักเตือนอย่างเต็มที่ ถ้าหากท่านโกรธท่านก็จะโกรธเพื่ออัลลอฮ์เท่านั้น ไม่ใช่เพื่อเรื่องส่วนตัว บทบาทหน้าที่ของท่านในขณะนั้น Kuswanto dan Rasyid (2013) กล่าวว่า ท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ เป็นผู้ให้ความรู้ และเป็นผู้นำที่พระองค์อัลลอฮ์ทรงประทานคัมภีร์อัล-กุรอานเพื่อเป็นบทชี้ทางนำแก่ประชาชาติ และเป็นแบบอย่างด้านกิริยามารยาทแก่มวลมนุษยชาติ

จากรายละเอียดข้างต้น คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามในด้านการมีมารยาทที่ดี ผู้วิจัยวิสรุปได้ ได้แก่ การรักษามารยาทตามคำสอนอัล-กุรอาน การควบคุมอารมณ์ได้ ความเป็นกันเอง และถ่อมตน มีมารยาทที่เหมาะสมให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ มีปฏิสัมพันธ์ รับฟังเรื่องราว และความคิดเห็นผู้อื่น มีมารยาทตามหลักอัล-กุรอานและอัล-ฮาดิษ

8) ความยุติธรรม (Adl)

คำว่า “Adl” มาจากภาษาอาหรับพจนานุกรมในภาษาอินโดนีเซียได้นิยามคำว่า Adel หมายถึง ความเท่าเทียมกันหรือไม่หนักไปทางฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด คำว่า Adl สามารถเขียนได้ในหลายรูปแบบ และได้ปรากฏในอัล-กุรอานมากถึง 31 ครั้ง Ibrahim Anis et al (1972 : 615) ให้ทรรศนะว่าหมายถึงการให้สิ่งหนึ่งต่อคนๆ หนึ่งที่สมควรจะได้รับ

Saiyid Quthub (1986:112) ได้อธิบายว่า ความยุติธรรม (Adl) ไม่มีอิทธิพลจากความ เป็นเครือญาติ ไม่มีความเกลียดระหว่างกลุ่มหนึ่งกับอีกกลุ่มหนึ่ง ไม่มีการแบ่งชนชั้นวรรณะ วงศ์ตระกูล ทรัพย์สินสมบัติ ยศถาบรรดาศักดิ์และฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดต้องให้ความเท่าเทียมแก่กัน ส่วน Ahmad Azhar Bashir (2000: 30) ความเท่าเทียมนั้นก็คือ ได้ให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดกับคนที่เหมาะสม Quraishi

Shihab (2003:124) ได้อธิบายว่าตามหลักของอิหม่ามอาลี (Adl) คำว่ายุติธรรม (Adil) หมายถึงวาง
 สิ่งหนึ่งสิ่งใดกับคนที่เหมาะสมคู่ควร

Fuad Mas ud (2015) กล่าวว่า ในอัล-กุรอานคำว่ายุติธรรม (Adil) ที่ถูกใช้มีอยู่
 หลากหลายคือ Al-'adl 28 ครั้ง Al-qist 15 ครั้ง และ Al-mizan 9 ครั้ง ในคำเหล่านี้เขียนแตกต่างกัน
 แต่มีคำตั้งของอัลลอฮ์ต่อมนุษย์ให้ใช้ความเท่าเทียมกัน ส่วนหนึ่งอัลลอฮ์ได้กล่าวไว้ในอัล-กุรอาน

إِنَّ اللَّهَ يُأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَايَ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ
 الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ทรงใช้ให้รักษาความยุติธรรมและทำดีและ
 และการบริจาคนแก่ญาติใกล้ชิดและให้ละเว้นจากการทำลามกและ
 การชั่วช้าและการอธรรมพระองค์ทรงตักเตือนพวกเจ้าเพื่อพวกเจ้า
 จะได้รำลึก” (ซูเราะห์ An-Nahl : 90)

อัลลอฮ์ได้ทรงดำรัสไว้ในอัล-กุรอานอีกว่า

وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ﴿٧٨﴾ أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ ﴿٧٩﴾

ความว่า “และชั้นฟ้าที่พระองค์ทรงยกมันไว้สูง และทรงวางความ
 สมดุลไว้เพื่อพวกเจ้าจะได้ไม่ฝ่าฝืนในเรื่องการชั่งตวงวัด”

(ซูเราะห์อิรเราะห์มาน: 7-8)

Murtadha Muthahari (2001:53-56) มีทรรศนะว่า ยุติธรรม (Adil) มีสี่ความหมาย
 ได้แก่ หมายถึงเท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน ไม่กระทำการแบ่งแยกต่อกัน ให้อย่างใดอย่างหนึ่งกับผู้ที่
 เหมาะสม และความยุติธรรมของอัลลอฮ์ ส่วนการยุติธรรมต่อตนเองทุกคนจำเป็นต้องมีความ
 เท่าเทียมให้แก่ตนเอง ได้แก่ ไม่กระทำสิ่งที่ได้รับโทษจากอัลลอฮ์ ดังที่อัลลอฮ์ได้ดำรัสไว้ว่า

وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ

ความว่า “และผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายของอัลลอฮ์ ดังนั้นแท้จริงแล้ว
 เขาได้กระทำสิ่งที่อธรรมให้แก่ตนเอง”

(อัลกุฎอลาก: 1)

เมื่อใดที่คนๆ นั้นสร้างความยุติธรรมให้กับตนเองหมายถึงเขาคอนั้นได้เข้าใจ และ
 ได้รู้จักเกี่ยวกับตนเองกล่าวคือ เขาได้รู้ว่าเขาคือใคร และได้รู้จักว่าใครคือพระเจ้าของเขา และได้รู้ว่า
 เขามีจุดมุ่งหมายอะไรในชีวิตรวมถึงเขาได้รู้ภูมิปัญญาของตัวเอง (ความแข็งแกร่งและความอ่อนแอ
 ของตนเอง) ส่งผลให้เขาได้ทำงาน และได้กระทำสิ่งที่เขาควรกระทำ ดังนั้นเขาจึงสร้างจุดยืนให้กับ
 ตนเองอย่างดี การกระทำความยุติธรรมให้แก่ตนเองคือพื้นฐานของศาสนาอิสลามอย่างที่กล่าวไว้
 ในอัล-ฮาดิษจากอับดุลลอฮฺ บิน อัมรฺ บิน อัล-อหฺ ได้กล่าวไว้ว่า

“โอ้อับดุลลอฮฺ ! จริงไหมที่เธอถือศีลอดสม่ำเสมออย่างติดต่อกัน และละหมาด
 ในทุกคำคืนอย่างติดต่อกัน ฉันได้ตอบว่า ใช่ โอ้อรฮูต ~~...~~ เขาได้กล่าวว่า อย่า
 กระทำการกระทำเหล่านั้น จงถือศีลอดเถิดในวันที่สมควร และหยุดเถิดใน
 วันที่สมควรหยุด ละหมาดเถิดในคำคืน และนอนเถิดในคำคืนร่างกายของเธอ
 ก็เป็นของเธอ สายตาของเธอก็เป็นของเธอ ภรรยาของเธอ”

(บุคอรี)

ดังกล่าวนี้คือ คนที่ไม่เต็มเต็มในสิ่งที่มีอยู่ อย่างเช่น มีดาเพื่อที่จะลับ มีพุงเพื่อที่
 จะเต็มเต็มอาหาร และจงกระทำในสิ่งที่ยุติธรรม (Adl) ต่อกันเองมีรายละเอียดเป็นข้อๆ ดังนี้

1. ยุติธรรมต่อครอบครัวซึ่งทุกคนย่อมมีครอบครัว และใช้ชีวิตกับคนในครอบครัว
 นั้นก็คือ มีสามีที่เรียกว่า พ่อ มีภรรยาที่เรียกว่า แม่ และมีลูก สมาชิกในครอบครัวย่อมมีความ
 รับผิดชอบต่อหน้าที่ซึ่งต้องเต็มทีกับมันหวังว่าได้มอบความสุข ความสามัคคี ความสันติสุขให้กับ
 ทุกคน และสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อเพื่อนบ้าน สามีเปรียบเสมือนหัวหน้าครอบครัวที่ต้องเต็มเต็ม
 ความต้องการของภรรยา และลูกๆ เหมาะสมรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองอย่างเคร่งครัด โดย
 เรียงลำดับความสำคัญก่อนหลัง และถ้าหากสามีมีภรรยาหลายคนต้องมีความสามารถที่จะดูแล และ
 ให้ความเท่าเทียมกับทุกคน ดังที่อัลลอฮฺได้ดำรัสไว้ว่า

وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ
 مَنِّيٰ وَتِلْكَ وَرِثَةٌ ۗ فَإِنْ خِفْتُمْ ۗ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةٌ أَوْ مَا مَلَكَتْ
 أَيْمَانُكُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ ۗ أَلَّا تَعُولُوا ﴿٦٠﴾

ความว่า “และหากพวกเจ้าเกรงว่าไม่สามารถให้ความยุติธรรมในบรรดาเด็กกำพร้าได้ก็จงแต่งงานกับผู้ที่ดีแก่พวกเจ้าในหมู่สตรีสองคนหรือสามคนหรือสี่คน แต่ถ้าพวกเจ้าเกรงว่าพวกเจ้าจะให้ความยุติธรรมไม่ได้ก็จงมีแต่หญิงเดียวหรือ ไม่ก็หญิงที่มีมือขวาของพวกเจ้าครอบครองอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ใกล้ยิ่งกว่าในการที่พวกเจ้าจะไม่ลำเอียง”

(อันนิสาอ: 3)

ดังนั้นมุสลิมทุกคนจำเป็นต้องให้ความยุติธรรมแก่ลูกๆ อย่างที่รอซูลได้กล่าวไว้ดังกล่าวข้างต้น ได้สอนให้เรามีความยุติธรรมในการทำงาน และธุรกิจต่อกัน ทุกๆ คนที่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านธุรกิจที่มีผลต่อผลิตภัณฑ์ คุณภาพ คุณความดีจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความยุติธรรม เคารพในกฎหมาย และสนธิสัญญา คนที่เคารพต่อกฎ และสัญญาเขาผู้นั้นถือว่าเป็นคนที่มีความยุติธรรม อัลลอฮ์ได้ทรงดำรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

وَيَقَوْمٍ أُوْتُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾

ความว่า “และโอ้กลุ่มชนของฉันเอ๋ย ! พวกท่านจงให้ครบสมบูรณ์ไว้ซึ่งการตวง และการชั่งโดยเที่ยงธรรม และอย่าให้บกพร่องแก่มนุษย์ซึ่ง สิ่งต่างๆ ของพวกเขา และอย่าก่อวุ่นในแผ่นดินโดยเป็นผู้บ่อนทำลาย”

(ซูเราะห์ฮูด :85)

นอกจากนี้ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการจัดการการศึกษา และธุรกิจ อย่างเช่น ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้บริหาร ผู้จัดการ ลูกจ้าง และอื่นๆ จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความยุติธรรมอีกด้วย

2. ยุติธรรมในคำพูด และคำสัญญาเป็นคำสั่งจากอัลลอฮ์ให้กระทำอย่างมีความยุติธรรม อาคิลต่อศัตรู ถือเป็นสิ่งสำคัญในการมีระเบียบวินัยต่อสังคม ดังนั้นอัลลอฮ์ได้ห้ามคนมุสลิมกระทำกรรมต่อผู้อื่นถึงแม้กับศัตรูก็ตาม ดังที่อัลลอฮ์ได้กล่าวไว้ในอัล-กุรอาน

وَلَا يَأْتِيهِمْ سُدٌّ أَذَىٰ لِلَّهِ قَوْمٍ مِّنْ كُونُوا أَمْثَلًا لِلَّذِينَ يَتَأْتِيهِمْ
 أَقْرَبُ هُوَ أَعْدِلُوا أَعْدِلُوا عَلَىٰ قَوْمٍ مِّثْلَانِ يَجْرِمَنَّكُمْ
 ۞ تَعْمَلُونَ بِمَا حَبِطَ اللَّهُ رِيبَ اللَّهِ وَأَتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ

ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย ! จงเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยดีเพื่ออัลลอฮ์เป็น
 พยานด้วยความเที่ยงธรรม และจงอย่าให้การเกลียดชังพวกหนึ่งพวกใด
 ทำให้พวกเจ้าไม่ยุติธรรม จงยุติธรรมเถิด มันเป็นเรื่องที่ใกล้กับความขำ
 เกรงยิ่งกว่า และพึงขำเกรงอัลลอฮ์เถิด แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงรอบ
 รู้อย่างละเอียดในสิ่งที่พวกเจ้ากระทำการัน”

(ซูเราะห์อัลมาอิดะห์ : 8)

ใน โองการดังกล่าวอัลลอฮ์ได้บอกไว้ว่า มุสลิมทุกคนควรดูแลความยุติธรรม และ
 กระทำต่อผู้อื่นด้วยความยุติธรรมถึงแม้กับผู้ที่เป็นศัตรูหรือลูกของศัตรู คนที่เกลียดชัง และยุติธรรม
 ในกฎหมายต่อประชาชนหรือระดับประเทศย่อมมีระบบความยุติธรรมที่มีจุดประสงค์เพื่อที่จะรักษา
 ความเท่าเทียมหรือความสมดุล บรรดาผู้ที่ดูแลประเทศจำเป็นต้องมีความยุติธรรมต่อประชาชน
 จนถึงประชาชนได้รับความสันติภาพ และสันติสุข ทุกๆ กฎหมายจำเป็นต้องมีความยุติธรรมในการ
 รักษาความสมดุล และความสงบในการให้บริการแก่ประชาชน เมื่อกฎหมายไม่มีความยุติธรรมกับ
 บทลงโทษจำเป็นต้องแก้ไขความยุติธรรมที่สมบูรณ์แบบนั้นย่อมมาจากศูนย์กลางของอัลลอฮ์ และรอซูล
 ตามหลักที่สอดคล้องกัน และความรับผิดชอบที่ปราศจากความเห็นแก่ตัวหรือเห็นแก่ผลประโยชน์
 ของตนเอง ดังที่อัลลอฮ์ดำรัสไว้ในอัล-กุรอานว่า

وَأَن آَحْكُم بَيْنَهُمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَأَحْذَرُهُمْ أَن
 يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِن تَوَلَّوْا فَاعْلَمْنَا أَنبَا يُرِيدُ
 اللَّهُ أَن يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِن كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ ۞

ความว่า “และเจ้าจงตัดสินระหว่างพวกเขาด้วยสิ่งที่อัลลอฮ์ได้ทรง
 ประทานลงมาเถิด และจงอย่าปฏิบัติตามความใคร่ใฝ่ต่ำของพวกเขา
 และจงระวังพวกเขาในการที่พวกเขาจะจงใจเข้าให้เขวออกจากบาง
 สิ่งที่อัลลอฮ์ทรงประทานลงมาแก่เจ้า”

(อัลมาอิดะฮ์ : 49)

จากรายละเอียดข้างต้นสรุปเป็นคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามได้ ประกอบด้วย มีความยุติธรรมในการพิจารณาความดีความชอบ การมีวิจรณญาณโดยยึดหลักการอิสลามความยุติธรรมในการพิจารณาความดีความชอบ ยุติธรรมในการแบ่งหน้าที่ให้ผู้ร่วมงานทำ ยุติธรรมในการรับฟังข้อเสนอแนะของผู้ร่วมงาน

9) ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Sihhiyah)

Mujtahid, (2011) ได้ให้แนวคิดว่า สุขภาพร่างกาย และจิตใจเป็นสิ่งสำคัญมาก และมีอิทธิพลเกี่ยวกับความพยายามในการสร้างผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้นำที่มีความกระตือรือร้นในการดูแลเอาใจใส่สุขภาพร่างกายของเขาในทุกๆ การดำเนินงานเป็นกิจกรรมที่ใช้พลังงานร่างกายที่เหมาะสมกับหน้าที่ของมัน อย่างเช่น กิจกรรมการควบคุมดูแลหน้าที่ในการปฏิบัติงานที่มีหลายพื้นที่ที่ห่างไกลจากตำแหน่งที่ตั้งของมัน ดังนั้นเมื่อผู้นำจำเป็นต้องไปเยือนชมงานในแต่ละเขตแต่ละอำเภอในบางประเทศที่มีอาณาเขตที่กว้างในอีกความหมายอื่นๆ เรื่องสุขภาพร่างกายของผู้นำนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลให้เกิดความสมบูรณ์ของสภาพจิตใจของผู้นำที่ต้องตัดสินใจด้วยการใช้ความคิด จากเรียงความข้างต้นนั้น ได้บ่งบอกถึงสภาพของสุขภาพทางจิตใจที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของการทำงานของผู้นำซึ่งหนึ่งในนั้นเป็นการงานที่ต้องใช้ความสามารถที่สร้างสรรค์ และความมุ่งมั่นพอสมควร สุขภาพทางด้านจิตใจ หมายถึง สภาพทางจิตใจนั้นถูกปล่อยวางหรืออิสระจากความกดดัน ความกลัว ความวิตก และความกังวล และห่างไกลจากสิ่งที่รบกวนจิตใจหรือสิ่งที่อยู่ในจำพวกเดียวกันกับมันด้วยกับสภาพจิตใจที่เป็นเช่นนั้นได้เชื่อมต่อการฝึกฝนประพฤติตัวเพื่อที่วันหนึ่งได้ก้าวสู่การเป็นผู้นำ และในระหว่างมันคือการมีอารมณ์ที่คงที่ เช่น ง่ายโยที่ ทำให้ชุ่มเคื่อง โกรธ อารมณ์อ่อนไหว และอื่นๆ ดังนั้นในจิตใจจะไม่มีการไม่เห็นอกเห็นใจ และไม่ไร้สาระเกี่ยวกับชอบหยอกล้อเกินเหมาะสม เหน็บแนม หยิงโยโส มีความสุขในการนิทาผู้อื่น การพูดจาแตกคั้น และอื่นๆ สำหรับเรื่องดังกล่าวผู้นำจำเป็นต้องมีความกระตือรือร้นในการดูแลสุขภาพจิตใจของเขาเหล่านั้นคือการหลีกเลี่ยงจากสถานการณ์ความขัดแย้งส่วนตัวและความเครียดซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นในยุคสมัยใหม่นี้

มีการเชื่อมความสัมพันธ์กับคำสอนอิสลามในการให้คำชี้แนะ อันดับแรกคือเกี่ยวข้องกับสุขภาพด้านร่างกายไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมก็มีผลกระทบต่อสุขภาพด้านจิตใจ คำชี้แนะอย่างอื่นเกี่ยวกับอาหารที่อัลลอฮ์ได้สั่งไว้คือ การกินอาหารที่ดีซึ่งหมายถึงอาหารที่มีประโยชน์ ฮาลาล และเป็นอาหารที่ไม่ได้ถูกสั่งห้ามจากอัลลอฮ์ และสิ่งที่ใกล้เคียงเหล่านั้นคือสุขภาพทางจิตใจ ควรที่จะทำให้เกิดความบริสุทธิ์ต่อการใช้สติปัญญาของตัวเองในการตัดสินใจระหว่างสิ่งที่ถูกหรือผิด

เกี่ยวกับด้านกายภาพนี้ พระองค์อัลลอฮ์ได้สั่งให้ท่านนบีมุฮัมมัดรักษาความสะอาดต่อเสื้อผ้าของท่านตรงกับโองการที่พระองค์ทรงประทานไว้ว่า

وَتِيَابَكَ فَطَهِّرْ

ความว่า “และจงทำความสะอาดเสื้อผ้าของเจ้า”

(อัล-มุดคัซซิริ: 4)

ดังนั้นผู้นำควรรักษาภายนอกด้านเสื้อผ้าให้สะอาดคืออยู่เสมอเพื่อที่จะสร้างความเป็นผู้นำที่น่าเคารพเชื่อถือแก่สมาชิกขององค์กร และผู้คนรอบข้าง ผู้นำที่มีสุขภาพที่ดีทางร่างกาย และจิตใจพร้อมกับมีอิหม่านอย่างที่ได้อ้างไว้ข้างต้น เขาจะไม่หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าต่อความยากลำบาก อุปสรรค สิ่งกีดขวาง และปัญหาในความพยายามที่จะพัฒนา และเจริญก้าวหน้าขององค์กร ผู้นำจะได้ไม่ต้องประสบกับการรบกวนทางจิตใจต่างๆ จะไม่ส่งผลเสียต่อการบริหารงานในสภาพเช่นนั้น ผู้นำจะไม่ตระหนักถึงความรู้สึกเจ็บปวดทางร่างกาย อาจจะถูกรบกวนบ้างก็คงเพียงเล็กน้อย สำหรับอุปสรรคในการแก้ปัญหาผู้นำเช่นนั้น ได้หนีจากความจริง และรู้สึกพึงพอใจเมื่อมีปัญหาแล้วยังแก้ไขไม่หมด เชื่อกันว่าไม่ใช่เพราะการไร้ความสามารถแต่เป็นเพราะสภาพร่างกาย และจิตใจที่ไม่พร้อมทำงานหนักดังกล่าวข้างต้น

ผู้นำที่มีสุขภาพดีทั้งร่างกาย และจิตใจพร้อมกับมีอิหม่านในการเผชิญกับอุปสรรค และในความหมายอื่นหมายถึง ผู้นำที่มีอิหม่านในการเผชิญหน้ากับอุปสรรคสิ่งกีดขวาง สิ่งท้าทาย และปัญหาข้ามผ่านพ้นไปได้ จงตระหนักไว้ว่าผู้ชี้ทางนำที่ถูกต้อง และความช่วยเหลือที่ดีนั้นคืออัลลอฮ์ ดังที่อัลลอฮ์ได้ดำรัสไว้ว่า

إِن يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِن يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرُكُمْ

بَعْدَهُ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

ความว่า "หากว่าอัลลอฮ์ทรงช่วยเหลือพวกเจ้าก็ไม่มีผู้ใดชนะพวกเจ้าได้ และหากพระองค์ทรงทอดทิ้งพวกเจ้าแล้ว ก็ผู้ใดเล่าจะช่วยเหลือพวกเจ้าได้หลังจากพระองค์ และแต่อัลลอฮ์นั้น ผู้ศรัทธาทั้งหลายจงมอบหมายเถิด"

(อาลิอิมรอน :160)

คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสรุปได้จากด้านสุขภาพ และกายภาพ ประกอบด้วย การมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ดูแลความสะอาดร่างกาย และเครื่องแต่งกายอยู่เสมอ ไม่มีโรคประจำตัวที่ร้ายแรง ชอบออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพ แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมต่อกาลเทศะ มีความทนทานในการทำงาน มีสัดส่วนร่างกายสมส่วน และมีรูปร่างสง่าผ่าเผย มีบุคลิกคล่องแคล่วว่องไว และมีทักษะความสามารถด้านการศึกษา

2.5 การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม มีรายละเอียดดังนี้

1. การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามมีกิจกรรม และเทคนิคการพัฒนาดังนี้

1.1. หลักการที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ประกอบด้วย 4 หลักการ ได้แก่

1.1.1 หลักการศรัทธา (Iman) ที่เกิดจากความรักอย่างลึกซึ้งต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตามทฤษฎีของ Mas Muhammad Iqbal alAfghani (2008) เกิดจากกระบวนการทางความคิดใคร่ครวญต่อสรรพสิ่ง และการสร้างสรรค์ ความรัก ความเมตตาของพระองค์อัลลอฮ์ต่อสรรพสิ่ง มีชีวิตที่นำไปสู่ความตระหนักรู้จนเกิดความซาบซึ้งต่อคุณลักษณะของอัลลอฮ์ ﷻ นำไปสู่การเข้าใจในสถานะของผู้สร้างจนเกิดความรัก และตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะบ่าวของพระองค์เพื่อเป็นตัวแทนของพระองค์อัลลอฮ์ (ผู้นำ) บนหน้าแผ่นดินนี้

1.1.2 หลักความซำเกรง (Taqwa) ที่เกิดจากความกลัวหาญตามทฤษฎีของ Mas Muhammad Iqbal alAfghani (2008) ได้แก่ ความกลัวหาญต่อบทบาท และหน้าที่ของตนในฐานะความเป็นบ่าว และผู้นำ (ตัวแทน) ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ บนหน้าแผ่นดินนี้ เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรทั้งปวงโดยปฏิบัติตามคุณลักษณะของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพื่อผลดีไว้ซึ่งสังคมและซัจด์ความชอบธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรบนหน้าแผ่นดิน สำหรับการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.1.3 หลักความเมตตา ผู้วิจัยได้ยึดตามทฤษฎีของ Mas Muhammad Iqbal alAfghani (2008) ได้แก่ การคิดดี พูดดี ทำดี ประสงค์ดีต่อเพื่อนมนุษย์ และปฏิบัติดีต่อสรรพสิ่งมีชีวิตทั้งหลายด้วยความเมตตา สงสารเอ็นดู เป็นตัวอย่างที่ดี และให้เกียรติต่อความเมตตา มีน้ำใจจากผู้ร่วมงาน

1.1.4 หลักการไม่โลภหลงไหล ผู้วิจัยยึดตามทฤษฎีของ Mas Muhammad Iqbal Al-Afghani (2008) ได้แก่ การมีจิตใจไม่หลงไหลมากเกินไปต่อลาภยศ เงินทอง และวัตถุนิยมเกินควรเกินขอบเขตของอิสลามแต่มีความพอเพียงในด้านการโลก ได้แก่ การไม่ยึดติดว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นจุดหมายแต่สิ่งเหล่านั้นเป็นแค่เครื่องมือเพื่อทำหน้าที่บ่าว และตัวแทนของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ (ผู้นำบนหน้าแผ่นดิน)

2. กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามได้ยึดตามทฤษฎีงานวิจัยของไพโรจน์ พรหมมีเนต (2552) มีขั้นตอนดังนี้

2.1 ชั้นการศึกษาเรียนรู้ มีรายละเอียดเป็นข้อๆ ดังนี้

2.1.1 ศึกษาหลักการที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ได้แก่ ศึกษาเกี่ยวกับหลักการศรัทธา (Iman) ที่เกิดจากความรักอย่างลึกซึ้งต่ออัลลอฮ์ ﷻ สำหรับการวิจัยนี้ยึดตามทฤษฎีของ Mas Muhammad Iqbal alAfghani (2008) ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทางความคิดใคร่ครวญต่อสรรพสิ่ง การสร้างสรรค์ ความรัก และความเมตตาของอัลลอฮ์ต่อสรรพสิ่งมีชีวิตจนนำไปสู่ความตระหนักรู้เกิดความซาบซึ้งต่อคุณลักษณะของอัลลอฮ์ ﷻ นำไปสู่การเข้าใจในสถานะของผู้สร้างจนเกิดความรัก และตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะบ่าวของพระองค์ เพื่อเป็นตัวแทนของพระองค์อัลลอฮ์ (ผู้นำ) บนหน้าแผ่นดินนี้

2.1.2 การศึกษาหลักความยำเกรง (Taqwa) ต่ออัลลอฮ์ที่เกิดจากความกลัวหาญ สำหรับการวิจัยนี้ยึดตามทฤษฎีของ Mas Muhammad Iqbal alAfghani (2008) ได้แก่ หลักความกลัวหาญต่อบทบาท และหน้าที่ของตนในฐานะความเป็นบ่าว และผู้นำบนหน้าแผ่นดินเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรทั้งปวงโดยปฏิบัติตามคุณลักษณะของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพื่อผดุงไว้ซึ่งสังฆกรรม และขจัดความอธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรบนหน้าแผ่นดินนี้ สำหรับการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1.3 ศึกษาหลักความเมตตา ได้แก่ ผู้วิจัยยึดตามทฤษฎีของ Mas Muhammad Iqbal alAfghani (2008) ได้แก่ การคิดดี พูดดี ทำดี ประสงค์ดีต่อมนุษย์ และสรรพสิ่งมีชีวิตทั้งหลายด้วยความเอ็นดู รัก เป็นตัวอย่างที่ดี สงสารเอ็นดู และการให้เกิดดีต่อความเมตตา มีน้ำใจจากผู้อื่น

2.1.4 ศึกษาหลักการไม่โลภหลงไหล ได้แก่ ผู้วิจัยยึดตามทฤษฎีของ Mas Muhammad Iqbal alAfghani (2008) ได้แก่ การศึกษาเกี่ยวกับหลักการมีจิตใจไม่หลงไหลมากเกินไปต่อลาภยศ เงินทอง และวัตถุนิยมเกินควรเกินขอบเขตของอิสลามแต่มีความพอเพียงในด้านการโลก

ได้แก่ การไม่ยึดติดต่อวัตถุว่าเป็นจุดหมายแต่วัตถุเป็นแค่เครื่องมือเพื่อทำหน้าที่ความเป็นบ่าว และ
 ตัวแทนของอัลลอฮ์ ﷻ (ผู้นำบนหน้าแผ่นดิน)

2.2 ขั้นการปฏิบัติหรือพัฒนา ได้แก่ ชีคตามวรรณะงานวิจัยของ Mas Muhammad
 Iqbal alAfghani (2008) ได้แก่ การศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติฝึกฝนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตาม
 หลักการอิสลามโดยใช้เทคนิควิธีการพัฒนา แบ่งเป็นประเภทการปฏิบัติ ได้แก่

2.2.1 การปฏิบัติทางใจ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กิจกรรมทางใจใน
 การพัฒนา ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 การสำนึกผิดขออภัยโทษ (Taubah) ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ได้แก่ การ
 รู้สึกเสียใจสำนึกผิดต่อข้อบกพร่องทางคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาของตนเองส่งผลให้เกิดการขอ
 อภัยโทษต่อพระองค์อัลลอฮ์พร้อมด้วยการกล่าวขออภัยโทษ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ต่อการ
 กลับเนื้อกลับตัวโดยปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำของตนให้สอดคล้องกับคุณลักษณะ 4 ประการของ
 ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ดังกล่าวข้างต้น และการปรับเปลี่ยนทัศนคติ มุมมอง ความเข้าใจ การตระหนัก
 ชิมชับคุณค่า การขอพร (Do' aa) เพื่อขอความช่วยเหลือจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ให้เปลี่ยนแปลง
 และพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามให้สอดคล้องกับตัวแบบหรือแบบอย่างคุณลักษณะ
 ผู้นำตามหลักการอิสลามใน 4 ด้านของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กิจกรรมที่ 2 ได้แก่ การปฏิบัติละหมาด
 ตะฮัจญุด กิจกรรมที่ 3 การรำลึกต่ออัลลอฮ์ และกิจกรรมที่ 4 การชิมชับคำสอนจากอัล-กุรอานโดย
 ผู้วิจัยยึดตามงานวิจัยของ Toni Ardi Rafsanjani (2013) และอัลกุรอานซูเราะฮ์ อัลมุชซัมมิล โองการ
 ที่ 2 เป็นคำสั่งใช้ให้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ลุกขึ้นละหมาดตะฮัจญุดเพื่อพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งอดทน
 ต่อคำให้ร้าย ของผู้ปฏิเสธต่อต้านเพื่อเป็นพลังทางจิตใจในการเป็นผู้นำ ส่งผลให้นำไปสู่การ
 ปรับปรุงคุณลักษณะ และพฤติกรรมผู้นำทางการศึกษาอิสลามให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้นำตาม
 หลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านข้างต้น

2.2.2 การปฏิบัติทางกาย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การปฏิบัติตามตัวแบบ
 หรือการตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในทุกด้านที่เกี่ยวกับคุณลักษณะ
 ผู้นำตามหลักการอิสลามเพื่อเป็นกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามตามแบบ
 คุณลักษณะของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

2.2.3 ทางวาจา ได้แก่ การพูดดีใช้วาจาสุภาพเหมาะสมต่อทุกคน และการกล่าว
 รำลึกทางวาจาต่อพระองค์อัลลอฮ์ด้วยพระนามต่างๆ ของอัลลอฮ์ที่มีความหมายเกี่ยวกับความเมตตา
 ความปรานี ความอ่อนโยน การสร้างสรรค์ของพระองค์อัลลอฮ์ และการบริหารจัดการให้เกิดความ
 เจริญก้าวหน้าบนหน้าแผ่นดิน

3. เทคนิควิธีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ สำหรับการวิจัยนี้หมายถึง เทคนิควิธีการ
 ต่างๆ ที่ใช้เป็นวิธีเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ได้แก่

3.1 เทคนิควิธีพัฒนาจิตสำหรับการวิจัยนี้ผู้วิจัยยึดตามทฤษฎีงานวิจัยของ Muhamad Iqbal (2008) สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กิจกรรมในการพัฒนาจิตเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม คุณสมบัติ และคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาให้สอดคล้องกับตัวแบบได้แก่คุณลักษณะผู้นำของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะในพระนามต่างๆของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่เกี่ยวกับความเมตตา ความปราณี ความอ่อนโยน การสร้างสรรค์ กิจกรรมที่ใช้เพื่อพัฒนาจิตได้แก่ การขออภัยโทษ (Taubah) ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และการละหมาดตะฮัจญุด พร้อมด้วยการสำนึกผิดในความบกพร่องและตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะไม่ปฏิบัติพฤติกรรมที่บกพร่องนั้นอีก ส่งผลให้นำไปสู่การปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่มีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ในความหมายพระนามต่างๆของพระองค์ ซึ่งในอัลกุรอานพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตั้งใช้ให้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และประชาชาติของท่านขอพรและลอกเลียนแบบคุณลักษณะอันสร้างสรรค์จาก 99 พระนามของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เพื่อให้มนุษย์มีบทบาทเพื่อเป็นตัวแทนของพระองค์บนหน้าแผ่นดินเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำ (Khalifah fil Ard) ผลการวิจัยหลายชิ้นพบว่าคุณลักษณะอันสร้างสรรค์ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ใน 99 พระนามของพระองค์สามารถใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาคุณลักษณะผู้นำให้ใกล้เคียงกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้

3.2 วิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ยึดตามทฤษฎีงานวิจัยของ Muhamad Iqbal (2008) กิจกรรมที่ใช้ ได้แก่ การสนทนากลุ่ม (Halaqah) ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันเกี่ยวกับคำสอนอัล-กุรอาน อัล-ฮาดิษ และตักเตือนต่อกันเกี่ยวกับด้านศาสนา เพื่อการพัฒนาคุณธรรมให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความสัตย์จริง (Sidiq) ด้านการเป็นที่ไว้วางใจ / ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (Amanah) ด้านการเผยแพร่คำสอน และการสื่อสารอิสลาม (Tabligh) และด้านความฉลาดมีไหวพริบ (Fathonah)

3.3 วิธีการปฏิบัติตามตัวแบบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านผู้วิจัยยึดตามทฤษฎีงานวิจัยของ Taufan, A. B. & Budiharto, S. (2008) ได้แก่ การปฏิบัติตามคุณลักษณะของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ในพระนามต่างๆ ของพระองค์ที่เกี่ยวกับความเมตตา ความปราณี ความอ่อนโยน การสร้างสรรค์บนหน้าแผ่นดินนี้ และการบริหารจัดการทรัพยากรต่างๆ จนเกิดความเจริญก้าวหน้าบนหน้าแผ่นดิน ประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติที่พระองค์ประทานมาแก่มวลมนุษย์ และการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ เทคโนโลยี และทางสังคมโดยผ่านทางความคิดการกระทำของมนุษย์ซึ่งโดยแก่นแท้แล้วคือพฤติกรรมของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่เกิดจากคุณลักษณะความเมตตา ความกรุณา การสร้างสรรค์ ความโอ้อ้อมอารี ความอ่อนโยน ซึ่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ก็ได้ลอกเลียนแบบปฏิบัติตามตัวแบบจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ

ดังนั้นประชาชาติของท่านก็ควรเอาแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในการนำคุณลักษณะเหล่านั้นมาปฏิบัติจนเกิดความสำเร็จสร้งสรรค์บนหน้าแผ่นดินเพื่อแสดงบทบาทการเป็นตัวแทนของพระองค์ (Khalifah fil Ard) ได้แก่ การเป็นผู้นำโดยการปฏิบัติตามตัวแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ดังนั้นการวิจัยนี้ผู้วิจัยยึดเทคนิควิธีการปฏิบัติตามตัวแบบ ได้แก่ ตัวแบบของท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

3.4. วิธีการสร้างความเคยชิน สำหรับวิธีการพัฒนาข้อนี้ผู้วิจัยยึดตามทฤษฎีงานวิจัยของ Taufan, A. B. & Budiharto, S. (2008) ได้แก่ การปฏิบัติตามคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านมาปฏิบัติใช้ในการบริหารการศึกษา และปฏิบัติตัวอย่างดีในการภักดี (Ibadah) ต่ออัลลอฮ์ตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในชีวิตประจำวันเป็นประจำ และต่อเนื่องจนทำให้เกิดความเคยชิน และชำนาญในการปฏิบัติตามคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านดังกล่าวข้างต้น

4. ผลลัพธ์ ตามผลการวิจัยของไพโรจน์ พรหมมีเนต (2552) ได้แก่ ผลที่เกิดจากการศึกษาหลักการ และการลงมือปฏิบัติพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามตามเทคนิควิธี และกิจกรรมการพัฒนาข้างต้นจนส่งผลให้มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านดังกล่าวข้างต้น

จากหลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ข้างต้นจำเป็นต้องมีแนวทางในการพัฒนา แนวทางการพัฒนาที่น่าจะตรงประเด็นที่สุด ประกอบด้วย 1) การยึดถือปฏิบัติตามแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม และ 2) การสร้างความเคยชินจนเกิดเป็นนิสัยในการยึดถือปฏิบัติตามแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำ

2.6 การวิเคราะห์องค์ประกอบ

2.6.1 ความหมายของการวิเคราะห์องค์ประกอบ

Factor Analysis มีชื่อเรียกในภาษาไทยหลายคำ เช่น การวิเคราะห์องค์ประกอบ การวิเคราะห์ตัวประกอบ เป็นต้น สำหรับการวิจัยครั้งนี้จะใช้คำว่าวิเคราะห์องค์ประกอบซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

เพชรน้อยสิงห์ช่างชัย (2549) ให้ความหมายคือ การวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นเทคนิคทางสถิติสำหรับวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัว (Multivariate Analysis Techniques) ที่ออกแบบมาเพื่อช่วยให้นักวิจัยได้ใช้แสวงหาความรู้ความจริงดังกล่าว เช่น นักวิจัยสามารถใช้การวิเคราะห์

องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis หรือ EFA) ในการพัฒนาทฤษฎีหรือนักวิจัยสามารถใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis หรือ CFA) ในการทดสอบหรือยืนยันทฤษฎี

กัลยวานิชบัญญัติ (2551) สรุปว่า เป็นการวิเคราะห์หลายตัวแปรเทคนิคหนึ่งเพื่อการสรุปรายละเอียดของตัวแปรหลายตัวหรือเรียกว่า เป็นเทคนิคที่ใช้ในการลดจำนวนตัวแปรเทคนิคหนึ่ง โดยการศึกษาถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปร และสร้างตัวแปรใหม่เรียกว่า องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบที่สร้างขึ้นจะเป็นการนำตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันหรือมีความร่วมกันสูงมารวมกันเป็นองค์ประกอบเดียวกัน ส่วนตัวแปรที่อยู่คนละองค์ประกอบมีความร่วมกันน้อยหรือไม่มีความสัมพันธ์กันเลย ส่วนแมรีแอนเคาซ์ลิน และวิลเลียมไนท์ (Mary Ann Coughlin & William Knight) ได้สรุปว่า เป็นการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหลายๆ ตัว เพื่อค้นหาว่าตัวแปรนี้สามารถรวมกลุ่มกันได้หรือไม่ซึ่งจะกลายเป็นองค์ประกอบเดียวกัน

โดยสรุปการวิเคราะห์องค์ประกอบสำหรับการวิจัยนี้หมายถึง เทคนิควิธีทางสถิติที่จะจับกลุ่มหรือรวมกลุ่มหรือรวมตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันไว้ในกลุ่มเดียวกันซึ่งความสัมพันธ์เป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ ตัวแปรภายในองค์ประกอบเดียวกันมีความสัมพันธ์กันสูง ส่วนตัวแปรที่ต่างองค์ประกอบจะสัมพันธ์กันน้อยหรือไม่สามารถใช้ได้ทั้งการพัฒนาทฤษฎีใหม่หรือการทดสอบหรือยืนยันทฤษฎีใหม่

2.6.2 ประเภทของเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ธานินทร์ ศิลป์จารุ, (2556) กล่าวว่า เทคนิคของการวิเคราะห์องค์ประกอบ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย

2.6.2.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis)

2.6.2.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

ประเภทของเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ มีรายละเอียดดังนี้

1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจจะใช้ในกรณีที่ผู้ศึกษาไม่มีความรู้หรือมีความรู้น้อยมากเกี่ยวกับโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรเพื่อศึกษาโครงสร้างของตัวแปร และลดจำนวนตัวแปรที่มีอยู่เดิมให้มีการรวมกันได้

2) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันจะใช้กรณีที่ผู้ศึกษาทราบ โครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือ

คาดว่าโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรควรจะเป็นรูปแบบใดหรือคาดว่าตัวแปรใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กันมาก และควรอยู่ในองค์ประกอบเดียวกันหรือคาดว่าไม่มีตัวแปรใดที่ไม่มี ความสัมพันธ์กันควรอยู่ต่างองค์ประกอบกันหรือกล่าวได้ว่า ผู้ศึกษาทราบ โครงสร้าง ความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือคาดไว้ว่าโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรเป็นอย่างไร และจะใช้ เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันมาตรวจสอบหรือยืนยันความสัมพันธ์ว่าเป็นอย่างไรที่คาดไว้หรือไม่ โดยการวิเคราะห์หาความตรงเชิงโครงสร้างนั่นเอง

3) วัตถุประสงค์ของเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis)

3.1) เพื่อศึกษาว่าองค์ประกอบรวมที่จะสามารถอธิบายความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างตัวแปรต่างๆโดยที่จำนวนองค์ประกอบรวมที่หาได้จะมีจำนวนน้อยกว่าจำนวนตัวแปรนั้น จึงทำให้ทราบว่ามียังองค์ประกอบรวมอะไรบ้าง โมเดลนี้เรียกว่า Exploratory Factor Analysis Model : EFA

3.2) เพื่อต้องการทดสอบสมมุติฐานเกี่ยวกับโครงสร้างขององค์ประกอบว่า องค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบ ประกอบด้วยตัวแปรอะไรบ้าง และตัวแปรแต่ละตัวควรมีน้ำหนัก หรืออัตราความสัมพันธ์กับองค์ประกอบมากน้อยเพียงใดตรงกับที่คาดคะเนไว้หรือไม่หรือสรุปได้ ว่าเพื่อต้องการทดสอบว่าตัวประกอบอย่างนี้ตรงกับโมเดลหรือตรงกับทฤษฎีที่มีอยู่หรือไม่ โมเดลนี้ เรียกว่า Confirmatory Factor Analysis Model: CFA

2.6.3 ประโยชน์ของเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ Factor Analysis

1) ลดจำนวนตัวแปร โดยการรวมตัวแปรหลายๆ ตัวให้อยู่ในองค์ประกอบ เดียวกัน องค์ประกอบที่ได้ถือเป็นตัวแปรใหม่ที่สามารถหาค่าข้อมูลขององค์ประกอบที่สร้างขึ้นได้ เรียกว่า Factor Score จึงสามารถนำองค์ประกอบดังกล่าวไปเป็นตัวแปรสำหรับการวิเคราะห์ทาง สถิติต่อไป เช่น การวิเคราะห์ความถดถอย และสหสัมพันธ์ (Regression and Correlation Analysis) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) การทดสอบสมมุติฐาน T – test Z – test และการวิเคราะห์ จำแนกกลุ่ม (Discriminant Analysis) เป็นต้น

2) ใช้ในการแก้ปัญหาอันเนื่องมาจากการที่ตัวแปรอิสระของเทคนิคการ วิเคราะห์สมการความถดถอยมีความสัมพันธ์กัน (Multicollinearity) ซึ่งวิธีการอย่างหนึ่งในการ แก้ปัญหานี้คือ การรวมตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ไว้ด้วยกันโดยการสร้างเป็นตัวแปรใหม่หรือ เรียกว่า องค์ประกอบโดยใช้เทคนิค Factor Analysis แล้วนำองค์ประกอบดังกล่าวไปเป็นตัวแปร อิสระในการวิเคราะห์ความถดถอยต่อไป

3) ทำให้เห็น โครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษาเนื่องจากเทคนิค Factor Analysis จะหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) ของตัวแปรที่ละคู่แล้วรวมตัวแปรที่สัมพันธ์กันมากไว้ในองค์ประกอบเดียวกันจึงสามารถวิเคราะห์โครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆที่อยู่ในองค์ประกอบเดียวกันได้ ทำให้สามารถอธิบายความหมายของแต่ละองค์ประกอบได้ตามความหมายของตัวแปรต่างๆที่อยู่ในองค์ประกอบนั้น ทำให้สามารถนำไปใช้ในด้าน การวางแผนได้เช่น การพัฒนาปัญหาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามทฤษฎีทฤษฎีปัญหาของการ์คเนอร์

2.6.4 ข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบ

สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบมีข้อตกลงเบื้องต้น (Stevens, 1992, Tabachnick & Fidell, 2001; Munro, 2001 : 309 อ้างในเพชรน้อย สิงห์ช่างชัย, 2549) มีรายละเอียดดังนี้

1) ตัวแปรที่คัดเลือกมาวิเคราะห์องค์ประกอบต้องเป็นตัวแปรที่มีค่าต่อเนื่อง หรือมีค่าในมาตราระดับช่วง (Interval Scale) และมาตราอัตราส่วน (Ratio Scale) เนื่องจากการวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรที่คัดเลือกมาวิเคราะห์องค์ประกอบควรมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

2) ตัวแปรที่คัดเลือกมาวิเคราะห์องค์ประกอบควรมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในระดับสูง ($r = 0.30 - 0.70$) รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ และตัวแปรที่อยู่ในรูปเชิงเส้น (Linear) เท่านั้น

3) จำนวนตัวแปรที่คัดเลือกมาวิเคราะห์องค์ประกอบควรมีจำนวนมากกว่า 30 ตัวแปร

4) กลุ่มตัวอย่างควรมีขนาดใหญ่ และควรมีมากกว่าจำนวนตัวแปรซึ่งมักมีคำถามว่าควรมากกว่ากี่เท่ามีบางแนวคิดที่เสนอแนะให้ใช้จำนวนข้อมูลมากกว่าจำนวนตัวแปรอย่างน้อย 5 - 10 เท่าหรืออย่างน้อยที่สุด สัดส่วนจำนวนตัวอย่าง 3 รายต่อ 1 ตัวแปร

5) กรณีที่ใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principle Component analysis) ตัวแปรแต่ละตัวหรือข้อมูลไม่จำเป็นต้องมีการแจกแจงแบบปกติแต่ถ้าตัวแปรบางตัวมีการแจกแจงแบบค่อนข้างมาก และมีค่าต่ำสุด และค่าสูงสุดผิดปกติ (Outlier) ผลลัพธ์ที่ได้อาจจะไม่ถูกต้อง

6) ข้อจำกัดเรื่องจำนวนตัวอย่างเนื่องจากการใช้สถิติวิเคราะห์องค์ประกอบต้องใช้จำนวนตัวอย่าง (Sample Size) จำนวนมาก หากใช้ตัวอย่างน้อยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จะต่ำ

การประมาณจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์หองค์ประกอบมีหลายแนวคิด
สามารถสรุปตามแนวคิดของนักสถิติ ประกอบด้วยดังนี้

- 1) จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์หองค์ประกอบ ดังในตารางข้างล่างนี้

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ตารางที่ 1 แสดงการประมาณจำนวนตัวอย่างที่ใช้วิเคราะห์องค์ประกอบ

แนวคิดการใช้ขนาดตัวอย่างสำหรับการใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบในการวิจัย	การเสนอแนะขนาดตัวอย่าง (n) และเหตุผล
<p>1. พิจารณาการใช้ขนาดตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบอย่างเดียว</p> <p>1.1) คอมเพลย์และลี (Comrey & Lee, 1992)</p> <p>1.2) ตามกฎหัวแม่มือหรือกฎอย่างง่าย (Rule of Thumb)</p>	<p>1.1) ได้เสนอแนะขนาดตัวอย่างไว้ดังนี้</p> <p>จำนวน 50 รายจัดอยู่ในระดับแย่มาก</p> <p>จำนวน 100 รายถือว่าไม่ดี</p> <p>จำนวน 200 รายถือว่าพอใช้ได้</p> <p>จำนวน 300 รายถือว่าดี</p> <p>จำนวน 500 รายจัดอยู่ในระดับดีมาก</p> <p>1.2) การวิเคราะห์องค์ประกอบควรมีขนาดตัวอย่างอย่างน้อย 300 ราย</p>
<p>2. การใช้ขนาดตัวอย่างขึ้นอยู่กับจำนวนองค์ประกอบที่ต้องการวิเคราะห์</p> <p>2.1) ถ้าการวิจัยนั้นมีจำนวนองค์ประกอบน้อย (2-3 องค์ประกอบ) และ/หรือมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบต่ำมาก</p> <p>2.2) กรณีมีจำนวนองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบหรือมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.6 หรือ</p> <p>2.3) จำนวนองค์ประกอบมีค่าเท่ากับ 10 องค์ประกอบหรือน้ำหนักองค์ประกอบน้อยกว่า 0.4</p> <p>2.4) การวิจัยนั้นมีจำนวนองค์ประกอบน้อย (2 – 3 องค์ประกอบ) และ/หรือมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบต่ำมาก</p>	<p>2.1) ขนาดตัวอย่างแค่ 150 รายถือว่าเพียงพอ</p> <p>2.2) ไม่จำเป็นต้องระบุจำนวนตัวอย่าง</p> <p>2.3) ตัวอย่างควรมีมากกว่า 150 ราย</p> <p>2.4) ขนาดตัวอย่างควรมีอย่างน้อยที่สุด 300</p>

จากตารางที่ 1 เป็นการสรุปเกี่ยวกับการใช้ขนาดตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบจากหลายแนวคิดแต่ทั้งนี้นักวิจัยควรใช้ขนาดตัวอย่างให้สอดคล้องกับหลักการคิดขนาดตัวอย่างตามหลักสถิติ นั่นคือ ขนาดตัวอย่างต้องมีความเป็นตัวแทนของประชากรที่ศึกษา

ข้อจำกัดเกี่ยวกับระดับข้อมูลในการวิเคราะห์องค์ประกอบข้อมูลต้องมีระดับการวัดประเภทมาตราวัดอันตรภาค (Interval Scale) และมาตราอัตราส่วน (Ratio Scale) ส่วนตัวแปรที่มีระดับการวัดแบบกลุ่มนักวิจัยต้องทำให้เป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) เสียก่อนนอกจากนี้ ลักษณะข้อมูลต้องมีการกระจายเป็น โค้งปกติ

2) ปัญหาการวิเคราะห์องค์ประกอบมี 3 ประเด็นดังนี้

2.1) การวิเคราะห์องค์ประกอบไม่มีตัวแปรตามซึ่งแตกต่างกับการทดสอบสถิติการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุแบบปกติ สถิติการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก สถิติการวิเคราะห์จำแนกประเภท และการวิเคราะห์เส้นทาง ดังนั้นสถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบจึงไม่สามารถใช้แก้ปัญหาการวิจัยที่ต้องการหาตัวทำนายได้

2.2) ขั้นตอนการสกัดองค์ประกอบไม่สามารถระบุจำนวนรอบของการสกัดได้ ดังนั้นหลังจากขั้นตอนการสกัดองค์ประกอบนักวิจัยจึงไม่สามารถระบุจำนวนรอบของการสกัดองค์ประกอบได้ว่ามีกี่รอบจึงจะพอดี

2.3) ในปัจจุบันการวิจัยที่ต้องการทดสอบเพื่อลดจำนวนตัวแปรมีเพียงสถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเท่านั้น เนื่องจากสถิตินี้สามารถรวมตัวแปรหลายๆ ตัวให้อยู่ในองค์ประกอบเดียวกัน และทำให้เห็น โครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษาโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) ของตัวแปรทีละคู่แล้วรวมตัวแปรที่สัมพันธ์กันมากไว้ในองค์ประกอบเดียวกันหลังจากนี้จึงสามารถวิเคราะห์ถึง โครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ที่อยู่ในองค์ประกอบเดียวกันได้ ดังนั้นเมื่อนักวิจัยต้องการวิเคราะห์ให้ได้ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้นจึงมีสถิติให้เลือกใช้เฉพาะสถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเพียงตัวเดียวแต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ทางสถิติวิธีอื่นๆ จึงทำให้นักวิจัยต้องเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบต่างๆ ที่วิธีนี้มีข้อจำกัดดังกล่าวข้างต้น

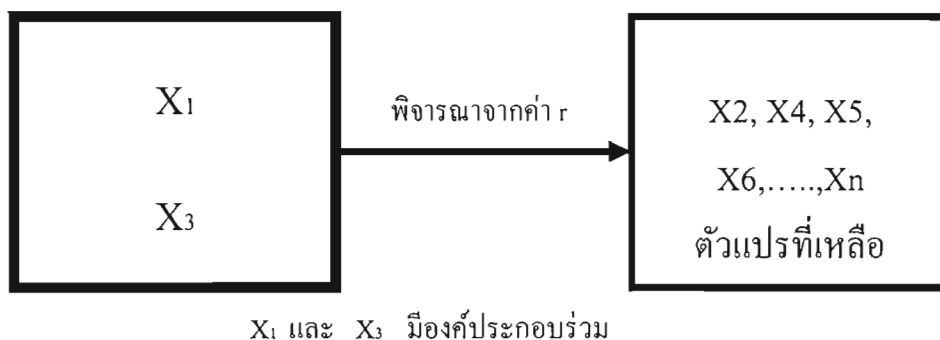
2.6.5 ความหมายของค่าต่างๆ ในการวิเคราะห์องค์ประกอบมีดังนี้

1) องค์ประกอบร่วมกัน (Common Factor) หมายถึง องค์ประกอบที่ประกอบด้วย ตัวแปร 2 ตัวขึ้นไปมารวมกันอยู่ในองค์ประกอบเดียวกัน โดยองค์ประกอบร่วมจะอาศัยจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์หรือค่า r องค์ประกอบใดที่ประกอบด้วยตัวแปรที่มีค่าความสัมพันธ์กันมากจะเป็นองค์ประกอบที่มีความหมายในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

2) องค์ประกอบเฉพาะ (Specific Factor) ได้แก่ องค์ประกอบที่มีตัวแปรเพียงตัวเดียว

3) ความร่วมกัน (Communalities) หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหนึ่งกับตัวแปรอื่นๆ ที่เหลือทั้งหมดมีค่าอยู่ระหว่าง 0 กับ 1 ถ้าตัวแปรใดมีค่านี้ต่ำตัวแปรนั้น

จะถูกตัดออก ค่านี้อาจได้จาก Initial Statistic หรือค่าทแยงมุมของ Reproduced Correlation Matrix ความร่วมกันดังภาพประกอบดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ (Communalities) ที่มา : ชีระดา ภิญโญ (2556)

4) น้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) เป็นค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับองค์ประกอบซึ่งควรมีค่ามากกว่า 0.3 (วิยะดา ตันวัฒนากุล อ่างในบุษ ไทขวรรณ, 2551) ตัวแปรใดมีน้ำหนักในองค์ประกอบใดมากควรจัดตัวแปรนั้นได้ในองค์ประกอบนั้นในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ น้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละองค์ประกอบดูได้จากตาราง Component Matrix ก่อนการหมุนแกนองค์ประกอบหรือดูได้จากเส้นทแยงมุมของเมทริกซ์ของค่าไอเกน (Eigen Value)

5) คะแนนองค์ประกอบ (Factor Score) เป็นคะแนนที่ได้จากน้ำหนักองค์ประกอบ และค่าของตัวแปรในปัจจุบันนั้นเพื่อใช้เป็นค่าของตัวแปรใหม่ที่เรียกว่า องค์ประกอบคะแนน องค์ประกอบของแต่ละองค์ประกอบอาจมีความสัมพันธ์กันบ้างถ้าจัดจำนวนองค์ประกอบเอาไว้มากนั้นหมายความว่า ตัวแปรเดียวกันอาจอยู่ในหลายองค์ประกอบได้ ตามน้ำหนักองค์ประกอบในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ คะแนนองค์ประกอบคำนวณจากทุกตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบตามความมากน้อยของน้ำหนักองค์ประกอบ

6) ค่าไอเกน (Eigen Value) เป็นค่าความผันแปรของตัวแปรทั้งหมดในแต่ละองค์ประกอบในการวิเคราะห์องค์ประกอบร่วม (Common Factor) ที่ได้้องค์ประกอบแรกจะเป็นองค์ประกอบที่แยกความผันแปรของตัวแปรออกจากองค์ประกอบอื่นได้มากที่สุดจึงมีตัวแปรร่วมอยู่มากที่สุด องค์ประกอบที่มีตัวแปรร่วมอยู่มากจึงมีค่าไอเกนมากตามด้วยในโปรแกรมคอมพิวเตอร์จะกำหนดค่าไอเกนเป็น 1 อยู่แล้ว (Default = 1) ค่าไอเกนจะเท่ากับจำนวนตัวแปร ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่้องค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบจะมีค่าไอเกนต่ำกว่า 1 ในงานวิจัยถ้าผู้วิจัย

กำหนดตัวแปรเอาไว้จำนวนมากในการวิเคราะห์องค์ประกอบ (จริง) ควรให้ได้จำนวนน้อยกว่าตัวแปรหลายๆ และมีจำนวนที่เหมาะสมเพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ค่าสถิติอื่นๆ ต่อไป หากค่าไอเกน Eigen Value = $\sum$ (ของน้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละตัวแปรในองค์ประกอบนั้น) (ขององค์ประกอบใด)

สำหรับการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรตั้งแต่ .60 ขึ้นไปจึงจะนับเป็นตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบนั้นๆ

2.6.6 ขั้นตอนการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ขั้นตอนการวิเคราะห์องค์ประกอบ มีขั้นตอนการทดสอบดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหาการวิจัย ทบทวนองค์ประกอบตัวแปรจากทฤษฎีเก็บข้อมูล และเลือกวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ขั้นที่ 2 ตรวจสอบข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์ว่าเป็นไปตามข้อตกลงหรือไม่ และสร้างเมทริกซ์สหสัมพันธ์ (Correlation Matrix)

ขั้นที่ 3 สกัดองค์ประกอบ (Extraction Factor Analysis : Factor Extraction หรือ (Initial Factors)

ขั้นที่ 4 เลือกวิธีการหมุนแกน (Factors Rotation)

ขั้นที่ 5 เลือกค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factors Score)

ขั้นที่ 6 ตั้งชื่อองค์ประกอบที่วิเคราะห์ได้

ขั้นตอนการวิเคราะห์องค์ประกอบมีขั้นตอนที่ชัดเจนเพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่ถูกต้อง ควรได้รับการชี้แนะอบรมจากผู้เชี่ยวชาญ

2.6.7 การออกแบบวิจัยและการประยุกต์ใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบ

1) การออกแบบวิจัยสำหรับการใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบ

การออกแบบวิจัยสำหรับการใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบส่วนใหญ่นิยมออกแบบวิจัยแบบไม่ทดลอง (Non-Experimental Research Design) ที่เป็นการวิจัยแบบอธิบายความสัมพันธ์ (Explanatory Research) ที่มีลักษณะคำถามการวิจัยที่ต้องการคาดคะเนความสัมพันธ์เพื่อใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรใช้ตรวจสอบโครงสร้างของชุดตัวแปรในรูปของจำนวนที่น้อยที่สุดของตัวแปรแฝงที่สังเกตไม่ได้หรือวัดได้โดยตรงหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นตัวแปรแฝงหรือองค์ประกอบซึ่งตัวแปรแฝงที่สังเกตไม่ได้เหล่านี้จะถูกรู้จักว่าองค์ประกอบ (Joreskog & Sorbom, 1993)

ผู้วิจัยใช้วิธีการสกัดองค์ประกอบ (Extraction Factor Analysis : Factor Extraction) ใช้หมุนแกนออก โด โคนอลแบบวาริแมกซ์ เพื่อทราบองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.7 การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research)

2.7.1 นิยามของการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research)

การวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) เป็นวิธีวิทยาการวิจัยรูปแบบใหม่ที่ได้รับคามนิยมในปัจจุบันอย่างกว้างขวาง และมีผู้เรียกการวิจัยแบบนี้ในหลายชื่อ ได้แก่ Combined Research (Creswell, 1994) และ Mixed Methodology (Tashakkori & Teddlie, 1998) ส่วนในประเทศไทยมีผู้ใช้ชื่ออย่างหลากหลาย ได้แก่ การวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยแบบผสมผสาน แต่ในการวิจัยนี้ขอใช้คำว่า “การวิจัยแบบผสม” นักวิชาการได้ให้ความหมายของการวิจัยแบบผสมไว้ดังนี้

Grace, Caracilli, and Graham, (1989) การวิจัยแบบผสมเป็นการผสมผสานวิธี 2 วิธี ระหว่าง วิธีเชิงปริมาณ และวิธีเชิงคุณภาพ

Tashakkori & Teddlie, (1998) การวิจัยแบบผสม เป็นการรวมวิธีการเชิงคุณภาพ และวิธีการเชิงปริมาณไว้ในวิธีวิทยาที่ใช้ในการศึกษา

Creswell & Plano Clark, (2011) การวิจัยแบบผสมเป็นวิธีวิทยาการวิจัยแบบหนึ่งที่มีการผสมกันในกระบวนการต่างๆ ทางการศึกษา ตั้งแต่แนวคิดปรัชญา คำถามวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล และการรายงานผล

Creswell, (2015) การวิจัยแบบผสมเป็นวิธีการในการวิจัยที่ผู้วิจัยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณหรือข้อมูลปลายเปิด และข้อมูลเชิงคุณภาพหรือข้อมูลปลายเปิดนำมาบูรณาการผสมผสานและแปลความหมายโดยการนำคำจุดเด่นของข้อมูลทั้งสองประเภทมาใช้ตอบคำถามวิจัย

จากความหมายของการวิจัยแบบผสมสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะสำคัญของการวิจัยแบบผสมคือ เป็นงานวิจัยที่ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผสมกัน เพื่อให้ครอบคลุมการตอบคำถามวิจัยให้สมบูรณ์มากที่สุด

2.7.2 ความสำคัญของการวิจัยแบบผสมผสาน

Greene et al. (1989) ให้แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญทางวิชาการที่สำคัญที่นักวิชาการสามารถนำไปพิจารณาในการตัดสินใจว่าควรเลือกใช้การวิจัยแบบผสมผสานหรือไม่ เนื่องจากความสำคัญของการวิจัยแบบผสมผสานประกอบด้วย 5 ประการหลักได้แก่

1) การตรวจสอบผสมผสานแบบสามเส้า (Triangulation) การวิจัยแบบผสมผสานสามารถตรวจสอบความสอดคล้องและยืนยันความถูกต้องกับเป็นจริง ผ่านการตรวจสอบเปรียบเทียบผลที่ได้จากการวิจัยทั้งสองรูปแบบเช่นเดียวกับที่ Denzin (1978) แนะนำให้นักวิจัยสร้างความน่าเชื่อถือและเที่ยงตรงให้แก่ผลการวิจัย โดยใช้การตรวจสอบสามเส้าผ่านการสลับเปลี่ยนรูปแบบการวิจัยที่เรียกว่า With-in method triangulation

2) การสนับสนุนผลให้สมบูรณ์ (Complementary) การวิจัยแบบผสมผสานสามารถนำผลการขยายความอธิบายผลซึ่งกันและกันช่วยทำให้ผลการวิจัยมีความละเอียดทำให้ผู้ใช้ผลการวิจัยเข้าใจกระจ่างแจ่มมากยิ่งขึ้นได้เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพแสดงผลด้วยเนื้อหาคณะที่การวิจัยเชิงปริมาณแสดงผลด้วยตัวเลข ดังนั้นการใช้ผลการวิจัยทั้งสองรูปแบบผสมผสานกันทำให้ผลการวิจัยสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3) การพัฒนา (Development) การวิจัยแบบผสมผสานทำให้นักวิจัยสามารถนำผลจากวิจัยแรกไปช่วยในการพัฒนาวิธีวิจัยในการวิจัยต่อไปให้ดียิ่งขึ้นไม่ว่าจะเป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง กระบวนการวิจัย และการวัดเป็นต้น

4) การเริ่มต้น (Initiation) การวิจัยแบบผสมผสานทำให้นักวิจัยสามารถนำผลการค้นหาข้อสงสัย ความข้อแย้ง หรือ กรอบแนวคิดใหม่ๆ ที่ได้จากการวิจัยหนึ่ง เพื่อไปตั้งเป็นคำถามการวิจัย หรือพัฒนาการวิจัยต่อไปได้

5) การขยายความ (Expansion) การวิจัยแบบผสมผสานทำให้นักวิจัยสามารถขยายขอบเขตการวิจัยได้ทั้งแนวกว้างและแนวลึกโดยผ่านกระบวนการวิจัยที่หลากหลาย

2.7.3 รูปแบบของการวิจัยแบบผสมผสาน

Creswell (2003) ให้แนวคิดว่าการวิจัยแบบผสมผสานแบ่งออกได้ตามเวลาการดำเนินการวิจัยและความสำคัญของการวิจัยแต่ละวิธีเป็น 5 รูปแบบใหญ่ๆ ได้แก่

1) การวิจัยแบบพร้อมกัน (Convergent Parallel Design) เป็นการวิจัยที่นักวิจัยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพพร้อมกันกับเชิงปริมาณ โดยให้ความสำคัญการวิจัยทั้งสองแบบเท่าเทียมกัน และนำผลมารวมกันในช่วงการแปลผลเพื่อตรวจสอบความถูกต้องหรือทำให้ผลการวิจัยสมบูรณ์มากขึ้น

2) การวิจัยแบบขั้นตอนเชิงอธิบาย (Explanatory Sequential Design) เป็นการวิจัยที่แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ช่วงแรกเป็นการวิจัยหลักเป็นการวิจัยเชิงปริมาณก่อนเพื่อตอบปัญหาการวิจัย และต่อด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อช่วยในการอธิบายผลให้กระจ่างยิ่งขึ้น

3) การวิจัยแบบขั้นตอนเชิงสำรวจ (Exploratory Sequential) เป็นการวิจัยที่แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ช่วงแรกเป็นการวิจัยหลักเพื่อสำรวจข้อมูลโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ และนำผลมาต่อด้วยการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อยืนยัน และสามารถนำผลไปใช้ต่อในวงกว้างได้

4) การวิจัยแบบรองรับภายใน (Embedded Design) เป็นการวิจัยที่มีการวิจัยย่อยเป็นเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณภายในการวิจัยหลักไม่ว่าจะเป็นเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณ เพื่อให้การวิจัยไปสนับสนุนวิจัยหลักให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

5) การวิจัยแบบปฏิรูป (Transformative Design) เป็นการวิจัยที่นักวิจัยต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกรอบแนวคิดจากผลการวิจัย เป็นการวิจัยด้วยวิธีวิจัยหนึ่งแล้วต่อด้วยอีกวิธีหนึ่ง แบบไหนก่อนก็ได้อย่างอิสระเพื่อต้องการให้เกิดความร่วมมือสูงสุด ซึ่งมักเป็นการศึกษาในกลุ่มประชากรที่ยากต่อการเข้าถึง สุดท้ายนักวิจัยบูรณาการผลของการศึกษาวิจัยจกระยะเวลาและระยะหลังเข้าด้วยกันในการแปลผล เพื่อสรุปกรอบแนวคิดดังแสดงในภาพที่ 3 (e)

6) การวิจัยแบบหลายช่วง (Multi 3 phase Design) เป็นการวิจัยที่มีหลายช่วงหลายรูปแบบอาจมีทั้งแบบเป็นขั้นตอน และแบบพร้อมกันเพื่อตอบปัญหาการวิจัยอย่างเป็นระบบสำหรับโครงการวิจัยขนาดใหญ่ อาจต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของนักวิจัยเป็นกลุ่มใหญ่ ดังแสดงตัวอย่างในภาพที่ 3 (f)

2.7.4 กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน

Johnson and Onwuegbuzie (2004) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยแบบผสมผสานว่า ประกอบด้วย 8 ขั้นตอนดังนี้

- 1) ระบุปัญหาการวิจัย
- 2) กำหนดว่าควรใช้การวิจัยแบบผสมผสานหรือไม่
- 3) เลือกรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน
- 4) เก็บข้อมูล
- 5) วิเคราะห์ข้อมูล
- 6) แปลผลข้อมูล
- 7) ตรวจสอบข้อมูล
- 8) สรุปผลการวิจัย และเขียนรายงาน

ดังนั้นการวิจัยแบบผสมสามารถสรุปได้ว่า มีลักษณะสำคัญคือ เป็นงานวิจัยที่ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผสมกัน โดยผ่านกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ครอบคลุมการตอบคำถามการวิจัยให้สมบูรณ์มากที่สุด

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.8.1 งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามส่วนหนึ่งมีดังนี้

อาเรฟ หะยีหามะ (2554) เรื่องคุณลักษณะผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีคุณลักษณะผู้นำในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านบุคลิกภาพ และคุณธรรมจริยธรรมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.17$) รองลงมาคือ ด้านสังคม ($\bar{x} = 4.05$) ด้านร่างกาย ($\bar{x} = 4.00$) และด้านการงาน ($\bar{x} = 3.95$) ส่วนระดับต่ำสุดคือ ด้านสติปัญญา และความรู้ ($\bar{x} = 3.77$)

สุภาวดี วงษ์สกุล (2554) เรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการบรรลุเป้าหมายของโรงเรียน และความพึงพอใจของครู 2) ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้บริหาร ปัจจัยด้านพฤติกรรม และปัจจัยด้านสถานการณ์ 3) กระบวนการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ การประเมินตนเอง การวางแผนพัฒนาตนเอง การดำเนินการพัฒนา และการประเมินผลความสำเร็จ ซึ่งการดำเนินการพัฒนาแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ โปรแกรมการฝึกอบรม กิจกรรมการพัฒนา และกิจกรรมพัฒนาตนเอง 4) การตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า จากการจัดสนทนากลุ่มย่อยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 18 ท่าน มีความเห็นตรงกันว่า รูปแบบมีความเหมาะสมหลักการ และเหตุผล วัตถุประสงค์ ปัจจัยภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง และกระบวนการพัฒนา มีความสอดคล้องกัน และเป็นไปได้ในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

วรเทพ ภูมิภักดีพรหม (2550) เรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ประกอบด้วย 7 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้แก่ 1) ด้านการสนับสนุนให้เกิดผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน 2) ด้านการทำให้เป็นผู้นำตนเอง 3) ด้านอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง 4) ด้านกระตุ้นให้ผู้ตามตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง 5) ด้านผู้นำแสดงเป็นแบบฉบับที่เป็นผู้นำตนเอง 6) ด้านอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง

โดยการให้รางวัล และตำหนิอย่างสร้างสรรค์ และ 7) ด้านสร้างรูปแบบความคิดทางบวก ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบโดยนำไปใช้ทดลองในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนพบว่า ผู้เข้าอบรมหลังทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่ารูปแบบภาวะผู้นำเหนือผู้นำมีประสิทธิภาพ

กัลยรัตน์ เมืองสง (2550) เรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย องค์ประกอบต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบที่ (1) การมีกิจกรรมที่ใช้ความคิด ความเข้าใจในระดับสูง ได้แก่ มีความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์โดยสามารถนำมาจำแนกแยกแยะองค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ องค์ประกอบที่ (2) มีความสามารถรวบรวมข้อมูลต่างๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้ ได้แก่ มีการรายงานผลแผนงาน และ โครงการเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนางาน และกำหนดแผนปฏิบัติการ องค์ประกอบที่ (3) มีความสามารถในการพยากรณ์ และกำหนดอนาคตได้ ได้แก่ มีความสามารถเชิงรุกโดยกระทำการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วนในขณะที่ผู้บริหารส่วนใหญ่จะวิเคราะห์สถานการณ์ก่อน และรอให้ปัญหาคลี่คลายไปเอง องค์ประกอบที่ (4) การมีความคิดเชิงปฏิบัติ ได้แก่ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของสถานศึกษา องค์ประกอบที่ (5) มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ได้แก่ กำหนดวิสัยทัศน์ที่สร้างจากแรงบันดาลใจ มีความทะเยอทะยาน คิดนอกกรอบ และกว้างไกล และวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ได้รับเลือกสูงสุด 3 อันดับแรก คือ การศึกษาดูงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการระดมความคิด ส่วนแนวคิดของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า ประเด็นสำคัญตามองค์ประกอบทั้ง 5 คือ องค์ประกอบที่ 1 ได้แก่ มีการส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองและวิชาชีพ เพื่อคุณภาพของการศึกษา องค์ประกอบที่ 2 ได้แก่ มีการทำงานที่มีเป้าหมาย และมีความสุขในการทำงาน องค์ประกอบที่ 3 ได้แก่ เป็นนักวางแผนกลยุทธ์ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ และคิดเชิงรุกได้ องค์ประกอบที่ 4 ได้แก่ ความคิดในเชิงรุก และสร้างแรงบันดาลใจเพื่อให้เพื่อนร่วมงานเกิดความคิดริเริ่มในการทำงาน และแก้ปัญหา และองค์ประกอบที่ 5 ได้แก่ กำหนดวิสัยทัศน์ได้ชัดเจนสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สถานการณ์ปัจจุบัน และเป้าหมายกลยุทธ์ภาครัฐ

ไพโรจน์ พรหมมีเนตร (2552) เรื่องรูปแบบการพัฒนาผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรมผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรมพบว่ามี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) หลักการพัฒนา 2) ขั้นตอน และวิธีการพัฒนา 3) เป้าหมายการพัฒนา

2. รูปแบบการพัฒนาผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรมพบว่ามี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) หลักการพัฒนา ใช้หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย อธิศีลสิกขา (ศีล) อธิจิตตสิกขา (สมาธิ) และอธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) 2) ขั้นตอน และวิธีการพัฒนา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ปริยัติ (การศึกษา) ปฏิบัติ (การปฏิบัติ สีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา) ปฏิเวธ (ผลการพัฒนาจากการศึกษาและปฏิบัติ) 3) เป้าหมายการพัฒนา ภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรม และผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรมพบว่า มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ระดับมาก

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรมพบว่า ความเป็นประโยชน์ มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้พัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

ประทีป บินชัย (2547) เรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์อยู่ในพิสัยต่ำถึงพิสัยกลาง ควรมีการพัฒนาพฤติกรรมอันเป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ 8 องค์ประกอบ จาก 9 องค์ประกอบ 1) องค์ประกอบที่ต้องมีการพัฒนาโดยการปรับเพิ่มมี 5 องค์ประกอบคือ คุณลักษณะที่สร้างศรัทธาบารมี 2) พฤติกรรมที่สร้างศรัทธาบารมี 3) การกระตุ้นให้ใช้ปัญญา 4) การให้ความสำคัญเป็นรายบุคคล และ 5) การให้รางวัลตามสถานการณ์ องค์ประกอบที่ต้องพัฒนาโดยการปรับลดมี 3 องค์ประกอบคือ 1) การบริหารแบบวางเฉยเชิงรุก 2) การบริหารงานแบบวางเฉยเชิงรับ และ 3) การบริหารแบบเสรีนิยม และผลการประชุมเพื่อสอบถามความคิดเห็นพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่เหมาะสมคือ การจัดการกระบวนการฝึกอบรมตามกรอบรูปแบบของเบอร์ทาลันพีไฟฟ์โดยกำหนดให้มีขั้นตอน ได้แก่ 1. การประเมินภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของบริหารก่อนการเข้าฝึกอบรม 2. การให้องค์ความรู้ที่จำเป็น 3. การสร้างแผนพัฒนาภาวะผู้นำของตนเอง 4. การฝึกปฏิบัติงานในสภาพจริง 5. การประเมินภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของผู้เข้าอบรม

ปราณี แสหนทวิสุข (2547) ได้วิจัยเรื่องการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลาง ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่ต้องพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่

1. ด้านความรู้ (KnowledgeBase) เป็นการให้ความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่จะมีภาวะผู้นำทางวิชาการ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของโรงเรียนที่มีประสิทธิผล ความรู้เกี่ยวกับการสอนที่มีประสิทธิผล ความรู้เกี่ยวกับปรัชญา และความเชื่อในการจัดการศึกษา

ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการทางการบริหารในด้านพฤติกรรมกรรมการบริหารนโยบาย การปฏิบัติที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ความรู้เกี่ยวกับภาระหน้าที่ (Tasks) หมายถึง การให้ความเข้าใจในภาระหน้าที่ และเทคนิควิธีการดูแลผู้บริหารสถานศึกษาที่จะมีภาวะผู้นำทางวิชาการในเรื่องการนิเทศ และการประเมินผลการสอน การพัฒนาทีมงาน การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากลุ่ม การวิจัยเชิงปฏิบัติ และการวิจัยในชั้นเรียน การสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านทักษะ (Skills) หมายถึง ทักษะที่จำเป็น (Skills Needed) ในการนำความรู้ไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมการทำงานที่มีสมรรถภาพผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะความเป็นผู้นำและทักษะด้านเทคนิค

2. ทักษะความเป็นผู้นำ (Leadership Skills) ได้แก่ ทักษะการติดต่อสื่อสาร ทักษะด้านบุคคล ทักษะการนิเทศ ทักษะการแนะแนวทางการตัดสินใจของกลุ่ม

3. ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills) ได้แก่ ทักษะการตั้งเป้าหมายหรือทักษะการกำหนดวิสัยทัศน์ ทักษะการประเมินผลการวางแผน ทักษะการสังเกต ทักษะการวิจัย และประเมินผล

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นเป็นองค์ประกอบผู้นำแบบทั่วไปที่ผ่านการทดลองวิจัยจนได้ผลแบบเป็นระบบว่า คุณลักษณะดังกล่าวมีอิทธิพลที่ส่งผลต่อทางบวกต่อการนำหรือที่เรียกว่า “ภาวะผู้นำ” จนสามารถจัดหมวดหมู่เป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำเป็นด้านๆ ได้ สำหรับการวิจัยนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามเพื่อเป็นฐานนำไปสู่การวิจัยเพื่อยืนยันทฤษฎีองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามในอนาคต

2.8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Taufan, A. B. & Budiharto, S. (2008) ได้วิจัยเรื่อง Proses Pengembangan Kepemimpinan Profetik ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบ และกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำแบบท่านนบีมูฮัมหมัด ﷺ ได้แก่ ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิทยาพัฒนาการตามช่วงอายุชาย โดยศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการของท่านนบีมูฮัมหมัด ﷺ จากนั้นนำมา เป็นแนวทางศึกษาวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาวิจัย ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาคูณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบศาสนามูฮัมหมัด ประการด้วย 6 องค์ประกอบ ดังรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมครอบครัวและท่าทีของสังคมที่ให้การสนับสนุน 2. เทคนิควิธีการพัฒนา ได้แก่ 1) ยึดมั่นการปฏิบัติตามตัวแบบท่านนบีมูฮัมหมัด ﷺ ในคุณลักษณะ 4 ด้าน ได้แก่

Assidiq (ความสัตย์จริง) Amanah (ความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบต่อหน้าที่) Tabligh (การเผยแผ่คำสอนและการสื่อสารอิสลาม) Fathanah (มีความเฉลียวฉลาด) 2) สร้างความเคยชินในการนำภาวะผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ 4 ด้านข้างต้นมาใช้บริหารการศึกษาและใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ 3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาได้แก่การเชื่อมั่นต่ออัลลอฮ์ การภักดีต่ออัลลอฮ์ การขอบคุณด้วยการภักดีต่ออัลลอฮ์ การเชิญชวนสู่การภักดีต่ออัลลอฮ์ การเป็นประชาธิปไตย การเป็นแบบอย่างที่ดี 4. ระดับการศึกษาด้านวิชาศาสนาอิสลาม 5. อุปสรรคการพัฒนาได้แก่การขาดความหวังง่ายต่อการถูกชักนำ การต่อต้านจากบุคคลบางส่วน 6. ปัจจัยหนุนได้แก่ศักยภาพส่วนตัว และปรัชญาชีวิตเชิงบวกต่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามแบบคุณลักษณะของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

2. Andansari dkk (2010) ได้วิจัยวิจัยเรื่อง Peran Kepemimpinan Profetik dalam kepemimpinan Nasional. เป็นงานวิจัยที่ให้คำปรึกษาคุณแลโดย Sus Budiharto ได้วิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกอบรมคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ 4 ด้านคุณลักษณะผู้นำประกอบด้วย Assidiq (ความสัตย์จริง) Al Amanah (ความรับผิดชอบต่อหน้าที่) At Tabligh (การเผยแผ่คำสอนอิสลาม และการสื่อสาร) Al Fathanah (ด้านความเฉลียวฉลาด) ผลวิจัยพบว่าการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่งผลให้เพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรได้สูงขึ้น

3. Alawiyah, E.M. Sukarti., Rahmahana, R.S. ได้วิจัยเรื่อง Pelatihan Kepemimpin Profetik Disekolah Dasar Islam Terpadu Yogyakarta ได้วิจัยเกี่ยวกับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผลวิจัยพบว่าการฝึกอบรมภาวะผู้นำอิสลามแบบท่านนบีให้แก่ครูผู้สอนทำให้ครูมีความตั้งใจ มุ่งมั่นในการสอนนักเรียนมากขึ้นผลการวิจัยยังพบว่าได้ยึดถือรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบศาสดามุฮัมมัด ﷺ ตามทฤษฎีงานวิจัยของ Alawiyah, E.M. Sukarti., Rahmahana, R.S. ดังกล่าวข้างต้น

4. Kumolohadi dan Budiharto (2013) วิจัยเรื่อง Hubungan antara Pelatihan Kepemimpinan Profetik dan Perilaku Korupsi ผลวิจัยพบว่าสามารถลดระดับการคอร์รัปชันได้ ผลการวิจัยยังพบว่าได้ยึดถือรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบศาสดามุฮัมมัด ﷺ ตามทฤษฎีงานวิจัยของ Andansari dkk (2010) เรื่อง Peran Kepemimpinan Profetik dalam kepemimpinan Nasional. เช่นกันดังได้กล่าวรายละเอียดของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำข้างต้นแล้ว

5. Andansari dkk (2010) เรื่อง Pelatihan Kepemimpinan Profetik เช่นกัน ดังได้กล่าวรายละเอียดของรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำข้างต้นแล้ว Kumolohadi dan

Budiharto (2013) วิจัยเรื่องHubuganxantara Pelatihan Kepemimpinan Profetik dan Perilaku Korupsi ผลวิจัยพบว่า สามารถลดระดับการคอร์รัปชันได้ผลการวิจัยยังพบว่า ได้ชี้ชัดถึงรูปแบบการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบศาสดามูฮัมหมัดตามทฤษฎีงานวิจัยของ Andansari dkk (2010) เรื่อง Pelatihan Kepemimpinan Profetik เช่นกัน ดังได้กล่าวรายละเอียดของ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำข้างต้นแล้ว

6. Siti Zulaikhah (2005) ได้วิจัยเรื่อง Prototipe Kepemimpinan Nabi Muhammad SAW. Dalam Pendidikan (Sebuah Telaah Atas Sifat Wajib Rasul) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบภาวะผู้นำทางการศึกษาอิสลามของท่านนบีมูฮัมหมัด โดยได้ศึกษา Sifat Wajib (คุณลักษณะ ที่จำเป็นสำหรับท่านรอซูล ﷺ 4 ประการ ได้แก่ Siddiq (ความสัตย์จริง) Amanah (ความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่) Tabligh (การเผยแผ่คำสอนอิสลาม และการสื่อสาร) Fathanah (มีความเฉลียวฉลาด) ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการศึกษาอิสลามของท่านนบีมูฮัมหมัด ﷺ ที่มีต่อบรรดาสาวก ครอบครัว ญาติพี่น้อง และประชาชาติของท่าน ได้ศึกษาเกี่ยวกับความหมาย และนัยยะสำคัญของคุณลักษณะ ของท่านนบีมูฮัมหมัด ﷺ ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการศึกษาอิสลาม Mas Muhammad Iqbal alAfghani (2008) ได้วิจัยเรื่อง Menumbuhkan Konsep Pendidikan Islam Perspektif Dr. Sir Muhamamad Iqbal dalam Menciptakan Insan Kamil ได้วิจัยเกี่ยวกับหลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามในสี่ด้านดังกล่าวข้างต้นเช่นกัน เพื่อเป็นมโนทัศน์ที่สมบูรณ์แบบ ผลการวิจัยพบว่า หลักการที่ใช้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำอิสลาม ประกอบด้วย

- 1) หลักความศรัทธาที่เกิดจากความรักอย่างลึกซึ้งต่ออัลลอฮ์
- 2) หลักความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ที่นำไปสู่ความกล้าหาญ และบริสุทธิ์ใจ
- 3) หลักความเมตตาที่นำไปสู่ความใส่ใจต่อผู้อื่น และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย
- 4) หลักความพอเพียงไม่โลภมาก

7. Saifudin Yuhri (2010) ได้วิจัยเรื่อง Telaah Dakwah Tentang Insan Kamil dalam Buku “Konsepsi Manusia Menurut Islam” ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบของมนุษย์ที่ สมบูรณ์แบบหรือใกล้เคียงกับคุณลักษณะผู้นำของท่านนบีมูฮัมหมัด ﷺ และหลักการพัฒนา ผลการวิจัยพบว่า หลักการพัฒนาสู่คุณลักษณะผู้นำในสี่ด้านดังกล่าวข้างต้นให้ใกล้เคียงกับภาวะผู้นำ ของท่าน นบีมูฮัมหมัด ﷺ ได้แก่ 1. หลักการศรัทธามั่นคงต่ออัลลอฮ์ 2. หลักการยำเกรงต่ออัลลอฮ์ 3. หลักการมีมารยาทอันประเสริฐต่ออัลลอฮ์ และมนุษย์ และพบว่าด้านต่างๆ ที่สมควรพัฒนาเพื่อสู่ ภาวะผู้นำและความเป็นบ่าวของอัลลอฮ์ที่สอดคล้องกับแบบอย่างของท่านนบี ﷺ ได้แก่ 1. ด้าน สติปัญญา 2. ด้านคุณธรรมจริยธรรม 3. ด้านจิตใจ 4. ด้านสุขภาพจิตที่ดี 5. ด้านจิตวิญญาณใน 5 ด้าน

ดังกล่าวครอบคลุมอยู่ในคุณลักษณะ (Sifat Wajib) ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้แก่ 1. ความสัตย์จริง 2. เป็นที่ไว้วางใจได้ 3. เเผยแผ่และการสื่อสารอิสลาม และ 4. ด้านความฉลาดมีไหวพริบ

8. Setiadi, A. dan Budiharto, S. (2008) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Kepemimpinan profetik dan Motivasi Kerja ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นกำลังใจในการทำงาน ผลวิจัยพบว่า การใช้ภาวะผู้นำแบบอิสลามแบบท่านนบีส่งผลให้เกิดกำลังใจการทำงานของผู้ใต้บัญชาการสูงขึ้น

9. Arifiyanto, D. dan Budiharto, S. (2008) ได้วิจัยเรื่อง Kepemimpinan dan Kepuasan Kerja ได้วิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลจากการบริหารแบบผู้นำตามหลักการอิสลามต่อระดับความพอใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ ผลวิจัยพบว่าการบริหารแบบภาวะผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่งผลให้ความพอใจในการทำงานของผู้ร่วมงานสูงขึ้น

10. Fauzan A.N. dan Budiharto (2009) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Kepemimpinan Profetik dan Komitmen ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของการบริหารแบบภาวะผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ต่อความขยันทำงานของเจ้าหน้าที่ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารแบบใช้ภาวะผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่งผลให้ระดับความขยันทำงานของผู้ร่วมงานสูงขึ้น

11. Kuswanto Y.A. dan Budiharto, S (2009) ได้วิจัยเรื่อง Kepemimpinan Profetik dan OCB วิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของการบริหารแบบภาวะผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ต่อพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ผลวิจัยปรากฏว่าการบริหารแบบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามส่งผลให้สมาชิกองค์กรมีระดับการเป็นสมาชิกที่ดีสูงขึ้น

12. Kumolohadi, R dan Budiharto, S. (2013) ได้วิจัยเรื่อง Kepemimpinan Profetik dan Kepribadian Korupsi ได้วิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของการบริหารแบบภาวะผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัดต่อระดับการคอร์รัปชันในองค์กร ผลวิจัยปรากฏว่าการบริหารแบบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบภาวะผู้นำท่านนบีมุฮัมมัด ส่งผลให้ระดับการคอร์รัปชันในองค์กรลดลง

13. Ahmad Firdaus (2012) ได้วิจัยเรื่อง Insan Kamil dalam Pendidikan Islam Menurut Muhamad Iqbal ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักการพัฒนาตนสู่ภาวะผู้นำโดยผ่านการพัฒนาตนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบตามทฤษฎีของมุฮัมมัดอิกบาล ผลการวิจัยพบว่า หลักการเกี่ยวกับมนุษย์ที่มีคุณลักษณะสมบูรณ์แบบตามทฤษฎีของมุฮัมมัดอิกบาล ได้แก่ 1. หลักการจัดการความมีอัตตา (Ego) ในตัวของผู้นำขณะเดียวกันการควบคุมความมีอัตตาได้คือ จุดสูงสุดของการพัฒนาตนของผู้นำ 2. ทฤษฎีของมุฮัมมัดอิกบาลได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาหาความรู้เป็นเครื่องมือการพัฒนาความมีอัตตา (Ego) และภาวะผู้นำได้ 3. มนุษย์ที่มีความศรัทธามั่นคงต่ออัลลอฮ์ที่เกิดจากความรักอย่าง

ลึกซึ่งต่ออัลลอฮฺจะเป็นมนุษย์ที่มีแต่ความสร้างสรรค์สิ่งดีๆ ให้เกิดขึ้นบนโลกใบนี้ 4. มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาแล้วจะถูกสร้างวิธีคิดที่นำไปสู่คุณลักษณะที่มีความเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความเป็นอิสระที่มีขอบเขตด้วยคุณธรรม และเป็นผู้ที่มีความสร้างสรรค์ที่ไม่ได้หยุดนิ่ง

14. Bimta Ari Budiarti (2013) ได้วิจัยเรื่อง 'Pengaruh Tingkat Pengamalan Asmaul Husna Terhadap Perilaku Sosial Siswa Kelas VIII SMP Negeri 31 Semarang Tahun Ajaran 2011/2012' ได้วิจัยเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการรำลึกต่ออัลลอฮฺพร้อมด้วยปรับพฤติกรรม มารยาทให้สอดคล้องกับความหมายของบรรดาพระนาม 99 พระนามของพระองค์อัลลอฮฺของนักเรียน ผลศึกษาวิจัยพบว่า สามารถปรับพฤติกรรมของนักเรียนให้มีมารยาททางสังคมที่ดีขึ้นในระดับดีมาก จากผลการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยเรียกร้องให้ทุกภาคส่วนนำเอา 99 พระนามของอัลลอฮฺใช้ในการรำลึกต่อพระองค์อัลลอฮฺ และศึกษาความหมายให้ลึกซึ้งเพื่อนำมาเป็นหลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำหรือกิจกรรมมารยาททางสังคมให้งดงามขึ้นเพื่อให้เสมอเหมือนหรือใกล้เคียงมารยาทของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ให้มากที่สุด

15. Kuswanto and Rasyid (2013) ได้ทำการวิจัยหัวข้อเรื่อง Pelatihan Kepemimpinan Profetic Karyawan Koperasi Jasa Kewangon Syarian di Yoggakarta ได้วิจัยเกี่ยวกับการฝึกฝนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แก่ผู้บริหารสถาบันการเงิน ส่งผลให้ความสามารถในการบริหารจัดการเพิ่มมากขึ้น ผลการวิจัยยังพบว่า ได้ยึดถือรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบศาสนามุฮัมมัด ﷺ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นน่าจะสรุปได้ว่า องค์ประกอบของคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามน่าจะมีครบคลุมองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำได้มากที่สุด เนื่องจากมีความครบคลุมในทุกด้าน และมีรายละเอียดของคุณลักษณะผู้นำที่ครอบคลุม

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยภาพรวมแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด และหลักการของคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามและทั่วไป

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างกรอบการศึกษา การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด และหลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขั้นตอนที่ 2 การยกร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 4 การยืนยันแนวทางพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 5 รายงานผลการวิจัยโดยนำเสนอข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย จัดทำร่าง
การรายงานผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 นำเสนอผลการวิจัยในรูปวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ ขั้นตอนของการ
วิจัยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด และหลักการเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการ
อิสลาม และทั่วไป ได้แก่ ศึกษาอัล-กุรอาน อัล-ฮาดิษ งานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการ
อิสลามทั้งใน และต่างประเทศ เอกสาร ตำราวารสาร บทความวิชาการทางอิสลามศึกษา กลุ่ม
ตัวอย่างสำหรับการวิจัยขั้นตอนนี้เลือกโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยศึกษา
คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม จากแนวคิดงานเขียนของนักวิชาการ ส่วนหนึ่งประกอบด้วย
As-suyuthi (1971) Qurthubi (1952) Ahmad Mushthafa Al-Maraghi (1974) Asy-syaukani (1983)
Ibnu Katsir (2001) Saiyid kutub (1986) Muhammad Rasyid Ridha (1920) Ahmad Idris (1977) Abu
Isa Muhammad bin Isa bin Saurah (1977) Khaliq Ahmad, et, all. (2012) Fatimah Abdullah (2014)
Andika Bima Taufan Sus Budiharto (2015) Andansari dkk (2010) Djawidi Alhamdani (2010)
Pitrajaya Burnama (2010) Alawiyah dkk (2012) Kuswanto dan Rasyid (2013) Kumolohadi dan
Budiharto (2013) Setiadi & Budiharto (2008) Arifiyanto dan Budiharto (2008) Fauzam and
Budiharto (2009) Kuswanto and Budiharto (2012) Kumolohadi and Budiharto (2012) Ahmad
Mustafa Al-maraghi (1989) Siti Ruchanah (2010) อาเรฟ หะยีฮามะ (2554) Hendro Guntur (2009)
Maulidyah Amalina (2010) Siti Zulaikhah (2005) Ahmad Fadhil (2007) Haryanto (2008) Nasy'at
Al-Masri (1991) Sy Syaik Sa'id Hawwa (2002) Fadhl Ilahi (2004) MujamilQomar (2007) Fauzuddin
Fauzuddin (2011) อาเรฟ หะยีฮามะ (2554) Abu'Isa Muhamad bin Isa bin Saurah (1995) Siri Wiyanti
(2006) Mujtahid (2011) MamoTriyo Supriyatno (2008) Quraishi Shihab (2000) และ Jamal Madhi
(2002) จากนั้นผู้วิจัยทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับ
ผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แผนการศึกษาเอกสาร และ
งานวิจัยรายละเอียดเป็นขั้นๆ ดังต่อไปนี้

1.1 เอกสารสำคัญทางอิสลามศึกษา งานเขียนของผู้เชี่ยวชาญ และเอกสารงานวิจัย ตลอดจนเอกสารต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามส่วนหนึ่งมีดังนี้

1.1.1 เอกสารสำคัญของอิสลาม ได้แก่ อัล-กุรอานแปลไทยของชมรมศิษย์เก่าอาหรับนักศึกษาไทย พจนานุกรมอาหรับแปลไทย

1.1.2 เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษา องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม และหนังสือคุณลักษณะผู้นำทั่วไป

1.2 เกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารผู้วิจัยใช้เกณฑ์เพื่อคัดเลือดังนี้

1.2.1 อัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษที่เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำ

1.2.2 เป็นเอกสารขององค์กรที่น่าเชื่อถือในลักษณะตำรา หนังสือ และเอกสาร

1.2.3 เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

1.2.4 เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม หรือผลงานของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามจากสถาบันการศึกษาของรัฐหรือของเอกชนที่สังคมยอมรับ

1.3 การพิจารณาคุณค่าภายนอก และภายในของเอกสาร รายละเอียดดังนี้

1.3.1 การตรวจสอบคุณค่าภายนอกศึกษาว่า เอกสารนั้นเขียนขึ้นเมื่อใด ที่ไหน ใครเป็นผู้เขียน เป็นเอกสารต้นฉบับหรือไม่ หากไม่ใช่ต้นฉบับก็จะพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และการตรวจสอบเนื้อหาที่น่าเชื่อถือ

1.3.2 การตรวจสอบคุณค่าภายในของเอกสารศึกษาว่า เอกสารนั้นมีข้อมูลที่ตอบคำถามการวิจัยได้อย่างแท้จริงหรือไม่ ผู้เขียนได้ให้ความหมายของข้อความไว้อย่างไร มีความขัดแย้งกันหรือไม่ มีแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือได้ พิจารณาด้านความเที่ยงตรงทางเนื้อหา และความถูกต้องในการแปลความหมายของเนื้อหา

1.4 จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม เนื้อหาที่มุ่งศึกษา ได้แก่ แนวคิด หลักการ และการพัฒนา จากเอกสารต่างๆ ได้แก่ อัล-กุรอาน อัล-ฮาดิษ งานวิจัย เอกสาร และแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิด้านอิสลามศึกษาพบว่าคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามประกอบด้วย

- 1) ด้านความซัจจริง (Siddiq)
- 2) ด้านความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบ (Amanah)
- 3) ด้านเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)
- 4) ด้านความรู้มีไหวพริบ และทักษะการบริหาร (Fathanah)

- 5) ด้านการมีอาภีคยะที่ถูกต้อง (Agidah Salimah & Ikhlas)
- 6) ด้านการประทุมปรึกษาหารีอ (Syura)
- 7) ด้านความยุติธรรม (Adl)
- 8) ด้านการมีมารยาทงดงาม (Akhlakul Karimah)
- 9) ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Sihhiyah)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างกรอบการศึกษา การวิเคราะห์ห่องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยดำเนินการวิจัยดังนี้

2.1 นำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาเป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structure Interview)

2.2 นำข้อมูลองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม สำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาสรุ่ปเป็นตัวแปรที่ศึกษาใน 9 องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ประกอบด้วย 1) ด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ (Aqidah Salamah & Ikhlas) 2) ด้านความสัตย์จริง (Siddiq) 3) ด้านความน่าเชื่อถือ / รับผิดชอบ (Amanah) 4) ด้านความรู้ มีไหวพริบ และทักษะการบริหาร (Fathanah) 5) ด้านมารยาทงดงาม (Akhlakul Karimah) 6) ด้านการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) 7) ด้านประทุมปรึกษาหารีอ (Shura) และ 8) ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Sihhiyah) และ 9) ด้านความยุติธรรม (Adl) จากนั้นนำตัวแปรที่ได้ไปสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ห่องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ บุคลากรหัวหน้าฝ่าย รองหัวหน้าฝ่าย และครูผู้สอนของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนรวม 160 โรงเรียน การแบ่งขนาดของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสาม

จังหวัดชายแดนภาคใต้ออกเป็น 3 ขนาด โดยใช้เกณฑ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนี้

โรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียนมากกว่า 1,000 คนขึ้นไป

โรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียนมากกว่า 501 – 1,000 คน

โรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียนน้อยกว่า 501 คน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย หัวหน้าฝ่าย/รองหัวหน้าฝ่ายโรงเรียนละ 4 คน และครูผู้สอนโรงเรียนละ 2 คน รวมเป็น 6 คน เป็นบุคลากรของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประจำปีการศึกษา 2560 โดยผู้วิจัย กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (อ้างถึงในผ่องศรี วาณิชย์สุภวงศ์, 2546 : 103) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ .96 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนรวม 678 คน แล้วสุ่มโรงเรียนจากโรงเรียนทั้งหมดในแต่ละจังหวัด และขนาดโรงเรียนโดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 113 โรงเรียน ดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนโรงเรียนที่เป็นประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ขนาด	ประชากร				กลุ่มตัวอย่าง			
	เล็ก	กลาง	ใหญ่	รวม	เล็ก	กลาง	ใหญ่	รวม
ยะลา	20	14	10	44	14	10	7	31
ปัตตานี	30	22	13	65	21	16	9	46
นราธิวาส	30	16	5	51	21	11	4	36
รวม	80	52	28	160	56	37	20	113

จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรโรงเรียนที่ตอบแบบสอบถาม ดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามที่เป็นบุคลากรโรงเรียน

ขนาด	กลุ่มตัวอย่าง					
	เล็ก	กลาง	ใหญ่	จำนวนโรงเรียน	กลุ่มตัวอย่างต่อโรง (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
ยะลา	14	10	7	31	6	186
ปัตตานี	21	16	9	46	6	276
นราธิวาส	21	11	4	36	6	216
รวม	56	37	20	113	-	678

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 แบบของเครื่องมือ

เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.2 แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามที่ใช้กับบุคลากรตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายหรือรองหัวหน้าฝ่าย และครูผู้สอนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ปฏิบัติงานประจำปีการศึกษา 2560 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัยองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารตามความคิดเห็นของบุคลากร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) จำนวน 116 ข้อ โดยกำหนดระดับค่าคะแนน 5 ระดับดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความคิดเห็นว่าระดับการปฏิบัติตรงกับสภาพเป็นจริงมากที่สุด มีค่าเท่ากับ 5 คะแนน

ระดับ 4 หมายถึง มีความคิดเห็นว่าระดับปฏิบัติตรงกับสภาพเป็นจริงมาก มีค่าเท่ากับ 4 คะแนน

ระดับ 3 หมายถึง มีความคิดเห็นว่าระดับปฏิบัติตรงกับสภาพเป็นจริง มีค่าเท่ากับ 3 คะแนน

ระดับ 2 หมายถึง มีความคิดเห็นว่าระดับปฏิบัติตรงกับสภาพเป็นจริงน้อย มีค่าเท่ากับ 2 คะแนน

ระดับ 1 หมายถึง มีความคิดเห็นว่าระดับปฏิบัติตรงกับสภาพเป็นจริงน้อยที่สุด มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน

3.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามลำดับขั้นตอนดังนี้

3.3.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

3.3.2 กำหนดขอบข่ายการสร้างเครื่องมือให้สอดคล้องกับนิยามคำศัพท์ของการวิจัย

3.3.3 สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิจัย จากข้อมูลที่ศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ทำการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นใน 9 ด้านดังกล่าวข้างต้น

3.3.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจพิจารณาแล้วแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3.3.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจแก้ไขของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จากนั้นนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา และความเหมาะสมที่จะเก็บข้อมูล ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน

3.3.6 นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้อง และความเหมาะสมของการใช้ภาษา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (Index of Congruence: IOC) แล้วเลือกคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จากนั้นให้ทำการปรับปรุงแบบสอบถาม ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

(อ้างในบุญชม ศรีสะอาด, 2548: 60-62) ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามการวิจัยนี้ มีค่าระหว่าง 0.60-1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด

3.3.7 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบ และปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้ (Try Out) กับบุคลากรของสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาวิจัยจำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง โดยใช้วิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟาหรือ Cronbach s Alpha Coefficient (อ้างถึงในเชาว์ อินไซ, 2543: 227) และควรมีค่าความเที่ยงขั้นต่ำตั้งแต่ 0.70 ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นโดยรวมของแบบสอบถามการวิจัยนี้พบว่า อยู่ในระดับ .990 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

3.3.8 ปรับปรุงแก้ไข และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

3.3.9 นำเครื่องมือการวิจัยที่เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายหรือรองหัวหน้าฝ่าย และตัวแทนครูผู้สอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนรวม 678 คน

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 การรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงสำรวจ

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงสำรวจ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

3.4.1.1 ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ยื่นต่อผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผู้อำนวยการสถานศึกษาเพื่อความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1.2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดจำนวน 678 ชุด ด้วยตนเอง และรับกลับคืนด้วยตนเอง

3.4.1.3 นำแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับมาตรวจสอบความถูกต้องเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA)

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และประมวลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งผู้วิจัยจะแยกวิเคราะห์ข้อมูลตามลักษณะของแบบสอบถามแต่ละตอนดังนี้

3.5.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามทุกฉบับแล้วหาค่าร้อยละ

3.5.2 วิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม
วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละแล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงท้ายตาราง

3.5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่
(Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage)

2) การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ค่าสถิติค่ามัธยฐานเลขคณิต ($\bar{x}$)
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าเฉลี่ยคะแนนของตัวแปรนั้นอยู่ในระดับใด ใช้แบบสอบถามชนิด
มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) จำนวน 116 ข้อ โดยกำหนดระดับค่า
คะแนน 5 ระดับดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง มีลักษณะการปฏิบัติที่ตรงกับสภาพความ
เป็นจริงน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง มีลักษณะการปฏิบัติที่ตรงกับสภาพความ
เป็นจริงน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง มีลักษณะการปฏิบัติที่ตรงกับสภาพความ
เป็นจริงปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง มีลักษณะการปฏิบัติที่ตรงกับสภาพความ
เป็นจริงมาก

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง มีลักษณะการปฏิบัติที่ตรงกับสภาพความ
เป็นจริงมากที่สุด

3.5.4 การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอน
ศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อลดจำนวนตัวแปรให้เหลือตัวแปรจำเป็นที่สำคัญ ใช้
สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) โดยการวิเคราะห์
ด้วยวิธีสกัดองค์ประกอบ "PCA" (Principal Component Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดย
ตรวจสอบความเหมาะสมของการใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยสถิติ Kaiser-Meyer-
Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) ซึ่งค่า KMO มีค่าระหว่าง 0-1 โดยมีค่ามากกว่า 0.9
แสดงว่าเหมาะสมดีมาก ถ้าค่าน้อยกว่า 0.5 แสดงว่าไม่ควรใช้ และถือเกณฑ์การเลือกตัวแปรที่เข้าอยู่
ในองค์ประกอบตัวใดตัวหนึ่ง โดยพิจารณาจากค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalue) ที่
มากกว่า 1 และถือเอาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรแต่ละตัวของ

องค์ประกอบนั้นมีค่าตั้งแต่ .60 ขึ้นไป และประกอบด้วยตัวแปรตั้งแต่ 3 ตัวแปรขึ้นไปตามวิธีของไกเซอร์ (Kaiser)

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การศึกษาแนวทางพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด และหลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การศึกษาแนวคิด และหลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบในขั้นตอนที่ 3 ของระยะที่ 1 ศึกษาแนวทางการพัฒนาจากแหล่งข้อมูล อัล-กูราน อัล-ฮาดีษ งานวิจัย ตำรา วารสาร บทความวิชาการทางอิสลามศึกษา และทั่วไปจากทั้งในและต่างประเทศมีรายละเอียดประเด็นสำคัญดังนี้

1.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยขั้นตอนนี้เลือกโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วยเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องส่วนหนึ่งประกอบด้วยงานวิจัยของนักวิชาการดังนี้

As-suyuthi (1971) Qurthubi (1952) Ahmad Mushthafa Al-Maraghi (1974) Asy-syaukani (1983) Ibnu Katsir (2001) Saiyid kutub (1986) Muhammad Rasyid Ridha (1920) Ahmad Idris (1977) Abu Isa Muhammad bin Isa bin Saurah (1977) Khaliq Ahmad, et, all. (2012) Fatimah Abdullah (2014) Andika Bima Taufan Sus Budiharto (2015) Andansari dkk (2010) Djawidi Alhamdani (2010) Pitrajaya Burnama (2010) Alawiyah dkk (2012) Kuswanto dan Rasyid (2013) Kumolohadi dan Budiharto (2013) Setiadi & Budiharto (2008) Arifiyanto dan Budiharto (2008) Fauzam and Budiharto (2009) Kuswanto and Budiharto (2012) Kumolohadi and Budiharto (2012) Ahmad Mustafa Al-maraghi (1989) Siti Ruchanah (2010) อาเรฟ หะยีหามะ (2554) Hendro Guntur (2009) Maulidyah Amalina (2010) Siti Zulaikhah (2005) Ahmad Fadhil (2007) Haryanto (2008) Nasy'at Al-Masri (1991) SySyaiik Sa'id Hawwa (2002) Fadhil Ilahi (2004) MujamilQomar (2007)

Fauzuddin Fauzuddin (2011) Abu'Isa Muhamad bin Isa bin Saurah (1995) Siri Wiyanti (2006) Mujtahid (2011) MamoTriyo Supriyatno (2008) Quraishi Shihab (2000) และ Jamal Madhi (2002)

1.2 แผนการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยรายละเอียดเป็นขั้นๆดังต่อไปนี้

1.2.1 การศึกษาวิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1.2.2 เอกสารสำคัญทางอิสลามศึกษา งานเขียนของผู้เชี่ยวชาญและเอกสารงานวิจัย ตลอดจนเอกสารต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

1.2.3 เอกสารสำคัญของอิสลามได้แก่ อัล-กูรออันแปลไทยของชมรมมัศยิห์เก่าอาหรับนักศึกษาไทย พจนานุกรมอาหรับแปลไทย

1.2.4 เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวกับผู้นำทางการศึกษา องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม และหนังสือผู้นำแบบทั่วไป

1.3 เกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารผู้วิจัยใช้เกณฑ์เพื่อคัดเลือกดังนี้

1.3.1 เป็นเอกสารของทางราชการองค์กรต่างๆ เช่นองค์กรทางการศึกษาในลักษณะของตำรา หนังสือเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3.2 เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษา หรือผลงานของผู้เชี่ยวชาญทางอิสลามศึกษา เอกสารของสถาบันการศึกษาของรัฐหรือขององค์กรเอกชนที่สังคมยอมรับ

1.4 การพิจารณาคุณค่าภายนอกและภายในของเอกสาร

1.4.1 การตรวจสอบคุณค่าภายนอกศึกษาดูว่าเอกสารนั้นเขียนขึ้นเมื่อใดที่ใครเป็นผู้เขียน เป็นเอกสารต้นฉบับหรือไม่หากไม่ใช่ต้นฉบับจะเชื่อถือได้หรือไม่ว่าตรงกับต้นฉบับ

1.4.2 การตรวจสอบคุณค่าภายในของเอกสาร ศึกษาดูว่าเอกสารนั้นมีข้อมูลที่ตอบคำถามการวิจัยได้อย่างแท้จริงหรือไม่ ผู้เขียนได้ให้ความหมายของข้อความไว้อย่างไร มีความขัดแย้งกันหรือไม่ มีแหล่งอ้างอิงหรือไม่ข้อความต่างๆ นั้นเชื่อถือได้หรือไม่ทั้งในด้านความเที่ยงตรงทางเนื้อหาและความถูกต้องในการแปลความหมายของเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การยกร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1 ในขั้นตอนนี้เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ตัวผู้วิจัยเองเนื่องจากขั้นตอนนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัยเองเป็นข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 ขั้นตอนที่ 3 จากการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้วิจัยนำองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำที่ได้และตัวแปรร่วมที่สะท้อนถึงแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามในแต่ละองค์ประกอบมาสร้างเป็นแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.2 นำแนวคิด และหลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย ในระยะที่ 2 ขั้นตอนที่ 1 มาเป็นหลักการ และแนวทางการยกร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเพิ่มเติมผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาบุคคลตามคุณสมบัติพื้นฐานที่กำหนดไว้ดังนี้

3.1 เป็นผู้มีการศึกษาทางอิสลามศึกษาระดับปริญญาเอกหรือเป็นผู้มีชื่อเสียงได้รับการยอมรับในวงการอิสลามศึกษาว่าเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางอิสลามศึกษาหรือเป็นผู้มีผลงานเขียนเอกสารตำราทางอิสลามศึกษาจำนวน 1 ท่าน

3.2 ผู้ที่มีการศึกษาทางการศึกษาระดับปริญญาเอก และมีตำแหน่งทางวิชาการระดับรองศาสตราจารย์ขึ้นไปจำนวน 1 ท่าน

3.3 ผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษา และมีตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไปจำนวน 1 ท่าน

3.4 เป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษาจำนวน 2 ท่าน จากเกณฑ์ข้างต้นมีรายชื่อดังต่อไปนี้

1) รองศาสตราจารย์ ดร. อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต ตำแหน่งรองผู้อำนวยการฝ่ายบัณฑิตศึกษาและวิจัย วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มะรอนิง สาแลแม อาจารย์ประจำหลักสูตรกฎหมายอิสลาม ภาควิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิเลาะ แวอุเซ็ง อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารและการจัดการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

4) ดร.อับดุลฮาгим เสงี่ยมเปีย อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารและการจัดการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

5) ดร.ซัมซุ สาอุ อาจารย์ประจำหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารและการจัดการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ขั้นตอนที่ 4 การยืนยันแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับความเหมาะสมความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญมีรายละเอียดดังนี้

4.1 การยืนยันแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 16 คนเพื่อตรวจสอบยืนยัน เกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีคุณสมบัติพื้นฐานด้านคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอกหรือมีตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไปเป็นผู้มีชื่อเสียงในวงการบริหารการศึกษาหรือมีตำแหน่งงานทางการบริหารการศึกษาระดับผู้อำนวยการขึ้นไปมีรายชื่อดังนี้

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มุฮัมมัดสกรี มั่นบุญ ณอบดี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี จังหวัดปัตตานี

2) ดร.นิยอ ภาษา ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) เขต 3 จังหวัดนครราชสีมา

3) ดร.แวอาแซ แวหามะ ผู้อำนวยการ โรงเรียนสาธิตอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

4) ดร.อะหมัด อีสัน ผู้อำนวยการ โรงเรียนอะมาดิยะห์มุลนิริ จังหวัดพัทลุง

5) ดร. อ๊ะหมาด นาปาเลน ผู้อำนวยการ โรงเรียนดาร์ลุมาอาเรฟ จังหวัดสตูล

6) ดร. มุฮัมหมัดรูยานี บากา แผนกหลักสูตรสำนักงานศึกษาธิการภาค 8 จังหวัดยะลา

7) ดร. สราวูธ สายทอง อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรสาขาการสอนอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

8) ดร. มุฮัมหมัดอาฟีฟี่ อัซซอลีฮีย์ ตำแหน่งอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร และอาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาการสอนอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

9) ดร.นิพนธ์ นิกากิจ อดีตผู้อำนวยการ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 40 จังหวัดปัตตานี

10) ดร.นินาวาลย์ ปานากาแข็ง ผู้อำนวยการ โรงเรียนพัฒนาการศึกษา แผนกอนุบาล และประถม จังหวัดยะลา

11) ดร. ทิวากรณี แยมจังหวัด ผู้รับใบอนุญาต โรงเรียนวิทยปัญญา จังหวัดพัทลุง

12) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นิฟาริด ระเด่นอาหมัด อดีตผู้อำนวยการ โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และอดีตสมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา จังหวัดปัตตานี

13) นายมุฮัมมัดซัลมาน อาจ่ออน ผู้อำนวยการ โรงเรียนสรรเสริญวิทยาการ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

14) นายอาบีดิน หมันเจริญ ผู้รับใบอนุญาต โรงเรียนอนุบาลอิสลามสงขลา จังหวัดสงขลา

15) นายอุมร์ อาเก็ม ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีอบูเฮาฟิ จังหวัดสตูล

16) นายชานูซี เบ็ญจมันต์ อดีตผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษาเอกชน อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการถอดเทป และจากการจัดบันทึกการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้เพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 5 รายงานผลการวิจัยโดยนำเสนอข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย จัดทำร่าง การรายงานผลการวิจัย มีขั้นตอนประกอบด้วย

5.1 ปรับปรุงโดยการนำผลจากการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคแจกแจง และจัดหมวดหมู่ของแนวทางการพัฒนา จากนั้นนำผลที่ได้มาปรับปรุงแนวทางการพัฒนา คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้

5.2 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผล อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป และในการนำไปใช้

ขั้นตอนที่ 6 นำเสนอผลการวิจัยในรูปวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ระยะดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ผลการศึกษาแนวทางพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1.1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายหรือรองหัวหน้าฝ่ายโรงเรียนละ 4 คน และครูผู้สอนโรงเรียนละ 2 คน รวมเป็น 6 คนจากทั้งหมด 113 โรงเรียนรวมจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 678 คน ผู้ตอบแบบสอบถามได้ตอบแบบสอบถามและส่งคืนจำนวน 649 คน คิดเป็นร้อยละ 95.7 และไม่ส่งคืน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 4.3 ดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 4 จำนวนร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของบุคลากรหัวหน้าฝ่าย รองหัวหน้าฝ่าย และครูผู้สอน
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 113 โรงเรียน

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	203	31.3
หญิง	446	68.7
รวม	649	100
2. อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	293	45.1
ระหว่าง 30 – 40 ปี	247	38.1
ระหว่าง 41 – 50 ปี	77	11.9
ระหว่าง 51 – 60 ปี	24	3.7
มากกว่า 60 ปีขึ้นไป	8	1.2
รวม	649	100
3. ระดับการศึกษาศาสนา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	369	56.9
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	265	40.8
ปริญญาโท	12	1.8
ปริญญาเอก	3	0.5
รวม	649	100
4. ระดับการศึกษาสามัญ		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	140	21.6
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	480	74.0
ปริญญาโท	27	4.2
ปริญญาเอก	2	0.3
รวม	649	100

จากตารางที่ 4 แสดงจำนวนร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของบุคลากรหัวหน้าฝ่าย รองหัวหน้าฝ่าย และครูผู้สอนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 113 โรงเรียน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นบุคลากรของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 446 คน คิดเป็นร้อยละ 68.7 และเป็นเพศชาย มีจำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 31.3 บุคลากรโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีจำนวน 293 คน คิดเป็นร้อยละ 45.1 อายุระหว่าง 30 – 40 ปี มีจำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 38.1 อายุระหว่าง 41 – 50 ปี มีจำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 11.9 อายุระหว่าง 51 - 60 ปี มีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 3.7 และอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 1.2 บุคลากรหัวหน้าฝ่าย รองหัวหน้าฝ่าย และครูผู้สอนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีระดับการศึกษาด้านศาสนาต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 369 คน คิดเป็นร้อยละ 56.9 ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีจำนวน 265 คน คิดเป็นร้อยละ 40.8 ระดับปริญญาโท มีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 และระดับปริญญาเอก มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 บุคลากรที่มีระดับการศึกษาด้านสามัญระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 21.6 ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีจำนวน 480 คน คิดเป็นร้อยละ 74.0 ระดับปริญญาโท มีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 4.2 และระดับปริญญาเอก มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3

2) ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของตัวแปรคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังแสดงในตารางที่ 5 ข้างล่างนี้

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของตัวแปรคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตัวแปร	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปฏิบัติ
1	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการยึดหลักหุกุม (นิติศาสตร์) อิสลามเป็นหลักการประกอบการพิจารณาตัดสินใจ	3.92	0.793	มาก
2	ผู้บริหารมีความพยายามที่จะอิศลาห์ (ปฏิรูป) ยุทธวิธีการทำงานแบบวัฒนธรรมเดิมๆ ที่ไม่เหมาะสมให้หมดไป	3.79	0.782	มาก
3	ผู้บริหารกล่าวถึงสิ่งที่ต้องการจะทำให้สำเร็จด้วยความเอาจริงเอาจัง	3.93	0.767	มาก
4	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีนิสัยคิดดี (สัจจะ) พูดจริงทำจริง และรักษาสัญญา	3.82	0.878	มาก
5	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีความเชื่อมั่นในตนเอง	3.90	0.782	มาก
6	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีจุดยืนที่ชัดเจนในการแสดงข้อคิดเห็นต่อปัญหาโต้แย้งที่เกิดขึ้น	3.84	0.837	มาก
7	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีอุดมการณ์การอิสลามในการทำงาน	3.93	0.824	มาก
8	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีความเรียบง่ายหรือสมถะแต่เป็นคนทันสมัย	3.87	0.771	มาก
9	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีบุคลิกภาพที่เป็นธรรมชาติไม่เสแสร้ง	3.88	0.814	มาก
10	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีบุคลิก สุขุมมีสติและมีสมาธิแม้ในยามเกิดวิกฤต	3.88	0.813	มาก
11	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีความจริงใจต่อผู้ร่วมงาน	3.92	0.796	มาก
12	ผู้บริหารเป็นผู้ปฏิบัติตนตามคำสอนอิสลาม	4.10	0.761	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ตัวแปร	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปฏิบัติ
13	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการใช้หลักการอิสลามในการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างผู้ร่วมงาน	3.88	0.803	มาก
14	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการใช้หลักซุนนะฮ์ (แบบอย่าง) ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นแนวทางการทำงาน	3.90	0.809	มาก
15	ผู้บริหารทุ่มเทการทำงานถึงแม้ลับหลังผู้คน	3.93	0.791	มาก
16	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงความมีอามานะฮ์ (รับผิดชอบ) ต่อหน้าที่ในฐานะผู้นำองค์กร	3.96	0.800	มาก
17	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการรักษาอามานะฮ์ (ความรับผิดชอบ) ต่อหน้าที่อันพึงมีต่อผู้ร่วมงาน	3.93	0.759	มาก
18	ผู้บริหารแสดงความไว้วางใจ เชื่อมั่นว่าผู้ร่วมงานจะทำงานได้สำเร็จ	3.92	0.748	มาก
19	ผู้บริหารทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความรู้สึกเต็มใจในการทำงานร่วมกัน	3.87	0.836	มาก
20	ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ร่วมงานที่มีความสามารถพิเศษให้ความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานและรับผิดชอบตำแหน่งที่สูงขึ้น	3.84	0.873	มาก
21	ผู้บริหารให้เกียรติแก่ผู้ร่วมงานเป็นประชาธิปไตยโดยให้เป็นตัวของตัวเองให้มากที่สุด	3.84	0.823	มาก
22	ผู้บริหารแสดงการคาดหวังต่อผลสัมฤทธิ์ของงานในระดับสูง	3.94	0.760	มาก
23	ผู้บริหารทุ่มเทการทำงานแม้นอกเวลาทำงาน	3.89	0.817	มาก
24	ผู้บริหารมีความกระตือรือร้นในการทำงาน	3.95	0.793	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ตัวแปร	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปฏิบัติ
25	ผู้บริหารมีความจริงจังในการพูดคุยปลุกเร้าสร้างกำลังใจให้ผู้ร่วมงานทำงานด้วยความรับผิดชอบทุ่มเทจริงจัง	3.89	0.793	มาก
26	ผู้บริหารประพฤติตนเป็นอุสวาทสุลาสาสนะ (แบบอย่างที่ดี) ตามหลักคุณธรรม จริยธรรมอิสลามทั่วไปอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ร่วมงาน	3.86	0.818	มาก
27	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการถ่ายทอดบาฮีเราะห์ (วิสัยทัศน์) ยังผู้ร่วมงาน	3.82	0.778	มาก
28	ผู้บริหารคะฮ์วะฮ์ (เชิญชวน) โน้มน้าวโดยสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหาการทำงานและส่วนตัว	3.82	0.807	มาก
29	ผู้บริหารเป็นผู้คอยให้การนาฮีฮ์ต (ตักเตือน) เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสเกี่ยวกับคำสอนอิสลาม	3.87	0.841	มาก
30	ผู้บริหารแสดงออกการตັบลิฆ (เผยแพร่) คำสอนอิสลามเกี่ยวกับเป้าหมายของการทำงานตามมโนทัศน์อิสลาม	3.78	0.858	มาก
31	ผู้บริหารพยายามพูดคุยเกี่ยวกับการตັบลิฆ (เผยแพร่) คำสอนอิสลามว่าเป็นภารกิจจำเป็นของมุสลิมทุกคน	3.83	0.821	มาก
32	ผู้บริหารแสดงเราะฮ์ยูน (ความคิดเห็น) เกี่ยวกับการทำงานที่ยึดมั่นต่อศาสนบัญญัติและคำสอนอิสลาม	3.85	0.800	มาก
33	ผู้บริหารพูดเพื่อทำการอิฮฺร (คลงจิต) โดยใช้คำสอนอิสลาม กระตุ้นกำลังใจในการทำงาน	3.77	0.828	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ตัวแปร	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปฏิบัติ
34	ผู้บริหารแสดงเป็นแบบอย่างโดยเป็นผู้ริเริ่มในการทำความดี	3.84	0.770	มาก
35	ผู้บริหารสร้างค่านิยมในการทำงานโดยเรียกร้องให้ผู้ร่วมงานมีความ <i>ตัฎฐิยะ</i> (เสียสละ)	3.92	0.810	มาก
36	ผู้บริหารสร้างการสื่อสารแบบเปิดและให้กำลังใจผู้ร่วมงานอย่างต่อเนื่อง	3.84	0.818	มาก
37	ผู้บริหารทำการ <i>นาเศาะอ์</i> (แนะนำตักเตือน) ที่เป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าของผู้ร่วมงานเป็นรายบุคคล	3.86	0.826	มาก
38	ผู้บริหารพูดจาโน้มน้าวใจให้ผู้ร่วมงานตระหนักเกี่ยวกับการ <i>อิบาดะฮ์</i> (ภักดี) ต่อพระองค์อัลลอฮ์อย่างเคร่งครัด	3.86	0.833	มาก
39	ผู้บริหารพูดคุยปลุกเร้ากำลังใจให้ผู้ร่วมงานทำงานด้วยความทุ่มเทจริงจังเพื่ออัลลอฮ์	3.90	0.846	มาก
40	ผู้บริหารแสดงให้เห็นภาพอนาคตอย่างชัดเจน	3.84	0.743	มาก
41	ผู้บริหารมี <i>ฟาฏอนะฮ์</i> (ความฉลาด) และ <i>ออลิม</i> (มีความรู้) ที่สามารถจะแก้ปัญหาและเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้	3.90	0.799	มาก
42	ผู้บริหารมีทักษะการบริหารโดยให้ความสำคัญต่อความสำเร็จของงาน และให้ความสำคัญต่อเพื่อนร่วมงานอย่างสมดุล	3.88	0.742	มาก
43	ผู้บริหารมีความรู้และเข้าใจจุดประสงค์ปลายทางของการศึกษาตามหลักการอิสลามคือการสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่ศรัทธา ขำเกรงต่ออัลลอฮ์ และใช้ชีวิตบนโลกนี้ได้อย่างมีความสุข	3.91	0.766	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ตัวแปร	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปฏิบัติ
44	ผู้บริหารส่งเสริมและให้คำแนะนำให้บุคลากรแสดงผลวิชาการในระดับต่างๆ	3.82	0.794	มาก
45	ผู้บริหารมีการสนับสนุนให้คณะครูส่งผลวิชาการเพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนการสอน	3.86	0.789	มาก
46	ผู้บริหารใช้วิธีการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นสติปัญญา และนำไปสู่การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน	3.80	0.799	มาก
47	ผู้บริหารจัดให้ศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมงาน	3.72	0.906	มาก
48	ผู้บริหารสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานมีการคิด แก้ปัญหาที่เคยเกิดขึ้นแล้วด้วยวิธีการใหม่ๆ	3.81	0.862	มาก
49	ผู้บริหารทราบถึงปัญหาที่หน่วยงานกำลังประสบอยู่ และแจ้งให้บุคลากรแต่ละฝ่ายเร่งใช้ความคิดในการแก้ปัญหา	3.80	0.846	มาก
50	ผู้บริหารจัดการตัดริบ (อบรม) ทีมงานเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานแทนกันได้	3.77	0.903	มาก
51	ผู้บริหารให้มีการสร้างทีมงานเพื่อทดแทนผู้ร่วมงานคนอื่น	3.73	0.886	มาก
52	ผู้บริหารพูดคุยวิธีการทำงานที่ทำทาสติปัญญาของผู้ร่วมงาน	3.77	0.808	มาก
53	ผู้บริหารและผู้ร่วมงานร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ	3.80	0.785	มาก
54	ผู้บริหารมีการดัดคิมนูชอร (ให้คำปรึกษา) แก่บุคลากรเกี่ยวกับการจัดทำผลงานทางวิชาการ	3.78	0.869	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ตัวแปร	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปฏิบัติ
55	ผู้บริหารพยายามใช้ความสามารถของ ผู้ร่วมงานให้ได้ประโยชน์สูงสุด	3.87	0.774	มาก
56	ผู้บริหารส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานมี <i>อัตตัมมียะฮ์</i> <i>อัยษาดียะฮ์</i> (การพัฒนาตนเอง)	3.87	0.818	มาก
57	ผู้บริหารร่วมกับคณะครูใช้วิธีการคิดแบบ แก้ปัญหาของโรงเรียน	3.84	0.809	มาก
58	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีทักษะ และ ความรู้การบริหารการศึกษาตามหลักการ อิสลาม	3.84	0.778	มาก
59	ผู้บริหารเป็นผู้ <i>อัสลาห์</i> (ปฏิรูป) แนวคิด วิธีการ ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ใน การบริหารงาน	3.82	0.808	มาก
60	ผู้บริหารพูดคุยกระตุ้นกำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน ให้เกิดความกระชุ่มกระชวยในการทำงาน	3.83	0.797	มาก
61	ผู้บริหารแบ่งงานให้ทุกคนทำตามความ ถนัดของแต่ละบุคคล	3.77	0.831	มาก
62	ผู้บริหารพัฒนาตนด้านความรู้ใหม่ๆ เพื่อใช้ พัฒนาการบริหารอยู่เสมอ	3.84	0.777	มาก
63	ผู้บริหารมีไหวพริบและคล่องแคล่ว	3.86	0.795	มาก
64	ผู้บริหารแสดงออกถึงการมีแนวคิดแบบ <i>วาสา</i> <i>ดิยะฮ์</i> (ทางสายกลาง) เกี่ยวกับ <i>หลักอากีดะฮ์</i> (ศรัทธา) ที่สอดคล้องกับอัล-กูรออัน และอัล- ฮาดิษ	3.94	0.798	มาก
65	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีความเชื่อมั่น ต่อเป้าหมายการดำเนินชีวิตเพื่อ <i>โลกอากี</i> <i>เราะห์</i> (โลกหน้า)	4.01	0.819	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ตัวแปร	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปฏิบัติ
66	ผู้บริหารยึดหลักอากีค๊ะฮ์ (ศรัทธา) ตามลัทธิอะฮ์ลิสซุนนะฮ์วัลยามาอะห์	4.01	0.820	มาก
67	ผู้บริหารแสดงออกถึงการเป็นผู้มีแนวคิดเชิงฟิกรียะฮ์ (อุดมการณ์)	3.88	0.791	มาก
68	ผู้บริหารแสดงออกถึงการมีวิถีคิดเชิงบูรณาการชีวิตการเป็นอยู่กับหลักอิหม่าน (ศรัทธา)	3.94	0.801	มาก
69	ผู้บริหารทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกผูกพันอยู่กับฮาดิฟ (เป้าหมาย) และฆอยะฮ์ (วัตถุประสงค์) ของการจัดการศึกษาตามหลักการอิสลาม	3.91	0.764	มาก
70	ผู้บริหารพยายามพูดคุยให้ผู้ร่วมงานทำงานโดยมีเจตนารมณ์เพื่ออัลลอฮ์	3.98	0.779	มาก
71	ผู้บริหารกระตุ้นครูทุกคนให้ทำงานเพื่อมุ่งสู่ฮาดิฟ (เป้าหมาย) เดียวกัน	3.95	0.758	มาก
72	ผู้บริหารแสดงให้เห็นว่าการทำงานโดยคำนึงถึงความสำเร็จของงานตามเป้าหมายที่ได้วางไว้	3.96	0.763	มาก
73	ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการกำหนดฮาดิฟ (เป้าหมาย) ที่ชัดเจนในการทำงาน	3.91	0.808	มาก
74	โรงเรียนมีหลักสูตรของการเรียนรู้ที่มีจุดประสงค์ปลายทาง เพื่อสร้างผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่ศรัทธา ยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ และใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้	4.00	0.792	มาก
75	ผู้บริหารมีการพูดคุยเกี่ยวกับหลักอากีค๊ะฮ์ (ศรัทธา) ที่ถูกต้องแก่ผู้ร่วมงานตามโอกาสที่เหมาะสม	3.92	0.820	มาก
76	ผู้บริหารมีการพัฒนาเป้าหมายของโรงเรียน	3.94	0.774	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ตัวแปร	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปฏิบัติ
77	ผู้บริหารร่วมกับคณะครูทำการ <i>ดักยิม</i> (ประเมิน) ความก้าวหน้าของการปฏิบัติตามเป้าหมายของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ	3.93	0.778	มาก
78	ผู้บริหารร่วมกับคณะครูร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมายโรงเรียน	3.85	0.798	มาก
79	ผู้บริหารมีพฤติกรรมที่ทำให้มั่นใจว่า มีความบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์	4.00	0.779	มาก
80	ผู้บริหารใช้การประชุมเพื่อระดมความคิดในการทำงานขึ้นบ่อยครั้ง	3.94	0.807	มาก
81	ผู้บริหารให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำหนดวิสัยทัศน์โรงเรียน	3.88	0.823	มาก
82	ผู้บริหารให้มีการ <i>ชูรอ</i> (ปรึกษาหารือ) เพื่อทำการแก้ปัญหาของการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขึ้นบ่อยครั้ง	3.92	0.817	มาก
83	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเพื่อ <i>ดักยิม</i> (วางแผน) จัดการหลักสูตรภายในสถานศึกษา	3.86	0.796	มาก
84	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนแสดง <i>เราะอ์ยูน</i> (ความคิดเห็น) และตัดสินใจในการหาวิธีป้องกันและแก้ไขปัญหา	3.92	0.758	มาก
85	ผู้บริหารขอ <i>ชูรอ</i> (ปรึกษาหารือ) ในเรื่องที่ไม่ขัดต่อคำสอนอิสลาม	3.91	0.806	มาก
86	ผู้บริหารใช้วิธี <i>ชูรอ</i> (ปรึกษาหารือ) แบบท่านนบี เช่น ถามความคิดเห็นจากคนที่อยู่ทางขวามือ ไปทางซ้ายมือ	3.86	0.861	มาก
87	ผู้บริหารขอ <i>ชูรอ</i> (ปรึกษาหารือ) ถึงแม้ในเรื่องที่เล็กน้อย	3.81	0.849	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ตัวแปร	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปฏิบัติ
88	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการทำธุรอ (ปรึกษาหารือ) เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น	3.86	0.845	มาก
89	ผู้บริหารอธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของการธุรอ (ปรึกษาหารือ) ตามหลักการอิสลาม	3.86	0.802	มาก
90	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการเพิ่มค่าตอบแทนที่เหมาะสมตามผลงานของแต่ละคน	3.72	0.924	มาก
91	ผู้บริหารแสดงถึงการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนเพื่อตัดสินความขัดแย้งระหว่างผู้ร่วมงาน	3.79	0.794	มาก
92	ผู้บริหารแสดงถึงการให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับระดับความยากง่ายของงานที่ผู้ร่วมงานรับผิดชอบ	3.71	0.923	มาก
93	ผู้บริหารแบ่งหน้าที่ให้ผู้ร่วมงานรับผิดชอบตามความถนัดและตามความรู้ความสามารถของแต่ละคน	3.78	0.824	มาก
94	ผู้บริหารรับฟังข้อเสนอแนะจากทุกคนทุกฝ่ายอย่างทั่วถึง	3.76	0.880	มาก
95	ผู้บริหารสามารถควบคุมอารมณ์ได้ในทุกสถานการณ์	3.87	0.854	มาก
96	ผู้บริหารแสดงความเป็นกันเองและถ่อมตนในการปฏิสัมพันธ์ต่อผู้ร่วมงาน	3.87	0.831	มาก
97	ผู้บริหารมีพฤติกรรมเป็นผู้ให้เกียรติต่อผู้ร่วมงาน	3.93	0.805	มาก
98	ผู้บริหารรับฟังเรื่องราวและความคิดเห็นของผู้ร่วมงานด้วยความตั้งใจ	3.91	0.835	มาก
99	ผู้บริหารเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน	3.95	0.828	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ตัวแปร	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปฏิบัติ
100	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงความสุขุมทางอารมณ์ในการพูดจาโต้แย้ง	3.85	0.776	มาก
101	ผู้บริหารมีความเสมอต้นเสมอปลายในด้านมารยาทดี	3.85	0.805	มาก
102	ผู้บริหารมีท่าทีการแสดงออกที่นุ่มนวลมั่นคง	3.87	0.820	มาก
103	ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์ไม่เป็นหน้าเมือเดินผ่านผู้คน	3.86	0.796	มาก
104	ผู้บริหารมีความสุภาพเหมาะสมในการใช้สายตาคู่ผู้ร่วมงาน	3.89	0.845	มาก
105	ผู้บริหารมีบุคลิกน่ายกย่องนับถือ	3.87	0.819	มาก
106	ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง	4.01	0.752	มาก
107	ผู้บริหารเป็นผู้ไม่สูบบุหรี่ และสิ่งเสพติด	4.08	0.886	มาก
108	ผู้บริหารเป็นผู้รักษา ดูแลความสะอาดร่างกาย และเครื่องแต่งกายอยู่เสมอ	4.18	0.760	มาก
109	ผู้บริหารเป็นผู้ไม่มีโรคประจำตัวที่ร้ายแรง	4.00	0.815	มาก
110	ผู้บริหารเป็นคนชอบออกกำลังกาย และดูแลสุขภาพอยู่เสมอ	3.85	0.814	มาก
111	ผู้บริหารเป็นผู้แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมต่อกาลเทศะ	4.10	0.749	มาก
112	ผู้บริหารเป็นผู้มีความอดทนในการทำงาน	4.09	0.761	มาก
113	ผู้บริหารมีสัดส่วนร่างกายสมส่วน และมีรูปร่างสง่าผ่าเผย	3.94	0.848	มาก
114	ผู้บริหารมีบุคลิกคล่องแคล่วว่องไว	3.93	0.829	มาก
115	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการควบคุมปริมาณอาหารการกินที่เหมาะสม	3.87	0.822	มาก
116	ผู้บริหารเป็นผู้มีอารมณ์สดชื่นแจ่มใส	3.95	0.880	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม		3.88	0.804	มาก

จากตารางที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.88$, S.D. = 0.804) และเมื่อพิจารณารายตัวแปรพบว่า ทุกตัวแปรอยู่ในระดับมาก โดยตัวแปรที่มีระดับปฏิบัติเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามมากที่สุดคือ ผู้บริหารเป็นผู้รักษาดูแลความสะอาดร่างกาย และเครื่องแต่งกายอยู่เสมอ ($\bar{x} = 4.18$, S.D. = 0.760) รองลงมาคือ ผู้บริหารเป็นผู้ปฏิบัติตนตามคำสอนอิสลาม ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.761) และผู้บริหารเป็นผู้แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมต่อกาลเทศะ ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.749) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีระดับปฏิบัติน้อยที่สุด ได้แก่ ผู้บริหารแสดงถึงการให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับระดับความยากง่ายของงานที่ผู้ร่วมงานรับผิดชอบ ($\bar{x} = 3.71$, S.D. = 0.923)

3) ผลการวิเคราะห์ห่อ้งค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

การวิเคราะห์ห่อ้งค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการวิเคราะห์ห่อ้งค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) โดยการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีห่อ้งค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) มีขั้นตอนการวิเคราะห์ห่อ้งค์ประกอบ ประกอบด้วย (1) ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นด้วย KMO and Barlett's Test (2) สกัดองค์ประกอบโดยพิจารณาค่าไอเกน (Eigen Value) ตั้งแต่ 1.00 ขึ้นไป (3) การหมุนแกนแบบมุมฉาก (Orthogonal) ด้วยวิธีวาริแมกซ์ (Variamax Method) จากนั้นเลือกตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไปสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบจะต้องมีความอิสระจากกัน และตัวแปรแต่ละตัวจะต้องอยู่ในองค์ประกอบเดียวเท่านั้น ถ้าตัวแปรใดอยู่มากกว่าหนึ่งองค์ประกอบให้พิจารณาอยู่ในองค์ประกอบที่ตัวแปรนั้นมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด ถ้าตัวแปรใดอยู่มากกว่า 1 องค์ประกอบแต่มีค่าน้ำหนักใกล้เคียงกัน แสดงว่าตัวแปรนั้นไม่ชัดเจนต้องตัดออกจากทุกองค์ประกอบ แต่ละองค์ประกอบต้องมีตัวแปรตั้งแต่ 3 ตัวขึ้นไป (4) ตั้งชื่อองค์ประกอบที่มีความหมายครอบคลุมตัวแปรทั้งหมดในองค์ประกอบนั้นมีรายละเอียดเป็นข้อๆ ดังนี้

3.1) ผลการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นด้วย KMO and Barlett's Test ดังตารางที่ 6 นี้

ตารางที่ 6 ผลการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมด้วย KMO and Barlett's Test

Kaiser-Meyer-olkin Measure of Sampling Adequacy		.985
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-square	69647.640
	Df	6670
	Sig	.000

จากตารางที่ 6 ข้างต้นแสดงค่าดัชนีเปรียบเทียบขนาดของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่สังเกตได้กับขนาดของสหสัมพันธ์พาร์เซียงระหว่างตัวแปรแต่ละคู่ (Kaiser-Mayer-Olkin Measure of Sampling Adequacy : KMO) เมื่อจัดความแปรปรวนของตัวแปรอื่นๆ ออกไปแล้วว่ามีความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบหรือไม่ เป็นค่าที่ใช้วัดความเหมาะสมของข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่จะนำมาวิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบโดยที่ $0 < MKO < 1$ และโดยทั่วไปค่า KMO ไม่ควรต่ำกว่า 0.5 (Lerlinger, 1986 ; สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540) กล่าวคือ ถ้าหากค่า KMO มีค่าน้อย (เข้าสู่ศูนย์) แสดงว่าเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบไม่เหมาะสมกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาเนื่องจากชุดตัวแปรมีความสัมพันธ์กันน้อยข้อมูลจึงไม่เหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ แต่ถ้าค่า KMO มีค่ามาก (เข้าสู่หนึ่ง) แสดงว่าเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบมีความเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบซึ่งจากการวิเคราะห์ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ค่า KMO มีค่าเท่ากับ .985 ซึ่งมากกว่า .50 และมีค่าใกล้เคียง 1.00 มาก

3.2) แสดงค่าสถิติทดสอบของบาร์ทเล็ต (Bartlett's Test of Sphericity) เป็นค่าสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานว่า เมตริกซ์ของข้อมูลกลุ่มตัวอย่างเป็นเมตริกซ์เอกลักษณ์ (Identity Matrix) หรือไม่ ซึ่งหากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นการยอมรับ H_0 แสดงว่าตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กันหรือความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของตัวแปรทั้งหมดของข้อมูลนั้น ไม่เพียงพอที่จะใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบได้ สำหรับการวิเคราะห์ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ค่าสถิติทดสอบของบาร์ทเล็ตอยู่ในระดับต่ำ (Sig = .0000) แสดงว่าเมตริกซ์สหสัมพันธ์ของข้อมูลกลุ่มตัวอย่างมีความเหมาะสมที่จะใช้วิเคราะห์องค์ประกอบได้

4) ผลการสกัดองค์ประกอบโดยพิจารณาค่าไอเกน (Eigen Value) ตั้งแต่ 1.00

ขึ้นไป

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) โดยสกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction) ด้วยวิธีการสกัดองค์ประกอบเพื่อหาองค์ประกอบหลัก (Principle Component Analysis : PCA) เพื่อลดจำนวนตัวแปรให้เหลือบางตัวที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) และค่าความแปรปรวนร่วมกัน (Communality) สูงและเป็นการหาจำนวนองค์ประกอบที่สามารถใช้แทนตัวแปรทั้งหมดได้ ในการสกัดองค์ประกอบได้ค่าไอเกน (Eigen value) ค่าร้อยละของความแปรปรวน (% Total of Variance) และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม (Cumulative %) ของแต่ละองค์ประกอบเรียงตามระดับค่าไอเกน ดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 7 ค่าไอเกน ร้อยละของความแปรปรวน และร้อยละของความแปรปรวนสะสม

องค์ประกอบ ที่	ค่าไอเกน	ร้อยละของความ แปรปรวน	ร้อยละของความ แปรปรวนสะสม
1	58.893	50.770	50.770
2	2.918	2.516	53.285
3	2.865	2.470	55.755
4	2.301	1.984	57.739
5	2.165	1.867	59.606
6	1.801	1.552	61.158
7	1.449	1.449	62.407
8	1.286	1.108	63.515
9	1.172	1.010	65.520
10	1.130	.975	65.500
11	1.101	.949	66.449
12	1.036	.893	67.343
13	1.008	.869	68.211

.....

จากตารางที่ 7 องค์ประกอบที่มีค่าไอเกนตั้งแต่ 1.00 ขึ้นไป มีจำนวนทั้งหมด 13 องค์ประกอบ องค์ประกอบที่สามารถอธิบายความแปรปรวนได้มากที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 50.770 ส่วนองค์ประกอบที่สามารถอธิบายความแปรปรวนได้น้อยที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 13 คิดเป็นร้อยละ .869 ส่วนค่าร้อยละของค่าความแปรปรวนสะสมของทั้ง 13

องค์ประกอบสามารถอธิบายค่าความแปรปรวนรวมได้ คิดเป็นร้อยละ 68.211 จากการพิจารณาค่าไอเกนที่ปรากฏค่ามากกว่า 1 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมที่ปรากฏค่าไม่ต่ำกว่า 60.00 จึงมีความเหมาะสมต่อการดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบในขั้นตอนต่อไป (Hair et al., 1998)

ตัวแปรและค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปร ดังแสดงในตารางข้างล่างนี้
การวิเคราะห์องค์ประกอบแสดงผลได้ดังตารางที่ 8 ข้างล่างนี้
ตารางที่ 8 แสดงตัวแปรและค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปร

	ตัวแปร	องค์ประกอบ						
		1	2	3	4	5	6	7
52.	ผู้บริหารพูดคุยวิธีทำงานที่ท้าทาย สติปัญญาของผู้ร่วมงาน	.623						
47.	ผู้บริหารจัดให้ศึกษาดูงานนอก สถานที่เพื่อพัฒนาศักยภาพของ ผู้ร่วมงาน	.606						
53.	ผู้บริหารและผู้ร่วมงานร่วมกันแก้ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายใน สถานศึกษาอย่างเป็นระบบ	.602						
68.	ผู้บริหารแสดงออกถึงการมีวิสัยคิด เชิงบูรณาการชีวิตการเป็นอยู่กับ หลักอิหม่าน (ศรัทธา)		.657					
67.	ผู้บริหารแสดงออกถึงการเป็นผู้มี แนวคิดเชิงฟิกรียะฮุ (อุดมการณ์)		.630					
66.	ผู้บริหารยึดหลักอากิอะฮ์ (ศรัทธา) ตามลัทธิอะฮ์ลิสซุนนะฮ์วัล ยามาอะห์		.624					
75.	ผู้บริหารมีการพูดคุยเกี่ยวกับหลัก อากิอะฮ์ (ศรัทธา) ที่ถูกต้องแก่ผู้ ร่วมงานตามโอกาสที่เหมาะสม		.620					
69.	ผู้บริหารทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึก ผูกพันอยู่กับฮาดัฟ (เป้าหมาย)		.601					

ตารางที่ 8 (ต่อ)

	ตัวแปร		องค์ประกอบ				
	1	2	3	4	5	6	7
	และฆอยะฮ์ (วัดอุประสงค์) ของ						
	การจัดการศึกษาตามหลักการ						
	อิสลาม						
74.		.601					
	โรงเรียนมีหลักสูตรของการเรียน						
	รู้ที่มีจุดประสงค์ปลายทาง เพื่อ						
	สร้างผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่						
	ศรัทธายำเกรงต่ออัลลอฮ์ ซะ						
	และใช้ชีวิตอย่างมีความสุขตาม						
	ที่ได้วางไว้						
4.		.634					
	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีนิสัย						
	ศรัทธา (สั่งจะ) พุดจริงทำจริง และ						
	รักษาสัญญา						
12.		.628					
	ผู้บริหารเป็นผู้ปฏิบัติตนตามคำ						
	สอนอิสลาม						
13.		.620					
	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการใช้						
	หลักการอิสลามในการพิจารณา						
	ตัดสินใจเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่าง						
	ผู้ร่วมงาน						
6.		.618					
	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีจุด						
	ยืนที่ชัดเจนในการแสดงข้อคิดเห็น						
	ต่อปัญหาโต้แย้งที่เกิดขึ้น						
103.		.622					
	ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์ไม่เมินหน้า						
	เมื่อเดินผ่านผู้คน						
95.		.601					
	ผู้บริหารสามารถควบคุมอารมณ์						
	ได้ในทุกสถานการณ์						
98.		.600					
	ผู้บริหารรับฟังเรื่องราวและความคิด						

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ตัวแปร	องค์ประกอบ						
	1	2	3	4	5	6	7
เห็นของผู้ร่วมงานด้วยความตั้งใจ							
30. ผู้บริหารแสดงออกการดับลิฆ (เผยแพร่) คำสอนอิสลามเกี่ยวกับ เป้าหมายของการทำงานตาม มโนทัศน์อิสลาม					.674		
29. ผู้บริหารเป็นผู้คอยให้การนาศีฮัด (ตักเตือน) เพื่อให้เกิดความเลื่อม ใสเกี่ยวกับคำสอนอิสลาม					.649		
32. ผู้บริหารแสดงเราะหฺยูน (ความ คิดเห็น) เกี่ยวกับการทำงานที่ยึด มั่นต่อศาสนบัญญัติเป็นภารกิจจำ เป็นของมุสลิมทุกคน					.618		
31. ผู้บริหารพยายามพูดคุยเกี่ยวกับการ ดับลิฆ (เผยแพร่) คำสอนอิสลามว่า เป็นภารกิจจำเป็นของมุสลิมทุกคน					.617		
28. ผู้บริหารคะฮฺวะฮฺ (เชิญชวน) โนม่น้าว โดยสอดแทรกคำสอนอิสลามใน การแก้ปัญหาการทำงาน และส่วนตัว					.602		
108. ผู้บริหารเป็นผู้รักษา ดูแลความ สะอาดร่างกาย และเครื่องแต่งกาย อยู่เสมอ					.736		
107. ผู้บริหารเป็นผู้ไม่สูบบุหรี่ และสิ่ง เสพติด					.685		
109. ผู้บริหารเป็นผู้ไม่มีโรคประจำตัว ที่ร้ายแรง					.679		
111. ผู้บริหารเป็นผู้แต่งกายสุภาพ					.646		

ตารางที่ 8 (ต่อ)

	ตัวแปร	องค์ประกอบ						
		1	2	3	4	5	6	7
	เรียบร้อย							
87.	ผู้บริหารขอชุรอ (ปรึกษาหารือ) ถึงแม่ในเรื่องที่เล็กน้อย							.667
88.	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการทำชุรอ (ปรึกษาหารือ) เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ^ﷻ เท่านั้น							.630
86.	ผู้บริหารใช้ชีวิตชุรอ (ปรึกษาหารือ) แบบท่านนบี เช่น ตามความคิดเห็นจากคนที่อยู่ทางขวามือไปทางซ้ายมือ							.613

จากตารางที่ 8 ผู้วิจัยทำการหมุนแกนอโรคอนอลด้วยวิธีวารีแมกซ์ในครั้งที่ 1 พบว่ามีตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .50 ขึ้นไป มีจำนวนทั้งหมด 78 ตัวแปร พบอยู่ใน 8 องค์ประกอบ พบว่ามีตัวแปรที่ซ้ำกันสองครั้ง ได้แก่ ตัวแปรที่ 32 ผู้บริหารแสดงเราะหฺยูน (ความคิดเห็น) เกี่ยวกับการทำงานที่ซัดมันต่อศาสนบัญญัติเป็นภารกิจจำเป็นของมุสลิมทุกคน จึงได้ยุบรวมเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งตัวแปร และพบว่ามีตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบใกล้เคียงกันระหว่างองค์ประกอบที่ 4 กับตัวแปรขององค์ประกอบที่ 8 จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรที่ 115 ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการควบคุมปริมาณอาหารการกินที่เหมาะสม ตัวแปรที่ 113 ผู้บริหารมีสัดส่วนร่างกายสมส่วนและมีรูปร่างสง่าผ่าเผย ตัวแปรที่ 114 ผู้บริหารมีบุคลิกคล่องแคล่วว่องไว และตัวแปรที่ 110 ผู้บริหารเป็นคนชอบออกกำลังกายดูแลสุขภาพเสมอ จากนั้นผู้วิจัยทำการหมุนแกนอโรคอนอลด้วยวิธีวารีแมกซ์ในครั้งที่ 2 พบว่ามีตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .50 ขึ้นไป มีจำนวนทั้งหมด 77 ตัวแปร พบอยู่ใน 8 องค์ประกอบ และพบว่ามีตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบใกล้เคียงกันระหว่างองค์ประกอบที่ 4 กับตัวแปรขององค์ประกอบที่ 8 จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่

ตัวแปรที่ 115 ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการควบคุมปริมาณอาหารการกินที่เหมาะสม ตัวแปรที่ 113 ผู้บริหารมีสัดส่วนร่างกายสมส่วนและมีรูปร่างสง่าผ่าเผย ตัวแปรที่ 114 ผู้บริหารมีบุคลิกคล่องแคล่ว ว่องไว และตัวแปรที่ 110 ผู้บริหารเป็นคนชอบออกกำลังกายดูแลสุขภาพเสมอ จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการหมุนแกนอโครคอนอลด้วยวิธีวาริแมกซ์เป็นครั้งที่ 3 โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบใหม่เป็นขั้นต่ำตั้งแต่ .60 ขึ้นไป พบว่ามีตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .60 ขึ้นไป มีจำนวนทั้งหมด 28 ตัวแปร พบอยู่ใน 7 องค์ประกอบ ดังแสดงในตารางข้างต้นนี้

จากนั้นผู้วิจัยนำองค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบมาตั้งชื่อองค์ประกอบให้มีความหมายครอบคลุมตัวแปรทั้งหมดในแต่ละองค์ประกอบนั้นๆ ดังแสดงในตารางชื่อองค์ประกอบและจำนวนตัวแปรข้างล่างนี้

ตารางที่ 9 แสดงชื่อองค์ประกอบ และจำนวนตัวแปร

องค์ประกอบที่	ชื่อองค์ประกอบ	จำนวนตัวแปร
1	ด้านความรู้ และทักษะการบริหาร (Fathanah)	3
2	ด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ (Aqidah Salimah)	6
3	ด้านความซัจจริงและเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)	4
4	ด้านมารยาททางสังคม (Akhlaqul Karimah)	3
5	ด้านการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)	5
6	ด้านกายภาพและสุขภาพ (Jasadiyah & Jismiyah)	4
7	ด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura)	3

รายละเอียดตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบเรียงตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อย ดังตารางแสดงข้างล่างนี้

ตารางที่ 10 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าไอเกน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 1 ด้านความรู้ และทักษะการบริหาร (Fathanah)

ชื่อ	ตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
52.	ผู้บริหารพหุคุณวิธีทำงานที่ทำทาสติปัญญาของผู้ร่วมงาน	.623
47.	ผู้บริหารจัดให้ศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมงาน	.606
53.	ผู้บริหารและผู้ร่วมงานร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ	.602
ค่าไอเกน		58.893
ร้อยละของความแปรปรวน		50.770
ร้อยละของความแปรปรวนสะสม		50.770

จากตารางที่ 10 พบว่าองค์ประกอบที่ 1 ด้านความรู้ และทักษะการบริหาร มี 3 ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .602 - .623 โดยมีตัวแปรผู้บริหารพหุคุณวิธีทำงานที่ทำทาสติปัญญาของผู้ร่วมงาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.623) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารจัดให้ศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมงาน (.606) ส่วนตัวแปรผู้บริหารและผู้ร่วมงานร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.602) โดยมีค่าไอเกนเท่ากับ 58.893 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 50.770 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 50.770

ตารางที่ 11 คำนำน้หนักองค์ประกอบ คำไอนเกน คำร้อยละของความแปรปรวน และคำร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 2 ด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอส (Aqidah Salamah)

ข้อ	ตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
68.	ผู้บริหารแสดงออกถึงการมีวิถีคิดเชิงบูรณาการชีวิตการเป็นอยู่กับหลักอิหม่าน (ศรัทธา)	.657
67.	ผู้บริหารแสดงออกถึงการเป็นผู้มีแนวคิดเชิงฟิกรียะฮ์ (อุดมการณ์)	.630
66.	ผู้บริหารยึดหลักอากี้ดะฮ์ (ศรัทธา) ตามลัทธิอะฮ์ลิสซุนนะฮ์วัลยามาอะฮ์	.624
75.	ผู้บริหารมีการพูดคุยเกี่ยวกับหลักอากี้ดะฮ์ (ศรัทธา) ที่ถูกต้องแก่ผู้ร่วมงานตามโอกาสที่เหมาะสม	.620
74.	โรงเรียนมีหลักสูตรของการเรียนรู้ที่มีจุดประสงค์ปลายทางเพื่อสร้างผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่ศรัทธายำเกรงต่ออัลลอส ﷻ และใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้	.601
69.	ผู้บริหารทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกผูกพันอยู่กับฮาดัฟ (เป้าหมาย) และฆอยะฮ์ (วัตถุประสงค์) ของการจัดการศึกษาตามหลักการอิสลาม	.601
	คำไอนเกน	2.918
	ร้อยละของความแปรปรวน	2.516
	ร้อยละของความแปรปรวนสะสม	53.285

จากตารางที่ 11 พบว่าองค์ประกอบที่ 2 ด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอส (Aqidah Salamah) มี 6 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .601 - .657 โดยมีตัวแปรผู้บริหารแสดงออกถึงการมีวิถีคิดเชิงบูรณาการชีวิตการเป็นอยู่กับหลักอิหม่าน (ศรัทธา) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.657) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารแสดงออกถึงการเป็นผู้มีแนวคิดเชิงฟิกรียะฮ์ (อุดมการณ์) (.630) ส่วนตัวแปรผู้บริหารโรงเรียนมีหลักสูตรของการเรียนรู้ที่มีจุดประสงค์ปลายทางเพื่อสร้างผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่ศรัทธายำเกรงต่ออัลลอส ﷻ และใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้ กับตัวแปรผู้บริหารทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกผูกพันอยู่กับฮาดัฟ (เป้าหมาย) และฆอยะฮ์ (วัตถุประสงค์) ของการจัดการศึกษาตามหลักการอิสลาม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.601)

โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 2.918 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 2.516 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 53.285

ตารางที่ 12 คำนวณน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าไอเคน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 3 ด้านความซื่อจริงและเป็นที่ยอมรับ (Siddiq & Amanah)

ข้อ	ตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
4.	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีนิสัยซื่อสัตย์ (ซัจจะ) พุดจริงทำจริง และรักษาสัญญา	.634
12.	ผู้บริหารเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสอนอิสลาม	.628
13.	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการใช้หลักการอิสลามในการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างผู้ร่วมงาน	.620
6.	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีจุดยืนที่ชัดเจนในการแสดงข้อคิดเห็นต่อปัญหาโต้แย้งที่เกิดขึ้น	.618
ค่าไอเคน		2.865
ร้อยละของความแปรปรวน		2.470
ร้อยละของความแปรปรวนสะสม		55.755

จากตารางที่ 12 พบว่าองค์ประกอบที่ 3 ด้านความซื่อจริงและเป็นที่ยอมรับ (Siddiq & Aman) มี 4 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .618 - .634 โดยมีตัวแปรผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีนิสัยซื่อสัตย์ (ซัจจะ) พุดจริงทำจริง และรักษาสัญญา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.634) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสอนอิสลาม (.628) ส่วนตัวแปรผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีจุดยืนที่ชัดเจนในการแสดงข้อคิดเห็นต่อปัญหาโต้แย้งที่เกิดขึ้น มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.618) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 2.865 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 2.470 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 55.755

ตารางที่ 13 คำนำน้หนักองค์ประกอบ ค่าไอเคน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 4 ในด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah)

ชื่อ	ตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
103.	ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์ไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน	.622
95.	ผู้บริหารสามารถควบคุมอารมณ์ได้ในทุกสถานการณ์	.601
98.	ผู้บริหารรับฟังเรื่องราวและความคิดเห็นของผู้ร่วมงานด้วยความตั้งใจ	.600
	ค่าไอเคน	2.301
	ร้อยละของความแปรปรวน	1.984
	ร้อยละของความแปรปรวนสะสม	57.739

จากตารางที่ 13 พบว่าองค์ประกอบที่ 4 ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) มี 3 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .600 - .622 โดยมีตัวแปรผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์ไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.622) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารสามารถควบคุมอารมณ์ได้ในทุกสถานการณ์ (.601) ส่วนตัวแปรผู้บริหารรับฟังเรื่องราวและความคิดเห็นของผู้ร่วมงานด้วยความตั้งใจ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.600) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 2.301 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 1.984 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 57.739

ตารางที่ 14 คำนำน้หนักองค์ประกอบ ค่าไอเกิน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 5 ด้านการเผยแพร่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)

ชื่อ	ตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
30.	ผู้บริหารแสดงออกการดับลิฆ (เผยแพร่) คำสอนอิสลามเกี่ยวกับเป้าหมายของการทำงานตามมโนทัศน์อิสลาม	.674
29.	ผู้บริหารเป็นผู้คอยให้การนาคีฮัต (ตักเตือน) เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสเกี่ยวกับคำสอนอิสลาม	.649
31.	ผู้บริหารพยายามพุดคุยเกี่ยวกับการดับลิฆ (เผยแพร่) คำสอนอิสลามว่าเป็นภารกิจจำเป็นของมุสลิมทุกคน	.618
32.	ผู้บริหารแสดงเราะหฺยูน (ความคิดเห็น) เกี่ยวกับการทำงานที่ยึดมั่นต่อศาสนบัญญัติ และคำสอนอิสลาม	.617
28.	ผู้บริหารคะฮฺวะฮฺ (เชิญชวน) โน้มน้าวโดยสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหาการทำงาน และส่วนตัว	.602
	ค่าไอเกิน	2.161
	ร้อยละของความแปรปรวน	1.863
	ร้อยละของความแปรปรวนสะสม	59.656

จากตารางที่ 14 พบว่าองค์ประกอบที่ 5 ด้านการเผยแพร่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) มี 7 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .602 - .674 โดยมีตัวแปรผู้บริหารแสดงออกการดับลิฆ (เผยแพร่) คำสอนอิสลามเกี่ยวกับเป้าหมายของการทำงานตามมโนทัศน์อิสลามมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.674) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้คอยให้การนาคีฮัต (ตักเตือน) เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสเกี่ยวกับคำสอนอิสลาม (.649) ส่วนตัวแปรผู้บริหารคะฮฺวะฮฺ (เชิญชวน) โน้มน้าวโดยสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหาการทำงาน และส่วนตัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.602) โดยมีค่าไอเกินเท่ากับ 2.161 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 1.863 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 59.656

ตารางที่ 15 คำนำน้หนักองค์ประกอบ ค่าไอเคน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 6 ด้านกายภาพและสุขภาพ (Jasadiyah & Jismiyah)

ชื่อ	ตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
108. ผู้บริหารเป็นผู้รักษา ดูแลความสะอาดร่างกาย และเครื่องแต่งกาย อยู่เสมอ		.736
107. ผู้บริหารเป็นผู้ไม่สูบบุหรี่ และสิ่งเสพติด		.685
109. ผู้บริหารเป็นผู้ไม่มีโรคประจำตัวที่ร้ายแรง		.679
111. ผู้บริหารเป็นผู้แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมต่อกาลเทศะ		.646
ค่าไอเคน		1.797
ร้อยละของความแปรปรวน		1.549
ร้อยละของความแปรปรวนสะสม		61.205

จากตารางที่ 15 พบว่าองค์ประกอบที่ 6 ด้านกายภาพและสุขภาพ (Jasadiyah & Jismiyah) มี 4 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .646 - .736 โดยมีตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้รักษา ดูแลความสะอาดร่างกาย และเครื่องแต่งกายอยู่เสมอ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.736) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้ไม่สูบบุหรี่ และสิ่งเสพติด (.685) ส่วนตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมต่อกาลเทศะ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.646) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 1.797 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 1.549 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 61.205

ตารางที่ 16 คำน้่าหนักองค์ประกอบ ค่าไอเคน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 7 ด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura)

ชื่อ	ตัวแปร	ค่าน้่าหนักองค์ประกอบ
87.	ผู้บริหารขอชุรอ (ปรึกษาหารือ) ถึงแม้ในเรื่องที่เล็กน้อย	.667
88.	ผู้บริหารแสดงให้เห้่นถึงการทำชุรอ (ปรึกษาหารือ) เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น	.630
86.	ผู้บริหารใช้วิธีชุรอ (ปรึกษาหารือ) แบบท่านนบี เช่น ถามความคิดเห็นจากคนที่อยู่ทางขวามือไปทางซ้ายมือ	.612
ค่าไอเคน		1.449
ร้อยละของความแปรปรวน		1.249
ร้อยละของความแปรปรวนสะสม		62.407

จากตารางที่ 16 พบว่าองค์ประกอบที่ 7 ด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) มี 3 ตัวแปร มีค่าน้่าหนักองค์ประกอบระหว่าง .612 - .667 โดยมีตัวแปรผู้บริหารขอชุรอ (ปรึกษาหารือ) ถึงแม้ในเรื่องที่เล็กน้อย มีค่าน้่าหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.667) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารแสดงให้เห้่นถึงการทำชุรอ (ปรึกษาหารือ) เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น (.630) ส่วนตัวแปรผู้บริหารใช้วิธีชุรอ (ปรึกษาหารือ) แบบท่านนบี เช่น ถามความคิดเห็นจากคนที่อยู่ทางขวามือไปทางซ้ายมือ มีค่าน้่าหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.612) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 1.449 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 1.249 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 62.407

4.1.2 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของ
ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตารางที่ 17 ผลการยกเว้นแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
1. ด้านความรู้และทักษะการบริหาร (Fathanah)	<p>1.1 ผู้บริหารสมควรพบปะพูดคุยระหว่างผู้บริหารด้วยกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เทคนิควิธีการบริหารงานใหม่ๆ ที่กระตุ้นสติปัญญา และมีประสิทธิภาพประสิทธิผล</p> <p>1.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร การวิเคราะห์แนวโน้ม ทิศทางการพัฒนา ความท้าทายที่จะเกิดกับองค์กรในอนาคต เพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการปัญหาและความเสี่ยง</p> <p>1.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาอิสลาม</p> <p>1.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารสร้างผลงานวิชาการนำเสนอผ่านทางการประชุม วิชาการหรือสื่อสาธารณะต่างๆ</p>
2. ด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ (Aqidah Salamah & Ikhlas)	<p>2.1 สนับสนุนให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินต่อการตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัดเกี่ยวกับนำหลักศรัทธามาปรับใช้เป็นแนวทางการทำงาน การดำเนินชีวิต การมีเจตคติ ทรรศนะคติ หลักการ จุดมุ่งหมายของการทำงาน และการดำเนินชีวิต ให้บรรลุเป้าหมายเชิงฟิกรียะฮ์ (อุดมการณ์)</p> <p>2.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยึดมั่น ปฏิบัติตามหลักศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลยามาอะฮ์</p> <p>2.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารพูดคุยให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักอากี้ดะฮ์ (ศรัทธา) ที่ถูกต้องแก่ผู้ร่วมงาน</p> <p>2.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับบริหารการศึกษาอิสลามหรือเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอนศาสนาอิสลาม</p>
3. ด้านความซัจจริงและเป็นที่ยึดไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)	<p>3.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาอัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษเกี่ยวกับประโยชน์ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความซัจจริงและการเป็นที่ยึดไว้วางใจ (Siddiq & Amanah).</p>

ตารางที่ 17 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
	<p>3.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการพูดจริง ทำจริง การตัดสินใจที่ยึดถือตามหลักการอิสลาม</p> <p>3.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารฟังการบรรยายศาสนาเกี่ยวกับประโยชน์ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความสัตย์จริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)</p> <p>3.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารละหมาดตะฮัจญุด และขอพรต่ออัลลอฮ์ให้เปลี่ยนแปลงคุณลักษณะที่มีความสัตย์จริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)</p> <p>3.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติตามหลักการอิสลามเกี่ยวกับการมีจุดยืนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ความสัตย์จริง และมีความรับผิดชอบเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) ในการบริหารงาน และชีวิตประจำวัน</p> <p>3.6 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินในการตามแบบอย่างของท่านนบีเกี่ยวกับความเรียบง่ายหรือสมถะ ไม่สร้างภาพ ความมั่นใจในตัวเอง มีมุมมองแง่คิดที่ทันสมัย และยุทธวิธีการทำงานที่ซื่อสัตย์</p>
<p>4. ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah)</p>	<p>4.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการพัฒนาจิต โดยการสำนึกผิดขออภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) เกี่ยวกับการไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน การควบคุมอารมณ์ ตั้งใจฟังผู้ร่วมงาน สุภาพเหมาะสมในการใช้สายตา มีพฤติกรรมให้เกิดดีต่อผู้ร่วมงาน เสมอต้นเสมอปลาย มีมารยาท นุ่มนวลมั่นคง เป็นกันเองและถ่อมตน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ฟังความคิดเห็น การวางบุคลิกที่น่ายกย่องนับถือ และสุขุม</p> <p>4.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการละหมาดตะฮัจญุดพร้อมขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้พระองค์ทรงปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม</p> <p>4.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดกิจกรรมพบปะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ร่วมงาน และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม</p>

ตารางที่ 17 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
	<p>4.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารระดมความคิดเห็น (Jama ah) อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความตระหนักของการทำงานเป็นทีม และความเท่าเทียมกันอันจะนำไปสู่การให้เกียรติต่อกันและกัน การถ่อมตน และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี</p> <p>4.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีเป็นประจำจนเป็นนิสัยเกี่ยวกับความสุภาพอ่อนโยน</p> <p>4.6 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการถือศีลอดสุนัตเพื่อให้เกิดความสำรวมทางกาย วาจา ใจ เกิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีการควบคุมอารมณ์</p>
<p>5. ด้านการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)</p>	<p>5.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยกระดับความศรัทธายำเกรงต่ออัลลอฮ์ (Taqwa) โดยวิธีศึกษาอัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษที่เกี่ยวกับบทลงโทษของผู้ไม่ทำการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ตั้งปณิธานที่แน่วแน่ที่จะสื่อสารพูดคุยยกระดับคุณธรรมผู้ร่วมงานให้เกิดความเลื่อมใสต่อหลักการอิสลามศึกษาและสื่อสารเกี่ยวกับเป้าหมายการทำงานที่มีเจตนารมณ์เพื่อภักดีต่ออัลลอฮ์</p> <p>5.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารสื่อสารสอดแทรกคำสอนอิสลาม ในการแก้ปัญหาส่วนตัว และการทำงาน</p> <p>5.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการศึกษาอิสลามแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความห่วง รัก เมตตาต่อผู้ที่ไม่ปฏิบัติภักดีต่อพระองค์ อัลลอฮ์ ศึกษาวิธีการชักชวนผู้ร่วมงานแบบมีวิทย์ปัญญา (Hikmah) ศึกษาวิธีการ และแนวทางการทำงานที่ยึดถือคำสอน และยึดถือบทบัญญัติอิสลาม</p> <p>5.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการพัฒนาจิต โดยการสำนึกผิดขอภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะตนเอง</p> <p>5.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการระดมความคิดเห็นจากบุตรพร้อมขอพรต่อพระองค์ อัลลอฮ์ให้ทรงประทานกำลังใจให้เข้มแข็งปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)</p> <p>5.6 ส่งเสริมให้ผู้บริหารประพฤติตนเป็นอุสวาตุลฮายาฮานะฮ์ (แบบอย่างที่ดี) ตามหลักคุณธรรม จริยธรรมอิสลามทั่วไปอย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นการเผยแผ่คำสอนอิสลามให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตาม</p>

ตารางที่ 17 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
6. ด้านกายภาพและสุขภาพ (Jasadiyah & Jismiyah)	<p>6.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาซึมซับสู่การปฏิบัติต่อแบบอย่างท่านนบีเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคที่ดี การห่างไกลสิ่งเสพติดอันตราย สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรงโดยการออกกำลังกาย และสร้างการตระหนักรู้เพื่อปฏิบัติตัวให้ห่างไกลโรคร้ายต่างๆ เพื่อสู่ประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด</p> <p>6.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยแบบสม่ำเสมอเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีด้านการดูแลสุขภาพกายนอกและสุขภาพใจให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์อยู่เสมอ</p> <p>6.3 ส่งเสริมให้โรงเรียนมีนโยบายให้สวัสดิการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับตรวจสุขภาพประจำปีแบบละเอียดที่มีคุณภาพสำหรับผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา</p>
7. ด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura)	<p>7.1 ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการฝึกอบรมสำหรับผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้หลักการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) เกี่ยวกับความสำคัญหลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุมปรึกษาหารือตามหลักการอิสลาม</p> <p>7.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยึดถือแบบอย่างท่านนบีเกี่ยวกับหลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุมปรึกษาหารือ (Syura) ตามหลักการอิสลาม</p> <p>7.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาอิสลาม</p>

1) ผลการตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 18 ผลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
<p>1. ด้านความรู้และทักษะการบริหาร (Fathanah)</p> <p>1.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารพบปะพูดคุยระหว่างผู้บริหารด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด เทคนิควิธีการบริหารงานใหม่ๆ ที่กระตุ้นสติปัญญา และมีประสิทธิภาพประสิทธิผล</p> <p>1.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร การวิเคราะห์แนวโน้มทิศทางการพัฒนา ความท้าทายที่จะเกิดกับองค์กรในอนาคตเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการปัญหาและความเสี่ยง</p> <p>1.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับการบริหาร การศึกษาอิสลาม</p> <p>1.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารเขียนผลงานวิชาการนำเสนอผ่านทางการประชุม วิชาการหรือสื่อสาธารณะต่างๆ</p>	5	0	0	
	1	4	0	
	4	1	0	
	5	0	0	

ตารางที่ 18 (ต่อ)

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
<p>2. ด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์ใจ (Aqidah Salamah & Ikhlas)</p> <p>2.1 สนับสนุนให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินต่อการตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัดเกี่ยวกับนำหลักศรัทธามาปรับใช้เป็นแนวทางการทำงาน การดำเนินชีวิต การมีเจตคติ ทรรศนะคติ หลักการ จุดมุ่งหมายของการทำงาน และการดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมายเชิงพิกรียะฮ์ (อุดมการณ์)</p> <p>2.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยึดมั่น ปฏิบัติตามหลักศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลยามาอะฮ์</p> <p>2.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารพูดคุยให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักอากี้ดะฮ์ (ศรัทธา) ที่ถูกต้องแก่ผู้ร่วมงาน</p> <p>2.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปเกี่ยวกับบริหารการศึกษาอิสลาม</p>	1	4	0	- ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดกิจกรรมวิชาการและคุณธรรมทางศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqoh) เช่น ละหมาดตะหัจญุด อ่านอัล-กุรอานหรือการอรรถาธิบายอัล-กุรอาน
	5	0	0	
	5	0	0	
	0	0	5	

ตารางที่ 18 (ต่อ)

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนา เพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
<p>3. ด้านความซื่อจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)</p> <p>3.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษา อัล-กูรอ่าน และอัล-ฮาดีษเกี่ยวกับประโยชน์ ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความซื่อจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)</p> <p>3.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการพูดจริง ทำจริง การตัดสินใจที่ซื่อถือตามหลักการอิสลาม</p> <p>3.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารฟังการบรรยายศาสนาเกี่ยวกับประโยชน์ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความซื่อจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)</p> <p>3.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติละหมาด ตะฮัจญ์ และขอพรต่ออัลลอฮ์ ให้อั้เปลี่ยนแปลงเป็นคุณลักษณะที่มีความซื่อจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)</p>	5	0	0	<p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการประชุมกับผู้ร่วมงานเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นที่สะท้อนจากการปฏิบัติงานบริหารของตนเองเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานที่การบริหารของคนให้ดีขึ้น</p> <p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดกิจกรรมวิชาการและคุณธรรมทางศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqah) เช่น ละหมาดตะฮัจญ์ อ่านอัล-กูรอ่านหรือการอธิบายอัล-กูรอ่าน</p> <p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารมีการตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติงานของตนเองด้านความซื่อจริงและความรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ</p>
	5	0	0	
	4	1	0	
	5	0	0	

ตารางที่ 18 (ต่อ)

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
3.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติตามหลักการอิสลามเกี่ยวกับการมีจุดยืนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ความจริงจัง และมีความรับผิดชอบและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) ในการบริหารงานและชีวิตประจำวัน	5	0	0	
3.6 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินในการตามแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัดเกี่ยวกับความเรียบง่ายหรือสมถะ ไม่สร้างภาพ ความมั่นใจในตัวเอง มีมุมมองแง่คิดที่ทันสมัย และยุทธวิธีการทำงานที่ซื่อสัตย์สุจริต	4	1	0	

ตารางที่ 18 (ต่อ)

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนา เพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
<p>4. ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah)</p> <p>4.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการพัฒนาจิต โดยการสำนึกผิดขออภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) เกี่ยวกับการไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน การควบคุมอารมณ์ ตั้งใจฟังผู้ร่วมงาน สุภาพอ่อนโยน เหมาะสมในการใช้สายตา มีพฤติกรรมให้เกียรติต่อผู้ร่วมงาน เสมอต้นเสมอปลาย มีมารยาท นุ่มนวลมั่นคง เป็นกันเองและถ่อมตน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ฟังความคิดเห็น การวางบุคลิกที่น่ายกย่องนับถือและความสุขุม</p> <p>4.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติละหมาดตะฮัจญ์พร้อมขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ให้พระองค์ทรงปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม</p> <p>4.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีเป็นประจําจนเป็นนิสัยเกี่ยวกับความสุภาพอ่อนโยน</p>	5	0	0	<p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดการกิจกรรมพบปะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ร่วมงานและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม</p> <p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารละหมาดร่วมกัน (Jama ah) อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความตระหนักของการทำงานเป็นทีม และความเท่าเทียมกัน อันจะนำไปสู่การให้เกียรติต่อกันและกัน การถ่อมตน และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี</p> <p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการถือศีลอดสุนัตเพื่อให้เกิดความสำรวมทางกาย วาจาใจ และเกิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น</p>
	5	0	0	
	0	0	5	

ตารางที่ 18 (ต่อ)

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
<p>5. ด้านการเผยแผ่ และสื่อสารอิสลาม (Tabligh)</p> <p>5.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารระดับความศรัทธายำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ (Taqlid) โดยวิธีศึกษาอัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษที่เกี่ยวข้องกับบทลงโทษของผู้ไม่ทำการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ตั้งปณิธานที่แน่วแน่ที่จะสื่อสารพูดคุยระดับคุณธรรมผู้ร่วมงานให้เกิดความเลื่อมใสต่อหลักการอิสลาม ศึกษาและสื่อสารเกี่ยวกับเป้าหมายการทำงานที่มีเจตนารมณ์เพื่อภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ</p> <p>5.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารสื่อสารสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหาส่วนตัว และการทำงาน</p> <p>5.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการศึกษาอิสลามแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรู้สึกรักเมตตาต่อผู้ที่ไม่ปฏิบัติภักดีต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ศึกษาวิธีการชักชวนผู้ร่วมงานแบบมีวิทญ์ปัญญา (Hikmah) ศึกษาวิธีการ และแนวทางการทำงานที่ซัดกีฮ์</p>	5	0	0	<p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการประชุมกับผู้ร่วมงานเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นที่สะท้อนจากการปฏิบัติงานบริหารของตนเองเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข การทำหน้าที่ การบริหารของตนให้ดีขึ้น</p> <p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดกิจกรรมวิชาการและคุณธรรมทางศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqah) เช่น ละหมาดตะหัจญุด อ่านอัล-กุรอาน หรือ การอรรถาธิบายอัล-กุรอาน</p> <p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารมีการตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติงานของตนเองด้านความซัจจริงและความรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ</p>
	5	0	0	
	5	0	0	

ตารางที่ 18 (ต่อ)

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนา เพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
5.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการพัฒนาจิต โดยการสำนึกผิดขอภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับ เนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะตนเอง พร้อมขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้ พระองค์ทรงประทานกำลังใจให้ เข้มแข็งเพื่อเผยแผ่และสื่อสารคำสอน อิสลาม (Tabligh)	5	0	0	-
5.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารประพฤติตน เป็น <i>อุสวาตุลhasana</i> (แบบอย่างที่ดี) ตามหลักคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม ทั่วไปอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ผู้ร่วมงาน ปฏิบัติตาม	4	1	0	-
6. ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Jismiyyh)				
6.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติเกี่ยวกับ แบบอย่างท่านนบีเกี่ยวกับการรักษา ความสะอาด สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับ อุปโภคบริโภคที่ดี และการห่างไกลสิ่ง เสพติด	5	0	0	-
6.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็น นิสัยแบบสม่ำเสมอเกี่ยวกับการปฏิบัติ ตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ด้าน การดูแลบุคลิกภาพภายนอกและสุขภาพ ให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์อยู่เสมอ	5	0	0	-

ตารางที่ 18 (ต่อ)

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
6.3 ส่งเสริมให้โรงเรียนมีนโยบายให้สวัสดิการเกี่ยวกับตรวจสอบภาพประจำปีแบบละเอียดที่มีคุณภาพสำหรับผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา	5	0	0	-
7. ด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura)				
7.1 ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการฝึกอบรมสำหรับผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้หลักการประชุมปรึกษาหารือ (Syura) แบบอิสลามเกี่ยวกับความสำคัญหลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุมปรึกษาหารือ (Syura) แบบอิสลาม	5	0	0	-ผู้บริหารสมควรรับฟังและให้ความสำคัญต่อเนื้อหาข้อคิดเห็นของผู้ร่วมงานมากกว่าการพิจารณาที่คุณลักษณะของผู้ร่วมงานที่ให้ข้อคิดเห็น
7.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยึดถือแบบอย่างทำงานเกี่ยวกับหลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุมปรึกษาหารือ (Syura) ตามหลักการอิสลาม	5	0	0	
7.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาอิสลาม	5	0	0	
7.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารรับฟังให้ความสำคัญต่อเนื้อหาข้อคิดเห็นของผู้ร่วมงานมากกว่าการมองที่คุณลักษณะส่วนตัวของผู้ร่วมงานที่ให้ข้อคิดเห็น	5	0	0	

2) แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาอิสลามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ตารางที่ 19 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านการปรับปรุงหลังจากการตรวจสอบการยกย่องจากผู้ทรงคุณวุฒิ

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
<p>1. ด้านความรู้และทักษะการบริหาร (Fathanah)</p>	<p>1.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารพบปะพูดคุยระหว่างผู้บริหารด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด เทคนิควิธีการบริหารงานใหม่ๆ ที่กระตุ้นสติปัญญา และมีประสิทธิภาพประสิทธิผล</p> <p>1.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร การวิเคราะห์แนวโน้ม ทิศทางการพัฒนา ความท้าทายที่จะเกิดกับองค์กรในอนาคตเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการปัญหาและความเสี่ยง</p> <p>1.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาอิสลาม</p> <p>1.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารสร้างผลงานวิชาการนำเสนอผ่านทางการประชุมวิชาการหรือสื่อสาธารณะต่างๆ</p>
<p>2. ด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ (Aqidah Salamah)</p>	<p>2.1 สนับสนุนให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินต่อการตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัดเกี่ยวกับนำหลักศรัทธามาปรับใช้เป็นแนวทางการทำงาน การดำเนินชีวิต การมีเจตคติ ทรรศนะคติ หลักการจุดมุ่งหมายของการทำงาน และการดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมายเชิง <i>ฟิกรียะฮ์</i> (อุดมการณ์)</p> <p>2.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยึดมั่น ปฏิบัติตามหลักศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญามาอะฮ์</p> <p>2.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารพูดคุยให้ข้อมูลเกี่ยวกับ <i>หลักอากิเดฮ์</i> (ศรัทธา) ที่ถูกต้องแก่ผู้ร่วมงาน</p> <p>2.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อหลักสูตรที่เกี่ยวกับบริหารการศึกษาอิสลามหรือเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอนศาสนาอิสลาม</p> <p>2.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดกิจกรรมวิชาการและคุณธรรมทางศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqoh) เช่น ละหมาดตะหัจญุด หรือการอรรถาธิบายอัล-กูรอาน</p>

ตารางที่ 19 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
<p>3. ด้านความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)</p>	<p>3.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาอัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษเกี่ยวกับประ โยชน์ ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)</p> <p>3.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการพูดจริงทำจริง การตัดสินใจที่ซัดถึตามหลักการอิสลาม</p> <p>3.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารฟังการบรรยายศาสนาเกี่ยวกับประ โยชน์ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)</p> <p>3.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารละหมาดตะฮัจญุด และขอพรต่ออัลลอฮฺให้เปลี่ยนแปลงคุณลักษณะที่มีความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)</p> <p>3.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติตามหลักการอิสลามเกี่ยวกับการมีจุดยืนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ความซัจจริง และมีความรับผิดชอบเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) ในการบริหารงาน และชีวิตประจำวัน</p> <p>3.6 ส่งเสริม ให้ผู้บริหาร ปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินในการตามแบบอย่างของท่านนบีเกี่ยวกับความเรียบง่ายหรือสมถะ ไม่สร้างภาพ ความมั่นใจในตัวเอง มีมุมมองแง่คิดที่ทันสมัย และยุทธวิธีการทำงานที่ซื่อสัตย์ สุจริต</p> <p>3.7 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการประชุมกับผู้ร่วมงานเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นที่สะท้อนจากการปฏิบัติงานบริหารของตนเองเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการทำงานที่การบริหารของตนเองให้ดียิ่งขึ้น</p> <p>3.8 ส่งเสริมให้ผู้บริหารมีการตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติงานของตนเองด้านความรับผิดชอบ และความซัจจริงอย่างสม่ำเสมอ</p>

ตารางที่ 19 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
<p>4. ด้านมารยาททางสังคม (Akhlaqul Karimah)</p>	<p>4.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการพัฒนาจิต โดยการสำนึกผิดและขออภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlaqul Karimah) เกี่ยวกับการไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน การควบคุมอารมณ์ ตั้งใจฟังผู้ร่วมงาน สภาพเหมาะสมในการใช้สายตา มีพฤติกรรมให้เกียรติต่อผู้ร่วมงาน เสมอต้นเสมอปลาย มีมารยาท นุ่มนวลมั่นคง เป็นกันเองและถ่อมตน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ฟังความคิดเห็น การวางบุคลิกที่น่ายกย่องนับถือ และมีความสุข</p> <p>4.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการละหมาดตะฮัจญุดพร้อมขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้พระองค์ทรงปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlaqul Karimah) ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม</p> <p>4.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดกิจกรรมพบปะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ร่วมงานและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม</p> <p>4.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารละหมาดร่วมกัน (Jama ah) อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความตระหนักของการทำงานเป็นทีม และความเท่าเทียมกันอันจะนำไปสู่การให้เกียรติต่อกันและกัน การถ่อมตน และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี</p> <p>4.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการถือศีลอดสุนัตเพื่อให้เกิดความสำรวมทางกาย วาจา ใจ เกิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีการควบคุมอารมณ์</p>
<p>5. ด้านการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)</p>	<p>5.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยกระดับความศรัทธายำเกรงต่ออัลลอฮ์ (Taqwa) โดยวิธีศึกษาอัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษที่เกี่ยวกับบทลงโทษของผู้ไม่ทำการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ตั้งปณิธานที่แน่วแน่ที่จะสื่อสารพูดคุยยกระดับคุณธรรมผู้ร่วมงานให้เกิดความเลื่อมใสต่อหลักการอิสลามศึกษาและสื่อสารเกี่ยวกับเป้าหมายการทำงานที่มีเจตนารมณ์เพื่อภักดีต่ออัลลอฮ์</p> <p>5.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารสื่อสารสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหาส่วนตัว และการทำงาน</p>

ตารางที่ 19 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
	<p>5.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการศึกษาอิสลามแบบกลุ่ม (Halqa) เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความห่วง รัง เมตตาต่อผู้ที่ไม่ปฏิบัติถูกต้อง พระองค์อัลลอฮ์ ศึกษาวิธีการชักชวนผู้ร่วมงานแบบมีวิทญ์ปัญญา (Hikmah) ศึกษาวิธีการ และแนวทางการทำงานที่ยึดถือคำสอน และยึดถือบทบัญญัติอิสลาม</p> <p>5.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการพัฒนาจิต โดยการสำนึกผิดขออภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะตนเอง</p> <p>5.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการละหมาดตะฮัจญุดพร้อมขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้ทรงประทานกำลังใจให้เข้มแข็งปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)</p> <p>5.6 ผู้บริหารสมควรสร้างความเคยชินในการประพฤติตนเป็นอุสวาตุลฮะซันะฮ์ (แบบอย่างที่ดี) ตามหลักคุณธรรม จริยธรรมอิสลามทั่วไปอย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นแบบอย่างเผยแผ่คำสอนอิสลามให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตาม</p>
<p>6. ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Sihhiyah)</p>	<p>6.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาซึมซับสู่การปฏิบัติต่อแบบอย่างท่านนบี เกี่ยวกับการรักษาความสะอาด สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคที่ดี การห่างไกลสิ่งเสพติดอันตราย สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ให้สมบูรณ์แข็งแรงโดยการออกกำลังกาย และสร้างการตระหนักเพื่อปฏิบัติตัวให้ห่างไกลโรคร้ายต่างๆ เพื่อสู่ประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด</p> <p>6.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยแบบสม่ำเสมอเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีด้านการดูแลสุขภาพกายภายนอกและสุขภาพให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์อยู่เสมอ</p> <p>6.3 ส่งเสริมให้โรงเรียนมีนโยบายให้สวัสดิการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการตรวจสุขภาพประจำปีแบบละเอียดที่มีคุณภาพสำหรับผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา</p>
<p>7. ด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura)</p>	<p>7.1 ส่งเสริมและสนับสนุน โครงการฝึกอบรมสำหรับผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้หลักการประชุมปรึกษาหารือ (Syura) แบบอิสลามเกี่ยวกับความสำคัญ หลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุมปรึกษาหารือตามหลักการอิสลาม</p>

ตารางที่ 19 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
	7.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยึดถือแบบอย่างทำนบึเกี่ยวกับหลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุมปรึกษาหารือ (Syura) ตามหลักการอิสลาม 7.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับการบริหาร การศึกษาอิสลาม 7.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารรับฟังให้ความสำคัญต่อเนื้อหาข้อคิดเห็นของ ผู้ร่วมงานมากกว่าการมองที่คุณลักษณะส่วนตัวของผู้ร่วมงานที่ให้ ข้อคิดเห็น

3) ผลการยืนยันแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญมีรายละเอียดประกอบด้วยดังนี้

3.1) การยืนยันแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญที่มีตำแหน่งบริหาร 16 คน โดยมีประเด็นสนทนาเกี่ยวกับการยืนยันความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงเป็นแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.2) ผลการสนทนากลุ่ม มีความเห็นว่าแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเหมาะสมสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนารวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.3) การปรับปรุงและนำเสนอรายงานผลการวิจัย

หลังจากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาปรับปรุงโดยจัดกลุ่มหมวดหมู่แนวทางด้วยการพิจารณาเนื้อหาที่สอดคล้องกับผลการสนทนากลุ่มโดยใช้ตารางการสังเคราะห์ และปรับแต่งการใช้ภาษาให้สละสลวยยิ่งขึ้น ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการพัฒนา

คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รายละเอียดดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 20 แสดงแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านการยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิ และ
ผู้เชี่ยวชาญ

รายการ	ความเห็น	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
<p>1. ด้านความรู้ และทักษะการบริหาร (Fathanah)</p> <p>1.1 ผู้บริหารสมควรพบปะพูดคุยระหว่างผู้บริหารด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เทคนิควิธีการบริหารงานใหม่ๆ ที่กระตุ้นสติปัญญา และมีประสิทธิภาพประสิทธิผล</p> <p>1.2 ผู้บริหารสมควรเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร การวิเคราะห์แนวโน้ม ทิศทางการพัฒนา ความท้าทายที่จะเกิดขึ้นขององค์กรในอนาคต เพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการปัญหาและความเสี่ยง</p> <p>1.3 ผู้บริหารสมควรศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา</p> <p>1.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารสร้างผลงานวิชาการ นำเสนอผ่านทางการประชุมวิชาการหรือสื่อสารณะต่างๆ</p>	<p>มีความเหมาะสมและเป็นไปได้</p>	<p>- ผู้บริหารควรศึกษาเรียนรู้ฝึกฝนด้วยตนเองในแขนงความรู้ และทักษะที่หลากหลาย ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้คนรอบข้าง ทักษะการสื่อสาร การคิดอย่างเป็นระบบ การคิดริเริ่ม ทักษะการตัดสินใจ ทักษะด้านไอที ทักษะภาษาต่างประเทศ และทักษะการบริหาร</p>
<p>2. ด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ (Aqidah Salamah & Ikhlas)</p> <p>2.1 ผู้บริหารสมควรปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินต่อการนำหลักศรัทธามาปรับใช้เป็นแนวทางการทำงาน การดำเนินชีวิต การมีเจตคติ ทรรศนะคติหลักการ จุดมุ่งหมายของการทำงาน และดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมาย <i>เชิงพีกรียะฮ์</i> (อุดมการณ์)</p>		

ตารางที่ 20 (ต่อ)

รายการ	ความเห็น	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
<p>2.2 ผู้บริหารต้องกำหนดเป็นนโยบายขององค์กร เพื่อประกาศใช้อย่างเคร่งครัด โดยการพูดคุยให้ ข้อมูลเกี่ยวกับหลักอากีดะฮ์ (ศรัทธา) ตามแนวทาง อะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลยามอะฮ์ เพื่อให้ผู้บริหารและทุกคน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของหลักการยึดมั่น ศรัทธาที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานสำคัญของชีวิต โดยให้ ผู้บริหารประกาศให้เป็นวาระของโรงเรียนเกี่ยวกับ หลักการ และการปฏิบัติจริงที่เป็นรูปธรรมจนเป็น วัฒนธรรมขององค์กร</p> <p>2.3 ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมวิชาการและคุณธรรม ทางศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqoh) พร้อมละหมาด ตะฮัจญุด อ่านอัล-กุรอานหรือการอธิบายอัล-กุรอานร่วมกัน</p>	<p>มีความ เหมาะสม และเป็น ไปได้</p>	
<p>3. ด้านความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)</p> <p>3.1 ผู้บริหารต้องศึกษาอัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษ เกี่ยวกับประโยชน์ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่ รักษาความซัจจริงจากอัลลอฮ์ และการเป็นที่ ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)</p> <p>3.2 ผู้บริหารสมควรทำการศึกษาศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการพูดจริงทำจริง และการเป็นที่ ไว้วางใจ การยึดถือปฏิบัติตามหลักคำสอน อิสลามที่มาจากอัล-กุรอาน และแบบอย่างท่าน นบีมุฮัมมัดอย่างเคร่งครัด</p>		

ตารางที่ 20 (ต่อ)

รายการ	ความเห็น	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
<p>3.3 ผู้บริหารต้องสร้างความเคยชินต่อการปฏิบัติ ตามหลักการอิสลามอย่างเคร่งครัด การมีจุดยืนต่อ ปัญหาที่เกิดขึ้น ความเรียบง่ายหรือสมถะ ไม่สร้าง ภาพ ความมั่นใจในตัวเอง ซื่อสัตย์สุจริต ยึดถือ ปฏิบัติความสัตจริงจากอัลลอฮ์ และมีความ รับผิดชอบเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) ใน การบริหารงาน และชีวิตประจำวัน</p> <p>3.4 ผู้บริหารต้องฟังการบรรยายศาสนาเกี่ยวกับ ประโยชน์ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษา ความสัตจริง และการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)</p> <p>3.5 ผู้บริหารต้องทำการละหมาดตะฮัจญ์ และขอ พรต่ออัลลอฮ์ให้ทรงเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะให้มี ความสัตจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) มีจุดยืนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น</p> <p>3.6 ผู้บริหารควรทำการตรวจสอบประเมินตนเอง ผ่านการประชุมกับผู้ร่วมงานเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นที่ สะท้อนจากการปฏิบัติงานต่อการบริหารงานของ ตนเองเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการทำหน้าที่การ บริหารของตนเองให้ดียิ่งๆ ขึ้น</p>	<p>มีความ เหมาะสม และเป็น ไปได้</p>	<p>- ผู้บริหารสมควรคบค้าสมาคม กับผู้ที่มีความสัตจริงเป็นที่ ไว้วางใจได้ และอยู่ใน สิ่งแวดล้อมของผู้คนที่ยึดถือ ความสัตจริงเป็นที่ไว้วางใจได้ เพื่อเป็นแบบอย่างที่สามารถ หล่อหลอมตนเองให้เป็นผู้ที่มี ความสัตจริงเป็นที่ไว้วางใจได้</p>
<p>4. ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah)</p> <p>4.1 ผู้บริหารควรทำการพัฒนาจิตโดยการสำนึกผิด ขอกภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่ว แน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะ ผู้นำเกี่ยวกับ มารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) เกี่ยวกับการไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน การควบคุมอารมณ์ ตั้งใจฟังผู้ร่วมงาน สุภาพ เหมาะสมในการใช้สายตา มีพฤติกรรมให้เกียรติต่อ</p>		

ตารางที่ 20 (ต่อ)

รายการ	ความเห็น	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
<p>ผู้ร่วมงาน เสมอต้นเสมอปลาย มีมารยาท นุ่มนวล มั่นคง เป็นกันเองและถ่อมตน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ฟังความคิดเห็น การวางบุคลิกที่น่ายกย่องนับถือ และมีความสุข และสุขภาพอ่อนโยน</p> <p>4.2 ผู้บริหารสมควรทำการละหมาดตะฮัจญ์พร้อม ขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้พระองค์ทรงปรับปรุง คุณลักษณะ ผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะ ผู้นำตามหลักการอิสลาม</p> <p>4.3 ผู้บริหารสมควรจัดกิจกรรมพบปะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ร่วมงานและ เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม</p> <p>4.4 ผู้บริหารสมควรละหมาดร่วมกัน (Jama ah) กับผู้ร่วมงานให้เป็นประจำสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงการทำงานเป็นทีม และความเท่าเทียมกันอันจะนำไปสู่การให้เกียรติต่อกันและกันการ ถ่อมตน และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี</p> <p>4.5 ผู้บริหารสมควรทำการถือศีลอดแบบภาคสมัครใจ (Sunat) เพื่อให้เกิดความสำรวมทางกาย วาจา ใจ เกิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีการควบคุม อารมณ์ได้</p>	<p>มีความเหมาะสม และเป็นไปได้</p>	<p>- ผู้บริหารสมควรมีกิจกรรม พบปะสร้างความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน และผู้คนที่มีความหลากหลายทาง วัฒนธรรมทางความเชื่อ ศาสนา และภาษา เพื่อฝึก มารยาทร่วมสมัยในการอยู่ ร่วมกัน ใน สังคม แบบ พหุวัฒนธรรมในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้</p>
<p>5. ด้านการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)</p> <p>5.1 ผู้บริหารควรยกระดับความศรัทธายำเกรง ต่ออัลลอฮ์ (Taqwa) โดยวิธีศึกษาอัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษที่เกี่ยวกับบทลงโทษของผู้ไม่ทำการ</p>		

ตารางที่ 20 (ต่อ)

รายการ	ความเห็น	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
<p>เผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) และตั้ง ปรนิฐานที่แน่วแน่ที่จะสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)</p> <p>5.2 ผู้บริหารต้องพูดคุยสื่อสารสอดแทรกคำสอน อิสลามในการแก้ปัญหาส่วนตัว และการทำงาน</p> <p>5.3 ผู้บริหารต้องทำการศึกษาอิสลามแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความ เป็นห่วง รัก เมตตาต่อผู้ที่ไม่ปฏิบัติภักดีต่อพระองค์ อัลลอฮ์ ศึกษาวิธีการชักชวนผู้ร่วมงานแบบมีวิทย์ ปัญญา (Hikmah) ศึกษาวิธีการ และแนวทางการ ทำงานที่ขัดต่อคำสอน และขัดต่อบทบัญญัติอิสลาม</p> <p>5.4 ผู้บริหารต้องทำการพัฒนาจิตใจโดยการสำนึก ผิดชอบภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจ แน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุง คุณลักษณะตนเองเกี่ยวกับการเผยแผ่คำสอน อิสลาม</p> <p>5.5 ผู้บริหารต้องทำการละหมาดตะฮัจญุดพร้อมขอ พรต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้ทรงประทานกำลังใจให้ เข้มแข็งปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับการเผย แผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ต่อผู้อื่น</p> <p>5.6 ผู้บริหารสมควรสร้างความเคยชินในการ ประพฤติตนเป็นอุสวาตุลฮาสานะฮ์ (แบบอย่างที่ดี) ตามหลักคุณธรรม จริยธรรมอิสลามทั่วไปอย่าง เกร่งกรัดเพื่อเป็นแบบอย่างเผยแผ่คำสอนอิสลาม ให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตาม</p>	<p>มีความ เหมาะสม และเป็น ไปได้</p>	<p>- ผู้บริหารควรพบปะสังสรรค์ พูดคุยกับผู้คนในสังคมเพื่อ ฝึกฝนทักษะการสื่อสารที่มี ประสิทธิภาพประสิทธิผล</p>

ตารางที่ 20 (ต่อ)

รายการ	ความเห็น	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
<p>6. ด้านกายภาพและสุขภาพ (Jasadiyah & Sihiyah)</p> <p>6.1 ผู้บริหารสมควรศึกษาซึมซับ และปฏิบัติต่อแบบอย่างท่านนบีเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคที่ดี การห่างไกลสิ่งเสพติดอันตราย สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรงโดยการออกกำลังกาย และสร้างการตระหนักเพื่อปฏิบัติตัวให้ห่างไกลโรคร้ายต่างๆ เพื่อสู่ประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด</p> <p>6.2 ผู้บริหารสมควรปฏิบัติให้เป็นนิสัยแบบสม่ำเสมอเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีด้านการดูแลบุคลิกภาพภายนอกให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ</p> <p>6.3 ส่งเสริมให้โรงเรียนให้สวัสดิการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับตรวจสุขภาพประจำปีแบบละเอียดที่มีคุณภาพสำหรับผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา การดูแลสุขภาพให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอในทุกๆ ปี</p>	<p>มีความเหมาะสมและเป็นไปได้</p>	

ตารางที่ 20 (ต่อ)

รายการ	ความเห็น	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
<p>7. ด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura)</p> <p>7.1 ผู้บริหารสมควรศึกษา และซึมซับเกี่ยวกับ ความสำคัญ หลักการ กระบวนการ และวิธีการ ประชุมปรึกษาหารือ (Syura) แบบอิสลาม</p> <p>7.2 ผู้บริหารสมควรปฏิบัติให้เป็นประจำเกี่ยวกับ หลักการ กระบวนการ และวิธีการ ประชุม ปรึกษาหารือ (Al-Syura) ตามแบบอย่างท่านนบี มุฮัมหมัด</p> <p>7.3 ผู้บริหารสมควรรับฟังให้ความสำคัญต่อเนื้อหา ข้อคิดเห็นของผู้ร่วมงานมากกว่าการมองที่ คุณลักษณะส่วนตัวของผู้ร่วมงานที่ให้ข้อคิดเห็น</p>	<p>มีความ เหมาะสม และเป็น ไปได้</p> <p>ตัดออก 1 ข้อ ได้แก่ ส่งเสริมให้ ผู้บริหาร ศึกษาต่อใน ระดับที่ สูงขึ้น เกี่ยวกับการ บริหาร การศึกษา อิสลาม</p>	

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทนี้จะกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์ห้องศัประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

5.2 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยโดยภาพรวมมีดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ห้องศัประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด และหลักการของคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามทั่วไป

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างกรอบการศึกษาคำวิเคราะห์ห้องศัประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ห้องศัประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด และหลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขั้นตอนที่ 2 การยกร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 4 การยืนยันแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 5 รายงานผลการวิจัยโดยนำเสนอข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย จัดทำร่างการรายงานผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 นำเสนอผลการวิจัยในรูปวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ประชากร ได้แก่ เอกสาร บุคลากรหัวหน้าฝ่ายหรือรองหัวหน้าฝ่าย และตัวแทนครูผู้สอนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวนรวม 160 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย หัวหน้าฝ่ายหรือรองหัวหน้าฝ่ายโรงเรียนละ 4 คน และครูผู้สอนโรงเรียนละ 2 คน รวมเป็น 6 คน จากบุคลากรของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปีการศึกษา 2560 กลุ่มตัวอย่างจำนวนรวม 678 คน จาก 113 โรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญจำนวนรวม 16 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย

แบบของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามที่ใช้กับบุคลากรหัวหน้าฝ่ายหรือรองหัวหน้าฝ่ายของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปีการศึกษา 2559 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่าเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัยองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารตามความคิดเห็นของบุคลากร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) จำนวน 116 ข้อ โดยกำหนดระดับค่าคะแนน 5 ระดับ

2.2 การสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างเพื่อนำไปใช้กับผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการตรวจสอบ และยืนยันแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ใน 7 องค์ประกอบ ประกอบด้วย

- 1) ด้านความซัจจริง และความน่าเชื่อถือ/ความรับผิดชอบ (Sidiq & Amanah)
- 2) ด้านการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)
- 3) ด้านความรู้ มีไหวพริบและทักษะการบริหาร (Fathanah)
- 4) ด้านศรัทธาที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์ใจ (Agidah Salimah & Iklas)
- 5) ด้านการประชุมปรึกษาหารือ (Syura)
- 6) ด้านมารยาททางสังคม (Akhlagul Karimah)
- 7) ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiysh & Jismiyah)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงสำรวจ

การรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงสำรวจพบว่าข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายหรือรองหัวหน้าฝ่ายโรงเรียนละ 4 คน และครูผู้สอนโรงเรียนละ 2 คน รวมเป็น 6 คน จากทั้งหมด 113 โรงเรียน รวมจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 678 คน ผู้ตอบแบบสอบถามได้ตอบแบบสอบถามและส่งคืนจำนวน 649 คน คิดเป็นร้อยละ 95.7 และไม่ส่งคืน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 4.3

3.2 การรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 16 คน จำนวนรวมทั้งหมด 21 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและประมวลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งผู้วิจัยจะแยกวิเคราะห์ข้อมูลตามลักษณะของแบบสอบถามแต่ละตอนดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage)

2) การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ค่าสถิติค่ามัธยฐานเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าเฉลี่ยคะแนนของตัวแปรนั้นอยู่ในระดับใด ใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) จำนวน 116 ข้อ

5. การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เพื่อลดจำนวนตัวแปรให้เหลือตัวแปรจำเป็นที่สำคัญ ใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) โดยการวิเคราะห์ด้วยวิธีสกัดองค์ประกอบ "PCA" (Principal Component Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยตรวจสอบความเหมาะสมของการใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยสถิติ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) ซึ่งค่า KMO มีค่าระหว่าง 0-1 โดยมีค่ามากกว่า 0.9 แสดงว่าเหมาะสมดีมาก ถ้าค่าน้อยกว่า 0.5 แสดงว่าไม่ควรใช้ และถือเกณฑ์การเลือกตัวแปรที่เข้าอยู่ในองค์ประกอบตัวใดตัวหนึ่งโดยพิจารณาจากค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalue) ที่มากกว่า

1 และถือเอาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรแต่ละตัวขององค์ประกอบนั้นมีค่าตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป ประกอบด้วยตัวแปรตั้งแต่ 3 ตัวแปรขึ้นไป ตามวิธีของไกเซอร์ (Kaiser)

6. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญมาสรุปประเด็นโดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลการยกร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากผู้ทรงคุณวุฒิ

6.3 การวิเคราะห์ข้อมูลการยืนยันแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ

7. ปรับปรุงแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

ได้แก่ การนำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

8. สรุปผล และอภิปรายผล

ดำเนินการสรุปผลจากการวิจัย และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

9. นำเสนอผลการวิจัยในรูปวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

5.3 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่ามี 7 องค์ประกอบ ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านความรู้ และทักษะการบริหาร (Fathanah)

ประกอบด้วย 3 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .602 - .623 โดยมีตัวบ่งชี้ผู้บริหารพูดคุยวิธีทำงานที่ทำทาบสติปัญญาของผู้ร่วมงาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.623) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารจัดให้ศึกษางานนอกสถานที่เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมงาน (.606) ส่วนตัวแปรผู้บริหารพัฒนาตนด้านความรู้ใหม่ๆ เพื่อใช้พัฒนาการบริหารอยู่เสมอมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.602) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 58.893 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 50.770 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 50.770

1.2 ด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์

(Aqidah Salimah & Ikhlas) พบว่ามี 6 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .523 - .656 โดยมีตัวแปรผู้บริหารแสดงออกถึงการมีวิถีคิดเชิงบูรณาการ ชีวิตการเป็นอยู่กับหลักอีมาน (ศรัทธา) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.656) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารแสดงออกถึงการเป็นผู้มีแนวคิดเชิงฟิกรียะฮ์ (อุดมการณ์) (.629) ส่วนตัวแปรผู้บริหารแสดงให้เห็นว่าทำงานโดยคำนึงถึงความสำเร็จของงานตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.523) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 58.960 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 50.827 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 50.827

1.3 ด้านความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)

มี 16 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .509 - .634 โดยมีตัวแปรผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีนิสัยซัจดีก (ซัจจะ) พูดจริงทำจริง และรักษาสัญญา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.634) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้ปฏิบัติตนตามคำสอนอิสลาม (.629) ส่วนตัวแปรผู้บริหารกล่าวถึงสิ่งที่ต้องทำให้สำเร็จด้วยความเอาจริงเอางัง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.509) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 2.863 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 2.468 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม 55.811

1.4 ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah)

มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .512 - .624 โดยมีตัวแปรผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์ไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.624) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารสามารถควบคุมอารมณ์ได้ในทุกสถานการณ์ (.600) ส่วนตัวแปรผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงความสุขุม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.512) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 2.299 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 1.982 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 57.793

1.5 ด้านการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)

มี 7 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .519 - .673 โดยมีตัวแปรผู้บริหารแสดงออกการดับลิหม

(เผยแผ่) คำสอนอิสลามเกี่ยวกับเป้าหมายของการทำงานตามมโนทัศน์อิสลาม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.673) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้คอยให้การ *นาซีฮัด* (ตักเตือน) เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสเกี่ยวกับคำสอนอิสลาม (.649) ส่วนตัวแปรผู้บริหารประพฤติดนเป็น *อุสวาตุลฮายาฮฺ* (แบบอย่างที่ดี) ตามคุณธรรม จริยธรรมอิสลามทั่วไปอย่างเคร่งครัดเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ร่วมงาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.519) โดยมีค่าไอเกนเท่ากับ 2.161 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 1.863 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 59.656

1.6 ด้านสุขภาพ และกายภาพ (Sihatul Jismiyah) มี 5 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .541 - .734 โดยมีตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้รักษา ดูแลความสะอาดร่างกาย และเครื่องแต่งกายอยู่เสมอ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.734) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้ไม่สูบบุหรี่ และสิ่งเสพติด (.687) ส่วนตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้ที่มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.541) โดยมีค่าไอเกนเท่ากับ 1.797 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 1.549 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 61.205

1.7 ด้านการ ประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) มี 4 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .532 - .669 โดยมีตัวแปรผู้บริหารขอ *ซุรอ* (ปรึกษาหารือ) ถึงแม้ในเรื่องที่เล็กน้อย มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.669) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการทำ *ซุรอ* (ปรึกษาหารือ) เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น (.632) ส่วนตัวแปรผู้บริหารอธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของการ *ซุรอ* (ปรึกษาหารือ) ตามหลักการอิสลาม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.532) โดยมีค่าไอเกนเท่ากับ 1.442 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 1.243 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 62.448

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ผ่านการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรายด้าน ประกอบด้วยดังนี้

2.1 ด้านความรู้และทักษะการบริหาร (Fathanah)

2.1.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารพบปะพูดคุยระหว่างผู้บริหารด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นวิธีการบริหารงานใหม่ๆ ที่กระตุ้นสติปัญญา และมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

2.1.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร การวิเคราะห์แนวโน้ม ทิศทางการพัฒนา ความท้าทายที่จะเกิดกับองค์กรในอนาคต เพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการปัญหาและความเสี่ยง

2.1.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น
เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาอิสลาม

2.1.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารสร้างผลงานวิชาการนำเสนอ
ผ่านทางการประชุมวิชาการหรือสื่อสาธารณะต่างๆ

2.1.5 ผู้บริหารควรศึกษาเรียนรู้ฝึกฝนด้วยตนเองในแขนง
ความรู้ และทักษะที่หลากหลาย ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้ครบวงจร ทักษะการสื่อสาร การ
คิดอย่างเป็นระบบ การคิดริเริ่ม ทักษะการตัดสินใจ ทักษะด้านไอที ทักษะภาษาต่างประเทศ และ
ทักษะการบริหาร

2.2 ด้านการยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักศรัทธาที่ถูกต้อง และ
บริสุทธิ์ใจ (Aqidah Salamah & Ikhlas)

2.2.1 สนับสนุนให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยความ
เคยชินต่อการนำหลักศรัทธามาปรับใช้เป็นแนวทางการทำงาน การดำเนินชีวิต การมีเจตคติ
ทรศณะคติ หลักการ จุดมุ่งหมายของการทำงาน และการดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมายเชิง**ฟิกรียะฮ์**
(อุดมการณ์)

2.2.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยึดมั่น ปฏิบัติตามหลักศรัทธาที่
ถูกต้องตามแนวทางอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญามาอะฮ์

2.2.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารพูดคุยให้ข้อมูลเกี่ยวกับ
หลักอากิเดฮ์ (ศรัทธา) ที่ถูกต้องแก่ผู้ร่วมงาน

2.2.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดกิจกรรมวิชาการและ
คุณธรรมทางศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqoh) เช่น ละหมาดตะหัจญุด อ่านอัล-กูรอานหรือการ
อรรถาธิบายอัล-กูรอาน

2.3 ด้านความซัจจริงและเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)

2.3.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาอัล-กูรอาน และอัล-ฮาดิษ
เกี่ยวกับประ โยชน์ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ
(Siddiq & Amanah)

2.3.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาศาสนาแบบกลุ่ม
(Halaqah) เกี่ยวกับการพูดจริงทำจริง การตัดสินใจที่ยึดถือตามหลักการอิสลาม

2.3.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารฟังการบรรยายศาสนาเกี่ยวกับประโยชน์ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)

2.3.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารละหมาดตะฮัจญุด และขอพรต่ออัลลอฮ์ให้เปลี่ยนแปลงคุณลักษณะที่มีความจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah)

2.3.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติตามหลักการอิสลามเกี่ยวกับการมีจุดยืนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ความจริง และมีความรับผิดชอบเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) ในการบริหารงาน และชีวิตประจำวัน

2.3.6 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินในการตามแบบอย่างของท่านบีเกี่ยวกับความเรียบง่ายหรือสมถะ ไม่สร้างภาพ ความมั่นใจในตัวเอง มีมุมมองแง่คิดที่ทันสมัย และยุทธวิธีการทำงานที่ซื่อสัตย์สุจริต

2.3.7 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการประชุมกับผู้ร่วมงานเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นที่สะท้อนจากการปฏิบัติงานบริหารของตนเองเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการทำงานที่การบริหารของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

2.3.8 ส่งเสริมให้ผู้บริหารมีการตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติงานของตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและความจริงอย่างสม่ำเสมอ

2.3.9 ผู้บริหารสมควรคบค้าสมาคมกับผู้ที่มีความจริงเป็นที่ไว้วางใจได้ และอยู่ในสิ่งแวดล้อมของผู้คนที่ยึดถือความจริงเป็นที่ไว้วางใจได้เพื่อเป็นแบบอย่างที่สามารถหล่อหลอมตนเองให้เป็นผู้ที่มีความจริงเป็นที่ไว้วางใจได้

2.4 ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah)

2.4.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการพัฒนาจิตโดยการสำนึกผิดขออภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) เกี่ยวกับการไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน การควบคุมอารมณ์ ตั้งใจฟังผู้ร่วมงาน สุภาพเหมาะสมในการใช้สายตา มีพฤติกรรมไม่ให้เกิดต่อผู้ร่วมงาน เสมอต้นเสมอปลาย มีมารยาท นุ่มนวลมั่นคง เป็นกันเองและถ่อมตน มีมนุษยสัมพันธ์ ฟังความคิดเห็น การวางบุคลิกที่น่ายกย่องนับถือ และมีความสุข

2.4.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการละหมาดตะฮัจญุดพร้อมขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้พระองค์ทรงปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

2.4.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดการกิจกรรมพบปะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ร่วมงานและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

2.4.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารละหมาดร่วม (Jama ah) กับผู้ร่วมงานให้เป็นประจำสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงการทำงานเป็นทีม และความเท่าเทียมกันอันจะนำไปสู่การให้เกียรติต่อกันและกัน การถ่อมตน และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

2.4.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบี เป็นประจำจนเป็นนิสัยเกี่ยวกับความสุภาพอ่อนโยน

2.4.6 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการถือศีลอดแบบภาคสมัครใจ (Sunat) เพื่อให้เกิดความสำรวมทางกาย วาจา ใจ เกิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีการควบคุมอารมณ์

2.4.7 ผู้บริหารควรมีกิจกรรมพบปะสร้างความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน และผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมทางความเชื่อ ศาสนา และภาษา เพื่อฝึกมารยาทร่วมสมัยในการอยู่ร่วมกันในสังคมแบบพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.5 ด้านการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)

2.5.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยกระดับความศรัทธาขำเกรงต่ออัลลอฮ์ (Taqwa) โดยวิธีศึกษาอัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษที่เกี่ยวข้องบทลงโทษสำหรับผู้ไม่ทำการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ตั้งปณิธานที่แน่วแน่ที่จะสื่อสาร

2.5.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารสื่อสารสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหาส่วนตัว และการทำงาน

2.5.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการศึกษาอิสลามแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความเป็นห่วง รัง เมตตาต่อผู้ที่ไม่ปฏิบัติภักดีต่อพระองค์อัลลอฮ์ ศึกษาวิธีการชักชวนผู้ร่วมงานแบบมีวิทบบัญญา (Hikmah) ศึกษาวิธีการ และแนวทางการทำงานที่ยึดถือคำสอน และยึดถือบทบัญญัติอิสลาม

2.5.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการพัฒนาจิตใจโดยการสำนึกผิดขออภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะตนเอง

2.5.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการละหมาดตะฮัจญ์พร้อม
ขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้ทรงประทานกำลังใจให้เข้มแข็งปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับการ
เผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)

2.5.6 ส่งเสริมให้ผู้บริหารประพฤติตนเป็น *อุสวาตุลฮะซันะฮ์* (แบบอย่างที่ดี) ตามหลักคุณธรรม จริยธรรมอิสลามทั่วไปอย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นการเผยแผ่คำ
สอนอิสลามให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตาม

2.5.7 ผู้บริหารควรพบปะสังสรรค์พูดคุยกับผู้คนในสังคม
เพื่อฝึกฝนทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล

2.6 ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Sihatul Jismiyah)

2.6.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาซึมซับสู่การปฏิบัติต่อ
แบบอย่างท่านนบีเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคที่ดี การ
ห่างไกลสิ่งเสพติดอันตราย สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรงโดยการออก
กำลังกาย และสร้างการตระหนักเพื่อปฏิบัติตัวให้ห่างไกลโรคร้ายต่างๆ เพื่อสู่ประสิทธิภาพในการ
ทำงานสูงสุด

2.6.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยแบบ
สม่ำเสมอเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีด้านการดูแลสุขภาพภายนอกให้อยู่ในสภาพ
สมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ

2.6.3 ส่งเสริมให้โรงเรียนมีนโยบายให้สวัสดิการ
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับตรวจสุขภาพประจำปีแบบละเอียดที่มีคุณภาพสำหรับผู้บริหารและบุคลากร
ทางการศึกษา

2.7 ด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura)

2.7.1 ส่งเสริมและสนับสนุน โครงการฝึกอบรมสำหรับผู้
ผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้หลักการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) เกี่ยวกับความสำคัญ
หลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุมปรึกษาหารือตามหลักการอิสลาม

2.7.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยึดถือแบบอย่างท่านนบี
เกี่ยวกับหลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุมปรึกษาหารือ (Syura) ตามหลักการอิสลาม

2.7.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารรับฟังให้ความสำคัญต่อเนื้อหา
ข้อคิดเห็นของผู้ร่วมงานมากกว่าการมองที่คุณลักษณะส่วนตัวของผู้ร่วมงานที่ให้ข้อคิดเห็น

5.4 อภิปรายผล

การวิจัยนี้เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการวิจัยการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่ามี 7 องค์ประกอบ สามารถอภิปรายผลแต่ละองค์ประกอบดังนี้

1. ด้านมีหลักศรัทธาที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ใจ เพื่ออัลลอฮ์ (Aqidah Salamah & Ikhlas) มี 6 ตัวชี้วัด โดยมีตัวชี้วัดเกี่ยวกับผู้บริหารแสดงออกถึงการมีวิถีคิดเชิงบูรณาการชีวิตการเป็นอยู่กับหลักอีมาน (ศรัทธา) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.657) รองลงมาคือตัวชี้วัดผู้บริหารแสดงออกถึงการเป็นผู้มีแนวคิดเชิงฟิกรียะฮ์ (อุดมการณ์) (.630) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาศาสนาอิสลามกันมาตั้งแต่วัยเด็ก เป็นจุดเด่นของมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบกับผู้บริหารส่วนหนึ่งเป็นทายาทของครูสอนศาสนา หรือ โต๊ะครูผู้ก่อตั้งโรงเรียนที่เน้นปลูกฝังลูกหลานเกี่ยวกับหลักความศรัทธาของอิสลาม และปฏิบัติตามคำสอนอิสลามที่เคร่งครัด ประกอบกับคำสอนที่เน้นหนักเกี่ยวกับการตั้งเจตนารมณ์ (Niyah) เพื่อพระองค์อัลลอฮ์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเผยแผ่ศาสนาแก่นักเรียนที่ยึดถือเป็นพันธกิจ ศักดิ์สิทธิ์เป็นพันธกิจเชิงอุดมการณ์ที่ต้องทำให้บรรลุเป้าหมายที่สืบทอดกันมาเป็นหลักความเชื่อ ศรัทธาต่อคำสอนอิสลาม องค์ประกอบด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์ใจเพื่อ อัลลอฮ์ (Aqidah Salamah & Ikhlas) จึงเป็นองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำที่สำคัญของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สอดคล้องกับ Ismail Raji Alfaruqi (1988) ได้กล่าวเกี่ยวกับการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ว่าเอกภาพ (Tauhid) ทำให้เราได้มุมมองเกี่ยวกับชีวิตที่มีความเป็นเอกภาพในหลายๆ ด้าน สอดคล้องกับการให้นิยามของ M Yunan Nasution (1984 : 90) พบว่าเอกภาพของอัลลอฮ์ (Tauhid) หมายถึง การเคารพภักดีทั้งหมดของมนุษย์เพื่อพระองค์อัลลอฮ์เพียงพระองค์เดียวพร้อมทั้งยึดมั่นต่อความเอกราชคุณลักษณะของพระองค์อัลลอฮ์ สอดคล้องกับทฤษฎีของ Mas Muhammad Iqbal al Afghani (2008) ได้กล่าวว่าหลักการศรัทธา (Iman) ที่เกิดจากความรักอย่างลึกซึ้งต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่เกิดจากกระบวนการทางความคิดใคร่ครวญต่อ

สรรพสิ่งและการสร้างสรรค์ ความรัก ความเมตตา ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ต่อสรรพสิ่งมีชีวิตที่นำไปสู่ความตระหนักรู้จนเกิดความซาบซึ้งต่อคุณลักษณะของอัลลอฮ์ ﷻ นำไปสู่การเข้าใจในสถานะของผู้สร้างจนเกิดความรัก และตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะบ่าวของพระองค์ เพื่อเป็นตัวแทนของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ (ผู้นำ) บนหน้าแผ่นดินนี้ได้จากสามแนวคิดข้างต้น สามารถวิเคราะห์เกี่ยวกับกิจกรรมการงานทั้งหมดของมนุษย์ที่เป็นบ่าวที่ศ็อลอฮ์ของอัลลอฮ์ ﷻ ควรอยู่บนหลักยึดมั่น 3 ประการ ประกอบด้วย (1) ยึดมั่นว่าทุกสรรพสิ่งมาจากพระองค์อัลลอฮ์ (2) ยึดมั่นว่าทุกสรรพสิ่งดำเนินไปโดยพระองค์อัลลอฮ์ ไม่ใช่โดยตัวตนของมนุษย์เองจึงต้องนำความเป็นอิตดาในตัวตนของมนุษย์ออกไปจนเกิดการหลุดพ้นจากการลำพองตน หลงตนเอง หยิ่งยโสโอหัง ดูถูกเหยียดหยาม ไม่ให้เกียรติต่อผู้อื่น หลงใหลในเกียรติ คำสรรเสริญ ยึดมั่นถ่อมตนไม่ปล่อยวาง และการตั้งภาคีแบบลับต่ออัลลอฮ์ (Shirkul Khafi) เพราะไม่บริสุทธิ์ใจ (Ikhlas) ในการทำความดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ และ (3) ยึดมั่นว่าทุกสรรพสิ่งที่ตนเองดำเนินกิจการงานไปต้องมีจุดมุ่งหมายเจตนารมณ์เพื่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงเอกละเท่านั้น ดังนั้นการศรัทธายึดมั่นที่ถูกต้องจึงเป็นหลักสำคัญที่สุดของผู้บริหารเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตการเป็นอยู่ และการครองตนในการทำงาน และเป็นสิ่งกำหนดเจตนารมณ์ (Niyah) ที่มุ่งสู่ความพึงพอใจพระทัยจากเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ เป็นเป้าหมายประสงค์สูงสุด

2. ด้านความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) มี 4 ตัวชี้วัด โดยมีตัวชี้วัดผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีนิสัยศ็อลอฮ์ (ซัจจะ) พุดจรีงทำจริง และรักษาสัญญา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (0.634) รองลงมาคือตัวชี้วัดผู้บริหารเป็นผู้ปฏิบัติตนตามคำสอนอิสลาม (.628) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารส่วนใหญ่ปฏิบัติตามคำสอนอิสลามเกี่ยวกับนิสัยศ็อลอฮ์ (ซัจจะ) พุดจรีงทำจริง และรักษาสัญญาต่อผู้ร่วมงาน และยึดถือปฏิบัติตามหลักอิสลามในด้านนี้ตามบริบทของมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์ประกอบนี้ จึงน่าจะมีความจำเป็น และสำคัญเป็นอันดับสองรองจากองค์ประกอบด้านการมีหลักศรัทธาที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ (Aqidah Salamah & Ikhlas) เพราะว่าเกี่ยวข้องกับ การยึดถือยึดมั่นปฏิบัติตามความซัจจริงที่มาจากอัลลอฮ์ และรอซูลเท่านั้นแบบคงเส้นคงวาโดยไม่มี การเปลี่ยนแปลง ปกปิด ตัดทอน หรือเพิ่มเติมแม้แต่น้อยนิด ที่เกี่ยวกับหลักการศรัทธา หลักคำสั่งใช้ คำสั่งห้าม มารยาทต่อมนุษย์ และต่ออัลลอฮ์ ส่วนความน่าเชื่อถือ/ความรับผิดชอบ (Amanah) Siti zulaikhah (2005) ได้กล่าวว่าเป็นที่ไว้ใจได้ (Amanah) หมายถึง การที่ท่านนบีเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่จากพระองค์อัลลอฮ์ที่มอบหมายให้ในทุกๆ ด้าน เช่น ด้านการเมือง ด้านสังคม เศรษฐกิจ ศาสนาและด้านการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต การทำงานให้ได้รับความสำเร็จทั้งโลกนี้ และโลกหน้าได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kuswanto Y.A. dan Budiharto, S

(2009) Kumolohadi dan Budiharto (2013) Setiadi & Budiharto (2008) Arifiyanto dan Budiharto (2008) Fauzan and Budiharto (2009) Kuswanto and Budiharto (2009) Kumolohadi and Budiharto (2012) ที่ให้แนวคิดว่าคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามต้องมีองค์ประกอบคุณลักษณะด้านความซัจจริง และการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) ด้วย และผลการวิจัยพบว่าองค์กรต่างๆ ที่ได้นำคุณลักษณะผู้นำในด้านนี้ไปใช้กับเจ้าหน้าที่ในองค์กรราชการ สถาบันโรงเรียน องค์กรการเมือง และองค์กรการเงินอิสลามของประเทศที่เป็นมุสลิม พบว่าสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ ความสุขของเจ้าหน้าที่ และลดระดับคอร์รัปชั่นในองค์กรได้ ผลจากงานวิจัยหลายๆ ชิ้นในบริบทขององค์กรมุสลิมข้างต้นและผลจากงานวิจัยนี้ น่าจะเป็นข้อยืนยันได้ว่าองค์ประกอบด้านความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) นี้เป็นองค์ประกอบที่จำเป็น และสำคัญเป็นลำดับต้นๆ สำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้

3. ด้านความรู้ มีไหวพริบ และทักษะการบริหาร

(Fathanah) ผลการวิจัย พบว่ามี 3 ตัวบ่งชี้ โดยมีตัวบ่งชี้ผู้บริหารพุดคุยวิธีทำงานที่ทำทายสติปัญญาของผู้ร่วมงาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.623) รองลงมาคือตัวบ่งชี้ผู้บริหารจัดให้ศึกษาคุณงานนอกสถานที่เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมงาน (.606) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีความรู้ และทักษะการบริหาร (Fathanah) มีความรู้และทักษะการใช้คน โดยการกระตุ้นทางปัญญาเพื่อให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้มีความรู้สึกการมีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกเต็มใจจนสามารถดึงความสามารถของผู้ร่วมงานมาใช้ประโยชน์ได้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารส่วนใหญ่ได้ผ่านการศึกษาก่อนเกี่ยวกับการบริหารการศึกษามาแล้ว เพราะปัจจุบันนี้ทุกคนมีใบประกอบวิชาชีพการบริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นภาคบังคับจากสำนักงานคุรุสภาสำหรับผู้บริหารสอดคล้องกับที่พระองค์อัลลอฮ์ได้ดำรัสไว้ ดังมีใจความว่า

قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ

ความว่า “พระองค์อัลลอฮ์ได้เลือกเฟ้นเขา (ให้เป็นพระราชา) แก่เจ้า

และได้ประทานความโปรดปรานในด้านความรู้ และร่างกาย”

(อัล-บาคอเราะฮ์ : 247)

ในโองการนี้ พบว่าอัลลอฮ์ทรงเลือกเฟ้นผู้นำพร้อมทั้งได้ประทานความรู้แก่ผู้นำด้วยจะพบว่าตำแหน่งผู้นำกับความรู้ต้องมีควบคู่กันไป ส่วนตัว

บ่งชี้ที่เกี่ยวกับการศึกษาคุณงานนอกสถานที่อาจจะมีปัจจัยเสริมจากสภาวะการแข่งขันระหว่างโรงเรียนด้วยกันในสามจังหวัด ปัจจุบันนี้รุนแรงมากขึ้น ดังนั้นผู้บริหารจึงพยายามจัดให้บุคลากรให้มีส่วนร่วมมากขึ้นเพื่อจูงใจให้นักเรียนมาสมัครเข้าเรียนที่โรงเรียนของตนให้มากที่สุด จึงให้ผู้ร่วมงานไปศึกษาคุณงานจากโรงเรียนที่เด่นดังต่างๆ มากขึ้น เพื่อนำมาพัฒนาโรงเรียนของตนเองเพื่อสร้างจุดเด่นจุดขายของโรงเรียน เพราะการแข่งขันแย่งชิงผู้เรียนให้เข้ามาเรียนนับวันยิ่งรุนแรงมากขึ้น และมักมีการประชุมนอกสถานที่ในต่างจังหวัดเพื่อระดมสมองพัฒนาโรงเรียนไปในตัวด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kuswanto dan Rasyid (2013) Kumolohadi dan Budiharto (2013) Setiadi & Budiharto (2008) Arifiyanto dan Budiharto (2008) Kuswanto and Budiharto (2012) Kumolohadi and Budiharto (2012) Siti Ruchanah (2010) Siti Zulaikhah (2005) Andika Bima Taufan Sus Budiharto (2015) และ Alawiyah dkk (2012) ที่ผลการวิจัยพบว่าผู้นำตามหลักการอิสลามต้องมีองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำด้านความรู้ ไหวพริบ และทักษะการบริหาร (Fathanah) และพบว่าองค์กรที่ผู้บริหารมีคุณลักษณะผู้นำด้านความรู้ มีไหวพริบ และทักษะการบริหาร (Fathanah) ส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ขององค์กรเพิ่มสูงขึ้น

4. ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) พบว่ามี 3 ตัวอย่าง ซึ่งโดยมีตัวอย่างผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์ไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.622) รองลงมาคือตัวอย่างผู้บริหารสามารถควบคุมอารมณ์ได้ในทุกสถานการณ์ (.601) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีทักษะ และความรู้มารยาทการปฏิสัมพันธ์ซึ่งไปกว่านั้นอิสลามได้ห้ามเมินหน้าหนีผู้คนขณะเดินเห็นผ่านผู้คนสอดคล้องกับที่พระองค์อัลลอฮฺตรัสไว้ตอนหนึ่งความว่า.....และจงอย่าเมินหน้าต่อผู้คน และเจ้าอย่าเดินบนหน้าแผ่นดินด้วยความหยิ่งยโส..นี่เป็นคำสั่งของอัลลอฮฺ ในด้านมารยาทเมื่อเดินผ่านผู้คนซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าอัลลอฮฺสั่งใช้ให้ปฏิบัติเกี่ยวกับการเดินเห็นให้มีมารยาท ไม่เมินหน้าหนีต่อผู้คนยิ่งไปกว่านั้นมีนัยยะว่าจงปฏิบัติสิ่งนี้เพื่อแสวงหาความพอพระทัยจากพระองค์อัลลอฮฺเท่านั้น เพราะการทำตามคำสั่งพระองค์อัลลอฮฺเป็นการภักดี (Ibadah) ต่อพระองค์อัลลอฮฺนั้นหมายความว่า การมีมารยาทการปฏิสัมพันธ์ทักทายยิ้มแย้มต่อผู้คนควรทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริงใจ สอดคล้องกับ Ahmad Ibrahim (2008) พบว่าผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามต้องมีคุณลักษณะด้านมารยาททางสังคมที่มีความอ่อนโยนต่อผู้คน สอดคล้องกับที่อัลลอฮฺทรงได้ดำรัสไว้ว่า

وَإِخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٥﴾

และจงถ่อมตนต่อบรรดาผู้ที่ตามเจ้าได้แก่บรรดาผู้ที่ศรัทธา

(Al-Syu ra : 215)

ส่วนตัวบ่งชี้ผู้บริหารสามารถควบคุมอารมณ์ได้ในทุกสถานการณ์ก็เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญเช่นกัน ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหาร และบุคลากรส่วนใหญ่ต่างต้องทำหน้าที่รับผิดชอบหนักหนาแก่กันทุกคนทั้งภาระทางครอบครัว ส่วนตัว และงานจึงมักหนีไม่พ้นสภาพเครียดทางอารมณ์ การสามารถควบคุมอารมณ์ได้ในทุกสถานการณ์จึงเป็นมารยาทที่สำคัญอันดับต้นๆ ของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นคุณลักษณะที่สำคัญมากๆ ของคนที่ผู้นำเพราะสภาพอารมณ์ที่ดีสามารถนำมาซึ่งสติ และสติที่ดีจะนำมาซึ่งปัญญาในการแก้ปัญหา บริหารจัดการได้อย่างราบรื่น วุฒิภาวะทางอารมณ์ยังเป็นตัวเสริมความน่าเชื่อถือเป็นที่เคารพของผู้ร่วมงานได้ สอดคล้องกับที่พระองค์อัลลอฮ์ทรงดำรัสไว้ความว่า

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْهُمْ
بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ
وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾

ความว่า “จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดยสุขุม และการตักเตือนที่ดี และจงโต้แย้งพวกเขาด้วยสิ่งที่ดีกว่า แท้จริงพระเจ้าของเจ้าทรงรู้ดียิ่งถึงบรรดาผู้ที่หลงทาง และทรงรอบรู้ยิ่งถึงบรรดาผู้ที่อยู่ในทางที่ถูกต้อง” (อันะฮฺล : 125)

ดังนั้นคุณลักษณะด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) จึงเป็นองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามที่สำคัญสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความสำคัญเช่นกัน

5. ด้านการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) มี 5 ตัวบ่งชี้ โดยมีตัวบ่งชี้ ผู้บริหารแสดงออกการตบลิฆ (เผยแผ่) คำสอนอิสลามเกี่ยวกับเป้าหมายของการทำงานตามมโนทัศน์อิสลาม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.673) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้คอยให้การนาฮีฮัต (ตักเตือน) เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสเกี่ยวกับคำสอนอิสลาม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (.649) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก โดยธรรมชาติของคนทำงานทุกคนย่อมต้องการกำลังใจในการทำงาน การให้กำลังใจด้วยการสื่อสารคำสอนอิสลามเป็นวิธีการหนึ่งที่สอดคล้องกับธรรมชาติ (Fitrah) ทางจิตวิญญาณของมุสลิมผู้ศรัทธา และยังเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตให้เกิดความสงบทางจิตใจที่สำคัญ จากผลการวิจัยบุคลากรส่วนใหญ่จึงมองว่า

ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีคุณลักษณะด้านการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) สอดคล้องกับที่พระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงดำรัสไว้

فَمِ آيِلٍ إِلَّا قَلِيلًا

ความว่า “จงลุกขึ้นในตอนกลางคืน (ลุกขึ้นและจงละหมาด) นอกจากเพียงเล็กน้อย “

(อัล-มูซซัหมิล : 2)

โครงการนี้เป็นคำสั่งใช้ให้ท่านนบีมุฮัมมัดและมุสลิมประชาชาติของท่านลุกขึ้นในยามดึกเพื่อละหมาดตะหัจญุด เพื่อพัฒนาสร้างความเข้มแข็งด้านจุดยืนที่มั่นคงในการเผยแผ่คำสอนอิสลามไม่หวั่นไหวต่อคำให้ร้ายของผู้ที่ขัดขวางต่อท่าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Andansari dkk (2010) ที่ให้ทรรศนะว่าผู้นำอิสลามต้องมีคุณลักษณะเกี่ยวกับการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kumolohadi dan Budiharto (2013) Kuswanto Y.A. dan Budiharto, S (2009) Setiadi & Budiharto (2008) Arifiyanto dan Budiharto (2008) Fauzan and Budiharto (2009) Kumolohadi and Budiharto (2012) Kuswanto and Budiharto (2009) ที่ผลการวิจัยพบว่าองค์กรที่ผู้บริหารใช้การเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ต่อบุคลากรส่งผลให้บุคลากรมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ลดการทุจริตในองค์กร บุคลากรขยันทำงานเพิ่มขึ้น และส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ขององค์กรเพิ่มสูงขึ้น

6. ด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) พบว่ามี 4 ตัวบ่งชี้ โดยมีตัวบ่งชี้ ผู้บริหารขอชुरอ (ปรึกษาหารือ) ถึงแม้ในเรื่องที่เล็กน้อย มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.669) รองลงมาคือตัวบ่งชี้ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการทำชुरอ (ปรึกษาหารือ) เพื่อแสวงหาความโปร่งปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น (.632) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากบุคลากรส่วนใหญ่ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อาจจะมองว่าการมีส่วนร่วมทางความคิดกับผู้บริหาร โดยผ่านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) เป็นหนทางที่บุคลากรควรจะได้สิทธิ์นี้บุคลากรทุกคนคงอยากทำงานให้ลุล่วงสำเร็จโดยกระบวนการ วิธีการทำงานที่ดีที่สุด เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แนวทางเดียวที่จะมีคำตอบเหล่านี้แก่บุคลากรได้ คือ ต้องผ่านการปรึกษาพูดคุยกันนั่นเอง ผ่านทางเวทีการประชุมปรึกษารื้อนั่นเอง จึงไม่แปลกที่การทำงานใดก็ตามที่ผ่านการประชุมปรึกษาหารือกันการทำงานเหล่านั้นมักจะได้รับความสำเร็จ อาจเป็นเพราะว่าทุกคนรู้สึกมีส่วนร่วม

เพราะผ่านการระดมสมองจากทุกคนส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นทำงานด้วยความเต็มใจ รู้สึกมีศักดิ์ศรี เพราะมาจากความคิดของเขาเองส่งผลให้เกิดการทุ่มเทการทำงานส่งผลให้เกิดความสำเร็จสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rahmat Nasotion (2012) ที่พบว่าในเรื่องสำคัญท่านบิหมุฮัมหมัดเป็นผู้ทำการประชุมกับบรรดาสาวก และผู้ตามอยู่เป็นประจำ การประชุมปรึกษาหารือเป็นแบบอย่าง ท่านนบี และอัลลอฮฺทรงรักกลุ่มชนที่ทำการประชุมปรึกษาหารือกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Ahmad Ibrahim Abu Sinn (2008) พบว่าผู้นำต้องทำการปรึกษาหารือกับผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะเหตุว่าสติปัญญาของมนุษย์แต่เพียงลำพังคนเดียวเป็นไปไม่ได้ที่จะเก่งไปหมดทุกเรื่อง ดังนั้นคุณลักษณะด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) น่าจะเป็นองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามที่สำคัญและควรมีสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เช่นกัน

7. ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Jismiyyah)

มี 3 ตัวบ่งชี้ โดยมีตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้รักษา ดูแลความสะอาดร่างกาย และเครื่องแต่งกายอยู่เสมอ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.736) รองลงมาคือตัวบ่งชี้ผู้บริหารเป็นผู้ไม่สูบบุหรี่และสิ่งเสพติด (.685) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากสภาพลักษณะด้านกายภาพภายนอก เช่น เครื่องแต่งกาย และความสะอาด สอดคล้องกับที่พระองค์อัลลอฮฺทรงดำรัสไว้ว่า

وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا^ع

ความว่า “และหากพวกเจ้ามีญะนาบะฮฺ ก็จงชำระร่างกายให้สะอาด”

(อัล-บาคอเราะฮ์ : 247)

ในโองการนี้พบว่าอัลลอฮฺ ﷻ ทรงสั่งใช้ให้ทำความสะอาด หมายถึง ให้อาบน้ำเมื่อมีการร่วมประเวณีกับภรรยา (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, 2551) ดังนั้นการชำระร่างกายให้มีร่างกายที่สะอาดอยู่เสมอ เป็นสิ่งที่ควรมีสำหรับผู้นำ และท่าทางการวางตัวเป็นประเด็นสำคัญสำหรับผู้นำเนื่องจากเป็นตัวบ่งชี้อย่างหนึ่งถึงคุณลักษณะทางด้านจิตใจ และความคิดอ่าน เช่น ท่าทางเหนียวอาย กระดุกกระดิก ยืนนั่งหลังโก่งกึ่ง ลักษณะเหล่านี้อาจจะถูกมองว่าขาดความมั่นใจ ขลาดกลัว กังวล ซื่อาย รู้สึกต่ำต้อยด้วยคำ ไม่มีศักดิ์ศรีได้ทั้งๆ ที่ความจริงอาจจะไม่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นแค่บุคลิกการถ่อมตน เจียมตัว แต่สำหรับผู้นำนั้นจะแสดงบุคลิกดังกล่าวข้างต้นนั้นคงไม่เหมาะแต่ควรมีบุคลิกทางกายภาพที่สง่างาม มั่นใจ และมั่นคง ในด้านเครื่องแต่งกายก็เช่นกัน เช่น การสวมใส่เสื้อผ้านี้อาจดูเก่าเกินไปหรือปะชุนหรือยับยู่ไม่ได้ผ่านการ

รืด สำหรับบางคนอาจแค่เพราะการถ่อมตน และสมถะ แต่สำหรับคนที่เป็นระดับผู้นำหรือผู้บริหาร อาจจะไม่ว่าจะมีกายภาพภายนอกเช่นนั้นเพราะผู้นำเป็นผู้ที่ถูกเพ่งมองหรือถูกจับตาดจากคน หลายกลุ่มหลายแบบ หากมีความบกพร่องทางกายภาพดังกล่าวอาจจะไม่เป็นที่น่าเชื่อถือ ไม่น่า ศรัทธาจากคนบางกลุ่มที่ชอบประเมินคนจากกายภาพภายนอกได้ เพราะผู้นำเป็นตัวแทนของคน ส่วนมากผู้นำจึงควรมีกายภาพภายนอกที่งดงาม สะอาด สง่าผ่าเผย มีศักดิ์ศรี และดูน่าเชื่อถือ ส่วน เรื่องสุขภาพก็เช่นกันผู้นำควรมีร่างกายสมส่วนดูมีสุขภาพดี หน้าตาสดชื่น คล่องแคล่วว่องไว มี อวัยวะร่างกายครบสมบูรณ์ไม่พิกลพิการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาเรฟ หะบีหามะ (2554) ที่ได้ กล่าวไว้ว่าผู้บริหารควรออกกำลังกายเพื่อให้มีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงพร้อมทั้งสามารถใช้งานได้ อย่างปกติ ผู้บริหารจึงควรดูแลสุขภาพให้มีสุขภาพดีห่างไกลโรคร้ายอยู่เสมอไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดทุกชนิดถึงแม้จะเป็นแค่บุหรี่ เพราะเป็นสิ่งที่ทำลายสุขภาพสังคม ส่วนใหญ่รังเกียจ และไม่เป็นที่ อนุมัติในอิสลาม สิ่งที่ส่งผลต่อสุขภาพภายนอกที่ผู้บริหารควรปฏิบัติ เช่น วินัย การพักผ่อนที่ พอเหมาะ อาหารการกิน จิตใจ และอารมณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาเรฟ หะบีหามะ (2554) ที่ พบว่าผู้บริหารควรมีสุขภาพกายที่ดีด้วยการพักผ่อนที่เพียงพอ ออกกำลังกายสม่ำเสมอ และควรมี ร่างกายสง่าผ่าเผยสมส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fuad Mas' Ud , MIR, (2015) ที่พบว่าสุขภาพ ร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งสำคัญมากและมีอิทธิพลต่อการสร้างผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้ น่าจะเพราะ เหตุผลดังกล่าวข้างต้น องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Jismiyah) จึงเป็นองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามด้านหนึ่งที่มี ความสำคัญสำหรับผู้บริหารของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่นกัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการ อิสลามสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม สำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ใน 7 องค์ประกอบ สามารถอภิปรายผล มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์เพื่อ อัลลอฮ์ (Aqidah Salamah & Ikhlas) ผู้บริหารสมควร ปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินต่อการนำหลัก ศรัทธามาปรับใช้เป็นแนวทางการทำงาน การดำเนินชีวิต การมีเจตคติ ทรรศนะคติ หลักการ จุดมุ่งหมายของการทำงาน และการดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมายเชิงฟิกรียะฮ์ (อุดมการณ์) ผู้บริหาร สมควรตรวจสอบ

ติดตามผล การประเมินตนเอง เพื่อทำการประมวลความก้าวหน้าหลังจากใช้แนวทางการพัฒนาแล้ว เป็นระยะๆ ตามผลการวิจัยของ Mas Muhammad Iqbal al Afghani (2008) ที่ให้แนวคิดว่าหลักการ ศรัทธาในตัวบุคคล (Iman) ที่เกิดจากความรักอย่างลึกซึ้งต่ออัลลอฮ์สามารถจะนำไปสู่การพัฒนา คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามได้ ผู้บริหารต้องกำหนดเป็นนโยบายขององค์กรเพื่อ ประกาศใช้อย่างเคร่งครัดเกี่ยวกับหลักอากีดะฮ์ (ศรัทธา) ตามแนวทางอะฮ์ลิสสุนนะฮ์ วัลยามาอะฮ์ เพื่อให้ผู้บริหารและทุกคนได้ตระหนักถึงความสำคัญของหลักการยึดมั่นศรัทธาที่ถูกต้องเป็น พื้นฐานสำคัญของชีวิต โดยให้ผู้บริหารประกาศให้เป็นวาระของโรงเรียนเกี่ยวกับหลักการ และการ ปฏิบัติจริงที่เป็นรูปธรรมจนเป็นวัฒนธรรมขององค์กร มุสลิมจะถูกแบ่งแยกออกไปถึง 73 จำพวกมี เพียงหนึ่งจำพวกเท่านั้นที่จะได้รับการยอมรับจากอัลลอฮ์ นั่นคือกลุ่มคนที่ตามแนวทางของอะฮ์ลิส ซุนนะฮ์วัลยามาอะฮ์ ได้แก่ กลุ่มที่ตามแนวทางของอัล-กูรออัน และแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด เท่านั้น ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมวิชาการ และคุณธรรมทางศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqoh) สอดคล้อง กับผลการวิจัยของ ยาฮารี กาเซ็ง (2558) ที่พบว่ากิจกรรมวิชาการและคุณธรรมทางศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqoh) เป็นกิจกรรมที่ได้สร้างบุคคลดีๆ มากแล้วในประวัติศาสตร์อิสลาม และกิจกรรมการ ละหมาดตะฮัจญุด อ่านอัล-กูรออันหรือฟังการอธิบายอัล-กูรออัน การซึมซับคำสอนศาสนา จากอัล-กูรออัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Ibnu Katsia (1974) ที่พบว่าอัล-กูรออันเป็นคำสอนที่ ผู้อ่านสามารถนำไปพัฒนาคุณลักษณะได้ในทุกๆ ด้านชีวิต

2. ด้านความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) ผู้บริหารต้องศึกษาอัล-กูรออัน และอัล-ฮาดิษเกี่ยวกับประโยชน์ผลบุญและบทลงโทษของ ผู้ไม่รักษาความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) ตามผลการวิจัยของ Ahmad Mustafa Al-maragi (1989) พบว่าแนวทางหนึ่งที่บรรดาสาวกของท่านนบีมุฮัมมัด และบรรดาคณ ดิ (Saleh) ในอดีตกาลใช้ในการพัฒนาตนเอง คือ แนวทางการศึกษาอัล-กูรออัน และอัล-ฮาดิษ เพราะ เป็นสิ่งเดียวที่พวกเขามีความมั่นใจ และไว้ใจว่าจะนำพาให้ได้รับความสำเร็จทั้งในโลกคุณยาและ โลกอาคีเราะฮ์ได้ สำหรับผู้ที่เชื่อมั่นต่ออัลลอฮ์นั้น อัล-กูรออัน และอัล-ฮาดิษ คือ เพื่อนแท้ที่คอยให้ คำแนะนำที่สามารถเชื่อถือได้ ผู้นำหรือผู้บริหารเป็นผู้ที่มีสถานะสูงกว่าคนอื่นทั่วไป ผู้นำต้องมีคติ ประจําใจแนวทางที่พิเศษในการครองตน ครองงาน และครองคน ผู้บริหารควรศึกษาอัล-กูรออัน และอัล-ฮาดิษ ที่มีการอธิบายความหมาย นัยยะของโองการอย่างถ่องแท้ จึงสมควรอย่างยิ่งที่ สิ่งแรกที่ผู้บริหารควรซื้อ ไว้อ่าน และมีไว้ครอบครองเพื่อพร้อมที่จะหาคำตอบได้ตลอดเวลาสิ่งนั้น คือ หนังสืออธิบายอัล-กูรออัน (Tafsir Al-quran) โดยเฉพาะ โองการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ คุณลักษณะผู้นำผู้บริหารควรศึกษานัยยะของโองการอย่างลึกซึ้งจนสามารถนำมาเป็นคติประจําใจ พัฒนาตนเอง ได้ เพราะอัล-กูรออัน คือ ความซัจจริง หากต้องการพัฒนาตนเองด้านความซัจจริงและ

เป็นที่ไว้วางใจหรือมีความรับผิดชอบ (Siddiq & Amanah) อัล-กูรอาน คือ คู่มือที่ดีที่สุดสำหรับการพัฒนาตน และคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ผู้บริหารสมควรทำการศึกษาศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการพูดจริงทำจริง และการเป็นที่ไว้วางใจ การยึดถือปฏิบัติตามหลักคำสอนอิสลามที่มาจากอัล-กูรอาน และแบบอย่างท่านนบีมุฮัมหมัดอย่างเคร่งครัด ตามแนวคิดผลการวิจัยของ ยาฮารี กาเซ็ง (2560) พบว่าทำการศึกษาศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqah) เป็นแนวทางพัฒนาที่ท่านนบีมุฮัมหมัดได้เคยใช้เพื่อสร้าง และพัฒนาคุณลักษณะแก่บรรดาสาวกของท่านมาแล้วจนประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี การศึกษาศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqah) มีจุดเด่นหลายอย่าง เช่น สามารถทำได้ง่าย สะดวก สมาชิกสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนให้ข้อคิดกันเรื่องศาสนา และทุกเรื่องโดยยึดถือบนแนวคิดของอิสลามเป็นหลัก ทุกคนมีความเต็มใจ มีความรู้สึกร่วมกัน ใกล้ชิด ให้เกียรติต่อกัน เสมือนญาติสนิทเพราะเน้นหนักการเป็นพี่น้องกันในอิสลาม (Aukhuwah Islamiyah) สูง

ประสิทธิ์ เขียวศรี (2548) ได้กล่าวว่า การบรรยายเป็นวิธีการที่สำคัญที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำได้ดี ผู้บริหารต้องฟังการบรรยายศาสนาเกี่ยวกับประโยชน์ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) การบรรยายจะมีประสิทธิภาพประสิทธิผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถส่วนตัวของผู้บรรยายว่าเนื้อหา และทักษะการบรรยายจะสามารถมีอิทธิพลต่อผู้ฟังที่เข้าร่วมพัฒนาได้มากน้อยแค่ไหน ผู้บริหารต้องทำการละหมาดตะฮัจญุด และขอพรต่ออัลลอฮ์ให้ทรงเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะให้มีความจริงจังและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) ตามผลการวิจัยของ Toni Ardi Rafsanjani (2013) พบว่าการละหมาดตะฮัจญุดเป็นการถูกขึ้นเพิ่มกำลังใจให้เกิดความเข้มแข็งมีจุดยืนที่ชัดเจนในการแสดงข้อคิดเห็นต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยกระบวนการขอพร อ้อนวอนต่ออัลลอฮ์ ปรับปรุงแก้ไขคุณลักษณะที่อ่อนแอให้เกิดความเข้มแข็งอดทน มีจุดยืน และปรับปรุงคุณลักษณะที่อ่อนแอให้ดีขึ้น เนื่องจากการละหมาดตะฮัจญุดเป็นคำสั่งจากพระองค์อัลลอฮ์ให้ท่านนบีมุฮัมหมัดลุกขึ้นในยามดึกคืนเพื่อปฏิบัติละหมาดตะฮัจญุด ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ทรงดำรัสไว้ ความว่า “ดังนั้นจงลุกขึ้นละหมาดในยามดึกเป็นภาคสมัครใจสำหรับเจ้า” โครงการนี้จะเป็นโครงการสำคัญเกี่ยวกับคำสั่งใช้ให้พัฒนาคุณลักษณะผู้นำของท่านนบีมุฮัมหมัดให้เกิดกำลังใจที่เข้มแข็ง อดทนมากขึ้นและดำเนินการเผยแผ่อิสลามต่อไปอย่างมั่นคงไม่หวั่นไหวต่อสิ่งรบกวนจากผู้ต่อต้านในสมัยนั้น ดังผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามก็เช่นเดียวกันต้องปฏิบัติตามหลักการอิสลามเกี่ยวกับการมีจุดยืนต่อปัญหาโต้แย้งที่เกิดขึ้นด้วยการลุกขึ้นละหมาดตะฮัจญุดเพื่อรักษาจิตใจให้มีความมั่นคงให้คงไว้ซึ่งความจริง และมีความรับผิดชอบเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) ในการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และในการใช้ชีวิตได้

3. ด้านความรู้ มีไหวพริบ และทักษะการบริหาร (Fathanah) ผู้บริหารต้องพบปะพูดคุยระหว่างผู้บริหารด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด เทคนิค วิธีการบริหารงานใหม่ๆ ที่กระตุ้นสติปัญญา และมีประสิทธิภาพประสิทธิผลเพื่อนำแนวคิดไปพูดคุยกระตุ้นสติปัญญาผู้ร่วมงานเกี่ยวกับวิธีการทำงานใหม่ๆ ที่ท้าทายและเป็นไปได้ ตามผลการวิจัยของ อาเรฟ หะยีหามะ (2554) พบว่าผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สมควรมีการพบปะระหว่างผู้บริหารด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด เทคนิคใหม่ๆ เพื่อใช้ในการบริหารสถานศึกษา การแลกเปลี่ยนความคิด เทคนิคใหม่ๆ ระหว่างกันนับว่าเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม เป็นการนิเทศระหว่างผู้บริหารด้วยกันอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการเปิดใจต่อกัน เป็นการประชุมปรึกษาหารือต่อเทคนิคใหม่ๆที่สามารถนำมาแก้ปัญหาได้จริง เหมาะสมกับบริบทเพราะเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มาจากประสบการณ์จริงของผู้บริหารที่มีบริบทของปัญหาที่คล้ายคลึงกัน และใกล้เคียงกัน จึงน่าจะสามารถนำมาใช้บริหารกับโรงเรียนได้เลย ส่งเสริมให้ผู้บริหารเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร การวิเคราะห์แนวโน้ม ทิศทางการพัฒนา ความท้าทายที่จะเกิดกับองค์กรในอนาคตเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการปัญหาและความเสี่ยง ตามผลการวิจัยของ ประสิทธิ์ เขียวศรี (2548) พบว่าการฝึกอบรมเป็นวิธีการพัฒนาความรู้และทักษะที่เป็นที่นิยมแพร่หลาย เนื่องจากการแข่งขันระหว่างโรงเรียนเพื่อแย่งชิงให้นักเรียนมาสมัครเรียนที่สถานศึกษาของตน นับวันยังมีความรุนแรงมากขึ้น การพัฒนาที่ยั่งยืนคือตัวแปรต้นของคุณภาพสถานศึกษา เนื่องจากแนวโน้มในอนาคตการแข่งขันที่สำคัญที่สุด คือ การแข่งขันกันที่คุณภาพการศึกษา และบริการหรือสวัสดิการแก่นักเรียน จึงไม่สามารถปฏิเสธกับการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ โรงเรียนที่มีจุดเด่นของตนในคุณภาพด้านใดด้านหนึ่ง น่าจะสามารถอยู่ได้ต่อ ส่วนโรงเรียนไหนที่ด้อยคุณภาพหรือไม่มีจุดเด่นของตนอาจจะต้องขยับตัวเองลงไปเป็นที่สุด เพราะคุณภาพของโรงเรียนหลักๆ ขึ้นอยู่กับคุณภาพของบุคลากรของโรงเรียนทุกฝ่ายโดยเฉพาะครูผู้สอน ดังนั้นกลยุทธ์สำคัญของคุณภาพ คือ การพัฒนาบุคลากรครูให้มีคุณภาพ การพัฒนาให้มีคุณภาพสามารถทำได้จากสองทาง ได้แก่ (1) การพัฒนาเจตคติของบุคลากร เช่น การทุ่มเทการทำงาน ความรับผิดชอบ และการกระตุ้นทางสติปัญญาของบุคลากรเพื่อนำความคิดสร้างสรรค์มาใช้ประโยชน์ได้สูงสุด (2) การพัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากร เช่น ด้วยวิธีการฝึกฝน อบรม จากองค์กรภายนอก ดังนั้นองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านนี้นับว่ามีความสำคัญในระดับต้นๆ ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามผลการวิจัยของ อาเรฟ หะยีหามะ (2554) พบว่าผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความรู้ด้านการบริหาร การศึกษาในระดับมาก ตามแนวทางที่พระองค์อัลลอฮ์ที่ได้ดำรัสไว้ว่า

إِنَّمَا خَشِيَ اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ

ความว่า "แท้จริง บรรดาผู้ที่มีความรู้จากปวงบ่าวของพระองค์เท่านั้น
ที่ศรัทธายำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์"

(ฟาฏีร: 28)

Ahmad Musthafa al-Maraghi (1994) กล่าวว่า โองการนี้เป็นการสนับสนุนให้พิจารณาถึงความอัครรรยแห่งการสร้างของอัลลอฮ์ และร่องรอยแห่งเดชานุภาพของพระองค์ ย่อมจะนำไปสู่วิทยาการด้วยความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ และวิทยาการนั้นย่อมจะนำไปสู่การศรัทธายำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์ ดังนั้นโองการนี้จึงจบลงด้วยคำกล่าวที่ว่า "แท้จริง บรรดาผู้ที่มีความรู้จากปวงบ่าวของพระองค์เท่านั้นที่ศรัทธายำเกรงต่ออัลลอฮ์" ดังนั้นหากต้องการผู้นำที่มีคุณธรรมและมีความศรัทธายำเกรงต่ออัลลอฮ์ ผู้นำต้องมีความรู้ที่นำไปสู่ความศรัทธายำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์ได้ ส่วนข้อส่งเสริมให้ผู้บริหารสร้างผลงานวิชาการนำเสนอผ่านทางการประชุมวิชาการหรือสื่อสาธารณะต่างๆ ตามผลการวิจัยของ อาเรฟ หะยีหามะ (2554) พบว่าผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความสามารถทางวิชาการ แต่งหนังสือหรือตำราในระดับปานกลางเท่านั้น ดังนั้นจึงสมควรอย่างยิ่งที่จะพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านนี้ด้วยแนวทางสร้างผลงานวิชาการนำเสนอผ่านทางการประชุมวิชาการหรือสื่อสาธารณะต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น

4. ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) ผู้บริหารสมควรทำการพัฒนาจิต โดยการสำนึกผิดขออภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) เกี่ยวกับการไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน การควบคุมอารมณ์ ตั้งใจฟังผู้ร่วมงาน สุภาพเหมาะสมในการใช้สายตา มีพฤติกรรมให้เกียรติต่อผู้ร่วมงาน เสมอต้นเสมอปลาย มีมารยาท นุ่มนวลมั่นคง เป็นกันเองและถ่อมตน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ฟังความคิดเห็น การวางบุคลิกที่น่ายกย่องนับถือ และมีความสุขตามผลการวิจัยของ Lili Khoirunnisa (2016) พบว่าการรำลึกต่ออัลลอฮ์ด้วยพระนามต่างๆ ใน 99 พระนามสามารถพัฒนาอารมณ์ให้เกิดความสุขเยือกเย็นได้ ตามผลการวิจัยของ Ahmad Mustafa Al-maraghi (1989) พบว่าอัลลอฮ์ทรงไม่เอาผิดกับผู้ที่สำนึกผิดขออภัยโทษ (Istighfar) ต่ออัลลอฮ์อย่างจริงจัง ผู้บริหารต้องทำการละหมาดตะฮัจญ์คู่พร้อมขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้พระองค์ทรงปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah)

ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม มารยาทที่ดีจะเกิดขึ้นได้อย่างจริงจัง และใกล้เคียงความสมบูรณ์แบบได้นั้นต้องด้วยการขัดเกลาจิตใจอย่างจริงจัง การลุกขึ้นละหมาดตะฮัจญ์ได้นั้นเริ่มจากการต้องการขัดเกลาตนเองอย่างจริงจังผู้ที่สามารถปลีกวิเวกในยามดึกคืนเพื่อขอความช่วยเหลือจากอัลลอฮ์ให้ปรับเปลี่ยนมารยาทตนเอง พร้อมสัญญามั่นตั้งใจแน่วแน่ต่ออัลลอฮ์ น่าจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางมารยาทที่เกิดผลสูงมาก ตามผลการวิจัยของ Toni Ardi Rafsanjani (2013) พบว่าการละหมาดตะฮัจญ์เพื่อพัฒนากำลังใจที่เข้มแข็งเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามได้ ผู้บริหารต้องจัดกิจกรรมพบปะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ร่วมงานและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับชุมชนสังคมแบบพหุวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมตามผลการวิจัยของ ผัน หอมเกต (2534) พบว่าทักษะการเข้าสังคมที่ดีของผู้บริหารเป็นคุณลักษณะผู้นำอันพึงประสงค์ ทุกอย่างที่ทำซ้ำกันบ่อยๆ หลายครั้งจะทำให้เกิดประสบการณ์ ทักษะ และความรู้ ความชำนาญ ดังนั้นการจัดกิจกรรมพบปะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ร่วมงานและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับชุมชนก็เช่นกัน หากมีประสบการณ์การเข้าสังคมบ่อยๆ ก็ย่อมสามารถพัฒนามารยาท และทักษะทางสังคม เช่น การกล่าวสลาม จับมือ และทักทายให้เกิดเป็นนิสัย และเกิดการเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ ได้เรียนรู้ความรู้สึกนึกคิดผู้อื่น ทำให้ส่งผลให้เกิดความชำนาญด้านมารยาททางสังคมโดยเฉพาะมารยาททางสังคมแบบพหุวัฒนธรรม เนื่องจากผู้บริหารมุสลิมก็ต้องเข้าสังคมกับผู้คนต่างศาสนิกอยู่บ่อยครั้ง ดังนั้นจำเป็นต้องมีทักษะมารยาททั่วไปแบบร่วมสมัย เช่น การกล่าวทักทาย และกล่าวสวัสดิ เมื่อมีการพบปะเป็นการพัฒนาทักษะด้านมารยาททางสังคมให้ตีมากขึ้น ผู้บริหารต้องละหมาดร่วมกันแบบกลุ่ม (Jama ah) อย่างสม่ำเสมอกับผู้ร่วมงานเพื่อให้เกิดความตระหนักของการทำงานเป็นทีมและความเท่าเทียมกันอันจะนำไปสู่การให้เกียรติต่อกันและกัน การถ่อมตน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการถือศีลอดแบบสมัครใจ (Sunah) เพื่อให้เกิดความสำรวมทางกาย วาจาใจ และเกิดความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่นตามผลการวิจัยของ Ash Shiddieqy (1987) การถือศีลอดหมายถึง การหักห้ามอารมณ์จากสิ่งช่วยวนของอารมณ์และหักห้ามตัวเองจากความเคยชินที่เป็นความสุขทางกาย และสร้างความบริสุทธิ์ทางจิตใจที่ส่งผลต่อความสงบทางจิตใจ จากนิยามข้างต้นการถือศีลอดเป็นสิ่งหักห้ามจากอารมณ์ใฝ่ต่ำทั้งหมด ตามผลการวิจัยของ อาเรฟ หะยีหามะ (2554) พบว่าการถือศีลอดแบบสมัครใจ (Sunnah) ในวันจันทร์ และวันพฤหัสบดีเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ดังนั้นการถือศีลอดจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนามารยาททางสังคมให้เกิดความสำรวมแก่ผู้บริหารได้

5. ด้านการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)

ผู้บริหารสมควรศึกษาอัล-กูรอาน และอัล-ฮาดิษที่เกี่ยวกับประโยชน์ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่

ทำการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) เพื่อยกระดับความศรัทธาเข้มแข็งต่ออัลลอฮ์ (Taqwa) พร้อมทั้งปณิธานที่แน่วแน่ที่จะปรับปรุงตนในด้านนี้ ตามผลการวิจัยของ Siti Zulaikhah (2005) พบว่าการเผยแผ่อิสลาม (Tabligh) หมายถึง การเผยแผ่คำสอนอิสลามทั้งหมดของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นคำสั่งจากอัลลอฮ์ไปสู่มนุษย์และญินโดยผ่านทาง คำพูด การปฏิบัติ และการยอมรับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ การเผยแผ่อิสลามจึงเป็นคำสั่งใช้ภาคบังคับสำหรับมุสลิมทุกคน เป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเมื่อใดก็ตามที่เห็นสิ่งไม่ถูกต้องหรือความชั่ว ดังนั้นจำเป็นต้องสื่อสารคำสอนอิสลามเพื่อหักห้ามความชั่วนั้น ผู้บริหารต้องพูดคุยสื่อสารสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหาส่วนตัว และการทำงานตามผลการวิจัยของ (Siti Ruchanah, 2010 : Abstract) ด้านการชี้แนะทางสติปัญญาของผู้บริหาร โรงเรียนด้วยคำสอนอิสลามมีบทบาทต่อผู้ร่วมงานในระดับสูง ตามผลการวิจัยของ Abdullah Afandi (2005) ได้กล่าวว่า จุดเด่นของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม คือ การเป็นผู้รู้คำสอนอิสลาม เป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในการบรรยาย เผยแผ่คำสอนอิสลาม ตามผลการวิจัยของ แบส และอวลิโอ (Bass & Avolio, 1994 : 2) พบว่าถึงเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นผู้นำที่ให้ผู้ตามอยู่เหนือกว่าความสนใจในตนเองผ่านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การเปลี่ยนแปลงมีแนวโน้มที่จะช่วยกระตุ้นความหมายของงานในชีวิตของผู้ตามให้สูงขึ้น อาจจะชี้แนะหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาความต้องการทางศีลธรรมให้สูงขึ้นด้วย ดังนั้นการชี้แนะทางคุณธรรมเป็นประจำและบ่อยครั้งน่าจะสามารพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารด้านการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ได้ ผู้บริหารควรทำการศึกษาอิสลามแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความเป็นห่วง รัง เมตตาต่อผู้ที่ไม่ปฏิบัติที่ดีต่อพระองค์อัลลอฮ์ ศึกษาวิธีการชักชวนผู้ร่วมงานแบบมีวิทยปัญญา (Hikmah) ศึกษาวิธีการ และแนวทางการทำงานที่ยึดถือคำสอน และยึดถือบทบัญญัติอิสลาม ตามผลการวิจัยของ ยาฮารี กาเซ็ง (2560) พบว่าการศึกษาอิสลามแบบกลุ่ม (Halaqah) เป็นวิธีการที่บรรดาสาวกของท่านนบีมุฮัมมัด ได้เคยถือปฏิบัติเพื่อพัฒนาบรรดาผู้ศรัทธาจนได้รับความสำเร็จมาแล้วในอดีตกาล ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการละหมาดตะฮัจญุดพร้อมขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้ทรงประทานกำลังใจให้เข้มแข็งปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ตามแนวทางที่พระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงดำรัสไว้ว่า

قُمْ أَلَيْلًا إِلَّا قَلِيلًا

ความว่า “จงลุกขึ้นในตอนกลางคืน (ลุกขึ้นและจงละหมาด) นอกจากเพียงเล็กน้อย “

(อัล-มุชซัมมิล : 2)

โครงการนี้เป็นคำสั่งใช้ให้ท่านนบีมุฮัมมัดและมุสลิม ประชาชาติของท่านลุกขึ้นในยามศึกเพื่อละหมาดตะหัจญุดเพื่อพัฒนาสร้างความเข้มแข็งด้านจุดยืน ที่มั่นคงในการเผยแผ่คำสอนอิสลาม ผู้บริหารต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (Auswatul-Hasanah) ตามคำสอนของคุณธรรม จริยธรรมอิสลามทั่วไปอย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อเผยแผ่คำสอนอิสลามให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตาม ตามผลการวิจัยของ วัฒนชัย เนสะและ (2555) พบว่า ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (Auswatul-Hasanah) ตามหลักคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม ทั่วไปอย่างเคร่งครัดเป็นที่เคารพนับถือของผู้ร่วมงาน เป็นการสื่อสารคำสอนอิสลามผ่านแบบอย่าง ที่ดีให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตามได้ ผู้บริหารควรพบปะสังสรรค์พูดคุยกับผู้คนในสังคมเพื่อฝึกฝนทักษะ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล

6. ด้านการประชุมปรึกษาหารือ (Syura) ส่งเสริมและ สนับสนุน โครงการฝึกอบรมสำหรับผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้หลักการประชุมปรึกษาหารือแบบ อิสลาม (Syura) เกี่ยวกับความสำคัญ หลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุมปรึกษาหารือตาม หลักการอิสลามตามผลการวิจัยของ Taufan, A. B. & Budiharto, S. (2008) พบว่าแนวทาง การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ได้แก่ การยึดถือปฏิบัติตามตัวบทท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และการสร้างความเคยชินในการปฏิบัติตามคุณลักษณะผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ โดยเฉพาะ การตามแบบอย่างการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) ซึ่งเป็นแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ยึดถือปฏิบัติเกี่ยวกับหลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุม (Syura) แบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ให้เป็นประจำสม่ำเสมอจะสามารถพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในด้านนี้ให้ดีขึ้นได้ ตาม ผลการวิจัยของ Ahmad Ibrahim Abu sin (2008: 242) พบว่าแท้จริงผู้นำจำเป็นต้องทำการประชุม ต่อผู้ร่วมงาน เพราะว่าคุณคิดความฉลาดของมนุษย์นั้นย่อมเป็นไปไม่ได้ที่จะมีความสามารถใน ทุกๆ สิ่งทุกๆ อย่างและทรศนะของคนส่วนใหญ่ย่อมเป็นที่น่าเชื่อถือมากกว่าความคิดของคนเพียง ลำพังคนเดียว ผู้บริหารสมควรรับฟังให้ความสำคัญต่อเนื้อหาข้อคิดเห็นของผู้ร่วมงานมากกว่าการ มองที่คุณลักษณะส่วนตัวของผู้ร่วมงานให้ข้อคิดเห็น แนวทางนี้เป็นการเปิดใจกว้างของผู้บริหารใน การรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมงานถึงแม้จากบุคคลที่ผู้บริหารอาจจะไม่ศรัทธาในตัวเองสักเท่าไร แต่จงมองว่าเขานำเสนอข้อคิดเห็นอะไรมีประโยชน์อย่างไร น่าจะนำมาปรับใช้ได้ไหม ดังนั้น ผู้บริหารต้องพัฒนาคุณลักษณะผู้นำด้านนี้ด้วยการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่ไม่ขัดต่อหลักการ อิสลามที่อาจจะมีประโยชน์โดยเฉพาะจากทุกคนที่อุทิศกำลังลงทุนเสนอข้อคิดเห็นมา

7. ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Sihbatul Jismiyah) ผู้บริหารต้องศึกษาซึมซับสู่การปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด สุขลักษณะที่ดี

เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคที่ดี การห่างไกลสิ่งเสพติดอันตราย สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการดูแล สุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรงโดยการออกกำลังกาย และสร้างการตระหนักเพื่อปฏิบัติตัวให้ห่างไกล โรคภัยต่างๆ เพื่อสู่ประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด ตามผลการวิจัยของ Fuad Mas ud (2015) พบว่าสุขภาพร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งสำคัญมากและมีอิทธิพลต่อการสร้างและพัฒนาผู้นำที่มี ประสิทธิภาพได้ ตามผลการวิจัยของ อาเรฟ หะยีหามะ (2554) พบว่าการรักษาความสะอาดของ ร่างกาย และเครื่องแต่งกายเป็นการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ เพราะจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือต่อผู้ได้พบเห็นต้องปฏิบัติให้ เป็นนิสัยแบบสม่ำเสมอเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ด้านการดูแลกายภาพ ภายนอก และสุขภาพให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์อยู่เสมอ ซึ่งผู้บริหารต้องมีวินัยในตนเองที่สมควรใน การควบคุมตัวเองเรื่อง รักษาความสะอาดของร่างกาย ออกกำลังกาย ทานอาหารพอเหมาะ และ ตรงเวลา ส่งเสริมให้โรงเรียนมีนโยบายให้สวัสดิการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับตรวจสอบสุขภาพประจำปีแบบ ละเอียดที่มีคุณภาพสำหรับผู้บริหารและบุคลากร แนวทางนี้ต้นสังกัด ได้แก่ สำนักงานการศึกษา เอกชน (สช) ควรให้การสนับสนุนผลักดันให้เกิดสวัสดิการด้านสุขภาพ เช่น สวัสดิการตรวจ สุขภาพประจำปีอย่างมีคุณภาพแก่ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนน่าจะ สามารถพัฒนา คุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้าน กายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Sihhatul Jismiyah) ให้พัฒนาดียิ่งขึ้นไปได้

5.5 ข้อเสนอแนะ

5.5.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตาม หลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยมี ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) จากผลการวิจัยพบว่า เมื่อพิจารณาตัวแปรผู้บริหารแสดงถึงการให้ คำตอบแทนที่เหมาะสมกับระดับความยากง่ายของงานที่ผู้ร่วมงานรับผิดชอบ เป็นข้อที่มีระดับ ปฏิบัติน้อยสุด ($\bar{x} = 3.71$, S.D. = 0.923) ดังนั้นผู้บริหารสมควรพัฒนาคุณลักษณะข้อนี้ให้สูงขึ้น
- 2) จากผลการวิจัยขององค์ประกอบ และแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามครั้งนี้ สมควรนำไปเป็นเกณฑ์เพื่อตรวจสอบคุณลักษณะส่วนบุคคล และเป็นแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของความเป็นบ่าว และผู้นำที่ดี ตามหลักการอิสลามสำหรับมุสลิมทุกคนทั้งที่เป็นผู้นำ และไม่ใช่นำได้

3) จากผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบไม่ถึงเกณฑ์ .60 มีจำนวนมาก ตัวแปรทุกตัวดังกล่าวมีความสำคัญ ควรนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามได้

4) จากผลการวิจัยพบว่าแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามได้ผ่านการตรวจสอบ และยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญว่าเหมาะสม และนำไปใช้ได้จริง ดังนั้นผู้บริหารจึงสมควรนำแนวทางเหล่านั้นไปพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามได้

5) แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามจากผลการวิจัยนี้ไม่เจาะจงเฉพาะด้านการศึกษาเท่านั้น บางส่วนของแนวทางการพัฒนาสามารถนำไปปรับใช้กับผู้นำองค์กรอื่นจากด้านการศึกษาได้

5.5.2 ข้อเสนอแนะในการจัดทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

2) ควรทำการวิจัยเชิงทดลองรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

3) ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามทั้งในภาคส่วน สังคม การเมือง และเศรษฐกิจให้มากขึ้น

4) ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามให้มากขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลเชิงวิชาการ และเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

5) ควรนำข้อมูลคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม 7 องค์ประกอบจากผลการวิจัยนี้ไปทำการวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามในอนาคต

บรรณานุกรม

หนังสือ

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

_____. (2553). ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

_____. (2550). เอกสารประกอบการพัฒนาหลักสูตรผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อรองรับการกระจายอำนาจ สำหรับ ผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

กัลยา วาณิชบัญชา. (2551) การใช้ SPSS. for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

คะเนิง ช้อยเสรีรัฐศุด. (2549). คู่มือผู้บริหารสถานศึกษา: การบริหารราชการด้วยระบบควบคุมเชิงประจักษ์ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศตุล.

จิรายุทธ ประเจิดหล้า (2550). เคล็ดลับ แรงบันดาลใจแห่งสุดยอดผู้นำ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ แคนครอ-ฮิล จำกัด.

ทองใบ สดขารี. (2549). ภาวะผู้นำ: กลไกขับเคลื่อนองค์กรแห่งการเรียนรู้. อุบลราชธานี : คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี. บริษัทธรรมสารจำกัด.

ธีระดา ภิญโญ. (2556). การวิเคราะห์องค์ประกอบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรมหาวิทยาลัย ราชภัฏสวนสุนันทา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ทวิช นุณขมณี. (2550). ภาวะผู้นำและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ชานินทร์ ศิลป์จารุ. (2556). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. (พิมพ์ครั้งที่ 15).
กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนคี้ดี.

นรา นุณรัช. (2543). สถิติเพื่อการวิจัย 1 .สงขลา: สุกกาญจน์พรินต์ติ้งแอนท์เซอร์วิซ.

นิเลาะ แวอุเซ็ง (2548). อิสลามและการจัดการ: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

นิเลาะ แวอุเซ็ง (2551). การบริหารการศึกษาในอิสลาม : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี.

บุญชม ศรีสะอาด (2548) วิธีสถิติสำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร
สุวีริยาสาส์น.

ปรีชา ทัศนละไม. (2551) . วิธีอ่านผลลัพธ์การประมวลผลเพื่อรายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : บริษัท
อินโนกราฟบีกส์ จำกัด.

ผัน หอมเกต (2534) การศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่พึงประสงค์
ของครู อาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช.
ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

ผ่องศรี วาณิชย์ศุภวงศ์. (2544). เอกสารคำสอนระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา: มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย. (2549). หลักการและการใช้สถิติการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัว สำหรับ
การวิจัยทางการแพทย์ (พิมพ์ครั้งที่ 3). สงขลา: ชานเมืองการพิมพ์.

ยุทธ ไกยวรรณ. (2551). หลักการทำวิจัยและการทำวิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

ยาฮารี กาเซ็ง, (2558) การจัดกิจกรรมทะเลาะเถาะเพื่อพัฒนานักศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัย. สาขาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

ยาฮารี กาเซ็ง, (2560) Halaga กระบวนการสร้างคนดีสู่สังคม, อัลฟาสาห์ (Pertubuhan Alfalah) ปัตตานี.

วิเชียร วิทญูดม. 2550. ภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ แมกรอ – อิล.

วัฒนชัย เนสะและ (2555) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของบุคลากรโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย. สาขาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

สันติ บุญภิรมย์. (2552). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ : นวัตกรรมพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2546) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552) .แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553). กรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 พ.ศ. 2552-2561. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2554). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน 2011/2554. กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน.

สำนักพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพ. (2549). การจัดการองค์กรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ:สำนักงาน
เลขาธิการคุรุสภา.

_____ (2549). ภาวะผู้นำการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2552). สภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนใต้. (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

อาเร๊ะ เจ๊ะโค, (2553). การบริหารจัดการในอิสลาม. สงขลา : บริษัท ไอคว มีเดีย.

อิมรอน มะดูลิม, (2551). มุฮัมหมัดศาสดาแห่งอิสลาม: บริษัทอิสลามิกอแคเดมี่.

หนังสือแปล

Ahmad Ibrahim Abu Sin, (2008). การบริหารจัดการในอิสลาม. โดยฮาเร๊ะ เจ๊ะโค. สงขลา : บริษัท
ไอควมีเดีย.

วิทยานิพนธ์และวารสาร

กัลยรัตน์ เมืองสง. (2550). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษาคุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหาร
การศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

จรูณี แก้วเอี่ยม (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการบริหารงานตามภารกิจของผู้บริหาร
สถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,
8(1), 40-51.

เขาว์ อินโย. (2543) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัย. เลข : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเลย.

- ประทีป บินชัย. (2546). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของผู้บริหาร โรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน, วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต, สาขาวิชาบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ประสิทธิ์ เทียวศรี. (2544). การนำเสนอแบบจำลองการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุสิตบัณฑิต สาขาวิชา บริหารการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี แสนทวีสุข. (2547). การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ไพโรจน์ พรหมมีเนตร (2552). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรม. ดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัย นเรศวร
- วรเทพ ภูมิภักดีพรณ. (2550). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน อาชีวศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี : บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วาโร เฟิงสวัสดิ์. (2549). การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของประสิทธิผล ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2548). ผู้บริหารโรงเรียน: สามมิติการพัฒนาวิชาชีพสู่ความเป็นผู้บริหารที่มี ประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์.
- ศรุดา ชัยสุวรรณ. (2552). รูปแบบการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัยเอกชน. สาขาวิชาบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.

สมควร ไกรพน. (2548). แบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

สมคิด บางโม, (2552). องค์การและการจัดการ, กรุงเทพมหานคร : วิทยพัฒน์.

สุภาวดี วงษ์สกุล. (2554) รูปแบบการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยอีสเทอร์นเอเชีย.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2548). ภาวะความเป็นผู้นำ. กรุงเทพฯ : เอ็มเปอร์เน็ท.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2540) เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ : บริษัท เพ็ญฟ้าพรินต์ติ้งจำกัด.

อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต และคณะ. (2551). พัฒนาหลักสูตรตาดีกา เพื่อองไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตาดีกาดั้งเดิม. ปัตตานี : วิทยาลัย อิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

_____ (2551). ปรัชญาการศึกษาอิสลาม. สงขลา : หาดใหญ่กราฟฟิค.

_____ (2551). มลายุกับรัฐไทยในมิติประวัติศาสตร์และอารยธรรมกับการสร้างความ เป็นธรรม” , รายงานโครงการประชุมทางวิชาการ . หน้า 198-200, ปัตตานี : โรงพิมพ์มิตรภาพ.

อาเรฟ หนะบีหามะ. (2554). คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

วิจัย และเอกสารต่างประเทศ

- Abdullah Afandi. (2005) **Peran dan Fungsi Kiai (Studi Kasus di Kecamatan Tanon Kabupaten Seragen**. Universitas Islam Negeri, Yogyakarta.
- Abidin Yunus (2009). **Guru dan Pembelajaran bermutu**. Bandung: Rizqy.
- Abi al-Qasim al-Husain ar-Raghib as-Fahani, (1995). **Mu'jam Mufradatu al-Faadz al-Quran**, Berut: Dar al-Fikri, 1981.
- Abu'Isa Muhamad bin Isa bin Saurah, (1995). **Al-Shamaillul muhamadiyah**. CV. Diponigoro.
- Ahmad Azhar Basir, (2000) . **Negara dan Pemerintahan dalam Islam**, Yogyakarta: Ull Pres.
- Achua, C. F. & R. N. Lussier. (2013.) **Effective Leadership**. South-Western : Cengage Learning.
- Ahmad Fadhil, (2007). **Qiyadatul fil Islam**. Jakarta: Islamic Press.
- Ahmad Firdaus (2012) **Insan Kamil dalam Pendidikan Islam Menurut Muhammad Iqbal**. Yogyakarta: Universitas Islam Negeri Sunan Kalijaga.
- Ahmad Mustafa Al-maragi (1989). **Tafsir Al-maragi**. CV.Toha Putra Semarang.
- Ahmad Musthafa al-Maraghi (1994) **Terj. Bahrin Abu Bakar, dkk, Tafsir al-Maraghi**, Semarang: Karya Toha Putra.
- Ahmad Warson Munawwir, (2000), **Kamus Al-Munawwir Arab-Indonesia**, Surabaya: Pustaka Progresif.

- Al Faruqi, Ismail Raji. (1999). **Seni Tauhid, Esensi dan Ekspresi Estetika Islam**.
Yayasan Bentang Budaya: Yogyakarta.
- Al-Qurthubi, (1952). **Al-Jamik' li Ahkami Al-Qur an**, Kairo, Darul Kitab Al-Araby lith
Thiba'ah wan Nasyr.
- _____,(2013). **Study of Muhammad Iqbal's thought About the Concept of
Islamic Education in Creating Human Beings**. Islamic Religious Institute.
of Sunan Ampel Surabaya.
- Ash Shiddieqy (1987). **Al Islam**. Semarang: PT. Pustaka Rizki Putra.
- Alawiyah, E.M. Sukarti., Rahmahana, R.S. (2012). **Pelatihan Kepemimpinan Kenabian
Untuk Meningkatkan Komitmen Mengajar Guru Di SDIT "H".
Naskah Publikasi Tesis**. Yogyakarta : Program Magister Psikologi
Profesi Universitas Islam Indonesia.
- As-suyuthi I. J. (1971). **Tafsir Jalalain**, Bandung: Sinar Bam.
- As-syaukani Al Imam, (2006) **Nailul Authar**, Jakarta : Pustaka Azzam.
- Andansari dkk (2010) **Peran Kepemimpinan Profetik dalam kepemimpinan Nasional**.
Yogyakarta, Universitas Islam Indonesai.
- Andika Bima Taufan, & Budiharto, S. (2015). **The Proses of Prophetic Leadership
Development**. Master Thesis. Indonesian Islamic University.
- Annabel Beerel (1988). **Leadership and change Management**. California. SAGE.
Publication Inc.

Arifiyanto, D. dan Budiharto, S. (2008). **Hubungan antara Kepemimpinan Profetik dengan Kekuasaan Kerja**. Naskah Publikasi Skripsi. Yogyakarta:

Fakultas Psikologi dan Ilmu Sosial Budaya Universitas Islam Indonesia.

Bass & Avolio. (1994). **Introduction in B. Bass and Bruce Avolio (Eds). Improving Organizational Effectiveness through transformational**

Leadership. Thousand Oaks, CA: Sag Publications.

Bimta Ari Budiarti (2013). **Pengaruh Tingkat Pengamalan Asmaul Husna Terhadap Perilaku Sosial Siswa Kelas VIII SMP Negeri 31 Semarang Tahun Ajaran 2011/2012**.

Yogyakarta. Universitas Islam Negeri Yogyakarta.

Budiharto, S. (2007). **Grow and Develop Prophetic Leadership**. The International

Conference, August 9-11, 2007. Yogyakarta: Gajah Mada University.

Budiharto, S dan Himam, F. (2006). **Konstruk Teoritis dan Pengukuran Persepsi Terhadap Kepemimpinan Profetik**. Jurnal Psikologi Universitas

Gajah Mada.

Creswell, J.W. (2003). **Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods**

Approaches. Thousand Oaks, CA: Sage.

Denzin, N.K. (1978). **The research act: A theoretical introduction to sociological methods**.

New York: McGraw-Hill.

Elsaid M Badawi dan Muhammad Abdel Haleem, (2001). **Arsbic-English Dictionnary of**

Quranic Usage. Leiden : Brill.

- Budiharto (2011). **Hubungan antara Persepsi terhadap Kepemimpinan Profetik Atasan dan Komitmen karyawan. Naskah Publikasi Skripsi.** Yogyakarta: Fakultas Psikologi dan Ilmu Sosial Budaya Universitas Islam Indonesia.
- Fauzuddin Fauzuddin, (2011). **Kepemimpinan Transformasional Kepala Sekolah Studi Multi Kasus Pada dua SMA Negeri dan Satu MA Negeri Berprestasi di Kota Benda Aceh).** Universitas Malang.
- Fauzan, A. N. & Budiharto, S. (2009). **The Relationship between Perceptions of the Superior Leadership of Employees and Employees.** Master Thesis. Indonesian Islam University.
- Fatimah Abdullah (2014). **Islamic ethics and character building.** Kualalumpur, UII Press.
- Fuad Mas' Ud , MIR, (2015). **Konsep Managemen Bisnes Islam (Studi Prin-Prinsip Managemen Bisnis dalam Al-Quran).** Thesis of Doctor Philosophy, UIN. Sunan kJKalijaga University Yogyakarta.
- Greene, et al. (1989). **Toward a Conceptual Framework for Mixed-method Evaluation Designs.** Educational Evaluation and Policy Analysis, 11(3), 255-274.
- Fadhl Ilahi, (2004). **Muhammad SAW Sang Guru yang Hebat Sirah Nabi Sebagai Guru Berdasarkan Al Qur'an dan Hadis-Hadis Shahih,** Terj. Nurul Mukhlisin Asyraf, (Surabaya: LBA, 2004).
- Hafidhuddin, dkk. (2003) **Managemen Zakat.** Jakarta: Robbani Press.

- Hayyie al Katani, dkk, (1999) **Pedoman Penulisan karya Ilmoah**, Jakarta: Gema Insani Press.
- Budiharto, S. & Himan, F. (2006). The theoretical Constructs and Perceptual Measurements of Prophetic Leadership. *Journal of Gajah Mada University*, 33(2), 133.
- Hendro Guntur. (2009). **Kepemimpinan Kyai dalam Meningkatkan Mutu Pendidikan Pesantren Mahasiswa (Study Multi Kasus Pada Pesantren Al-hikam Putra dan Pesantren Luhur Putri Malang**. Universitas Malang.
- Jamal Madhi, (2002). **Menjadi Pemimpin yang efektif dan Berpengaruh: Tinjauan manajemen Kepemimpinan Islam**, Terj. Anang Syafrudin dan Ahmad Fauzan, (Bandung:PT Syaamil Cipta Media,2002).
- Johnson, R. B. & Onwuegbuzie, A. (2004). **Mixed methods research: A research paradigm Whose time has come**. In A. Bryman (Ed.), *mixed methods* (vol. 2). London: Sage.
- Joreskog, Karl G. and Sorbom. (1993). **LISREL 8 Structural Equation Modeling with the SIMPLIS Command Language**. Chicago: Scientific Software International.
- Ibnu Katsia, (1974). **Tafsir al-Quran al-'Adzhim**, Cetakan, Darul Fikr Al-Araby.
- Ibrahim Anis, et al. (1972). **Al-Mu'jam al Wasith**, Beirut: Dar-Fikr.
- Kayo Khatib Pahlawan, (2005). **Kepemimpinan Islam dan Dakwah. ED. 1**, Jakarta: Amzah.

- Khaliq Ahmad, et, all. (2012) **Issues in Islamic Management Theories and Practices**. IIUM. Press International Islamic University Malaysia.
- Khoirunnisa, L. (2016). **The Relationship between Reading Habits of Asmaul Husna with Emotional Intelligence of 4 Student Grade Madrasah Aliyah Nurul Ummah Yogyakarta**. Bachelor Degree Thesis. Islam Negeri Sunan Kalijaga University.
- Kuswanto Y.A. dan Budiharto, S (2009) **Hubungan antara persepsi Terhadap Kepemimpinan Profetik Dekan dengan Organizational Citizenship Behavior Pegawai**. Naskah Publikasi Skripsi. Yogyakarta : Fakultas Psikologi dan Ilmu Sosial Budaya Universitas IslamIndonesia.
- Kumolohadi, R dan Budiharto, S. (2013). **Psikoedukasi Anti Korupsi dan Konseling Keluarga Berbasis Nilai Kenabian Pada Pejabat Struktural Pemerintah Daerah**. Laporan Kemajuan Penelitian Unggulan Universitas Islam Indonesia Tahun Kedua. Yogyakarta : Direktorat Penelitian dan Pengabdian Masyarakat Universitas Islam Indonesia.
- Kuswanto, Y.A. dan Rosyid H.F. (2013). **Pelatihan Kepemimpinan Kenabian Untuk Meningkatkan Kemampuan Manajerial Karyawan Koperasi Jasa Keuangan Syariah**. Naskah Publikasi Tesis. Yogyakarta Magister Psikologi Profesi Universitas Islam Indonesia.
- Lama'il Rali al-Faruqi, (1988). **Tauhid, terj. Rahmani Astuti**, Bandung : Pustaka.
- Lussier, Robert N. and Achua, Cristopher F. (2010). **Effective Leadership**. Canada: Nelson Education.
- Mamo,Triyo Supriyatno, Manajemen dan Kepemimpinan Pendidikan Islam, (Bandung : Refika Aditama, 2008).

Mas Muhammad Iqbal Al Afghani (2008) **Study of Muhammad Iqbal's thought About The Concept of Islamic Education in Creating Human Beings**. Islamic Religious Institute of Sunan Ampel Surabaya.

Maulidiya Amalina, (2009). **Gaya kepemimpinan Islam dikoperasi kewangan Darma Jaya Surabaya**. Universitas Islam Negeri Maulana Malik Ibrahim Malang.

Mujamil Qomar, (2007). **Manajemen Pendidikan Islam Strategi Baru Pengelolaan Lembaga Pendidikan Islam**, Jakarta: Erlangga,

Mujtahid, (2011). **Tujuh karakteristik kepemimpinan profetik**. Universitas Islam Negeri Malang. **Utama-Batu**. Universitas Islam Negeri Maulana Malik Ibrahim Malang. Universitas Islam Negeri Malang Malik Ibrahim Malang.

Muhammad Faud Abd Baqi, (1981). **Al-Mujam Al-Mufahras li Al-Fadz Al-Quran**, Beirut: Darul aman Negeri Malang. Utama Batu.

M. Quraish Shihab, (1998). **Fatwa-feputart Ibadah Mahadah**, Bandung : Mizan.

Muhammad Rabb Muhammad Juahari, (2006). **Keistimewaan Akhlaq Islam, terj.** Dadang Sobari, Bandung: Pustaka Setia.

Muhammad Rasyid Ridha, (1920) **Al-Khilafah aw Al-Imamah Al 'Uhzma**, Kairo, Mathba'ah Al-Manar.

M. Quraish Shihab, (2003) **Wawasan Al-Quran**, Bandung: Mizan.

M. Quraish Shihab, (2000) **Tafair al-Mishbah**, Jakarta : Lentera Hati.

Murtadha Muthahhari, (2001). **Keadilan Ilahi**, terj, Agus Efendi, Bandung:Mizan.

M Yunan Nasution, (1984). **Pegangan Hidup 3**, Sala: Ramadhani.

Pitrajaya Burnama , (2010). **Pengembangan Kepemimpinan Kepala Sekolah dan Motivasi Guru**. Universitas Negeri Surabaya.

Said bin Ali bin Wahf (2003), **Al-Qathan, Pilar Keberhasilan Da'I di Medan Dakwah**, Terjem, Bandung: Pustaka.

Saifudin Yuhri (2010). **Talaah Dakwah Tentang Insan Kamil Dalam Buku "Konsep Manusia Menurut Islam"**. Semarang: Institut Agama Islam Negeri Walisogo.

Saiyid Quthub, (1986). **Keadilan Sosial Islam**, terj. Rahmini Astuti, Bandung: Pustaka.

Setiadi, A. dan Budiharto, S. (2008). **Hubungan antara Kepemimpinan Profetik dengan Motivasi Kerja**. Prosiding Buku 10. Seminar Nasional IV. Universitas Teknologi Yogyakarta.

Shalih bin Fauzan bin Abdullah al-Fauzan, (2000). **Kitad Tauhid, terj-Agus Hasan Bashori**, Jakarta : Darul Haq.

Siti Ruchanah (2010). **Kepemimpinan Pendidikan Islam (Study Fenomenologi di MIN Malang)**. UniversitasIslam Negeri Malang Malik Ibrahim Malang.

- Siti Zulaikhah, (2005). **Prototipe Kepemimpinan Nabi Muhamad SAW. Dalam Pendidikan (Sebuah Telaah atas Sifat Wajib Rasul)**. Institut Agama Islam Negeri Walisogo Semarang diMIN Malang).
- Stogdill, R.M. (1974). **Handbook of Leadership: A survey of theory and Research**. New York: Free Press.
- Taufan, A. B. & Budiharto, S. (2008). **The Proseses of Prophetic Leadership Development. Master Thesis**. Indonesian Islamic University.
- Tim Penyusun Kamus Pusat Bahasa, (2008). **Kamus Bahasa Indonesia**, Jakarta: Pusat Bahasa.
- At-Tirmidzi Sunan, (209-289 H.) **Al-Jami' Ash-Shahih, Tahqiq dan syarah**. Cekatan Kedua, Syarikah Maktabah wa Mathba'ah Musthafa Al-Babi Al-Halbi, Kairo.
- TM Hasbi As-Shiddiqy, (1991). **Kuliah Idadah : Ibadah Ditinjau dari Segi Hulum dan Hikmah**, Jakarta : Bulan Bintang.
- Taufan, A. B. & Budiharto, S. (2008) **The Proseses of Prophetic Leadership Development. Master Thesis**. Indonesian Islamic University.
- Toni Ardi Rafsanjani, (2013). **Pengaruh Shalat Tahajud Terhadap Akhlak Mahasantri Pondok Haj-jah Nuriyah Sabran Agkatan 2011 and 2012**, Yogyakarta. Islam Negeri Sunan Kalijaga University.
- Umar faruq, (2011) **Khasiat & Fadhilah 99 Asmaul Husna; Nama-Nama Indah Allah SWT Sifat 20 dan Shalawat**, Jakarta: Pustaka Media.

- Veithzal Rivai (2005). **Managemen Sumberdaya Manusia** . Jakarta : Raja Grafindo Persada.
- Vroom, V. H. (1976). **Leadership: Handbook of Industrial and Organization Psychology**. Chicago: Rand Menally.
- Wattanachai Nesalaeh. (2000).**Motif Mahasiswa Islam Pattani Belajar Pada Perguruan Tinggi Islam di Yogyakarta**. Cokroaminoto University.
- William, J. Reddin. (1970). **Managerial Effectiveness**. New York: McGraw-Hill Book Co.
- Yukl . G. A. (1989). **Leadership in organizations**. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice-Hall.
- Yunus M. wa Dzurriyyah, (2010) **kamus Arab- Indonesia**, Jakarta: PT. Muhammad.
- Yusuf Qardhawi, (2000). **Al-Quran Berbicara tentang Akal dan Ilmu Pengetahuan**, terj. Abdu.
- Yusuf Qardhawi, (1993). **Konsep Ibadah dalam**, terj Abu Asma Anshari, Surabaya : Central Media.
- Zainudin, M., dan Mustaqim. (2005). **Studi Kepemimpinan Islam**. Yogyakarta. Universitas Islam Indonesia.

ภาคผนวก

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ก
แสดงค่าไอเกินที่มีค่าต่ำกว่าหนึ่ง

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ค่าไอเกนที่มีค่าต่ำกว่าหนึ่ง ค่าร้อยละของความแปรปรวน ค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม

องค์ประกอบ ที่	ค่าไอเกน	ร้อยละของความแปรปรวน	
		แปรปรวน	แปรปรวนสะสม
14	.968	.835	69.046
15	.925	.797	69.843
16	.885	.763	70.606
17	.827	.713	71.319
18	.801	.690	72.009
19	.771	.666	72.718
20	.749	.646	72.674
21	.714	.616	73.320
22	.704	.607	73.936
23	.696	.600	74.143
24	.668	.576	75.718
25	.644	.556	76.274
26	.629	.542	76.816
27	.628	.541	77.357
28	.614	.530	77.887
29	.600	.518	78.404
30	.596	.513	78.017
31	.588	.507	79.461
32	.574	.495	79.955

องค์ประกอบ	ค่าไอเกน	ร้อยละของความแปรปรวน	ร้อยละของความแปรปรวนสะสม
ที่			
33	.551	.475	80.430
34	.542	.468	80.897
35	.535	.461	81.359
36	.513	.442	81.801
37	.505	.435	82.236
38	.496	.428	82.664
39	.492	.424	83.088
40	.489	.421	83.509
41	.468	.403	83.912
42	.467	.403	84.315
43	.461	.397	84.712
44	.453	.391	85.103
45	.441	.380	85.483
46	.436	.376	85.859
47	.430	.371	86.230
48	.425	.367	86.597
49	.410	.353	86.950
50	.405	.349	87.299
51	.398	.343	87.642
52	.385	.332	87.974

องค์ประกอบ	ค่าไอเกิน	ร้อยละของความ	ร้อยละของความ
ที่		แปรปรวน	แปรปรวนสะสม
53	.384	.331	88.305
54	.367	.316	88.622
55	.360	.310	88.932
56	.358	.309	89.240
57	.346	.299	89.539
58	.344	.296	89.835
59	.337	.291	90.126
60	.329	.284	90.410
61	.324	.279	90.689
62	.318	.274	90.963
63	.314	.271	91.234
64	.306	.263	91.497
65	.302	.261	91.758
66	.293	.253	92.011
67	.291	.251	92.261
68	.288	.248	92.510
69	.283	.244	92.753
70	.278	.240	92.993
71	.277	.239	93.232
72	.272	.234	93.466

องค์ประกอบ ที่	ค่าไอเคน	ร้อยละของความ แปรปรวน	ร้อยละของความ แปรปรวนสะสม
73	.265	.229	93.695
74	.263	.227	93.922
75	.253	.218	94.140
76	.247	.213	94.353
77	.245	.211	94.564
78	.243	.209	94.773
79	.234	.202	94.975
80	.229	.198	95.173
81	.226	.195	95.368
82	.222	.191	95.559
83	.219	.189	95.748
84	.212	.183	95.931
85	.205	.176	96.108
86	.202	.174	96.282
87	.196	.169	96.451
88	.195	.168	96.620
89	.190	.164	96.784
90	.188	.162	96.946
91	.182	.157	97.103
92	.179	.155	97.257

องค์ประกอบ ที่	ค่าไอเกน	ร้อยละของความ แปรปรวน	ร้อยละของความ แปรปรวนสะสม
93	.178	.153	97.410
94	.174	.150	97.560
95	.166	.143	97.703
96	.162	.139	97.843
97	.159	.137	97.980
98	.157	.135	98.115
99	.153	.132	98.247
100	.149	.128	98.375
101	.146	.126	98.501
102	.139	.120	98.621
103	.138	.119	98.740
104	.133	.115	98.855
105	.130	.112	98.968
106	.128	.111	99.078
107	.127	.109	99.187
108	.120	.103	99.291
109	.117	.101	99.392
110	.116	.100	99.492
111	.112	.096	99.588
112	.105	.091	99.679

องค์ประกอบ ที่	ค่าไอเกิน	ร้อยละของความ แปรปรวน	ร้อยละของความ แปรปรวนสะสม
113	.100	.086	99.765
114	.096	.083	99.848
115	.091	.079	99.927
116	.085	.073	100.000

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์

*Prince of Songkla University
Pattani Campus*

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยอิสลามศึกษา สำนักงานเลขาธิการ โทร. 08-8835-7339

ที่ มอ 751/ว 142

วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต

ด้วยนายวัฒนชัย เนสะและ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้" โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อะห์มัด ยี่สุนทร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้วิจัยในการปรับปรุงเครื่องมือเพื่อการวิจัยต่อไป พร้อมนี้ได้แนบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(ดร.ยูโซะ ตาละ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยอิสลามศึกษา สำนักงานเลขานุการ โทร. 08-8835-7339

ที่ มอ 751/ว 142

วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง

ด้วยนายวัฒนชัย เนสะและ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้" โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อะห์มัด ยี่สุนทรง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พิจารณาล้วนเห็นว่าท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับวิจัยในการปรับปรุงเครื่องมือเพื่อการวิจัยต่อไป ทั้งนี้ได้แนบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(ดร.มูหัมมัดรอฟลี่ แวหะมะ)

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ รักษาการแทน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยอิสลามศึกษา สำนักงานเลขานุการ โทร. 08-8835-7339

ที่ มอ 751/อ 142

วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.อับดุลฮาติม เอ็งปียา

ด้วยนายวัฒนชัย เนสะและ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้" โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อะห์มัด ยี่สุนทรง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้วิจัยในการปรับปรุงเครื่องมือเพื่อการวิจัยต่อไป พร้อมนี้ได้แนบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(ดร.ยูโซะ ตาละ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยอิสลามศึกษา สำนักงานเลขานุการ โทร. 08-8835-7339

ที่ มอ 751/ว 142

วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.ซัมซู สาอุ

ด้วยนายวิวัฒน์ชัย เนสละและ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้" โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อะหมัด ยี่สุนทรง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้วิจัยในการปรับปรุงเครื่องมือเพื่อการวิจัยต่อไป พร้อมนี้ได้แนบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(ดร.บุไซ๊ะ ตาละ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

ที่ ศร 0521.2.08/143

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลสุระสมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

๒ กุมภาพันธ์ 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มูฮัมหมัดสกรี มับยูนู

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด
2. ข้อมูลสำหรับผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายวิวัฒน์ชัย เนสะและ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อะหมัด ยี่สุนทรง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้วิจัยในการปรับปรุงเครื่องมือเพื่อการวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.มูฮัมหมัดรอฟลี วาหะมะ)

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ รักษาการแทน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

สำนักงานเลขานุการ

โทร. 08-8835-7339

โทรสาร 0-7334-726

ที่ ศธ 0521.2.08/ว206

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

1๒ กุมภาพันธ์ 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน 6 ชุด

ด้วยนายวัฒนชัย เนสะและ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้" โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อะห์มัด ยีกันทรง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ นักศึกษาจะต้องเก็บข้อมูลจากบุคลากรโรงเรียนของท่านโดยการตอบแบบสอบถาม และสัมภาษณ์จากท่าน จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้ข้อมูลในครั้งนี้ เพื่อดำเนินการวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ดร. ยูโซะ ยอสะ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

สำนักงานเลขานุการ
โทร. 08-8835-7339
โทรสาร 0-7334-726

เครือข่ายโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
Jaringan Sekolah Agama Swasta 3 Wilayah Selatan Thailand (IASAS)

The Islamic Private School Network of 3 Southern Border Provinces of Thailand

ศูนย์พัฒนาอิสลามศึกษา ตึกกษัตริย์นครบาล 8 เขต 3 ต.สะพาน อ.เมือง จ.สงขลา Email: jiasas2517@gmail.com Tel. 0819631945

ที่ ครอ.จชค. 04/2560

14 มิถุนายน 2560

เรื่อง ขอลงความอนุเคราะห์ให้คอบแบบสอบถามวิจัยและสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียน.....

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๘ ชุด

ด้วยเครือข่ายโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นเครือข่ายที่มีสมาชิกเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่อยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับการขอความอนุเคราะห์จาก นายวิเศษชัย เนสะและ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง " การวิเคราะห์ห้องศัลยกรรมลักษณะผู้นำทางการศึกษาคามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้" โดยจะมีกรเก็บข้อมูลคอบแบบสอบถามหรือสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายและครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในการนี้ เครือข่ายฯ ขอความอนุเคราะห์ท่าน อนุญาตให้หัวหน้าฝ่ายและครูในโรงเรียนของท่าน ให้ข้อมูลในการคอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์ในครั้งนี้ด้วย ขอขอบคุณมาในโอกาสที่เป็นอย่างสูง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการ

ขอแสดงความนับถือ

ว่าที่ ร.ค. _____

(ดร.อับดุลอาฟิซ หีเล)

ประธาน เครือข่ายโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ที่ ศธ 0521.2.08/
8C66

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

๑๒ มกราคม 2561

เรื่อง ขอเชิญร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน สำนักแจ้งท้าย

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายวัฒน์ชัย เนสและ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้" โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะห์มัด ฮีสุนทรง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อยืนยันแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในกรณีนี้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญ ในการสนทนากลุ่มในวันที่ 20 มกราคม 2561 เวลา 09.30 - 12.00 น ณ ประชุมห้องอิหม่าม อัล-ฆอซาลี อาคารวิทยาลัยอิสลามนานาชาติ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ซูเซ ซาละ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

สำนักงานเลขานุการ
โทรศัพท์ 0-7331-3928 ต่อ 2228 , 08-8835-7339
โทรสาร 0-7334-8726

ภาคผนวก ค

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

- 1) รองศาสตราจารย์ ดร. อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต
ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการฝ่ายบัณฑิตศึกษา และวิจัย วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิเลาะ แวอุเซ็ง
ตำแหน่ง ประธานหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหาร และ
การจัดการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 3) ดร. อับดุลฮากีม เสงปียา
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหาร และ
การจัดการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 4) ดร. ชัมซุ สาอู
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหาร และ
การจัดการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มุฮามัดสกรี มั่นยู
ตำแหน่ง คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี จังหวัดปัตตานี

ภาคผนวก ง
แบบประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

Prince of Songkla University
Pattani Campus

**แบบประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา
ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย**

คำชี้แจง โปรดพิจารณาคำดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหาตามโครงสร้าง (Content validity) ด้วยวิธีการหา IOC จากแบบสอบถามการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

1. หากพิจารณาเห็นว่า ข้อคำถามในเครื่องมือ สอดคล้อง / เหมาะสม กับประเด็นหลักของเนื้อหาตามโครงสร้าง โปรดให้คะแนน โดยทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง + 1

2. หากพิจารณาเห็นว่า ข้อคำถามในเครื่องมือ ไม่สอดคล้อง / ไม่เหมาะสม กับประเด็นหลักของเนื้อหาตามโครงสร้าง โปรดให้คะแนน โดยทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง - 1

3. หากพิจารณาเห็นว่า ข้อคำถามในเครื่องมือ ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง / ไม่แน่ใจว่าเหมาะสม กับประเด็นหลักของเนื้อหาตามโครงสร้าง โปรดให้คะแนน โดยทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง 0

นิยามของคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามจำแนกเป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
1) ด้านมีความจริงจัง (Siddiq) สำหรับการวิจัยนี้ หมายถึงการยึดมั่น ถือมั่น ต่อความสัจจริงที่มาจากอัลลอฮ์ และแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่งผลให้ความคิด ทำที่ อารมณ์ที่แสดงออกทางพฤติกรรม คำพูดและการนั่ง เจ็บทั้งหมดคือความสัจจริง เป็นความจริงที่มาจากคำสั่งของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คุณลักษณะภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการ	1. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการยึดหลักหุกุม (นิติศาสตร์) อิสลามเป็นหลักการประกอบการพิจารณาตัดสินใจ				
	2. ผู้บริหารให้ความสนใจที่จะอิสลาฮ์ (ปฏิรูป) ยุทธวิธีการทำงานแบบวัฒนธรรมเดิมๆที่ไม่เหมาะสมให้หมดไป				
	3. ผู้บริหารกล่าวถึงสิ่งที่ต้องการจะทำให้สำเร็จด้วยความเอาจริงเอียง				

นิยามของคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามจำแนก เป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความ เที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
อิสลามของผู้บริหารสำหรับการวิจัยนี้ได้แก่การยึดมั่นถือมั่นต่อกฎหมายและความจริงที่มาจากอัลลอฮ์ และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ การปฏิรูปวัฒนธรรมเดิมๆที่ไม่เหมาะสม มีความจริงจัง การมีความซื่อสัตย์ พูดจริง ทำจริง เชื่อมั่นในตนเอง มีจุดยืนมีอุดมการณ์ เรียบง่าย สมถะ เป็นธรรมชาติจริงใจ เปิดเผยสุจริตใจ และสามารถเคร่งครัดตามหลักการอิสลาม ยึดถือตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ	4. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีนิสัยซื่อสัตย์ (สัจจะ) พูดจริงทำจริง และรักษาสัญญา				
	5. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีความยากิน (เชื่อมั่น) ในตนเอง				
	6. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีจุดยืนที่ชัดเจนในการแสดงข้อคิดเห็นต่อปัญหาโต้แย้งที่เกิดขึ้น				
	7. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีอุดมการณ์การทำงานที่มั่นคง				
	8. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีความเรียบง่าย สมถะแต่เป็นคนทันสมัย				
	9. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีบุคลิกภาพที่เป็นธรรมชาติไม่เสแสร้ง				
	10. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีบุคลิกสุจริตใจ และสมาธิแม้ในยามเกิดวิกฤต				
	11. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีความจริงใจต่อผู้ร่วมงาน				
	12. ผู้บริหารเป็นผู้ปฏิบัติตนเคร่งครัดในหลักการอิสลาม				

นิยามของคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามจำแนก เป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความ เที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
	13. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึง การใช้หลักการอิสลามในการ พิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับความ ขัดแย้งระหว่างผู้ร่วมงาน				
	14. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึง การใช้หลักซุนนะฮ์ (แบบอย่าง) ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นแนวทางการ ทำงาน				
2) ความน่าเชื่อถือ/ รับผิดชอบ (Amanah) สำหรับการวิจัยนี้หมายถึง คุณลักษณะภาวะ คุณลักษณะผู้นำตาม หลักการอิสลามของ ผู้บริหารที่แสดงถึงการมีอ مانةฮ์ (รับผิดชอบ) ต่อ สิทธิและหน้าที่ แสดงความ มั่นใจต่อผู้ร่วมงาน มีความ ไว้นับถือเชื่อใจ ความเคารพต่อ ผู้ร่วมงานและได้รับการ เคารพจาก	15. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึง ความมีอمانةฮ์ (รับผิดชอบ) ต่อหน้าที่ใน ฐานะผู้นำองค์กร				
	16. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึง การรักษาอمانةฮ์ (ความ รับผิดชอบ) ต่อหน้าที่อันพึง มีต่อผู้ร่วมงาน				
	17. ผู้บริหารแสดงความ ไว้วางใจ เชื่อมั่นว่าผู้ร่วมงาน จะทำงานได้สำเร็จ				
	18. ผู้บริหารทำให้ผู้ร่วมงาน เกิดความรู้สึกเต็มใจในการ ทำงานร่วมกัน				
	19. ผู้บริหารส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ร่วมงานที่มี ความสามารถพิเศษให้ความ เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การ				

นิยามของคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามจำแนก เป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความ เที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
ผู้ร่วมงาน มั่นใจในตัวเอง เป็นที่ภูมิใจ สนับสนุน ความก้าวหน้าในหน้าที่การ งานมีความเป็น ประชาธิปไตย คาดหวังต่อ ผลสัมฤทธิ์ของงานสูง ทุ่มเททำงาน กระตือรือร้น	งานและรับผิดชอบตำแหน่งที่ สูงขึ้น				
	20. ผู้บริหารให้เกียรติแก่ ผู้ร่วมงานเป็นประชาธิปไตย โดยให้เป็นตัวของตัวเองให้ มากที่สุด				
	21. ผู้บริหารแสดงการ คาดหวังต่อผลสัมฤทธิ์ของ งานในระดับสูง				
	22. ผู้บริหารทุ่มเททำงานแม้ นอกเวลาทำงาน				
	23. ผู้บริหารมีความ กระตือรือร้นในการทำงาน				
3)เผยแผ่และสื่อสารอิสลาม (Tabligh)สำหรับการวิจัยนี้ หมายถึงคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามของ ผู้บริหารที่แสดงถึงการ ประพฤติตนเป็นอุสวาตุลฮา सानะฮ์ (แบบอย่างที่ดี) มี วิสัยทัศน์ดะอ์วะฮ์ (เชิญ ชวน) สู่คำสอนอิสลามมี ความจริงจังในการพูดคุย ปลุกเร้ากำลังใจการทำงานที่ ยึดมั่นต่อศาสนบัญญัติ กระตุ้นกำลังใจในการ ทำงานเป็น	24. ผู้บริหารพูดคุยปลุกเร้า สร้างกำลังใจให้ผู้ร่วมงาน ทำงานด้วยความรับผิดชอบ ทุ่มเทจริงจัง				
	25. ผู้บริหารประพฤติตนเป็น อุสวาตุลฮาसानะฮ์ (แบบอย่างที่ดี) ตามหลัก คุณธรรมจริยธรรมอิสลาม และทั่วไปอย่างเคร่งครัด เป็น แบบอย่างที่ดีของผู้ร่วมงาน				
	26. ผู้บริหารมีบาศีเราะห์ (วิสัยทัศน์) และสามารถ ถ่ายทอดวิสัยทัศน์ยัง ผู้ร่วมงาน				

นิยามของคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามจำแนก เป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความ เที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
แบบอย่างที่ดี ให้กำลังใจ เรียกร้องสู่การฮิบาดะฮ์ (ภักดี) ต่อพระองค์อัลลอฮ์ แสดงเราะหฺยูน (ความ คิดเห็น)ต่อหลักการอิสลาม มีการตักเตือน เรียกร้องให้ ทำงานทุ่มเทจริงจังเพื่อ อัลลอฮ์ พยายามแสดงให้ เห็นภาพอนาคต	27. ผู้บริหารคะฮฺวะฮ์ (เชิญ ชวน) โน้มน้าวโดย สอดแทรกคำสอนอิสลามใน การแก้ปัญหาการทำงานและ ส่วนตัว				
	28. ผู้บริหารเป็นผู้คอยให้การ นาศิฮฺ (ตักเตือน) เพื่อให้ เกิดความเลื่อมใสเกี่ยวกับคำ สอนอิสลาม				
	29. ผู้บริหารแสดงออกการ ดะบลิหฺ (เผยแผ่) คำสอน อิสลามเกี่ยวกับเป้าหมายของ การทำงานตามมโนทัศน์ อิสลาม				
	30. ผู้บริหารพยายามพูดคุย เกี่ยวกับการดะบลิหฺ (เผยแผ่) คำสอนอิสลามว่าเป็นภารกิจ จำเป็นของมุสลิมทุกคน				
	31. ผู้บริหารแสดงเราะหฺยูน (ความคิดเห็น) เกี่ยวกับการ ทำงานที่ยึดมั่นต่อศาสน บัญญัติ และคำสอนอิสลาม				
	32. ผู้บริหารพูดเพื่อทำการ ฮิยา (ตลจิต) โดยใช้คำ สอนอิสลามกระตุ้นกำลังใจ ในการทำงาน				

นิยามของคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามจำแนก เป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความ เที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
	33. ผู้บริหารแสดงเป็น แบบอย่าง โดยเป็นผู้ริเริ่มใน การทำความคิด				
	34. ผู้บริหารสร้างค่านิยมใน การทำงาน โดยเรียกร้องให้ ผู้ร่วมงานมีความ <i>ศรัทธา</i> (เสียสละ)				
	35. ผู้บริหารสร้างการสื่อสาร แบบเปิดและให้กำลังใจ ผู้ร่วมงานอย่างต่อเนื่อง				
	36. ผู้บริหารทำการ <i>นาศิฮะฮ์</i> (แนะนำตักเตือน) ที่เป็น ประโยชน์ต่อความก้าวหน้า ของผู้ร่วมงานเป็นรายบุคคล				
	37. ผู้บริหารพูดจาโน้มน้าวใจ ให้ผู้ร่วมงานตระหนัก เกี่ยวกับการ <i>อิบาดะฮ์</i> (ภักดี) ต่อพระองค์อัลลอฮ์อย่าง เคร่งครัด				
	38. ผู้บริหารพูดคุยกปลุกเร้าใจ ให้ผู้ร่วมงานทำงานด้วยความ ทุ่มเทจริงจังเพื่ออัลลอฮ์				
	39. ผู้บริหารแสดงให้เห็น ภาพอนาคตอย่างชัดเจน				
4) มีความรู้ และทักษะการ บริหาร (Fathanah) สำหรับการวิจัยนี้หมายถึง	40. ผู้บริหารมี <i>ฟาฎอนะฮ์</i> (ความฉลาด) และ <i>อาลิม</i> (มี ความรู้) สามารถ ที่จะ				

นิยามของคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามจำแนก เป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความ เที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
คุณลักษณะผู้นำตาม หลักการอิสลามของ ผู้บริหารที่แสดงถึงผู้บริหาร มีความรู้ความฉลาด มีทักษะ ในการบริหารการศึกษา อิสลาม ให้มีความสำคัญต่อ ความสำเร็จของงานและ ความสำคัญต่อเพื่อน ร่วมงานเข้าใจจุดประสงค์ ปลายทางของการศึกษาตาม หลักการอิสลาม ส่งเสริม กระตุ้นสติปัญญาจัดให้ ศึกษาดูงาน กระตุ้นให้คิด แก้ปัญหา อบรมทีมงานเพื่อ เป็นกำลังสำรองพูดคุยทำ ทาสติปัญญาของผู้ร่วมงาน ร่วมกันแก้ปัญหา ให้ คำปรึกษาด้านวิชาการ รู้จัก ใช้ความสามารถผู้ร่วมงาน ส่งเสริมการพัฒนาตน คิด แบบแก้ปัญหา มีทักษะและ ความรู้การบริหารแบบ อิสลาม ใช้ความรู้และ เทคโนโลยีใหม่ๆ มา บริหารงาน พุดจากระตุ้น กำลังใจแบ่งงานให้ทุกคน	แก้ปัญหาและเอาชนะ อุปสรรคต่าง ๆ ได้				
	41. ผู้บริหารมีทักษะการ บริหาร โดยให้ความสำคัญต่อ ความสำเร็จของงานและ อาฮัมมียะฮ์ (ความสำคัญ) ต่อเพื่อนร่วมงานอย่างสมดุล				
	42. ผู้บริหารมีความรู้และ เข้าใจจุดประสงค์ปลายทาง ของการศึกษาตามหลักการ อิสลามคือการสร้างคนให้ เป็นมนุษย์ที่ศรัทธา ยำเกรง ต่ออัลลอฮ์ และใช้ชีวิตบน โลกนี้ได้อย่างมีความสุข				
	43. ผู้บริหารส่งเสริม ให้ คำแนะนำให้บุคลากร แสดงผลงานอิสมียะฮ์ (วิชาการ) ในระดับต่าง ๆ				
	44. ผู้บริหารมีการอัดคอะฮ์มุ (สนับสนุน) ให้คณะครู ส่งผลงานอิสมียะฮ์ (วิชาการ) เพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียน การสอน				
45. ผู้บริหารใช้วิธีอิสติฟฮาม (การตั้งคำถาม) เพื่อกระตุ้น สติปัญญานำไปสู่การมีส่วน ร่วมแสดงความคิดเห็นของ					

นิยามของคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามจำแนก เป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความ เที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
ทำตรงตามความถนัดพัฒนา ตนเองด้านความรู้ใหม่	ผู้ร่วมงาน				
	46. ผู้บริหารจัดให้ศึกษาดูงาน นอกสถานที่เพื่อพัฒนา ศักยภาพของผู้ร่วมงาน				
	47. ผู้บริหารสนับสนุนและ ส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานมี การตีฟกัร (คิด) แก้ปัญหาที่ เคยเกิดขึ้นแล้วด้วยวิธีการ ใหม่ๆ				
	48. ผู้บริหารทราบถึงปัญหาที่ หน่วยงานกำลังประสบอยู่ และแจ้งให้บุคลากรแต่ละฝ่าย เร่งใช้ความคิดในการฮัลลุด มะซากิล (แก้ปัญหา)				
	49. ผู้บริหารจัดการตัดริบ (อบรม) ทีมงานเพื่อให้ สามารถปฏิบัติงานแทนกัน ได้				
	50. ผู้บริหารให้มีการบินาอูด พะริก (สร้างทีมงาน) เพื่อ ทดแทนผู้ร่วมงานคนอื่น				
	51. ผู้บริหารพูดคุยวิธีทำงาน ที่ทำทาบสติปัญญาของ ผู้ร่วมงาน				
	52. ผู้บริหารและผู้ร่วมงาน ร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ ที่ เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา				

นิยามของคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามจำแนก เป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความ เพียงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
	อย่างเป็นระบบ				
	53. ผู้บริหารมีการดักคิมีนุช รอ (ให้คำปรึกษา) แก่ บุคลากรเกี่ยวกับการจัดทำ ผลงานทางวิชาการ				
	54. ผู้บริหารพยายามใช้อัล กิฟาอะฮ์ (ความสามารถ) ของผู้ร่วมงานให้ได้ ประโยชน์สูงสุด				
	55. ผู้บริหารส่งเสริมให้ ผู้ร่วมงานมีอัตตัมมียะฮ์อัยยา ติยะฮ์ (การพัฒนาตนเอง)				
	56. ผู้บริหารร่วมกับคณะครู ใช้วิธีการคิดแบบฮัลลุมฆา กิล (แก้ปัญหา) ของโรงเรียน				
	57. ผู้บริหารมีทักษะและ ความรู้การบริหารการศึกษา ตามหลักการอิสลาม				
	58. ผู้บริหารเป็นผู้มีศลาห์ (ปฏิรูป) แนวคิด วิธีการ ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารงาน				
	59. ผู้บริหารพุดคุยกระตุ้น กำลังใจแก่ผู้ร่วมงานให้เกิด ความกระชุ่มกระชวยในการ ทำงาน				

นิยามของคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามจำแนก เป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความ เที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
	60. ผู้บริหารแบ่งงานให้ทุกคนทำตามความถนัดของแต่ละบุคคล				
	61. ผู้บริหารพัฒนาคนด้านความรู้ใหม่ๆ เพื่อใช้พัฒนาการบริหารอยู่เสมอ				
	62. ผู้บริหารมีไหวพริบและคล่องแคล่ว				
	63. ผู้บริหารแสดงออกถึงการมีแนวคิดแบบวาฮาบียะฮ์ (ทางสายกลาง) เกี่ยวกับหลักอากีเดฮ์ (ศรัทธา) ที่สอดคล้องกับอัลกุรอานและอัลฮาดิษ				
5) ด้านการมีอากีเดฮ์ (หลักการศรัทธา) ที่ถูกต้อง (Agidah Salimah) สำหรับการวิจัยนี้หมายถึง คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงการมีหลักการยึดมั่นเกี่ยวกับความศรัทธาที่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม ส่งผลให้เกิดการให้ความสำคัญต่อความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ และบีตลือ	63. ผู้บริหารแสดงออกถึงการมีแนวคิดแบบวาฮาบียะฮ์ (ทางสายกลาง) เกี่ยวกับหลักอากีเดฮ์ (ศรัทธา) ที่สอดคล้องกับอัลกุรอานและอัลฮาดิษ				
	64. ผู้บริหารมีความเชื่อมั่นต่อเป้าหมายการดำเนินชีวิตเพื่อโลกอาคิเราะห์ (โลกหน้า)				
	65. ผู้บริหารยึดหลักอากีเดฮ์ (ศรัทธา) ตามลัทธิอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญามาอะฮ์				

นิยามของคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามจำแนก เป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความ เที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
หลักการอิสลามในการ บริหารจัดการการศึกษา อิสลาม คุณลักษณะภาวะ คุณลักษณะผู้นำตาม หลักการอิสลามในด้านนี้ ได้แก่การมีแนวคิดด้านหลัก ศรัทธาแบบทางสายกลาง มี ความเชื่อมั่นต่อเป้าหมาย การดำเนินชีวิต มีศรัทธา ตามลัทธิอะฮ์ลิสซุนนะฮ์วัล ยามาอะห์ มีแนวคิดเชิง อุดมการณ์ คิดเชิงบูรณาการ ปลูกฝังเป้าหมายและ วัตถุประสงค์ ปลูกฝัง เจตนารมณ์เพื่ออัลลอฮ์ มี ความทุ่มเททำงานถึงแม้ลับ หลังผู้คน กระตุ้นการทำงาน เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเป็นหลัก มีการกำหนดเป้าหมายที่ ชัดเจน เข้าใจจุดประสงค์ ปลายทางของการเรียน พยายามสื่อสารและพูดคุย เกี่ยวกับหลักศรัทธาที่ ถูกต้อง การพัฒนาเป้าหมาย	66. ผู้บริหารแสดงออกถึงการ เป็นผู้มีแนวคิดเชิงฟิกรียะฮ์ (อุดมการณ์)				
	67. ผู้บริหารแสดงออกถึงการ มีวิสัยคิดเชิงบูรณาการชีวิตการ เป็นอยู่กับหลักอิหม่าน (ศรัทธา)				
	68. ผู้บริหารทำให้ผู้ร่วมงาน รู้สึกผูกพันอยู่กับฮาดิฟ (เป้าหมาย) และฆอยะฮ์ (วัตถุประสงค์) ของการจัด การศึกษาตามหลักการ อิสลาม				
	69. ผู้บริหารพยายามพูดคุย ให้ผู้ร่วมงานทำงาน โดยมี เจตนารมณ์เพื่ออัลลอฮ์				
	70. ผู้บริหารทุ่มเททำงาน ถึงแม้ลับหลังผู้คน				
	71. ผู้บริหารกระตุ้นครูทุกคน ให้ทำงานเพื่อมุ่งสู่ฮาดิฟ (เป้าหมาย) เดียวกัน				
	72. ผู้บริหารแสดงให้เห็นว่า ทำงานโดยคำนึงถึง ความสำเร็จของงานตามเป้าที่ ได้วางไว้				
	73. ผู้บริหารให้ความสำคัญ ต่อการกำหนดฮาดิฟ				

นิยามของคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามจำแนก เป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความ เที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
ประเมินความก้าวหน้า การ จัดลำดับความสำคัญของ เป้าหมาย มีความจริงใจและ บริสุทธิ์ใจ	(เป้าหมาย) ที่ชัดเจนในการ ทำงาน				
	74. โรงเรียนมีหลักสูตรของ การเรียนรู้ที่มีจุดประสงค์ ปลายทาง เพื่อสร้างผู้เรียนให้ เป็นมนุษย์ที่ศรัทธายำเกรง ต่ออัลลอฮ์ <small>ﷻ</small> และใช้ชีวิต อย่างมีความสุขได้				
	75. ผู้บริหารมีการพูดคุย เกี่ยวกับหลักกิตะฮ์ (ศรัทธา) ที่ถูกต้องแก่ผู้ร่วมงานตาม โอกาสที่เหมาะสม				
	76. ผู้บริหารมีการพัฒนา เป้าหมายของโรงเรียน				
	77. ผู้บริหารร่วมกับคณะครู ทำการศักฮีม (ประเมิน) ความก้าวหน้าของการ ปฏิบัติตามเป้าหมายของ โรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ				
	78. ผู้บริหารร่วมกับคณะครู ร่วมกันจัดลำดับความสำคัญ ของเป้าหมายโรงเรียน				
	79. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึง การทำความดีอย่างสม่ำเสมอ เสมอปลายถึงแม้ในยามลับ หลังผู้คน				

นิยามของคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามจำแนก เป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความ เที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
<p>6) ด้านการประชุม ปรึกษาหารือ (Syura) สำหรับการวิจัยนี้ เน้นและ การเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงาน ทุกคนมีส่วนร่วมทาง ความคิดที่ไม่ขัดต่อหลักการ อิสลามเพื่อกิจการของ โรงเรียน คุณลักษณะผู้นำ ทางการศึกษาตามอิสลาม ของผู้บริหารที่แสดงถึงการ ใช้การประชุมเพื่อระดม ความคิด การให้ผู้ร่วมงานมี ส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น การปรึกษาหารือเพื่อการ แก้ปัญหา ปรึกษาหารือเพื่อ วางแผนการทำงานร่วมกัน และปรึกษาหารือเพื่อ ตัดสินใจปรึกษาหารือใน เรื่องที่ไม่ขัดต่อคำสอน อิสลาม ใช้วิธีประชุมแบบ ท่านนบี ปรึกษาหารือถึงแม้ ในเรื่องที่เล็กน้อย ปรึกษา หารือเพื่ออัลลอฮ์ อธิบายให้ เห็นถึงความสำคัญของการ</p>	80. ผู้บริหารมีพฤติกรรมที่ทำให้มั่นใจว่ามีความบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์				
	81. ผู้บริหารใช้การประชุมเพื่อระดมความคิดในการทำงานขึ้นบ่อยครั้ง				
	82. ผู้บริหารให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำหนดวิสัยทัศน์โรงเรียน				
	83. ผู้บริหารให้มีการชูรอ (ปรึกษาหารือ) เพื่อทำการฮัดดูมะชากิล (แก้ปัญหา) ของการ พัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขึ้นบ่อยครั้ง				
	84. ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเพื่อตัดสินใจ (วางแผน) จัดการหลักสูตรภายในสถานศึกษา				
	85. ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมแสดงระฮ์ยูน (ความคิดเห็น) และตัดสินใจในการหาวิธีป้องกันแก้ไขปัญหา				
86. ผู้บริหารขอชูรอ					

นิยามของคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามจำแนก เป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความ เที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
ซุรอ (ปรีกษาหารือ)	(ปรีกษาหารือ)ในเรื่องที่ไม่ ขัดต่อคำสอนอิสลาม				
	87. ผู้บริหารใช้วิธีซุรอ (ปรีกษาหารือ) แบบท่านนบี เช่นถามความคิดเห็นจากคน ที่อยู่ทางขวามือไปทางซ้าย มือ				
	88. ผู้บริหารขอซุรอ (ปรีกษา หารถึงแม่ในเรื่องที่เล็กน้อย				
	89. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึง การทำซุรอ (ปรีกษาหารือ) เพื่อแสวงหาความโปรด ปรานจากอัลลอฮ์เท่านั้น				
	90. ผู้บริหารอธิบายให้เห็นถึง ความสำคัญของการซุรอ (ปรีกษาหารือ) ตามหลักการ อิสลาม				
7) ด้านความยุติธรรม (Al- Adl)สำหรับการวิจัยนี้ หมายถึงคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามของ ผู้บริหารที่แสดงถึงความ เที่ยงตรงไม่ลำเอียงในการ ให้คุณให้โทษแก่ผู้ร่วมงาน ทุกคนตามความเป็นจริง คุณลักษณะผู้นำทาง การศึกษาตามหลักการ	91. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึง การเพิ่มค่าตอบแทนที่ เหมาะสมตามผลงานของ ผู้ร่วมงานแต่ละคน				
	92. ผู้บริหารแสดงถึงการมี วิจาร์ณญาณในการพิจารณา ตัดสินความขัดแย้งระหว่าง ผู้ร่วมงาน				
	93. ผู้บริหารแสดงถึงการให้ ค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับ				

นิยามของคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามจำแนก เป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความ เที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
อิสลามของผู้บริหารที่แสดง ถึงการมีความยุติธรรมใน การพิจารณาความดี ความชอบ การมี วิจาร์ณญาณ โดยยึดหลักการ อิสลามความยุติธรรมในการ พิจารณาความดีความชอบ ยุติธรรมในการแบ่งหน้าที่ ให้ผู้ร่วมงานทำ ยุติธรรมใน การรับฟังข้อเสนอแนะของ ผู้ร่วมงาน	ระดับความยากง่ายของงานที่ ผู้ร่วมงานรับผิดชอบ				
	94. ผู้บริหารแบ่งหน้าที่ให้ ผู้ร่วมงานรับผิดชอบตาม ความถนัดและตามความรู้ ความสามารถของแต่ละคน				
	95. ผู้บริหารรับฟัง ข้อเสนอแนะจากทุกคนทุก ฝ่ายอย่างทั่วถึง				
8) ด้านการมีมารยาทดี (AkhlakulKarimah) สำหรับการวิจัยนี้หมายถึง การมีมารยาทดี ถ่อมตนและ ให้เกิดดี คุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามของ ผู้บริหารที่แสดงถึง การ รักษามารยาทควบคุม อารมณ์ได้ ความเป็นกันเอง และถ่อมตน การให้เกิดดี ผู้ร่วมงาน การรับฟัง เรื่องราวและความคิดเห็น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และ การมีมารยาทที่ดี	96. ผู้บริหารสามารถ ควบคุม อารมณ์ได้ในทุกสถานการณ์				
	97. ผู้บริหารแสดงความเป็น กันเองและถ่อมตนในการ ปฏิสัมพันธ์ต่อผู้ร่วมงาน				
	98. ผู้บริหารมีพฤติกรรมเป็น ผู้ให้เกิดดีต่อผู้ร่วมงาน				
	99. ผู้บริหารรับฟังเรื่องราว และความคิดเห็นของ ผู้ร่วมงานด้วยความตั้งใจ				
	100. ผู้บริหารเป็นผู้มีมนุษย สัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน				
101. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึง ความสุชุมทางอารมณ์ในการ					

นิยามของคุณลักษณะผู้นำ ตามหลักการอิสลามจำแนก เป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความ เที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
ตามหลักการอิสลาม มีความ เสมอต้นเสมอปลายในด้าน มารยาท นุ่มนวลมั่นคง ไม่ เมินหน้าผู้คน ใช้สายตาแบบ สุภาพ	พุดจาได้แข็ง				
	102. ผู้บริหารมีความเสมอต้น เสมอปลายในด้านมารยาทดี งาม				
	103. ผู้บริหารมีท่าทีการ แสดงออกที่นุ่มนวลมั่นคง				
	104. ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์ ไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน				
	105. ผู้บริหารมีความสุภาพ เหมาะสมในการใช้สายตาคู่ ผู้ร่วมงาน				
	106. ผู้บริหารมีบุคลิกน่ายก ย่องนับถือ				
9) ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Sihhiyah) สำหรับการวิจัยนี้หมายถึง คุณลักษณะผู้นำตาม หลักการอิสลามของ ผู้บริหารที่แสดงถึง คุณลักษณะผู้นำตาม หลักการอิสลามสรุปได้จาก ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Sihhiyah) ประกอบด้วย การมีสุขภาพ ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงการ	107. ผู้บริหารเป็นผู้ที่มี สุขภาพร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง				
	108. ผู้บริหารเป็นผู้ไม่สูบ บุหรี่ และสิ่งเสพติด				
	109. ผู้บริหารเป็นผู้รักษา ดูแลความสะอาดร่างกาย และ เครื่องแต่งกายอยู่เสมอ				
	110. ผู้บริหารเป็นผู้ไม่มีโรค ประจำตัว ที่ร้ายแรง				
	111. ผู้บริหารเป็นคนชอบ ออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพ เสมอ				

นิยามของคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามจําแนกเป็นรายด้าน	ข้อความ	คะแนนค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา			ข้อเสนอแนะ
		+1	-1	0	
		ไม่เสพสิ่งเสพติดดูแลความสะอาด	112. ผู้บริหารเป็นผู้แต่งกาย		
ร่างกาย และเครื่องแต่งกายอยู่เสมอไม่มีโรคประจำตัวที่ร้ายแรงชอบออกกำลังกายดูแลสุขภาพแต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมต่อกาลเทศะมีความทนทานในการทำงานมีส่วนร่วมร่างกายสมส่วน และมีรูปร่างสง่างามผ่าเผยมีบุคลิกคล่องแคล่วว่องไว และมีทักษะความสามารถด้านการกีฬา และมีอารมณ์สดชื่นมันคง	113. ผู้บริหารเป็นผู้มีความอดทนในการทำงาน				
	114. ผู้บริหารมีส่วนร่วมร่างกายสมส่วน และมีรูปร่างสง่างามผ่าเผย				
	115. ผู้บริหารมีบุคลิกคล่องแคล่วว่องไว				
	116. ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการควบคุมปริมาณอาหารการกินที่เหมาะสม				
	117. ผู้บริหารเป็นผู้มีอารมณ์สดชื่นแจ่มใส				

ภาคผนวก จ

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำ
ทางการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน
สอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

องค์ประกอบ	นิยาม	จำนวนข้อในแบบสอบถาม		คุณภาพเครื่องมือ	
		เดิม	ใช้จริง	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)
1) ด้านมีความ จริงจัง(Siddiq)	สำหรับการวิจัยนี้หมายถึง การยึดมั่น ถ้อยมั่นต่อความ จริงจังที่มาจากอัลลอฮ์ ﷻ และแบบอย่างท่านนบีมูฮัมมัด ﷺ ส่งผลให้ความคิด ทำที่ อารมณ์ที่แสดงออก ทางพฤติกรรม คำพูดและ การนิ่งเงียบทั้งหมดคือ ความจริงจัง เป็นความจริง ที่มาจากคำสั่งของพระองค์ อัลลอฮ์ ﷻ คุณลักษณะ ภาวะคุณลักษณะผู้นำตาม หลักการอิสลามของ ผู้บริหารสำหรับการวิจัยนี้ ได้แก่การยึดมั่นถ้อยมั่นต่อ กฎหมายและความจริงที่มา จากอัลลอฮ์ และ ท่านนบีมู ฮัมมัด ﷺ การปฏิรูป วัฒนธรรมเดิมๆที่ไม่ เหมาะสม มีความจริงจัง	15	15	0.80-1.00	.970

องค์ประกอบ	นิยาม	จำนวนข้อในแบบสอบถาม		คุณภาพเครื่องมือ	
		เดิม	ใช้จริง	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)
	การมีความซื่อสัตย์ พุดจริง ทำจริง เชื่อมั่นในตนเอง มีจุดยืนมีอุดมการณ์ เรียบง่าย สมถะ เป็นธรรมชาติจริงใจ เปิดเผยสุขุมมีสติ และสามารถ เกร่งกรัดตามหลักการ อิสลาม ยึดถือตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ				
2) ด้านเป็นที่ไว้ใจได้ / รับผิดชอบ (Amanah)	สำหรับการวิจัยนี้หมายถึง คุณลักษณะภาวะ คุณลักษณะผู้นำตาม หลักการอิสลามของ ผู้บริหารที่แสดงถึงการมีอามานะฮ์ (รับผิดชอบ) ต่อ สิทธิและหน้าที่ แสดงความ มั่นใจต่อผู้ร่วมงาน มีความ ไว้เนื้อเชื่อใจ ความเคารพ ต่อผู้ร่วมงานและได้รับการ เคารพจากผู้ร่วมงาน มั่นใจ ในตัวเอง เป็นที่ภูมิใจ สนับสนุนความก้าวหน้าใน หน้าที่	10	10	0.80-1.00	.945

องค์ประกอบ	นิยาม	จำนวนข้อในแบบสอบถาม		คุณภาพเครื่องมือ	
		เดิม	ใช้จริง	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)
	การงานมีความเป็นประชาธิปไตย คาดหวังต่อผลสัมฤทธิ์ของงานสูง ทุ่มเททำงาน กระตือรือร้น				
3) ด้านเผยแพร่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)	สำหรับการวิจัยนี้หมายถึงคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของบริหารที่แสดงถึงการประพฤติตนเป็นอุสวาตุลซาลาฮะฮ์ (แบบอย่างที่ดี) มีวิสัยทัศน์ คะอ์วะฮ์ (เชิญชวน) ผู้คำสอนอิสลามมีความจริงจังในการพูดคุยปลุกเร้ากำลังใจการทำงานที่ยึดมั่นต่อศาสนบัญญัติกระตือรือร้นกำลังใจในการทำงานเป็นแบบอย่างที่ดี ให้กำลังใจเรียกร้องสู่การอิบาดะฮ์ (ภักดี) ต่อพระองค์อัลลอฮ์ แสดงเราะห์ยูน (ความคิดเห็น) ต่อหลักการอิสลาม มีการตักเตือน เรียกร้องให้ทำงานทุ่มเทจริงจังเพื่ออัลลอฮ์ พยายามแสดงให้เห็นภาพอนาคต	15	15	0.80-1.00	.975

องค์ประกอบ	นิยาม	จำนวนข้อในแบบสอบถาม		คุณภาพเครื่องมือ	
		เต็ม	ใช้จริง	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง (IOC)	ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)
4) มีความรู้ ไหวพริบ และ ทักษะการ บริหาร (Fathanah)	สำหรับการวิจัยนี้ หมายถึงคุณลักษณะ ผู้นำทางการศึกษา ตามหลักกาอิสลาม ของผู้บริหารที่ แสดงถึงผู้บริหารมี ความรู้ความฉลาด มีทักษะในการ บริหารการศึกษา อิสลาม ให้ความสำคัญ สำคัญต่อความ สำเร็จของงานและ ความสำคัญต่อ เพื่อนร่วมงาน เข้าใจจุดประสงค์ ปลายทางของ การศึกษาตาม หลักการอิสลาม ส่งเสริม กระตุ้น สติปัญญา จัดให้ ศึกษาดูงาน กระตุ้นให้คิด	22	22	0.60-1.00	.983

องค์ประกอบ	นิยาม	จำนวนข้อในแบบสอบถาม		คุณภาพเครื่องมือ	
		เดิม	ใช้จริง	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง (IOC)	ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)
	<p>แก้ปัญหา อบรม ทีมงานเพื่อเป็น กำลังสำรองพูดคุย ทำทนายสติปัญญา ของผู้ร่วมงาน ร่วมกันแก้ปัญหา ให้คำปรึกษาด้าน วิชาการ รู้จักใช้ ความสามารถผู้ ร่วมงาน ส่งเสริม การพัฒนาตน คิด แบบแก้ปัญหา มี ทักษะและความรู้ การบริหารแบบ อิสลาม ใช้ความรู้ และเทคโนโลยี ใหม่ ๆ มาบริหาร งาน พุดจากระตุน กำลังใจ แบ่งงาน ให้ทุกคนทำตรง ตามความถนัด พัฒนาตนเองด้าน ความรู้ใหม่ๆ</p>				

องค์ประกอบ	นิยาม	จำนวนข้อในแบบสอบถาม		คุณภาพเครื่องมือ	
		เดิม	ใช้จริง	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)
5) ด้านการมีหลักศรัทธาที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์ใจ (Agidah Sali mah & Ikhlas)	<p>สำหรับการวิจัยนี้หมายถึง คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษา ตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงการมีหลักการยึดมั่นเกี่ยวกับความศรัทธาที่ถูกต้องตามหลักการอิสลามส่งผลให้เกิดการให้ความสำคัญต่อความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ และยึดถือหลักการอิสลามในการบริหารจัดการ การศึกษาอิสลาม คุณลักษณะภาวะคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามในด้านนี้ได้แก่ การมีแนวคิดด้านหลักศรัทธาแบบทางสายกลาง มีความเชื่อมั่นต่อเป้าหมายการดำเนินชีวิต มีศรัทธาตามลัทธิอะฮ์ลิสซุนนะฮ์วัลญามาอะห์ มีแนวคิดเชิงอุดมการณ์ คิดเชิงบูรณาการ ปลุกฝังเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ปลุกฝังเจตนารมณ์เพื่ออัลลอฮ์ มีความ</p>	18	17	0.60-1.00	.979

องค์ประกอบ	นิยาม	จำนวนข้อในแบบสอบถาม		คุณภาพเครื่องมือ	
		เดิม	ใช้จริง	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)
	<p>ทุ่มเททำงานถึงแม้ล้มเหลว ผู้คน กระตุ้นการทำงานเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเป็นหลัก มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน เข้าใจจุดประสงค์ปลายทางของการเรียน พยายามสื่อสารและพูดคุยเกี่ยวกับหลักศรัทธาที่ถูกต้อง การพัฒนาเป้าหมาย ประเมินความก้าวหน้า การจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย มีความจริงใจและบริสุทธิ์ใจ</p>				
6) ด้านการประชุมปรึกษาหารือ (Syura)	<p>หรับการวิจัยนี้ หมายถึงการเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานทุกคนมีส่วนร่วมทางความคิดที่ไม่ขัดต่อหลักการอิสลามเพื่อกิจการของโรงเรียน คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงการใช้การประชุมเพื่อระดมความคิดการให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น</p>	10	10	0.80-1.00	.971

องค์ประกอบ	นิยาม	จำนวนข้อในแบบสอบถาม		คุณภาพเครื่องมือ	
		เดิม	ใช้จริง	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)
	การปรึกษาหารือเพื่อการแก้ปัญหา ปรึกษาหารือเพื่อวางแผนการทำงานร่วมกัน และปรึกษาหารือเพื่อตัดสินใจปรึกษาหารือในเรื่องที่ไม่ขัดต่อคำสอนอิสลาม ใช้วิธีประชุมแบบท่านนบี ปรึกษาหารือถึงแม้ในเรื่องที่เล็กน้อย ปรึกษาหารือเพื่ออัลลอฮ์อธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของการชูรอ (ปรึกษาหารือ)				
7) ด้านความยุติธรรม (AI-AdI)	สำหรับการวิจัยนี้หมายถึงคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงความเที่ยงตรงไม่ลำเอียงในการให้คุณให้โทษแก่ผู้ร่วมงานทุกคนตามความเป็นจริงคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึงการมีความยุติธรรม	5	5	0.60-1.00	.959

องค์ประกอบ	นิยาม	จำนวนข้อในแบบสอบถาม		คุณภาพเครื่องมือ	
		เดิม	ใช้จริง	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)
	ในการพิจารณาความดีความชอบ การมีวีจรรย์ญาณ โดยยึดหลักการอิสลาม ความยุติธรรมในการพิจารณาความดีความชอบ ยุติธรรมในการแบ่งหน้าที่ให้ผู้ร่วมงาน ทำ ยุติธรรมในการรับฟังข้อเสนอแนะของผู้ร่วมงาน				
8) ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah)	สำหรับการวิจัยนี้หมายถึง การมีมารยาทดี ถ่อมตนและให้เกิดิ คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารที่แสดงถึง การรักษามารยาทควบคุมอารมณ์ได้ ความเป็นกันเองและถ่อมตน การให้เกียรติผู้ร่วมงาน การรับฟังเรื่องราวและความคิดเห็น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และการมีมารยาทที่ดีตามหลักการอิสลาม มีความเสมอต้นเสมอปลายในด้านมารยาท นุ่มนวลมั่นคง ไม่เมินหน้า	11	11	0.80-1.00	.982

องค์ประกอบ	นิยาม	จำนวนข้อในแบบสอบถาม		คุณภาพเครื่องมือ	
		เต็ม	ใช้จริง	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)
	ไม่เมินหน้าผู้คน ใช้สายตาแบบสุภาพ				
9) ด้าน กายภาพ และ สุขภาพ (Jasadiyah & Sihhiyah)	สำหรับการวิจัยนี้หมายถึง คุณลักษณะผู้นำตามหลักการ อิสลามของผู้บริหารที่แสดง ถึงคุณลักษณะผู้นำตาม หลักการอิสลามสรุปได้จาก ด้านการมีสุขภาพกาย และ บุคลิกดี (As-Sihah) ประกอบด้วย การมีสุขภาพ ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง การ ไม่เสพสิ่งเสพติด คุณเลความ สะอาดร่างกาย และเครื่อง แต่งกายอยู่เสมอ ไม่มีโรค ประจำตัวที่ร้ายแรง ชอบออก กำลังกาย คุณเลสุขภาพ แต่ง กายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสม ต่อกาลเทศะ มีความทันทาน ในการทำงาน มีสัดส่วน ร่างกายสมส่วน และมีรูปร่าง สง่างาม	11	11	0.80-1.00	.961

องค์ประกอบ	นิยาม	จำนวนข้อใน แบบสอบถาม		คุณภาพเครื่องมือ	
		เต็ม	ใช้จริง	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง (IOC)	ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)
	ผ่าเผย มีบุคลิกคล่องแคล่ว ว่องไว และมีทักษะความ สามารถด้านการกีฬา และมี อารมณ์สดชื่นมั่นคง				
ค่าเฉลี่ยรวม					.969

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก จ

แบบสอบถามฉบับหลังการปรับปรุงแก้ไข

เลขที่แบบสอบถาม □□□,๑๓

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การวิเคราะห์ห้องค้ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการวิเคราะห์ห้องค้ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการศึกษาทางวิชาการ ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อท่านไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น แต่จะมีประโยชน์เฉพาะการศึกษาเท่านั้น จึงขอความกรุณาจากท่านโปรดตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ

2. แบบสอบถามมี 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการวิเคราะห์ห้องค้ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้วัดระดับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง

นายวิวัฒน์ชัย เนสะและ

นักศึกษาปริญญาเอก

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดอ่านคำถามและตอบทุกข้อ โดยระบุข้อความหรือทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ตามสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ

₁ ชาย

₂ หญิง

2. ระดับอายุ

₁ อายุน้อยกว่า 30 ปี

₂ อายุระหว่าง 30-40 ปี

₃ อายุระหว่าง 41-50 ปี

₄ อายุระหว่าง 51-60 ปี

₅ อายุมากกว่า 60 ปี

3. ระดับการศึกษา

₁ ต่ำกว่าปริญญาตรี

₂ ปริญญาตรี

₃ ปริญญาโท

₄ ปริญญาเอก

4. ระดับการศึกษาสามัญ

₁ ต่ำกว่าปริญญาตรี

₂ ปริญญาตรี

₃ ปริญญาโท

₄ ปริญญาเอก

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ตอนที่ 2 แบบสอบถามวัดระดับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ของผู้บริหารโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ที่	องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการ ศึกษาตามหลักการอิสลาม	ระดับคุณลักษณะ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	1) ด้านความซื่อจริง (Al-Siddiq)					
1	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการยึดหลักหุกุม (นิติศาสตร์) อิสลามเป็นหลักการประกอบการพิจารณาตัดสินใจ					
2	ผู้บริหารมีความพยายามที่จะอิศลาห์ (ปฏิรูป) ยุทธวิธีการทำงานแบบวัฒนธรรมเดิมๆที่ไม่เหมาะสมให้หมดไป					
3	ผู้บริหารกล่าวถึงสิ่งที่จะต้องทำให้สำเร็จด้วยความเอาจริงเอียง					
4	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีนิสัยซื่อสัตย์ (สัจจะ) พุดจริงทำจริง และรักษาสัญญา					
5	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีความเชื่อมั่นในตนเอง					
6	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีจุดยืนที่ชัดเจนในการแสดงข้อคิดเห็นต่อปัญหาโต้แย้งที่เกิดขึ้น					
7	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีอุดมการณ์การอิสลามในการทำงาน					
8	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีความเรียบง่ายสมถะ แต่เป็นคนทันสมัย					
9	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีบุคลิกภาพที่เป็นธรรมชาติ ไม่เสแสร้ง					
10	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีบุคลิกสุขุมมีสติและสามารถเฝ้าระวังไม่ให้เกิดวิกฤต					
11	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีความจริงใจต่อผู้ร่วมงาน					
12	ผู้บริหารเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสอนอิสลาม					
13	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการใช้หลักการอิสลามในการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างผู้ร่วมงาน					

ที่	องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลาม	ระดับคุณลักษณะ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
14	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการใช้หลักซุนนะฮ์ (แบบอย่าง) ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นแนวทางการทำงาน					
15	ผู้บริหารทุ่มเททำงานถึงแม้ลับหลังผู้คน					
	2) ด้านความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบ (Amanah)					
16	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงความมีอามานะฮ์ (รับผิดชอบ) ต่อหน้าที่ในฐานะผู้นำองค์กร					
17	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการรักษาอามานะฮ์ (ความรับผิดชอบ) ต่อหน้าที่อันพึงมีต่อผู้ร่วมงาน					
18	ผู้บริหารแสดงความไว้วางใจเชื่อมั่นว่าผู้ร่วมงานจะทำงานได้สำเร็จ					
19	ผู้บริหารทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความรู้สึกเต็มใจในการทำงานร่วมกัน					
20	ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ร่วมงานที่มีความสามารถพิเศษให้ความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานและรับผิดชอบตำแหน่งที่สูงขึ้น					
21	ผู้บริหารให้เกียรติแก่ผู้ร่วมงานเป็นประชาธิปไตย โดยให้เป็นตัวของตัวเองให้มากที่สุด					
22	ผู้บริหารแสดงการคาดหวังต่อผลสัมฤทธิ์ของงานในระดับสูง					
23	ผู้บริหารทุ่มเททำงานแม้นอกเวลาทำงาน					
24	ผู้บริหารมีความกระตือรือร้นในการทำงาน					
	3) ด้านเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Al-tabligh)					

ที่	องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลาม	ระดับคุณลักษณะ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
25	ผู้บริหารมีความจริงจังในการพูดคุยปลุกเร้าสร้างกำลังใจให้ผู้ร่วมงานทำงานด้วยความรับผิดชอบทุ่มเทจริงจัง					
26	ผู้บริหารประพฤติตนเป็นอุสวาตุลฮาสานะฮ์ (แบบอย่างที่ดี) ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามและทั่วไปอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ร่วมงาน					
27	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงความสามารถถ่ายทอดบาริเราะห์ (วิสัยทัศน์) ยังผู้ร่วมงาน					
28	ผู้บริหารคะอ์วะฮ์ (เชิญชวน) โน้มน้าวโดยสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหาการทำงานและส่วนตัว					
29	ผู้บริหารเป็นผู้คอยให้การนาฮีฮ์ (ตักเตือน) เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสเกี่ยวกับคำสอนอิสลาม					
30	ผู้บริหารแสดงออกการตักลีหม (เผยแผ่) คำสอนอิสลามเกี่ยวกับเป้าหมายของการทำงานตามมโนทัศน์อิสลาม					
31	ผู้บริหารพยายามพูดคุยเกี่ยวกับการตักลีหม (เผยแผ่) คำสอนอิสลามว่าเป็นภารกิจจำเป็นของมุสลิมทุกคน					
32	ผู้บริหารแสดงเราะห์ยูน (ความคิดเห็น) เกี่ยวกับการทำงานที่ยึดมั่นต่อศาสนบัญญัติ และคำสอนอิสลาม					
33	ผู้บริหารพูดเพื่อทำการฮิยา (คลจิด) โดยใช้คำสอนอิสลามกระตุ้นกำลังใจในการทำงาน					
34	ผู้บริหารแสดงเป็นแบบอย่างโดยเป็นผู้ริเริ่มในการทำความดี					
35	ผู้บริหารสร้างค่านิยมในการทำงานโดยเรียกร้องให้ผู้ร่วมงานมีความตักลียะฮ์ (เสียสละ)					
36	ผู้บริหารสร้างการสื่อสารแบบเปิดและให้กำลังใจผู้ร่วมงานอย่างต่อเนื่อง					
37	ผู้บริหารทำการนาฮีฮ์ (แนะนำตักเตือน) ที่เป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าของผู้ร่วมงานเป็นรายบุคคล					

ที่	องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลาม	ระดับคุณลักษณะ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
38	ผู้บริหารพูดจาโน้มน้าวใจให้ผู้ร่วมงานตระหนักเกี่ยวกับการอิวาดะฮ์ (ภักดี) ต่อพระองค์อัลลอฮ์อย่างเคร่งครัด					
39	ผู้บริหารพูดคุยปลุกเร้ากำลังใจให้ผู้ร่วมงานทำงานด้วยความทุ่มเทจริงจังเพื่ออัลลอฮ์					
40	ผู้บริหารแสดงให้เห็นภาพอนาคตอย่างชัดเจน					
	4) ด้านความรู้ และทักษะการบริหาร (Al-Fathanah)					
41	ผู้บริหารมีฟาฎอนะฮ์ (ความฉลาด) และอาลิม (มีความรู้) สามารถที่จะแก้ปัญหาและเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้					
42	ผู้บริหารมีทักษะการบริหาร โดยให้ความสำคัญต่อความสำเร็จของงานและ ความสำคัญต่อเพื่อนร่วมงานอย่างสมดุล					
43	ผู้บริหารมีความรู้และเข้าใจจุดประสงค์ปลายทางของการศึกษาตามหลักการอิสลามคือการสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่ศรัทธา ขำเกรงต่ออัลลอฮ์ และใช้ชีวิตบนโลกนี้ได้อย่างมีความสุข					
44	ผู้บริหารส่งเสริม ให้คำแนะนำให้บุคลากรแสดงผลวิชาการในระดับต่าง ๆ					
45	ผู้บริหารมีการสนับสนุนให้คณะครูส่งผล วิชาการ เพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนการสอน					
46	ผู้บริหารใช้วิธีการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นสติปัญญา นำไปสู่การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน					
47	ผู้บริหารจัดให้ศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมงาน					
48	ผู้บริหารสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานมีการคิดแก้ปัญหาที่เคยเกิดขึ้นแล้วด้วยวิธีการใหม่ๆ					

ที่	องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลาม	ระดับคุณลักษณะ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
49	ผู้บริหารทราบถึงปัญหาที่หน่วยงานกำลังประสบอยู่และแจ้งให้บุคลากรแต่ละฝ่ายเร่งใช้ความคิดแก้ปัญหา					
50	ผู้บริหารจัดการตัดริบ (อบรม) ทีมงานเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานแทนกันได้					
51	ผู้บริหารให้มีการสร้างทีมงานเพื่อทดแทนผู้ร่วมงานคนอื่น					
52	ผู้บริหารพูดคุยวิธีทำงานที่ทำทาสติปัญญาของผู้ร่วมงาน					
53	ผู้บริหารและผู้ร่วมงานร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ					
54	ผู้บริหารมีการดักคิมูนชุรอ (ให้คำปรึกษา) แก่บุคลากรเกี่ยวกับการจัดทำผลงานทางวิชาการ					
55	ผู้บริหารพยายามใช้ความสามารถของผู้ร่วมงานให้ได้ประโยชน์สูงสุด					
56	ผู้บริหารส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานมีอัตตัมมียะฮ์อัยยาติยะฮ์ (การพัฒนาตนเอง)					
57	ผู้บริหารร่วมกับคณะครูใช้วิธีการคิดแบบแก้ปัญหาของโรงเรียน					
58	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีทักษะและความรู้การบริหารการศึกษาตามหลักการอิสลาม					
59	ผู้บริหารเป็นผู้มีศลาห์ (ปฏิรูป) แนวคิด วิธีการ ความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารงาน					
60	ผู้บริหารพูดคุยกระตุ้นกำลังใจแก่ผู้ร่วมงานให้เกิดความกระชุ่มกระชวยในการทำงาน					
61	ผู้บริหารแบ่งงานให้ทุกคนทำตามความถนัดของแต่ละบุคคล					
62	ผู้บริหารพัฒนาตนด้านความรู้ใหม่ๆ เพื่อใช้พัฒนาการบริหารอยู่เสมอ					

ที่	องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลาม	ระดับคุณลักษณะ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
63	ผู้บริหารมีไหวพริบและคล่องแคล่ว					
	5) ด้านการมีอากีเดฮ์ที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ (Agidah Salimah & Ikhlas)					
64	ผู้บริหารแสดงออกถึงการมีแนวคิดแบบวาฮาดียะฮ์ (ทางสายกลาง) เกี่ยวกับหลักกิกะฮ์ (ศรัทธา) ที่สอดคล้องกับอัล - กุรอาน และอัลฮาดิษ					
65	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีความเชื่อมั่นต่อเป้าหมายการดำเนินชีวิตเพื่อโลกอาคีเราะฮ์ (โลกหน้า)					
66	ผู้บริหารยึดหลักกิกะฮ์ (ศรัทธา) ตามลัทธิอะฮ์ลิสซุนนะฮ์วัลยามาอะฮ์					
67	ผู้บริหารแสดงออกถึงการเป็นผู้มีแนวคิดเชิงฟิกรียะฮ์ (อุดมการณ์)					
68	ผู้บริหารแสดงออกถึงการมีวิถีคิดเชิงบูรณาการชีวิตการเป็นอยู่กับหลักอิหม่าน (ศรัทธา)					
69	ผู้บริหารทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกผูกพันอยู่กับฮาดิฟ (เป้าหมาย) และฆอยะฮ์ (วัตถุประสงค์) ของการจัดการศึกษาตามหลักการอิสลาม					
70	ผู้บริหารพยายามพูดคุยให้ผู้ร่วมงานทำงานโดยมีเจตนารมณ์เพื่ออัลลอฮ์					
71	ผู้บริหารกระตุ้นครูทุกคนให้ทำงานเพื่อมุ่งสู่ฮาดิฟ (เป้าหมาย) เดียวกัน					
72	ผู้บริหารแสดงให้เห็นว่าทำงานโดยคำนึงถึงความสำเร็จของงานตามเป้าที่ได้วางไว้					
73	ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการกำหนดฮาดิฟ (เป้าหมาย) ที่ชัดเจนในการทำงาน					
74	โรงเรียนมีหลักสูตรของการเรียนรู้ที่มีจุดประสงค์ปลายทาง เพื่อสร้างผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่ศรัทธายำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ และใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้					

ที่	องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลาม	ระดับคุณลักษณะ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
75	ผู้บริหารมีการพูดคุยเกี่ยวกับหลักอภิศาสตร์ (ศรัทธา) ที่ถูกต้องแก่ผู้ร่วมงานตามโอกาสที่เหมาะสม					
76	ผู้บริหารมีการพัฒนาเป้าหมายของโรงเรียน					
77	ผู้บริหารร่วมกับคณะครูทำการคัดยิม (ประเมิน) ความก้าวหน้าของการปฏิบัติตามเป้าหมายของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ					
78	ผู้บริหารร่วมกับคณะครูร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมายโรงเรียน					
79	ผู้บริหารมีพฤติกรรมที่ทำให้มั่นใจว่ามีความบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์					
	6) ด้านการประมุขปริกษาหรือแบบอิสลาม (Syura)					
80	ผู้บริหารใช้การประชุมเพื่อระดมความคิดในการทำงานขึ้นบ่อยครั้ง					
81	ผู้บริหารให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำหนดวิสัยทัศน์โรงเรียน					
82	ผู้บริหารให้มีการชูรอ (ปริกษาหรือ) เพื่อทำการแก้ปัญหาของการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขึ้นบ่อยครั้ง					
83	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเพื่อตัดสินใจ (วางแผน) จัดการหลักสูตรภายในสถานศึกษา					
84	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมแสดงระะฮ์ยูน (ความคิดเห็น) และตัดสินใจในการหาวิธีป้องกันแก้ไข ปัญหา					
85	ผู้บริหารขอชูรอ (ปริกษาหรือ) ในเรื่องที่ไม่ขัดต่อคำสอนอิสลาม					
86	ผู้บริหารใช้วิธีชูรอ (ปริกษาหรือ) แบบท่านนบีเช่นถามความคิดเห็นจากคนที่อยู่ทางขวามือไปทางซ้ายมือ					

ที่	องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลาม	ระดับคุณลักษณะ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
87	ผู้บริหารขอชุรอ (ปรึกษาหารือ) ถึงแม้ในเรื่องที่เล็กน้อย					
88	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการทำชุรอ (ปรึกษาหารือ) เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ <small>ﷻ</small> เท่านั้น					
89	ผู้บริหารอธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของการชุรอ (ปรึกษาหารือ) ตามหลักการอิสลาม					
	7) ด้านความยุติธรรม (Al-Adl)					
90	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการเพิ่มค่าตอบแทนที่เหมาะสมตามผลงานของผู้ร่วมงานแต่ละคน					
91	ผู้บริหารแสดงถึงการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนเพื่อตัดสินความขัดแย้งระหว่างผู้ร่วมงาน					
92	ผู้บริหารแสดงถึงการให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับระดับความยากง่ายของงานที่ผู้ร่วมงานรับผิดชอบ					
93	ผู้บริหารแบ่งหน้าที่ให้ผู้ร่วมงานรับผิดชอบตามความถนัดและตามความรู้ความสามารถของแต่ละคน					
94	ผู้บริหารรับฟังข้อเสนอแนะจากทุกคนทุกฝ่ายอย่างทั่วถึง					
	8) ด้านการมีมารยาทดี (Akhlakul Karimah)					
95	ผู้บริหารสามารถ ควบคุมอารมณ์ได้ในทุก สถานการณ์					
96	ผู้บริหารแสดงความเป็นกันเองและถ่อมตนในการปฏิสัมพันธ์ต่อผู้ร่วมงาน					
97	ผู้บริหารมีพฤติกรรมเป็นผู้ให้เกียรติต่อผู้ร่วมงาน					
98	ผู้บริหารรับฟังเรื่องราวและความคิดเห็นของผู้ร่วมงานด้วยความตั้งใจ					
99	ผู้บริหารเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน					
100	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงความสุขุมทางอารมณ์ในการพูดจาโต้แย้ง					

ที่	องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลาม	ระดับคุณลักษณะ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
101	ผู้บริหารมีความเสมอต้นเสมอปลายในด้านมารยาทดี					
102	ผู้บริหารมีท่าทีการแสดงออกที่นุ่มนวลมั่นคง					
103	ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์ไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน					
104	ผู้บริหารมีความสุภาพเหมาะสมในการใช้สายตาต่อผู้ร่วมงาน					
105	ผู้บริหารมีบุคลิกน่ายกย่องนับถือ					
	9) ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Sihhiyah)					
106	ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง					
107	ผู้บริหารเป็นผู้ไม่สูบบุหรี่ และสิ่งเสพติด					
108	ผู้บริหารเป็นผู้รักษา ดูแลความสะอาดร่างกาย และเครื่องแต่งกายอยู่เสมอ					
109	ผู้บริหารเป็นผู้ไม่มีโรคประจำตัว ที่ร้ายแรง					
110	ผู้บริหารเป็นคนชอบออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพเสมอ					
111	ผู้บริหารเป็นผู้แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมต่อกาลเทศะ					
112	ผู้บริหารเป็นผู้มีความอดทนในการทำงาน					
113	ผู้บริหารมีส่วนร่วมร่างกายสมส่วน และมีรูปร่างสง่างาม ผ่าเผย					
114	ผู้บริหารมีบุคลิกคล่องแคล่วว่องไว					
115	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการควบคุมปริมาณอาหารการกินที่เหมาะสม					
116	ผู้บริหารเป็นผู้มีอารมณ์สดชื่นแจ่มใส					

ภาคผนวก ข

เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม
 สำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
 ตามจังหวัดชายแดนภาคใต้

โดย

นายวัฒน์ชัย เนตะและ

Prince of Songkla University
 Pattani Campus

นักศึกษาหลักสูตรหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
 อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะหมัด ยี่สุนทร

คำชี้แจง

1. การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาลัทธิศรัทธาอิสลาม (สาขาวิชาอิสลามศึกษา) วิทยาลัยอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม และนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การดำเนินการวิจัยที่ผ่านมาได้ดำเนินการเป็น 2 ระยะดังนี้

1.1 ระยะการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ใช้วิธีการศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ตัวแปรเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามที่ประยุกต์ใช้สำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากนั้นนำตัวแปรที่ได้มาสร้างข้อคำถามสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ขององค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) เพื่อให้ได้องค์ประกอบของคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2 ระยะที่สองเป็นการยกร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามตรวจสอบและยืนยันแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

2. เอกสารฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิใช้ประกอบในการพิจารณายืนยันและให้ความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

3. ข้อมูลในเอกสารฉบับนี้ ประกอบด้วยสามส่วนดังนี้

3.1 ส่วนแรกกำหนดการสนทนากลุ่ม

3.2 ส่วนที่สองรายละเอียดของข้อมูลที่เป็นผลจากการวิจัยประกอบด้วย

- 1) รายละเอียดขององค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม
- 2) การตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน
- 3) แนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม
- 4) แบบบันทึกความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

3.3 ภาคผนวก

1) รายชื่องานวิจัยและนักวิชาการที่มีพรสวรรค์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะ
ผู้นำตามหลักการอิสลาม

2) รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำการตรวจสอบแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตาม
หลักการอิสลามสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านในการสนทนากลุ่มครั้งนี้ และ
ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ส่วนที่ 1

กำหนดการ

ประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

เรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

เอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วันเสาร์ที่ 20 มกราคม 2561 เวลา 9.30 – 12.00 น.

ณ ห้องประชุมอีหม่ามอัลฆอซาลี วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

9.30 – 10.00 น. เปิดการสนทนากลุ่ม

นำเสนอผลการวิจัย และวัตถุประสงค์ของการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยนายวัฒนชัย เนสะและ นักศึกษาหลักสูตรดุศฎิบัณฉิต เรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

10.00 – 12.00 น. สนทนากลุ่มในประเด็น

- 1) พิจารณาร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปใช้
- 2) พิจารณาข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

12.00 - 13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน และละหมาด

ภาคผนวก ข

ข้อมูลประกอบเอกสารการสนทนากลุ่มเพื่อยืนยันแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

ส่วนที่ 2 ประกอบด้วย

1. ตารางแสดงชื่อองค์ประกอบ และจำนวนตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ
2. รายละเอียดขององค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม
3. การตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหาร
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน
4. แนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม
5. แบบบันทึกความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตาม
หลักการอิสลาม

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ตารางที่ 1 แสดงชื่อองค์ประกอบ และจำนวนตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ

องค์ประกอบที่	ชื่อองค์ประกอบ	จำนวนตัวแปร
1	ด้านความรู้ และทักษะการบริหาร (Al-Fathanah)	3
2	ด้านการมีหลักศรัทธาที่ถูกต้อง (Aqidah Salamah)	6
3	ด้านความซัจจริงและเป็นที่ยอมรับ (Al-Siddiq & Al-Amanah)	4
4	ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah)	3
5	ด้านการเผยแพร่ และสื่อสารคำสอน อิสลาม (Al-Tabligh)	5
6	ด้านกายภาพและสุขภาพ (Jasadiyah & Sihhiyah)	4
7	ด้านการประชุมปรึกษาหารือ แบบอิสลาม (Al-Syura)	3

ข้อมูลรายละเอียดองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้เกณฑ์ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .60 ขึ้นไปและมีจำนวนตั้งแต่สามตัวแปรขึ้นไปจึงจะนับเป็นหนึ่งองค์ประกอบ รายละเอียดตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบเรียงตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อย

ตารางที่ 2 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าไอเกน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 1 ด้านความรู้และทักษะการบริหาร (Al-Fathanah) ดัง ตารางแสดงข้างล่างต่อไปนี้

ข้อ	ตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
52.	ผู้บริหารพูดคุยวิธีทำงานที่ทำทาบสติปัญญาของผู้ร่วมงาน	.623
47.	ผู้บริหารจัดให้ศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมงาน	.606
53.	ผู้บริหารและผู้ร่วมงานร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ	.602
ค่าไอเกน		58.893
ร้อยละของความแปรปรวน		50.770
ร้อยละของความแปรปรวนสะสม		50.770

จากตารางที่ 2 พบว่าองค์ประกอบที่ 1 ด้านความรู้และทักษะการบริหารมี 3 ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.602-0.623 โดยมีตัวแปรผู้บริหารพูดคุยวิธีทำงานที่ทำทาบสติปัญญาของผู้ร่วมงาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.623) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารจัดให้ศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมงาน (.606) ส่วนตัวแปรผู้บริหารและผู้ร่วมงานร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.602) โดยมีค่าไอเกนเท่ากับ 58.893 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 50.770 ค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม 50.770

ตารางที่ 3 คำน้่าหนักองค์ประกอบ ค่าไอเคน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 2 ด้านการมีหลักศรัทธาที่ถูกต้อง (Aqidah Salamah)

ข้อ	ตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
68	ผู้บริหารแสดงออกถึงการมีวิถีคิดเชิงบูรณาการชีวิตการเป็นอยู่กับหลักอิหม่าน (ศรัทธา)	.657
67	ผู้บริหารแสดงออกถึงการเป็นผู้มีแนวคิดเชิงฟิกรียะฮ์ (อุดมการณ์)	.630
66	ผู้บริหารยึดหลักอากี้ดะฮ์ (ศรัทธา) ตามลัทธิอะฮ์ลิสซุนนะฮ์วัลยามาอะห์	.624
75	ผู้บริหารมีการพูดคุยเกี่ยวกับหลักอากี้ดะฮ์ (ศรัทธา) ที่ถูกต้องแก่ผู้ร่วมงานตามโอกาสที่เหมาะสม	.620
74	โรงเรียนมีหลักสูตรของการเรียนรู้ที่มีจุดประสงค์ปลายทางเพื่อสร้างผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่ศรัทธายำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ และใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้	.601
69	ผู้บริหารทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกผูกพันอยู่กับฮาดิฟ (เป้าหมาย) และฆอยะฮ์ (วัตถุประสงค์) ของการจัดการศึกษาตามหลักการอิสลาม	.601
	ค่าไอเคน	2.918
	ร้อยละของความแปรปรวน	2.516
	ร้อยละของความแปรปรวนสะสม	53.285

จากตารางที่ 7 พบว่าองค์ประกอบที่ 2 ด้านการมีหลักศรัทธาที่ถูกต้อง (Aqidah Salamah) มี 6 ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.601-0.657 โดยมีตัวแปร ผู้บริหารแสดงออกถึงการมีวิถีคิดเชิงบูรณาการ ชีวิตการเป็นอยู่กับหลักอิหม่าน (ศรัทธา) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.657) รองลงมาคือตัวแปร ผู้บริหารแสดงออกถึงการเป็นผู้มีแนวคิดเชิงฟิกรียะฮ์ (อุดมการณ์) (.630) ส่วนตัวแปร ผู้บริหาร โรงเรียนมีหลักสูตรของการเรียนรู้ที่มีจุดประสงค์ปลายทางเพื่อสร้างผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่ศรัทธายำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ และใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้ กับตัวแปรผู้บริหารทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกผูกพันอยู่กับฮาดิฟ (เป้าหมาย) และฆอยะฮ์ (วัตถุประสงค์) ของการจัดการศึกษาตามหลักการอิสลามมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบต่ำสุด (.601) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 2.918 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 2.516 ค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม 53.285

ตารางที่ 4 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าไอเคน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 3 ด้านความซัจจริงและเป็นที่ยั่ววางใจ (Al-Siddiq & Al-Amanah)

ข้อ	ตัวแปร	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ
4	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีนิสัยซัจดีก (ซัจจะ) พุดจริงทำจริง และรักษาสัญญา	.634
12	ผู้บริหารเป็นผู้ปฏิบัติตนตามคำสอนอิสลามสอนอิสลาม	.628
13	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการใช้หลักการอิสลามในการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างผู้ร่วมงาน	.620
6	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีจุดยืนที่ชัดเจนในการแสดงข้อคิดเห็นต่อปัญหาโต้แย้งที่เกิดขึ้น	.618
	ค่าไอเคน	2.865
	ร้อยละของความแปรปรวน	2.470
	ร้อยละของความแปรปรวนสะสม	55.755

จากตาราง 4 พบว่าองค์ประกอบที่ 3 ด้านความซัจจริงและเป็นที่ยั่ววางใจ (Al-Siddiq & Al-Aman) มี 4 ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.618-0.634 โดยมีตัวแปรผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีนิสัยซัจดีก (ซัจจะ) พุดจริงทำจริง และ รักษาสัญญา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (0.634) รองลงมาคือตัวแปร ผู้บริหารเป็นผู้ปฏิบัติตนตามคำสอนอิสลาม (.628) ส่วนตัวแปรผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีจุดยืนที่ชัดเจนในการแสดงข้อคิดเห็นต่อปัญหาโต้แย้งที่เกิดขึ้น มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.618) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 2.865 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 2.470 ค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม 55.755

ตารางที่ 5 ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 4 คำนำน้หนักองค์ประกอบ และค่าไอเคน ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah)

ข้อที่	ตัวแปร	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ
103	ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์ไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน	.622
95	ผู้บริหารสามารถ ควบคุมอารมณ์ ได้ในทุก สถานการณ์	.601
98	ผู้บริหารรับฟังเรื่องราวและความคิดเห็นของผู้ร่วมงานด้วย ความตั้งใจ	.600
ค่าไอเคน		2.301
ร้อยละของความแปรปรวน		1.984
ร้อยละของความแปรปรวนสะสม		57.739

จากตาราง 5 พบว่า องค์ประกอบที่ 4 ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) มี 3 ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ระหว่าง 0.600-0.622 โดยมีตัวแปร ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์ไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน มากสุด (0.622) รองลงมาคือตัวแปร ผู้บริหารสามารถ ควบคุมอารมณ์ได้ในทุก สถานการณ์ (0.601) ส่วนตัวแปร ผู้บริหารรับฟังเรื่องราวและความคิดเห็นของผู้ร่วมงานด้วย ความตั้งใจ (.600) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.600) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 2.301 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 1.984 ค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม 57.739

ตารางที่ 6 คำนวณน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าไอเคน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 5 ด้านการเผยแพร่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (AI-Tabligh)

ข้อ	ตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
30	ผู้บริหารแสดงออกการดับลิฆ (เผยแพร่) คำสอนอิสลามเกี่ยวกับเป้าหมายของการทำงานตามมโนทัศน์อิสลาม	.674
29	ผู้บริหารเป็นผู้คอยให้การนาศีฮัด (ตักเตือน) เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสเกี่ยวกับคำสอนอิสลาม	.649
31	ผู้บริหารพยายามพูดคุยเกี่ยวกับการดับลิฆ (เผยแพร่) คำสอนอิสลามว่าเป็นภารกิจจำเป็นของมุสลิมทุกคน	.618
32	ผู้บริหารแสดงเราะหฺยูน (ความคิดเห็น) เกี่ยวกับการทำงานที่ซัดมันต์ต่อศาสนบัญญัติ และคำสอนอิสลาม	.617
28	ผู้บริหารคะฮฺวะฮฺ (เชิญชวน) โน้มน้าวโดยสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหาการทำงาน และส่วนตัว	.602
	ค่าไอเคน	2.161
	ร้อยละของความแปรปรวน	1.86
	ร้อยละของความแปรปรวนสะสม	59.656

จากตารางจากตาราง 6 พบว่าองค์ประกอบที่ 5 ด้านการเผยแพร่ และสื่อสารอิสลามมี 7 ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.602-0.674 โดยมีตัวแปร ผู้บริหารแสดงออกการดับลิฆ (เผยแพร่) คำสอนอิสลามเกี่ยวกับเป้าหมายของการทำงานตามมโนทัศน์อิสลาม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.674) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้คอยให้การนาศีฮัด(ตักเตือน) เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสเกี่ยวกับคำสอนอิสลาม (0.649) ส่วนตัวแปร ผู้บริหารคะฮฺวะฮฺ (เชิญชวน) โน้มน้าวโดยสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหาการทำงาน และส่วนตัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.602) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 2.161 ค่าร้อยละของความแปรปรวน 1.863 และมีค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม 59.656

ตารางที่ 7 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าไอเคน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 6 ด้านกายภาพและสุขภาพ (Jasadiyah & Sihhiyah)

ข้อ	ตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
108	ผู้บริหารเป็นผู้รักษา ดูแลความสะอาดร่างกาย และเครื่องแต่งกาย อยู่เสมอ	.736
107	ผู้บริหารเป็นผู้ไม่สูบบุหรี่ และสิ่งเสพติด	.685
109	ผู้บริหารเป็นผู้ไม่มีโรคประจำตัวที่ร้ายแรง	.679
111	ผู้บริหารเป็นผู้แต่งกายสุขภาพเรียบร้อยเหมาะสมต่อกาลเทศะ	.646
ค่าไอเคน		1.797
ร้อยละของความแปรปรวน		1.549
ร้อยละของความแปรปรวนสะสม		61.205

จากตาราง 7 พบว่าองค์ประกอบที่ 6 ด้านกายภาพและสุขภาพ (Jasadiyah & Sihhiyah) มี 4 ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.646 -0.736 โดยมีตัวแปร ผู้บริหารเป็นผู้รักษาดูแลความสะอาดร่างกาย และเครื่องแต่งกายอยู่เสมอมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.736) รองลงมาคือตัวแปร ผู้บริหารเป็นผู้ไม่สูบบุหรี่ และสิ่งเสพติด (0.685) ส่วนตัวแปร ผู้บริหารเป็นผู้แต่งกายสุขภาพเรียบร้อยเหมาะสมต่อกาลเทศะ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.646) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 1.797 ค่าร้อยละของความแปรปรวน 1.549 และมีค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม 61.205

ตารางที่ 8 คำนวณน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าไอเคน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่ 7 ด้านการประมุขปริกษาหรือแบบอิสลาม (Syura)

ข้อ	ตัวแปร	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ
87	ผู้บริหารขอชุรอ (ปริกษาหรือ) ถึงแม้ในเรื่องที่เล็กน้อย	.667
88	ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการทำ ชุรอ (ปริกษาหรือ) เพื่อแสวงหา ความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ เท่านั้น	.630
86	ผู้บริหารใช้วิธีชุรอ (ปริกษาหรือ) แบบท่านนบีเช่นถามความคิดเห็นจากคนที่อยู่ทางขวามือ ไปทางซ้ายมือ	.612
	ค่าไอเคน	1.449
	ร้อยละของความแปรปรวน	1.249
	ร้อยละของความแปรปรวนสะสม	62.407

จากตาราง 8 พบว่าองค์ประกอบที่ 7 ด้านการประมุขปริกษาหรือแบบอิสลาม (AI-Syura) มี 3 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.612-0.667 โดยมีตัวแปรผู้บริหารขอชุรอ (ปริกษาหรือ) ถึงแม้ในเรื่องที่เล็กน้อย มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (0.667) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการทำ ชุรอ (ปริกษาหรือ) เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ เท่านั้น (0.630) ส่วนตัวแปร ผู้บริหารใช้วิธีชุรอ (ปริกษาหรือ) แบบท่านนบีเช่นถามความคิดเห็นจากคนที่อยู่ทางขวามือ ไปทางซ้ายมือ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.612) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 1.449 ค่าร้อยละของความแปรปรวน 1.249 และมีค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม 62.407

2. การตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน (ดูรายชื่อในหน้าที่ 31) เกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเห็นเพิ่มเติมมีรายละเอียดดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 9 แสดงผลการตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเห็นเพิ่มเติม

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
<p>1. ด้านความรู้และทักษะการบริหาร (Fathanah)</p> <p>1.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารพบปะพูดคุยระหว่างผู้บริหารด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเทคนิควิธีการบริหารงานใหม่ๆที่กระตุ้นสติปัญญา และมีประสิทธิภาพประสิทธิผล</p> <p>1.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร การวิเคราะห์แนวโน้มทิศทางการพัฒนา ความท้าทายที่จะเกิดกับองค์กรในอนาคตเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการปัญหาและความเสี่ยง</p> <p>1.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาอิสลาม</p>	<p>5</p> <p>1</p> <p>4</p>	<p>-</p> <p>4</p> <p>1</p>	<p>-</p> <p>-</p> <p>-</p>	

หมายเหตุ: ข้อความที่ขีดเส้นใต้ได้แก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
1.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารเขียนผลงานวิชาการนำเสนอผ่านทางการประชุมวิชาการหรือสื่อสาธารณะต่างๆ	5	-	-	-
<p>2. ด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ใจ (Aqidah Salimah)</p> <p>2.1 สนับสนุนให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินต่อการตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัดเกี่ยวกับนำหลักศรัทธามาปรับใช้เป็นแนวทางการทำงาน การดำเนินชีวิต การมีเจตคติ ทรรศนะคติ หลักการ จุดมุ่งหมายของการทำงาน และการดำเนินชีวิต ให้บรรลุเป้าหมายเชิงฟิกรียะฮ์ (อุดมการณ์)</p> <p>2.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหาร ยึดมั่น ปฏิบัติตามหลักศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลยามาอะฮ์</p> <p>2.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารพูดคุยให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักอากีดะฮ์ (ศรัทธา) ที่ถูกต้องแก่ผู้ร่วมงาน</p> <p>2.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับบริหารการศึกษาอิสลามและการสอนศาสนาอิสลาม</p>	1	4	-	<p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดกิจกรรมวิชาการและคุณธรรมทางศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqoh) เช่นละหมาดตะหัจญ์ อ่านอัลกุรอานหรือการอรรถาธิบายอัลกุรอาน</p>
	5	-	-	-
	5	-	-	-

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
<p>3. ด้านความซัจจริงและเป็นทีไว้วางใจ (Al-Siddiq & Al-Amanah)</p> <p>3.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาอัลกุรอ่าน อัลฮาดิษเกี่ยวกับประ โยชน์ ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความซัจจริงและการเป็นทีไว้วางใจ (Al-Siddiq & Al-Amanah)</p> <p>3.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาศาสนาแบบกลุ่ม (Halagah) เกี่ยวกับการพูดจริง ทำจริง การตัดสินใจที่ยึดถือตามหลักการอิสลาม</p> <p>3.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารฟังการ บรรยายศาสนาเกี่ยวกับประ โยชน์ ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความซัจจริงและการเป็นทีไว้วางใจ (Al-Siddiq & Al-Amanah)</p> <p>3.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติละหมาด ตะฮัจญุด และขอพรต่ออัลลอฮ์ ให้เปลี่ยนแปลงเป็นคุณลักษณะทีมีความซัจจริงและเป็นทีไว้วางใจ (Al-Siddiq & Amanah)</p>	<p>5</p> <p>4</p> <p>4</p> <p>5</p>	<p>-</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>-</p>	<p>-</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>-</p>	<p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการประชุมกับผู้ร่วมงานเพื่อรับฟังข้อคิดทีสะท้อนจากการปฏิบัติงานบริหารของตนเอง เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการทำหน้าที่การบริหารของตนให้ดีขึ้น</p> <p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดกิจกรรมวิชาการและคุณธรรมทางศาสนาแบบกลุ่ม (Halagoh) เช่นละหมาดตะฮัจญุด อ่านอัลกุรอ่านหรือการอรรถาธิบายอัลกุรอ่าน</p> <p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารมีการตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติงานของตนเองด้านความซัจจริงและรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ</p>

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
<p>3.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติตามหลักการอิสลามเกี่ยวกับการมีจุดยืนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ความสัจจริง และมีความรับผิดชอบเป็นที่ไว้วางใจ (Al-Siddiq & Al-Amanah) ในการบริหารงาน และชีวิตประจำวัน</p> <p>3.6 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินในการตามแบบอย่างของท่านบีเกี่ยวกับ ความเรียบง่าย สมถะ ไม่สร้างภาพ ความมั่นใจในตัวเอง มีมุมมองแง่คิดที่ทันสมัย และยุทธวิธีการทำงานที่ซื่อสัตย์สุจริต</p> <p>4 ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah)</p> <p>4.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการพัฒนาจิต โดยการสำนึกผิดขออภัยโทษต่ออัลลอฮ์</p>	5	-	-	
	1	4		

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
<p>(Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม(Akhlakul Karimah) เกี่ยวกับการไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน การควบคุมอารมณ์ ตั้งใจฟังผู้ร่วมงาน สภาพเหมาะสมในการใช้สายตา มีพฤติกรรมให้เกียรติต่อผู้ร่วมงาน เสมอต้นเสมอปลาย มีมารยาทนุ่มนวลมั่นคง เป็นกันเองและถ่อมตน มีมนุษยสัมพันธ์ ฟังความคิดเห็น การวางบุคลิกที่น่ายกย่องนับถือ และความสุข</p> <p>4.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติละหมาดตะฮัจญ์พร้อมขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ให้พระองค์ ﷻ ทรงปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม</p> <p>4.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีเป็นประจักษ์เป็นนิสัยเกี่ยวกับความสุภาพอ่อน โยน</p>	5	-	-	<p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดการกิจกรรมพบปะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ร่วมงานและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม</p> <p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารละหมาดร่วมกัน (Jama ah) อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความตระหนักของการทำงานเป็นทีม และความเท่าเทียมกัน อันจะนำไปสู่การให้เกียรติต่อกันและกัน การถ่อมตน และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี</p> <p>-- ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการถือศีลตอฮ์นัตเพื่อให้เกิดความสำรวมทางกายวาจาใจ และเกิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น</p>
	5	-	-	
	1	4	-	

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
<p>5. ด้านการเผยแผ่ และสื่อสารอิสลาม (AI-Tabligh)</p> <p>5.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยกระดับความเข้มแข็งต่ออัลลอฮ์ ﷻ (Taqwa) โดยวิธีศึกษาอัลกุรอาน อัลฮาดิษที่เกี่ยวข้อง บทลงโทษของผู้ไม่ทำการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (AI-Tabligh) ตั้งปณิธานที่แน่วแน่ที่จะสื่อสารพูดคุยยกระดับคุณธรรมผู้ร่วมงานให้เกิดความเลื่อมใสต่อหลักการอิสลาม ศึกษาและสื่อสารเกี่ยวกับเป้าหมายการทำงานที่มีเจตนารมเพื่อภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ</p> <p>5.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารสื่อสารสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหาส่วนตัวและการทำงาน</p> <p>5.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการศึกษาอิสลามแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความห่วงรัก เมตตาต่อผู้ที่ไม่ปฏิบัติภักดีต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ศึกษาวิธีการชักชวนผู้ร่วมงานแบบมีวิทย์ปัญญา (Hikmah) ศึกษาวิธีการ และแนวทางการทำงานที่ยึดถือ</p>	5	-	-	
	5	-	-	

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
	5	-	-	- ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการประชุมกับผู้ร่วมงานเพื่อรับฟังข้อคิดที่สะท้อนจากการปฏิบัติงานบริหารของตนเอง เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการทำงานที่การบริหารของตนให้ดีขึ้น
	4	1	-	- ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดกิจกรรมวิชาการและคุณธรรมทางศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqob) เช่น ละหมาดตะหัจญ์ อ่านอัลกุรอานหรือการอรรถาธิบายอัลกุรอาน
	4	1	-	- ส่งเสริมให้ผู้บริหารมีการตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติงานของตนเองด้านความซัจจริงและรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ
	5	-	-	
		-		

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
<p>5.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการพัฒนาจิตโดยการสำนึกผิดขออภัยโทษต่ออัสตอฮฺ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะตนเอง พร้อมขอพรต่อพระองค์อัสตอฮฺให้พระองค์ทรงประทานกำลังใจให้เข้มแข็งเพื่อเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (AI-Tabligh)</p>	5	-	-	
<p>5.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารประพฤติตนเป็นอุสวาตุลhasana (แบบอย่างที่ดี) ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามและทั่วไปอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตาม</p>	5	-	-	
<p>6 ด้านกายภาพและสุขภาพ</p> <p>6.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติเกี่ยวกับแบบอย่างท่านนบีเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคที่ดี การห่างไกลสิ่งเสพติด</p>		-	-	

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
<p>6.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยแบบสม่ำเสมอเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแบบอย่างท่านบิด้ด้านการดูแลคุณภาพภายนอกและสุขภาพให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์อยู่เสมอ</p> <p>6.3 ส่งเสริมให้โรงเรียนมีนโยบายให้สวัสดิการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับตรวจสุขภาพประจำปีแบบละเอียดที่มีคุณภาพสำหรับผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา</p>	5	-	-	-
<p>7 ด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Al-Syura)</p> <p>7.1 ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการฝึกอบรมสำหรับผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้หลักการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Al-Syura) เกี่ยวกับความสำคัญหลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุมปรึกษาหารือตามหลักการอิสลาม</p>	5	-	-	<p>- ส่งเสริมให้ผู้บริหารผู้บริหารรับฟังให้ความสำคัญต่อเนื้อหาข้อคิดเห็นของผู้ร่วมงานมากกว่าการพิจารณาที่คุณลักษณะของผู้ร่วมงานที่ให้ข้อคิดเห็น</p>

แนวทางการพัฒนาเป็นรายด้าน	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม		แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม
		ปรับปรุง	ตัดทิ้ง	
7.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยึดถือแบบอย่างท่านนบีเกี่ยวกับหลักการกระบวนกร และวิธีการประชุมปรึกษาหารือ (Al-Syura) ตามหลักการอิสลาม	5	-	-	-
7.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาอิสลาม	5	-	-	
ส่งเสริมให้ผู้บริหารผู้บริหารรับฟังให้ความสำคัญต่อเนื้อหาข้อคิดเห็นของผู้ร่วมงานมากกว่าการพิจารณาที่คุณลักษณะของผู้ร่วมงานที่ให้ข้อคิดเห็น	5	-	-	

3. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการการศึกษาตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหารโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตารางที่ 10 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการการศึกษาตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
<p>1. ด้านความรู้และทักษะการบริหาร (Al-Fathanah)</p>	<p>1.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารพบปะพูดคุยระหว่างผู้บริหารด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเทคนิควิธีการบริหารงานใหม่ๆที่กระตุ้นสติปัญญาและมีประสิทธิภาพประสิทธิผล</p> <p>1.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร การวิเคราะห์แนวโน้ม ทิศทางการพัฒนา ความท้าทายที่จะเกิดกับองค์กรในอนาคตเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการปัญหาและความเสี่ยง</p> <p>1.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาอิสลาม</p> <p>1.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารสร้างผลงานวิชาการนำเสนอผ่านทางการประชุมวิชาการหรือสื่อสาธารณะต่างๆ</p>
<p>2. ด้านการยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักศรัทธาที่ถูกต้อง (Aqidah Salamah)</p>	<p>2.1 สนับสนุนให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินต่อการตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัดเกี่ยวกับนำหลักศรัทธามาปรับใช้เป็นแนวทางการทำงาน การดำเนินชีวิต การมีเจตคติ ทรรศนะคติ หลักการจุดมุ่งหมายของการทำงาน และการดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมาย <i>เชิงฟิกรียะฮ์</i> (อุดมการณ์)</p> <p>2.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหาร ยึดมั่น ปฏิบัติตามหลักศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลยามาอะฮ์</p> <p>2.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารพูดคุยให้ข้อมูลเกี่ยวกับ<i>หลักอากีดะฮ์</i> (ศรัทธา) ที่ถูกต้องแก่ผู้ร่วมงาน</p> <p>2.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อหลักสูตรที่เกี่ยวกับบริหารการศึกษาอิสลามหรือเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอนศาสนาอิสลาม</p> <p>2.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดกิจกรรมวิชาการและคุณธรรมทางศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqoh) เช่น ละหมาดตะหัจญุด อ่านอัลกุรอานหรือการอรรถาธิบายอัลกุรอาน</p>

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
<p>3. ด้านความซัจจริงและเป็นที่ยอมรับ (Al-Siddiq & Al-Amanah)</p>	<p>3.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาอัลกุรอาน อัลฮาดิษเกี่ยวกับประโยชน์ ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความซัจจริงและการเป็นที่ยอมรับ (Al-Siddiq & Al-Amanah)</p> <p>3.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการพูดจริงทำจริง การตัดสินใจที่ยึดถือตามหลักการอิสลาม</p> <p>3.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารฟังการบรรยายศาสนาเกี่ยวกับประโยชน์ ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความซัจจริงและการเป็นที่ยอมรับ (Al-Siddiq & Al-Amanah)</p> <p>3.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารละหมาดตะฮัจญุด และขอพรต่ออัลลอฮ์ให้เปลี่ยนแปลงคุณลักษณะที่มีความซัจจริงและเป็นที่ยอมรับ (Al-Siddiq & Amanah)</p> <p>3.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติตามหลักการอิสลามเกี่ยวกับการมีจุดยืนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ความซัจจริง และมีความรับผิดชอบเป็นที่ยอมรับ (Al-Siddiq & Al-Amanah) ในการบริหารงาน และชีวิตประจำวัน</p> <p>3.6 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินในการตามแบบอย่างของท่านนบีเกี่ยวกับ ความเรียบง่ายสมถะ ไม่สร้างภาพ ความมั่นใจในตัวเอง มีมุมมองแง่คิดที่ทันสมัย และยุทธวิธีการทำงานที่ซื่อสัตย์ สุจริต</p> <p>3.7 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการประชุมกับผู้ร่วมงานเพื่อรับฟังข้อคิดที่สะท้อนจากการปฏิบัติงานบริหารของตนเองเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการทำหน้าที่การบริหารของตนเองให้ดียิ่งขึ้น</p> <p>3.8 ส่งเสริมให้ผู้บริหารมีการตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติงานของตนเองด้านความรับผิดชอบ และความซัจจริงอย่างสม่ำเสมอ</p>

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
<p>4 ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah)</p>	<p>4.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการพัฒนาจิตโดยการสำนึกผิดขออภัยโทษ ต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุง คุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) เกี่ยวกับการไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน การควบคุมอารมณ์ ตั้งใจฟังผู้ร่วมงาน สภาพเหมาะสมในการใช้สายตา มีพฤติกรรมให้เกียรติต่อผู้ร่วมงาน เสมอ ดันเสมอปลาย มีมารยาท นุ่มนวลมั่นคง เป็นกันเองและถ่อมตน มีมนุษย สัมพันธ์ ฟังความคิดเห็น การวางบุคลิกที่น่ายกย่องนับถือ และมีความ สุขุม</p> <p>4.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการละหมาดตะฮัจญุดพร้อมขอพรต่อพระองค์ อัลลอฮ์ให้พระองค์ทรงปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททาง สังคม (Akhlakul Karimah) ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้นำตาม หลักการอิสลาม</p> <p>4.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดกิจกรรมพบปะสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้บริหารกับผู้ร่วมงานและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับชุมชนเพื่อให้เกิด การพัฒนาทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม</p> <p>4.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารละหมาดร่วมกัน (Jama ah) อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิด ความตระหนักของการทำงานเป็นทีม และความเท่าเทียมกันอันจะ นำไปสู่การให้เกียรติต่อกันและกัน การถ่อมตน และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ ดี</p> <p>4.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีเป็นประจําจนเป็น นิสัยเกี่ยวกับความสุภาพอ่อนโยน</p> <p>4.6 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการถือศีลอดสุนัตเพื่อให้เกิดความสำรวมทาง กายวาจา ใจ เกิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีการควบคุมอารมณ์</p>
<p>5 ด้านการเผยแผ่และสื่อสารคำ สอนอิสลาม (Al-Tabligh)</p>	<p>5.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยกระดับความเข้มแข็งต่ออัลลอฮ์ (Taqwa) โดยวิธี ศึกษาอัลกุรอาน อัลฮาดิษที่เกี่ยวข้องกับบทลงโทษของผู้ไม่ทำการเผยแผ่และ สื่อสารคำสอนอิสลาม (Al-Tabligh) ตั้งปณิธานที่แน่วแน่ที่จะสื่อสาร พุศุขยกระดับคุณธรรมผู้ร่วมงานให้เกิดความเลื่อมใสต่อหลักการอิสลาม ศึกษาและสื่อสารเกี่ยวกับเป้าหมายการทำงานที่มีเจตนารมณ์เพื่อภักดี ต่ออัลลอฮ์</p>

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
	<p>5.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารสื่อสารสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหาส่วนตัว และการทำงาน</p> <p>5.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการศึกษาอิสลามแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความห่วงรัก เมตตาต่อผู้ที่ไม่ปฏิบัติดีดีต่อพระองค์อัลลอฮ์ ศึกษาวิธีการชักชวนผู้ร่วมงานแบบมีวิทญ์ปัญหา (Hikmah) ศึกษาวิธีการ และแนวทางการทำงานที่ยึดถือคำสอน และยึดถือบทบัญญัติอิสลาม</p> <p>5.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการพัฒนาจิต โดยการสำนึกผิดขอภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะตนเอง</p> <p>5.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการละหมาดตะฮัจญ์พร้อมขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้ทรงประทานกำลังใจให้เข้มแข็งปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Al-Tabligh)</p> <p>5.6 ส่งเสริมให้ผู้บริหารประพัตดินเป็นอุสวาตุลฮะसानะฮ์ (แบบอย่างที่ดี) ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามและทั่วไปอย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นการเผยแผ่คำสอนอิสลามให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตาม</p>
6 ด้านกายภาพและสุขภาพ	<p>6.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาเข้มขันสู่การปฏิบัติต่อแบบอย่างท่านนบีเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคที่ดี การห่างไกลสิ่งเสพติดอันตราย สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรง โดยการออกกำลังกาย และสร้างการตระหนักเพื่อปฏิบัติตัวให้ห่างไกลโรคร้ายต่างๆเพื่อสู่ประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด</p> <p>6.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยแบบสม่ำเสมอเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีด้านการดูแลบุคลิกภาพภายนอกและสุขภาพให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์อยู่เสมอ</p> <p>6.3 ส่งเสริมให้โรงเรียนมีนโยบายให้สวัสดิการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับตรวจสอบสุขภาพประจำปีแบบละเอียดที่มีคุณภาพสำหรับผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา</p>

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
7 ด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Al-Syura)	<p>7.1 ส่งเสริมและสนับสนุน โครงการฝึกอบรมสำหรับผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้หลักการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Al-Syura) เกี่ยวกับ ความสำคัญ หลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุมปรึกษาหารือตาม หลักการอิสลาม</p> <p>7.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยึดถือแบบอย่างท่านนบีเกี่ยวกับหลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุมปรึกษาหารือ (Al-Syura) ตามหลักการ อิสลาม</p> <p>7.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับการบริหาร การศึกษาอิสลาม</p> <p>7.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารผู้บริหารรับฟังให้ความสำคัญต่อเนื้อหาข้อคิดเห็น ของผู้ร่วมงานมากกว่าการพิจารณาที่คุณลักษณะของผู้ร่วมงานที่ให้ ข้อคิดเห็น</p>

Prince of Songkla University
Pattani Campus

4. แบบบันทึกความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลาม

องค์ประกอบ	เสนอแนะแนวทางพัฒนาเพิ่มเติม
<p>1. ด้านความรู้และทักษะการบริหาร (Al-Fathanah)</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>2. ด้านการมีหลักศรัทธาที่ถูกต้อง (Aqidah Salamah)</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>3. ด้านความซัจจริงและเป็นที่ยอมรับ (Al-Siddiq & Al-Amanah)</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>4 ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah)</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

องค์ประกอบ	เสนอแนะแนวทางพัฒนาเพิ่มเติม
5 ด้านการเผยแพร่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (AI-Tabligh)	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
6 ด้านกายภาพและสุขภาพ	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
7 ด้านการการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (AI-Syura)	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ภาคผนวก

1. รายชื่องานวิจัยและนักวิชาการที่มีพรสวรรค์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะ
คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม
2. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำการตรวจสอบแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษา
ตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดน
ภาคใต้

Prince of Songkla University
Pattani Campus

5. รายชื่อนักวิชาการและเอกสารที่ใช้อ้างอิงเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามที่ใช้อ้างอิงสำหรับการวิจัยนี้

ตารางที่ 11 แสดงรายชื่อนักวิชาการและเอกสารที่ใช้อ้างอิงเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับการวิจัยนี้

ลำดับที่	แนวทางพัฒนา	นักวิชาการ
1	1.1 ส่งเสริมการพัฒนาความศรัทธา (Iman) และความขำเกรง (Taqwa) ต่ออัลลอฮ์ 1.2 ส่งเสริมพัฒนาความพอเพียงไม่โลภหลงไหล 1.3 ส่งเสริมพัฒนาความเมตตาจิต	Mas Muhammad Iqbal Al Afghani (2008) Study of Muhammad Iqbal's thought About The Concept of Islamic Education in Creating Human Beings. Islamic Religious Institute of Sunan Ampel Surabaya.
2	2.1 ส่งเสริมการรำลึกต่ออัลลอฮ์เพื่อพัฒนาจิต 2.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปรับเปลี่ยนคุณลักษณะให้สอดคล้องกับความหมายใน 99 พระนามอัลลอฮ์	Khoirunnisa, L. (2016). The Relationship between Reafding Habits of Asmaul Husna with Emotional Intelligence of 4 Student Grade Madrasah Aliyah Nurul Ummah Yogyakarta. Bachelor Degree Thesis. Islam Negeri Sunan Kalijaga University.
3	3.1 ส่งเสริมการขอกอภัยโทษ (Taubat) ต่ออัลลอฮ์ เพื่อปรับเปลี่ยนคุณลักษณะ 3.2 อ่านและศึกษาอัล-กุรอาน และอัลฮาดิษ	Ahmad Mustafa Al-maraghi, 1989. Tafsir Al-maragi. CV.Toha Putra Semarang
4	4.1 ส่งเสริมการละหมาดตะฮัจญุดพร้อมขอพรเพื่อพัฒนากำลังใจที่เข้มแข็งเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม	Toni Ardi Rafsanjani, (2013). Pengaruh Shalat Tahajud Terhadap Aklaq Mahasantri Pondok Haj-jah Nuriyah Sabran Agkatan 2011 dan 2012. Yogyakarta. Islam Negeri Sunan Kalijaga University.

ลำดับที่	แนวทางการพัฒนา	นักวิชาการ
5	5.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารพัฒนา คุณลักษณะโดยยึดปฏิบัติตามตัวแบบ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ 5.2 ส่งเสริมให้สร้างความเคยชินใน การปฏิบัติตามคุณลักษณะผู้นำ แบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ	Taufan, A. B. & Budiharto, S. (2008) The Proses of Prophetic Leadership Development . Master Thesis. Indonesian Islamic University.
6	1. ส่งเสริมให้ผู้บริหารพัฒนา คุณลักษณะโดยการศึกษาด้วยตนเอง	ประสิทธิ์ เขียวศรี. (2544). การนำเสนอแบบจำลอง การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร ศษ.ศษ.บัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
7	ส่งเสริมให้ผู้บริหารสนทนากลุ่ม (Halaqah) เพื่อศึกษาพัฒนาคุณลักษณะ ผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลาม	ยาศารี กาเซ็ง, (2558) การจัดกิจกรรมหะละเกาะฮู เพื่อพัฒนานักศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. วิทยานิพนธ์ มห.บัณฑิต. สาขาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
8	ส่งเสริมให้ผู้บริหารใช้ กระบวนการพัฒนา ศึกษาเรียนรู้ ปฏิบัติ วิธีการ และประเมินตน	ไพโรจน์ พรหมมีเนตร (2552). รูปแบบการพัฒนา ภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรม. คุษฎี นิพนธ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

6. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านที่ได้ทำการตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

- 1) รองศาสตราจารย์ ดร. อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต รองผู้อำนวยการฝ่ายบัณฑิตศึกษาและวิจัย วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มะรอนิง สาแลแม อาจารย์ประจำหลักสูตร กฎหมายอิสลาม ภาควิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิลาละ แวอุเซ็ง ประธานบริหารหลักสูตร ศีษษาสาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารและการจัดการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 4) ดร. ฮากัม เสงปียา อาจารย์ประจำหลักสูตร ศีษษาสาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารและการจัดการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 5) ดร. ชัมซุ สาอุ อาจารย์ประจำหลักสูตร ศีษษาสาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารและการจัดการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ฅ
นิพนธ์ต้นฉบับ (Manuscript)

Prince of Songkla University
Pattani Campus

การวิเคราะห์องค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของ
ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

นายวัฒนชัย เนสะและ* อะหมัด ยี่สุนทรง**

*นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา

**Ph.D. (อุดมศึกษา), ผู้ช่วยศาสตราจารย์

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม และศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ หัวหน้าฝ่าย รองหัวหน้าฝ่ายและตัวแทนครูผู้สอน จำนวน 649 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) วิเคราะห์ด้วยวิธีสกัดองค์ประกอบ (Principal Component Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ใช้การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 16 คน

ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ พร้อมด้วยผลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามที่สำคัญมีดังนี้

1. ด้านความรู้และทักษะการบริหาร 1) ผู้บริหารสมควรแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เทคนิควิธีการบริหารงานใหม่ๆ ต่อกัน 2) ส่งเสริมให้ผู้บริหารเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับแนวโน้ม ทิศทางการพัฒนา และความท้าทายในอนาคต 3) สมควรศึกษาเรียนรู้ฝึกฝนด้วยตนเองในแขนงความรู้ และทักษะที่หลากหลาย
2. ด้านศรัทธาที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ 1) สมควรยึดมั่นปฏิบัติตามหลักศรัทธา ตามแนวทางอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลยามาอะฮ์ 2) ผู้บริหารสมควรพุดคุยในวาระการประชุมเกี่ยวกับการทำงานเพื่อให้บรรลุผลเชิงอุดมการณ์อิสลาม 3) สมควรจัดกิจกรรมวิชาการ และศึกษาคุณธรรมอิสลามแบบกลุ่ม (Halaqoh)
3. ด้านความซัจจริงและน่าเชื่อถือ 1) สมควรศึกษาเกี่ยวกับผลบุญ และบาปของผู้ไม่รักษาความซัจจริงและน่าเชื่อถือ 2) สมควรฟังการบรรยายธรรมศาสนาเกี่ยวกับผลบุญ และบาปของผู้ที่ไม่รักษาความซัจจริงและความน่าเชื่อถือ 3) สมควรให้ผู้ร่วมงานมีการประเมินการปฏิบัติงานของผู้บริหารได้

4. ด้านมารยาททางสังคม 1) สมควรทำการพัฒนาจิต โดยการสำนึกผิดขอภัยโทษ ต่ออัลลอฮ์^ﷻ ในข้อบกพร่องอย่างสม่ำเสมอ 2) สมควรเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะการปฏิสัมพันธ์ 3) สมควรฝึกฝนเกี่ยวกับมารยาทร่วมสมัยเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมแบบพหุวัฒนธรรม

5. ด้านการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม 1) สมควรระมัดระวังคำพูดพร้อมด้วยขอบพระพรเพื่อให้ตนเอง และทุกคนอยู่ในคำสอนของพระองค์อัลลอฮ์^ﷻ 2) สมควรสื่อสารสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหา 3) สมควรประพาดิตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ทุกคน

6. ด้านกายภาพและสุขภาพ 1) สมควรสร้างความเคยชินต่อการตามแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ^ﷺ เกี่ยวกับความสะอาด และการดูแลสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ 2) โรงเรียนสมควรให้สวัสดิการตรวจสุขภาพประจำปีแบบมีคุณภาพ

7. ด้านการประชุมปรึกษาหารือ 1) สมควรเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการประชุมแบบชุรออ 2) สมควรให้ความสำคัญต่อเนื้อหาข้อคิดเห็นของผู้ร่วมงานมากกว่าพิจารณาที่ตัวบุคคล

Prince of Songkla University
Pattani Campus

คำสำคัญ : การวิเคราะห์องค์ประกอบ, คุณลักษณะผู้นำ, ตามหลักการอิสลาม, ผู้บริหาร.

A Factor Analysis and Guidelines for Developing of Traits Administrators from Islamic Principles in Islamic Private Schools in Southern Border Provinces.

Mr. Wattanachai Nesalaeh* and Ahmad Yeesunsong**

**Ph.D. Candidate (Islamic Studies), College of Islamic Studies, Prince of Songkla University*

***Ph.D. (Education), Lecturer, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University.*

ABSTRACT

This research is a mixed method research which aims to analyze the components of leadership traits based on Islamic principles and to study guidelines for developing leadership traits based on Islamic principles of Islamic private school administrators in southern border provinces. The 649 samples used in this research include head of divisions, deputy head of division and teachers' representatives. For quantitative data, questionnaires were employed to collect the research data and the exploratory factor analysis (EFA) technique with statistical software package was used to analyze the data. For qualitative data, focus group discussion with 16 expert panels was employed to collect the data. The results of EFA provided evidence for the seven-dimensional nature of leadership traits of Islamic private school administrators and guideline for their development were as bellows;

1. Knowledge and management skills. The guidelines for their development as follows;

1) administrators should exchange ideas and new management techniques, 2) administrators should be encouraged to attend workshop related to future trends development and its challenges, 3) administrators should engage themselves with self-learning about various discipline of knowledge and skills

2. Principles of faith and to be sincere to Allah. The guidelines for their development as follows; 1) adhering to the faith based on *ahlil al-sunnah wa al-Jamaah*, 2) administrators should talk on the meeting agenda regarding the work to achieve Islamic ideology, and 3) organizing academic activities and studying Islamic morality in groups.

3. The authenticity and trust. The guidelines for their development as follows; 1) studying about the merits and sins of those who fail to keep the authenticity and trust. 2) listening to religious lectures on the merits and sins of those who fail to keep the authenticity and trust and 3) it is desirable for the co-workers to evaluate the performance of the administrators.

4. Social etiquette. The guidelines for their development as follows; 1) developing mental by way of building awareness of wrong doing and making repentance and asking forgiveness consistently

for any deficiency from Allah 2) It is appropriate to participate in social activities with the community to develop interpersonal skills. 3) It is advisable to practice contemporary etiquette for attaining social cohesion in Multicultural society.

5. Propagating and communicating Islamic teaching. The guidelines for their development as follows; 1) performing *Tahajud* congregationally to ask for self and others to be always in the realm of religious teaching, 2) It is worthy to insert Islamic teachings when solving problems. 3) behaving a good example to all.

6. External personality and health. The guidelines for their development as follows; 1) building up familiarity by imitating the example of the Prophet Muhammad (Peace be upon him) regarding to the matter of cleanliness and health care, 2) schools should provide quality health checkup annually.

7. Consultation. The guidelines for their development as follows; 1) it is advisable for administrators to attend training to learn the pattern of consultation in Islam. 2) it is advisable to focus on the content of the participants' comments rather than on considering the individual characteristics.

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Keywords: A factor analysis, Leader trait, From Islamic principle, Administrator.

บทนำ

ศาสตร์การบริหารได้วิวัฒนาการไปพร้อมๆกับทฤษฎีผู้นำจากอดีตถึงปัจจุบันมีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน เพื่อเลือกเอาทฤษฎีผู้นำที่เหมาะสมที่สุด ทันสมัยที่สุด และครอบคลุมมากที่สุด อย่างไรก็ตามก็ยังพบข้อบกพร่อง และช่องว่างอยู่อีกมากมายเมื่อนำมาบริหารองค์กร จากการศึกษาเกี่ยวกับผู้นำผู้วิจัยพบว่ายังมีทฤษฎีผู้นำที่น่าจะทันสมัยที่สุด สมบูรณ์ที่สุดในด้านคุณค่า มีคุณค่าสูงสุดด้านจิตวิญญาณ ได้รับความสำเร็จสูงสุดตามธรรมชาติของประวัติศาสตร์อิสลามที่ได้บันทึกไว้ น่าจะเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุดหากนำมาใช้อย่างจริงจัง และมีอิทธิพลต่อมวลมนุษยชาติสูงสุดจนถึงปัจจุบัน ทฤษฎีดังกล่าวนี้คือทฤษฎีผู้นำตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ที่มีงานวิจัยผู้นำอิสลามมากมายหลายชิ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยการวิเคราะห์คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามเพื่อใช้เป็นแนวทางด้านผู้นำอิสลามแก่ผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และแก่วงการการศึกษาโดยรวม ในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศอิสลามกำลังได้รับความนิยมนใจ และได้ทำการวิจัยเพื่อนำมาพัฒนาประเทศชาติทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษา

Sus Budiharto และคณะ (2008) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ (Prophetic Leadership) ต่อมาในปี ค.ศ. 2009 Fauzan และ Budiharto ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของการบริหารแบบผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ (Prophetic Leadership) ต่อความขยันทำงานของเจ้าหน้าที่ ผลวิจัยปรากฏว่าการบริหารแบบใช้คุณลักษณะผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่งผลให้ระดับความขยันทำงานของผู้ร่วมงานสูงขึ้นหลังจากนั้น Sus Budiharto และคณะได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อีกหลายชิ้นจนกระทั่งในปี ค.ศ. 2015 Andika Bima Taufan และ Budiharto ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบ และกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ (Prophetic Leader) โดยได้ศึกษากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำเชิงจิตวิทยาพัฒนาการตามช่วงอายุขัยโดยศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีองค์ประกอบประกอบคุณลักษณะ 4 ด้านได้แก่ ความสัตย์จริง (Sidiq) ความน่าเชื่อถือ/รับผิดชอบต่อหน้าที่ (Amanah) การเผยแผ่คำสอน และการสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) มีความเฉลียวฉลาด (Fathanah) 2) การสร้างความเคยชินในการนำผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน 4 ด้านข้างต้นมาใช้บริหารการศึกษา

อิสลาม และใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ ส่วน Mas Muhammad Iqbal al Afghani (2008) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำอิสลามแบบท่านนบีมุฮัมมัด ผลการวิจัยพบว่ามีองค์ประกอบคุณลักษณะ 4 ด้านดังกล่าวข้างต้นเช่นกัน Abu Sinn (2006:138) ให้ทัศนะว่าองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามประกอบด้วย 1. การเป็นแบบอย่างที่ดี (Qudwah Hasanah) 2. มีมารยาทดี 3. การประชุมปรึกษาหารือ 4. การฝึกและสอนงานแก่ผู้ร่วมงาน 5. การเชื่อมั่นในความสามารถของผู้ร่วมงาน และมอบอำนาจหน้าที่ในการทำงาน 6. ติดตามผลการทำงานบนพื้นฐานความรับผิดชอบ Kayo (2005:75) ให้ทัศนะว่าคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามประกอบด้วย 1. มีความศรัทธา และขำเกรงต่ออัลลอฮ์ 2. มีความรู้ 3. มีทักษะการจัดการวางแผน และประเมินผล 4. มีความเข้มแข็งหนักแน่นในการปฏิบัติงาน 5. มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อรับฟังคำวิจารณ์

มีงานวิจัยต่างประเทศ เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามอีกมากมาย แต่น่าเสียดายข้อมูลเหล่านั้นยังไม่ค่อยมีการศึกษาวิจัยหรือตีพิมพ์เผยแพร่ในประเทศไทยเพื่อนำมาเป็นแนวทางพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามเพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการ โดยรวมและเป็นหลักการเพื่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีบริบทของโรงเรียนแบบอิสลามที่แตกต่างจากโรงเรียนแบบทั่วไปทั้งทางด้านศาสนา ความเชื่อ ทัศนคติ เจตคติ มีเอกลักษณ์โดดเด่น และให้ความสำคัญด้านคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การวิจัยนี้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งข้อมูลจากการวิจัยนี้น่าจะเป็นเอกสารอ้างอิงที่สำคัญสำหรับการศึกษาวิจัยในประเทศไทยต่อไป และเป็นแนวความคิดพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม น่าจะมีประโยชน์แก่วงการศึกษาดังกล่าว โดยเฉพาะแก่ผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

5.2 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยโดยภาพรวมมีดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ห้องคํ์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด และหลักการของคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามทั่วไป

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างกรอบการศึกษาการวิเคราะห์ห้องคํ์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ห้องคํ์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด และหลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขั้นตอนที่ 2 การยกร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 4 การยืนยันแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับความ

เหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 5 รายงานผลการวิจัยโดยนำเสนอข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย
จัดทำร่างการรายงานผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 นำเสนอผลการวิจัยในรูปวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ประชากร ได้แก่ เอกสาร บุคลากรหัวหน้าฝ่ายหรือรองหัวหน้าฝ่าย และตัวแทนครูผู้สอนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวนรวม 160 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย หัวหน้าฝ่ายหรือรองหัวหน้าฝ่ายโรงเรียนละ 4 คน และครูผู้สอนโรงเรียนละ 2 คน รวมเป็น 6 คน จากบุคลากรของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปีการศึกษา 2560 กลุ่มตัวอย่างจำนวนรวม 678 คน จาก 113 โรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญจำนวนรวม 16 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย

แบบของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามที่ใช้กับบุคลากรหัวหน้าฝ่ายหรือรองหัวหน้าฝ่ายของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปีการศึกษา 2559 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามชนิดมาตรา

ส่วนประเมินค่าเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัยองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารตามความคิดเห็นของบุคลากร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) จำนวน 116 ข้อ โดยกำหนดระดับค่าคะแนน 5 ระดับ

2.2 การสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างเพื่อนำไปใช้กับผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการตรวจสอบ และยืนยันแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ใน 7 องค์ประกอบ ประกอบด้วย

- 1) ด้านความซัจจริง และความน่าเชื่อถือ/ความรับผิดชอบ (Sidiq & Amanah)
- 2) ด้านการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)
- 3) ด้านความรู้ มีไหวพริบและทักษะการบริหาร (Fathanah)
- 4) ด้านศรัทธาที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์ใจ (Agidah Salimah & Iklas)
- 5) ด้านการประจุมปรึษาหารือ (Syura)
- 6) ด้านมารยาททางสังคม (Akhlagul Karimah)
- 7) ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiysh & Jismiyah)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงสำรวจ

การรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงสำรวจพบว่าข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายหรือรองหัวหน้าฝ่ายโรงเรียนละ 4 คน และครูผู้สอนโรงเรียนละ 2 คน รวมเป็น 6 คน จากทั้งหมด 113 โรงเรียน รวมจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 678 คน ผู้ตอบแบบสอบถามได้ตอบแบบสอบถามและส่งคืนจำนวน 649 คน คิดเป็นร้อยละ 95.7 และไม่ส่งคืน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 4.3

3.2 การรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 16 คน จำนวนรวมทั้งหมด 21 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและประมวลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งผู้วิจัยจะแยกวิเคราะห์ข้อมูลตามลักษณะของแบบสอบถามแต่ละตอนดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage)

2) การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ค่าสถิติค่ามัธยฐานเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าเฉลี่ยคะแนนของตัวแปรนั้นอยู่ในระดับใด ใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) จำนวน 116 ข้อ

5. การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เพื่อลดจำนวนตัวแปรให้เหลือตัวแปรจำเป็นที่สำคัญ ใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) โดยการวิเคราะห์ด้วยวิธีสกัดองค์ประกอบ "PCA" (Principal Component Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยตรวจสอบความเหมาะสมของการใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยสถิติ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) ซึ่งค่า KMO มีค่าระหว่าง 0-1 โดยมีค่ามากกว่า 0.9 แสดงว่าเหมาะสมดีมาก ถ้าค่าน้อยกว่า 0.5 แสดงว่าไม่ควรใช้ และถือเกณฑ์การเลือกตัวแปรที่เข้าอยู่ในองค์ประกอบตัวใดตัวหนึ่งโดยพิจารณาจากค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalue) ที่มากกว่า 1 และถือเอาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรแต่ละตัวขององค์ประกอบนั้นมีค่าตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป ประกอบด้วยตัวแปรตั้งแต่ 3 ตัวแปรขึ้นไป ตามวิธีของไกเซอร์ (Kaiser)

6. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญมาสรุปประเด็นโดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลการยกร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากผู้ทรงคุณวุฒิ

6.3 การวิเคราะห์ข้อมูลการยืนยันแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ

7. ปรับปรุงแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

ได้แก่ การนำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

8. สรุปผล และอภิปรายผล

ได้แก่ การสรุปผลจากการวิจัย และอภิปรายผลจากการวิจัย

9. นำเสนอผลการวิจัยในรูปวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

5.3 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่ามี 7 องค์ประกอบ ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านความรู้และทักษะการบริหาร (Fathanah) พบว่าประกอบด้วย 3 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .602 - .623 โดยมีตัวบ่งชี้ผู้บริหารพูดคุยวิธีทำงานที่ทำทนายสติปัญญาของผู้ร่วมงาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.623) รองลงมาคือ

ตัวแปรบริหารจัดการให้ศึกษาคุณานอกสถานที่เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมงาน (.606) ส่วนตัวแปร ผู้บริหารพัฒนาคนด้านความรู้ใหม่ๆ เพื่อใช้พัฒนาการบริหารอยู่เสมอมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.602) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 58.893 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 50.770 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 50.770

1.2 ด้านการมีหลักศรัทธาที่ถูกต้อง (Aqidah Salamah) พบว่ามี 6 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .523 - .656 โดยมีตัวแปรผู้บริหารแสดงออกถึงการมีวิถีคิดเชิงบูรณาการ ชีวิตการเป็นอยู่กับหลักอิหม่าน (ศรัทธา) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.656) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารแสดงออกถึงการเป็นผู้มีแนวคิดเชิงพิภริยะช (อุดมการณ์) (.629) ส่วนตัวแปรผู้บริหารแสดงให้เห็นว่าทำงานโดยคำนึงถึงความสำเร็จของงานตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.523) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 58.960 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 50.827 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 50.827

1.3 ด้านความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) มี 16 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .509 - .634 โดยมีตัวแปรผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีนิสัยคิดดี (ซัจจะ) พูดจริงทำจริง และรักษาสัญญา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.634) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้ปฏิบัติตนตามคำสอนอิสลาม (.629) ส่วนตัวแปรผู้บริหารกล่าวถึงสิ่งที่ต้องทำให้สำเร็จด้วยความเอาใจจริงเอางัง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.509) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 2.863 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 2.468 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม 55.811

1.4 ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) มี 12 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .512 - .624 โดยมีตัวแปรผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์ไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.624) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารสามารถควบคุมอารมณ์ได้ในทุกสถานการณ์ (.600) ส่วนตัวแปรผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงความสุขุม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.512) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 2.299 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 1.982 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 57.793

1.5 ด้านการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) มี 7 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .519 - .673 โดยมีตัวแปรผู้บริหารแสดงออกการดับลิหม

(เผยแผ่) คำสอนอิสลามเกี่ยวกับเป้าหมายของการทำงานตามมโนทัศน์อิสลาม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.673) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้คอยให้การ *นาซีฮัต* (ตักเตือน) เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสเกี่ยวกับคำสอนอิสลาม (.649) ส่วนตัวแปรผู้บริหารประพฤตินเป็น *อุสวาตุลhasanah* (แบบอย่างที่ดี) ตามคุณธรรม จริยธรรมอิสลามทั่วไปอย่างเคร่งครัดเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ร่วมงาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.519) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 2.161 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 1.863 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 59.656

1.6 ด้านสุขภาพ และกายภาพ (Sihatul Jismiyah) มี 5 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .541 - .734 โดยมีตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้รักษา ดูแลความสะอาดร่างกาย และเครื่องแต่งกายอยู่เสมอ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.734) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้ไม่สูบบุหรี่ และสิ่งเสพติด (.687) ส่วนตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้ที่มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.541) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 1.797 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 1.549 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 61.205

1.7 ด้านการ ประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) มี 4 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .532 - .669 โดยมีตัวแปรผู้บริหารขอ *ชวรอ* (ปรึกษาหารือ) ถึงแม้ในเรื่องที่เล็กน้อย มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.669) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการ *ทำชวรอ* (ปรึกษาหารือ) เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น (.632) ส่วนตัวแปรผู้บริหารอธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของการ *ชวรอ* (ปรึกษาหารือ) ตามหลักการอิสลาม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด (.532) โดยมีค่าไอเคนเท่ากับ 1.442 ค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 1.243 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 62.448

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ผ่านการขึ้นชั้นจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรายด้าน ประกอบด้วยดังนี้

2.1 ด้านความรู้และทักษะการบริหาร (Fathanah)

2.1.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารพบปะพูดคุยระหว่างผู้บริหารด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นวิธีการบริหารงานใหม่ๆ ที่กระตุ้นสติปัญญา และมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

2.1.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร การวิเคราะห์แนวโน้ม ทิศทางการพัฒนา ความท้าทายที่จะเกิดกับองค์กรในอนาคตเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการปัญหาและความเสี่ยง

2.1.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาอิสลาม

2.1.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารสร้างผลงานวิชาการนำเสนอผ่านการประชุมวิชาการหรือสื่อสาธารณะต่างๆ

2.1.5 ผู้บริหารควรศึกษาเรียนรู้ฝึกฝนด้วยตนเองในแขนงความรู้ และทักษะที่หลากหลาย ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้คนรอบข้าง ทักษะการสื่อสาร การคิดอย่างเป็นระบบ การคิดริเริ่ม ทักษะการตัดสินใจ ทักษะด้านไอที ทักษะภาษาต่างประเทศ และทักษะการบริหาร

2.2 ด้านการยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักศรัทธาที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์ใจ (Aqidah Salamah & Ikhlas)

2.2.1 สนับสนุนให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินต่อการนำหลักศรัทธามาปรับใช้เป็นแนวทางการทำงาน การดำเนินชีวิต การมีเจตคติ ทรนสนะคติ หลักการ จุดมุ่งหมายของการทำงาน และการดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมายเชิง *ฟิกรียะฮ์* (อุดมการณ์)

2.2.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยึดมั่น ปฏิบัติตามหลักศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลยามาอะฮ์

2.2.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารพูดคุยให้ข้อมูลเกี่ยวกับ *หลักอากีดะฮ์* (ศรัทธา) ที่ถูกต้องแก่ผู้ร่วมงาน

2.2.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดกิจกรรมวิชาการและคุณธรรมทางศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqob) เช่น ละหมาดตะหัจญุด อ่านอัล-กูรอานหรือการอรรถาธิบายอัล-กูรอาน

2.3 ด้านความซัจจริงและเป็นที่ยังวางใจ (Siddiq & Amanah)

2.3.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาอัล-กูรอาน และอัล-ฮาดิษเกี่ยวกับประโยชน์ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความซัจจริงและการเป็นที่ยังวางใจ (Siddiq & Amanah)

2.3.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการพูดจริงทำจริง การตัดสินใจที่ยึดถือตามหลักการอิสลาม

2.3.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารฟังการบรรยายศาสนาเกี่ยวกับประโยชน์ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความซัจจริงและการเป็นที่ยังวางใจ (Siddiq & Amanah)

2.3.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารละหมาดตะฮัจญุด และขอพรต่ออัลลอฮ์ให้เปลี่ยนแปลงคุณลักษณะที่มีความซัจจริงและการเป็นที่ยังวางใจ (Siddiq & Amanah)

2.3.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติตามหลักการอิสลามเกี่ยวกับการมีจุดยืนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ความซัจจริง และมีความรับผิดชอบเป็นที่ยังวางใจ (Siddiq & Amanah) ในการบริหารงาน และชีวิตประจำวัน

2.3.6 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินในการตามแบบอย่างของท่านนบีเกี่ยวกับความเรียบง่ายหรือสมถะ ไม่สร้างภาพ ความมั่นใจในตัวเอง มีมุมมองแง่คิดที่ทันสมัย และบุททวิธีการทำงานที่ซัจสัตย์สุจริต

2.3.7 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการประชุมกับผู้ร่วมงานเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นที่สะท้อนจากการปฏิบัติงานบริหารของตนเองเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการทำงานที่การบริหารของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

2.3.8 ส่งเสริมให้ผู้บริหารมีการตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติงานของตนเองด้านความรับผิดชอบ และความซัจจริงอย่างสม่ำเสมอ

2.3.9 ผู้บริหารสมควรคบค้าสมาคมกับผู้ที่มีความซัจจริงเป็นที่ยังวางใจได้ และอยู่ในสิ่งแวดล้อมของผู้คนที่ยึดถือความซัจจริงเป็นที่ยังวางใจได้เพื่อเป็นแบบอย่างที่สามารถหล่อหลอมตนเองให้เป็นผู้ที่มีความซัจจริงเป็นที่ยังวางใจได้

2.4 ด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah)

2.4.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการพัฒนาจิต โดยการสำนึกผิดขออภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) เกี่ยวกับการไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน การควบคุมอารมณ์ ตั้งใจฟังผู้ร่วมงาน สุภาพเหมาะสมในการใช้สายตา มีพฤติกรรมให้เกียรติต่อผู้ร่วมงาน เสมอต้นเสมอปลาย มีมารยาท นุ่มนวลมั่นคง เป็นกันเองและถ่อมตน มีมนุษยสัมพันธ์ ฟังความคิดเห็น การวางบุคลิกที่น่ายกย่องนับถือ และมีความสุข

2.4.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการละหมาดตะฮัจญุดพร้อมขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้พระองค์ทรงปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

2.4.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหาร จัดกิจกรรมพบปะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ร่วมงานและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

2.4.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารละหมาดร่วม (Jama ah) กับผู้ร่วมงานให้เป็นประจำสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงการทำงานเป็นทีม และความเท่าเทียมกันอันจะนำไปสู่การให้เกียรติต่อกันและกัน การถ่อมตน และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

2.4.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีเป็นประจำจนเป็นนิสัยเกี่ยวกับความสุภาพอ่อนโยน

2.4.6 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการถือศีลอดแบบภาคสมัครใจ (Sunat) เพื่อให้เกิดความสำรวมทางกาย วาจา ใจ เกิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีการควบคุมอารมณ์

2.4.7 ผู้บริหารควรมีกิจกรรมพบปะสร้างความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน และผู้คนในชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมทางความเชื่อ ศาสนา และภาษา เพื่อฝึกมารยาทร่วมสมัยในการอยู่ร่วมกันในสังคมแบบพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.5 ด้านการเผยแพร่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)

2.5.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยกระดับความศรัทธาขำเกรงต่ออัลลอฮ์ (Taqwa) โดยวิธีศึกษาอัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษที่เกี่ยวกับบทลงโทษของผู้ไม่ทำการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ตั้งปณิธานที่แน่วแน่ที่จะสื่อสาร

2.5.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารสื่อสารสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหาส่วนตัว และการทำงาน

2.5.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการศึกษาอิสลามแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความเป็นห่วง รัง เมตตาต่อผู้ที่ไม่ปฏิบัติกตีดต่อพระองค์อัลลอฮ์ ศึกษาวิธีการชักชวนผู้ร่วมงานแบบมีวิทย์ปัญญา (Hikmah) ศึกษาวิธีการ และแนวทางการทำงานที่ยึดถือคำสอน และยึดถือบทบัญญัติอิสลาม

2.5.4 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการพัฒนาจิตใจโดยการสำนึกผิดขออภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ในการกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะตนเอง

2.5.5 ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการละหมาดะฮ์ญุดพร้อมขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้ทรงประทานกำลังใจให้เข้มแข็งปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh)

2.5.6 ส่งเสริมให้ผู้บริหารประพฤติตนเป็นอุสวาตุลฮะसानะฮ์ (แบบอย่างที่ดี) ตามหลักคุณธรรม จริยธรรมอิสลามทั่วไปอย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นการเผยแผ่คำสอนอิสลามให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตาม

2.5.7 ผู้บริหารควรพบปะสังสรรค์พูดคุยกับผู้คนในสังคมเพื่อฝึกฝนทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล

2.6 ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Sihatul Jismiyah)

2.6.1 ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาซึมซับสู่การปฏิบัติต่อแบบอย่างท่านนบีเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคที่ดี การห่างไกลสิ่งเสพติดอันตราย สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรงโดยการ

ออกกำลังกาย และสร้างการตระหนักรู้เพื่อปฏิบัติตัวให้ห่างไกล โรคภัยต่างๆ เพื่อสู่ประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด

2.6.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารปฏิบัติให้เป็นนิสัยแบบสม่ำเสมอเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีด้านการดูแลบุคลิกภาพภายนอกให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ

2.6.3 ส่งเสริมให้โรงเรียนมีนโยบายให้สวัสดิการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับตรวจสุขภาพประจำปีแบบละเอียดที่มีคุณภาพสำหรับผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา

2.7 ด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura)

2.7.1 ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการฝึกอบรมสำหรับผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้หลักการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) เกี่ยวกับความสำคัญ หลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุมปรึกษาหารือตามหลักการอิสลาม

2.7.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหารยึดถือแบบอย่างท่านนบีเกี่ยวกับหลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุมปรึกษาหารือ (Syura) ตามหลักการอิสลาม

2.7.3 ส่งเสริมให้ผู้บริหารรับฟังให้ความสำคัญต่อเนื้อหาข้อคิดเห็นของผู้ร่วมงานมากกว่าการมองที่คุณลักษณะส่วนตัวของผู้ร่วมงานที่ให้ข้อคิดเห็น

5.4 อภิปรายผล

การวิจัยนี้เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการวิจัยการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่ามี 7 องค์ประกอบ สามารถอภิปรายผลแต่ละองค์ประกอบดังนี้

1. ด้านมีหลักศรัทธาที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ใจ เพื่ออัลลอฮ์ (Aqidah Salamah & Ikhlas) มี 6 ตัวชี้วัด โดยมีตัวชี้วัดเกี่ยวกับผู้บริหารแสดงออกถึงการมีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการชีวิตการเป็นอยู่กับหลักอีมาน (ศรัทธา) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.657) รองลงมาคือตัวชี้วัดผู้บริหารแสดงออกถึงการเป็นผู้มีแนวคิดเชิงฟิรียะฮ์ (อุดมการณ์) (.630) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาศาสนาอิสลามกันมาตั้งแต่วัยเด็ก เป็นจุดเด่นของมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบกับผู้บริหารส่วนหนึ่งเป็นทายาทของครูสอนศาสนาหรือ โต๊ะครูผู้ก่อตั้ง โรงเรียนที่เน้นปลูกฝังลูกหลานเกี่ยวกับหลักความศรัทธาของอิสลาม และปฏิบัติตามคำสอนอิสลามที่เคร่งครัด ประกอบกับคำสอนที่เน้นหนักเกี่ยวกับการตั้งเจตนารมณ์ (Niyah) เพื่อพระองค์อัลลอฮ์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเผยแผ่ศาสนาแก่นักเรียนที่ยึดถือเป็นพันธกิจศักดิ์สิทธิ์เป็นพันธกิจเชิงอุดมการณ์ที่ต้องทำให้บรรลุเป้าหมายที่สืบทอดกันมาเป็นหลักความเชื่อศรัทธาต่อคำสอนอิสลาม องค์ประกอบด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์ใจ เพื่อ อัลลอฮ์ (Aqidah Salamah & Ikhlas) จึงเป็นองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำที่สำคัญของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สอดคล้องกับ Ismail Raji Alfaruqi (1988) ได้กล่าวเกี่ยวกับการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ว่าเอกภาพ (Tauhid) ทำให้เราได้มุมมองเกี่ยวกับชีวิตที่มีความเป็นเอกภาพในหลายๆ ด้าน สอดคล้องกับการให้นิยามของ M Yunan Nasution (1984 : 90) พบว่าเอกภาพของอัลลอฮ์ (Tauhid) หมายถึง การเคารพภักดีทั้งหมดของมนุษย์เพื่อพระองค์อัลลอฮ์เพียงพระองค์เดียวพร้อมทั้งยึดมั่นต่อความเอกะทางคุณลักษณะของพระองค์อัลลอฮ์ สอดคล้องกับทฤษฎีของ Mas Muhammad Iqbal al Afghani (2008) ได้กล่าวว่าหลักการศรัทธา (Iman) ที่เกิดจากความรักอย่างลึกซึ้งต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่เกิดจากกระบวนการทางความคิด ไคร่ครวญต่อสรรพสิ่งการสร้างสรรค์ ความรัก ความเมตตา ของอัลลอฮ์ ﷻ ต่อสรรพสิ่งมีชีวิตที่นำไปสู่ความตระหนักรู้จนเกิดความซาบซึ้งต่อคุณลักษณะของอัลลอฮ์ ﷻ นำไปสู่การเข้าใจในสถานะของผู้สร้างจนเกิดความรัก และตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะบ่าวของพระองค์ เพื่อเป็นตัวแทนของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ (ผู้นำ) บนหน้าแผ่นดินนี้ได้จากสามแนวคิดข้างต้น สามารถวิเคราะห์เกี่ยวกับกิจกรรมการงานทั้งหมดของมนุษย์ที่เป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์ ﷻ ควรรออยู่บนหลักยึดมั่น 3 ประการ ประกอบด้วย (1) ยึดมั่นว่าทุกสรรพสิ่งมาจากพระองค์อัลลอฮ์ (2) ยึดมั่นว่าทุกสรรพสิ่งดำเนินไปโดยพระองค์อัลลอฮ์ไม่ใช่โดยตัวตนของมนุษย์เองจึงต้องนำความเป็นอิตาในตัวตนของมนุษย์ออกไปจนเกิดการหลุดพ้นจากการลำพองตน หลงตนเอง หยิ่งโศ

โอหัง ถูกเหยียดหยาม ไม่ให้เกียรติต่อผู้อื่น หลงใหลในเกียรติ คำสรรเสริญ ยึดมั่นถือมั่น ไม่ปล่อยวาง และการตั้งภาคีแบบลับต่ออัลลอฮ์ (Shirkul Khaifi) เพราะไม่บริสุทธิ์ใจ (Ikhlas) ในการทำความดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ และ (3) ยึดมั่นว่าทุกสรรพสิ่งที่ตนเองดำเนินกิจการงานไปต้องมีจุดมุ่งหมายเจตนารมณ์เพื่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงเอกละเท่านั้น ดังนั้นการศรัทธายึดมั่นที่ถูกต้องจึงเป็นหลักสำคัญที่สุดของผู้บริหารเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตการเป็นอยู่ และการครองตนในการทำงาน และเป็นสิ่งกำหนดเจตนารมณ์ (Niyah) ที่มุ่งสู่ความพึงพอใจพระทัยจากเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ เป็นเป้าหมายประสงค์สูงสุด

2. ด้านความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) มี 4 ตัวชี้วัด โดยมีตัวชี้วัดผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีนิสัยซัจดีก (ซัจจะ) พุดจริงทำจริง และรักษาสัญญา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (0.634) รองลงมาคือตัวชี้วัดผู้บริหารเป็นผู้ปฏิบัติตนตามคำสอนอิสลาม (.628) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารส่วนใหญ่ปฏิบัติตามคำสอนอิสลามเกี่ยวกับนิสัยซัจดีก (ซัจจะ) พุดจริงทำจริง และรักษาสัญญาต่อผู้ร่วมงาน และยึดถือปฏิบัติตามหลักอิสลามในด้านนี้ตามบริบทของมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์ประกอบนี้ จึงน่าจะมีความจำเป็น และสำคัญเป็นอันดับสองรองจากองค์ประกอบด้านการมีหลักศรัทธาที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ (Aqidah Salamah & Ikhlas) เพราะว่าเกี่ยวข้องกับ การยึดถือยึดมั่นปฏิบัติตามความซัจจริงที่มาจากอัลลอฮ์ และรอซูลเท่านั้นแบบคงเส้นคงวาโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ปกปิด ตัดทอน หรือเพิ่มเติมแม้แต่น้อยนิด ที่เกี่ยวกับหลักการศรัทธา หลักคำสั่งใช้ คำสั่งห้าม มารยาทต่อมนุษย์ และต่ออัลลอฮ์ ส่วนความน่าเชื่อถือ/ความรับผิดชอบ (Amanah) Siti zulaikhah (2005) ได้กล่าวว่าเป็นที่ไว้วางใจได้ (Amanah) หมายถึง การที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่จากพระองค์อัลลอฮ์ที่มอบหมายให้ในทุกๆ ด้าน เช่น ด้านการเมือง ด้านสังคม เศรษฐกิจ ศาสนาและด้านการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต การทำงานให้ได้รับความสำเร็จทั้งโลกนี้ และโลกหน้าได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kuswanto Y.A. dan Budiharto, S (2009) Kumolohadi dan Budiharto (2013) Setiadi & Budiharto (2008) Arifiyanto dan Budiharto (2008) Fauzan and Budiharto (2009) Kuswanto and Budiharto (2009) Kumolohadi and Budiharto (2012) ที่ให้แนวคิดว่าคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามต้องมีองค์ประกอบคุณลักษณะด้านความซัจจริง และการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) ด้วย และผลการวิจัยพบว่าองค์กรต่างๆ ที่ได้นำคุณลักษณะผู้นำในด้านนี้ไปใช้กับเจ้าหน้าที่ในองค์กรราชการ สถาบันโรงเรียน องค์กรการเมือง และองค์กรการเงินอิสลามของประเทศที่เป็นมุสลิม พบว่าสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์

ความสุขของเจ้าหน้าที่ และลดระดับคอร์ปชั่นในองค์กรได้ ผลจากงานวิจัยหลายๆ ชิ้นในบริบทขององค์กรมุสลิมข้างต้นและผลจากงานวิจัยนี้จะเป็นข้อยืนยันได้ว่าองค์ประกอบด้านความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) นี้เป็นองค์ประกอบที่จำเป็น และสำคัญเป็นลำดับต้นๆ สำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้

3. ด้านความรู้ มีไหวพริบ และทักษะการบริหาร (Fathanah) ผลการวิจัย พบว่ามี 3 ตัวบ่งชี้ โดยมีตัวบ่งชี้ผู้บริหารพูดคุยวิธีทำงานที่ทำทาสติปัญญาของผู้ร่วมงาน มีค่านำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.623) รองลงมาคือตัวบ่งชี้ผู้บริหารจัดให้ศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมงาน (.606) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีความรู้ และทักษะการบริหาร (Fathanah) มีความรู้และทักษะการใช้คนโดยการกระตุ้นทางปัญญาเพื่อให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้มีความรู้สึกร่วมกันเกิดความรู้สึกร่วมกันใจจนสามารถดึงความสามารถของผู้ร่วมงานมาใช้ประโยชน์ได้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารส่วนใหญ่ได้ผ่านการศึกษาก่อนเกี่ยวกับการบริหารการศึกษามาแล้ว เพราะปัจจุบันนี้ทุกคนมีใบประกอบวิชาชีพการบริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นภาคบังคับจากสำนักงานคุรุสภาสำหรับผู้บริหารสอดคล้องกับที่พระองค์อัลลอฮ์ได้ดำรัสไว้ดังมีใจความว่า

قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ^ع

ความว่า “พระองค์อัลลอฮ์ได้เลือกเฟ้นเขา (ให้เป็นพระราชา) แก่เจ้า และได้ประทานความโปรดปรานในด้านความรู้ และร่างกาย”

(อัล-บาคอเราะฮ์ : 247)

ในโองการนี้ พบว่าอัลลอฮ์ทรงเลือกเฟ้นผู้นำพร้อมทั้งได้ประทานความรู้แก่ผู้นำด้วยจะพบว่าตำแหน่งผู้นำกับความรู้ต้องมีควบคู่กันไป ส่วนตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับการศึกษาดูงานนอกสถานที่อาจจะมีปัจจัยเสริมจากสภาวะการแข่งขันระหว่างโรงเรียนด้วยกันในสามจังหวัด ปัจจุบันนี้รุนแรงมากขึ้น ดังนั้นผู้บริหารจึงพยายามจัดให้บุคลากรให้มีส่วนร่วมมากขึ้นเพื่อจูงใจให้นักเรียนมาสมัครเข้าเรียนที่โรงเรียนของตนให้มากที่สุด จึงให้ผู้ร่วมงานไปศึกษาดูงานจากโรงเรียนที่เด่นดังต่างๆ มากขึ้น เพื่อนำมาพัฒนาโรงเรียนของตนเอง

เพื่อสร้างจุดเด่นจุดขายของโรงเรียน เพราะการแข่งขันแย่งชิงผู้เรียนให้เข้ามาเรียนนับวันยิ่งรุนแรงมากขึ้น และมักมีการประทุมนอกสถานที่ในต่างจังหวัดเพื่อระดมสมองพัฒนาโรงเรียนไปในตัว ด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kuswanto dan Rasyid (2013) Kumolohadi dan Budiharto (2013) Setiadi & Budiharto (2008) Arifiyanto dan Budiharto (2008) Kuswanto and Budiharto (2012) Kumolohadi and Budiharto (2012) Siti Ruchanah (2010) Siti Zulaikhah (2005) Andika Bima Taufan Sus Budiharto (2015) และ Alawiyah dkk (2012) ที่ผลการวิจัยพบว่าผู้นำตามหลักการอิสลามต้องมียุทธศาสตร์ประกอบคุณลักษณะผู้นำด้านความรู้ ไหวพริบ และทักษะการบริหาร (Fathanah) และพบว่าองค์กรที่ผู้บริหารมีคุณลักษณะผู้นำด้านความรู้ มีไหวพริบ และทักษะการบริหาร (Fathanah) ส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ขององค์กรเพิ่มสูงขึ้น

4. ด้านมารยาททางสังคม (Akhlaqul Karimah)

พบว่า มี 3 ตัวอย่าง โดยมิตัวอย่างที่ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์ไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน มีคำนำหน้านักองค์ประกอบมากที่สุด (.622) รองลงมาคือตัวอย่างที่ผู้บริหารสามารถควบคุมอารมณ์ได้ในทุกสถานการณ์ (.601) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีทักษะ และความรู้มารยาทการปฏิสัมพันธ์ยิ่งไปกว่านั้นอิสลามได้ห้ามเมินหน้าหน้าผู้คนขณะเดินเห็นผ่านผู้คน สอดคล้องกับที่พระองค์อัลลอฮ์ตรัสไว้ตอนหนึ่งความว่า.....และจงอย่าเมินหน้าต่อผู้คน และเจ้าอย่าเดินบนหน้าแผ่นดินด้วยความหยิ่งยโส..นี่เป็นคำสั่งของอัลลอฮ์ ในด้านมารยาทเมื่อเดินผ่านผู้คนซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าอัลลอฮ์สั่งใช้ให้ปฏิบัติเกี่ยวกับการเดินเห็นให้มีมารยาท ไม่เมินหน้าหน้าต่อผู้คนยิ่งไปกว่านั้นมิ้นยยะว่าจงปฏิบัติสิ่งนี้เพื่อแสวงหาความพอพระทัยจากพระองค์อัลลอฮ์เท่านั้น เพราะการทำตามคำสั่งพระองค์อัลลอฮ์เป็นการภักดี (Ibadah) ต่อพระองค์อัลลอฮ์นั้นหมายความว่า การมีมารยาทการปฏิสัมพันธ์ที่ทักทายยิ้มแย้มต่อผู้คนควรทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริงใจ สอดคล้องกับ Ahmad Ibrahim (2008) พบว่าผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามต้องมีคุณลักษณะด้านมารยาททางสังคมที่มีความอ่อนโยนต่อผู้คน สอดคล้องกับที่อัลลอฮ์ทรงได้ดำรัสไว้ว่า

وَأَخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

และจงถ่อมตนต่อบรรดาผู้ที่ตามเจ้าได้แก่บรรดาผู้ที่ศรัทธา

(Al-Syu ra : 215)

ส่วนตัวบ่งชี้ผู้บริหารสามารถควบคุมอารมณ์ได้ในทุกสถานการณ์ก็เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญเช่นกัน ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหาร และบุคลากรส่วนใหญ่ต่างต้องทำหน้าที่รับผิดชอบหนักหนาทุกคนที่ทั้งภาระทางครอบครัว ส่วนตัว และงานจึงมักหนีไม่พ้นสภาพเครียดทางอารมณ์ การสามารถควบคุมอารมณ์ได้ในทุกสถานการณ์จึงเป็นมารยาทที่สำคัญอันดับต้นๆ ของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นคุณลักษณะที่สำคัญมากๆ ของคนที่เป็นผู้นำเพราะสภาพอารมณ์ที่ดีสามารถนำมาซึ่งสติ และสติที่ดีจะนำมาซึ่งปัญญาในการแก้ปัญหา บริหารจัดการได้อย่างราบรื่น วุฒิภาวะทางอารมณ์ยังเป็นตัวเสริมความน่าเชื่อถือเป็นที่เคารพของผู้ร่วมงานได้ สอดคล้องกับที่พระองค์อัลลอฮ์ทรงดำรัสไว้ความว่า

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْ لَهُم
بِآيَاتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ
وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾

ความว่า “จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดยสุขุม และการตักเตือนที่ดี และจงโต้แย้งพวกเขาด้วยสิ่งที่ดีกว่า แท้จริงพระเจ้าของเจ้าทรงรู้ดียิ่งถึงบรรดาผู้ที่หลงทาง และทรงรอบรู้อย่างยิ่งถึงบรรดาผู้ที่อยู่ในทางที่ถูกต้อง” (อันะฮฺล : 125)

ดังนั้นคุณลักษณะด้านมารยาททางสังคม (Akhlakul Karimah) จึงเป็นองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามที่สำคัญสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความสำคัญเช่นกัน

5. ด้านการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) มี 5 ตัวบ่งชี้ โดยมีตัวบ่งชี้ ผู้บริหารแสดงออกการศรัทธา (เผยแผ่) คำสอนอิสลามเกี่ยวกับเป้าหมายของการทำงานตามมโนทัศน์อิสลาม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.673) รองลงมาคือตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้คอยให้การนาศิฮัต (ตักเตือน) เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสเกี่ยวกับคำสอนอิสลาม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (.649) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากโดยธรรมชาติของคนทำงานทุกคนย่อมต้องการกำลังใจในการทำงาน การให้กำลังใจด้วยการสื่อสารคำสอนอิสลามเป็นวิธีการหนึ่งที่สอดคล้องกับธรรมชาติ (Fitrah) ทางจิตวิญญาณของมุสลิมผู้ศรัทธา และยังเป็นแนว

ทางการดำเนินชีวิตให้เกิดความสงบทางจิตใจที่สำคัญ จากผลการวิจัยบุคลากรส่วนใหญ่จึงมองว่าผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีคุณลักษณะด้านการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) สอดคล้องกับที่อัลลอฮ์ได้ทรงดำรัสไว้ว่า

قُمْ أَلَيْلًا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٦﴾

ความว่า “จงลุกขึ้นในตอนกลางคืน (ลุกขึ้นและจงละหมาด) นอกจากเพียงเล็กน้อย “

(อัล-มูซซัหมิต : 2)

โองการนี้เป็นคำสั่งใช้ให้ท่านนบีมุฮัมมัดและมุสลิมประชาชาติของท่านลุกขึ้นในยามดึกเพื่อละหมาดตะหัจญุด เพื่อพัฒนาสร้างความเข้มแข็งด้านจุดยืนที่มั่นคงในการเผยแผ่คำสอนอิสลามไม่หวั่นไหวต่อคำให้ร้ายของผู้ที่ขัดขวางต่อท่าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Andansari dkk (2010) ที่ให้ทรรศนะว่าผู้นำอิสลามต้องมีคุณลักษณะเกี่ยวกับการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kumolohadi dan Budiharto (2013) Kuswanto Y.A. dan Budiharto, S (2009) Setiadi & Budiharto (2008) Arifiyanto dan Budiharto (2008) Fauzan and Budiharto (2009) Kumolohadi and Budiharto (2012) Kuswanto and Budiharto (2009) ที่ผลการวิจัยพบว่าองค์กรที่ผู้บริหารใช้การเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ต่อบุคลากรส่งผลให้บุคลากรมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ลดการทุจริตในองค์กร บุคลากรขยันทำงานเพิ่มขึ้น และส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ขององค์กรเพิ่มขึ้น

6. ด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) พบว่ามี 4 ตัวบ่งชี้ โดยมีตัวบ่งชี้ ผู้บริหารขอชูรอ (ปรึกษาหารือ) ถึงแม้ในเรื่องที่เล็กน้อย มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.669) รองลงมาคือตัวบ่งชี้ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการทำชูรอ (ปรึกษาหารือ) เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น (.632) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากบุคลากรส่วนใหญ่ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อาจจะมองว่าการมีส่วนร่วมทางความคิดกับผู้บริหาร โดยผ่านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) เป็นหนทางที่บุคลากรควรจะได้สิทธิ์นี้บุคลากรทุกคนคงอยากทำงานให้ลุล่วง

สำเร็จโดยกระบวนการ วิธีการทำงานที่ดีที่สุด เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แนวทางเดียวที่จะมีคำตอบเหล่านี้แก่บุคลากรได้ คือ ต้องผ่านการปรึกษาพูดคุยกัน นั่นคือผ่านทางเวทีการประชุมปรึกษาหารือกันเอง จึงไม่แปลกที่การทำงานใดก็ตามที่ผ่านการประชุมปรึกษาหารือกันการทำงานเหล่านั้นมักจะได้รับความสำเร็จ อาจเป็นเพราะว่าทุกคนรู้สึกมีส่วนร่วม เพราะผ่านการระดมสมองจากทุกคนส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นทำงานด้วยความเต็มใจ รู้สึกมีศักดิ์ศรี เพราะมาจากความคิดของเขาเองส่งผลให้เกิดการทุ่มเทการทำงานส่งผลให้เกิดความสำเร็จสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rahmat Nasotion (2012) ที่พบว่าในเรื่องสำคัญท่านบิมุฮัมหมัดเป็นผู้ทำการประชุมกับบรรดาสาวก และผู้ตามอยู่เป็นประจำ การประชุมปรึกษาหารือเป็นแบบอย่าง ท่านบิ และอัลลอฮฺทรงรักกลุ่มชนที่ทำการประชุมปรึกษาหารือกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Ahmad Ibrahim Abu Sinn (2008) พบว่าผู้นำต้องทำการปรึกษาหารือกับผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะเหตุว่าสติปัญญาของมนุษย์แต่เพียงลำพังคนเดียวเป็นไปไม่ได้ที่จะเก่งไปหมดทุกเรื่อง ดังนั้นคุณลักษณะด้านการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) น่าจะเป็นองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามที่สำคัญและควรมีสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เช่นกัน

7. ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Jismiyah) มี 3 ตัวบ่งชี้ โดยมีตัวแปรผู้บริหารเป็นผู้รักษา ดูแลความสะอาดร่างกาย และเครื่องแต่งกายอยู่เสมอมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด (.736) รองลงมาคือตัวบ่งชี้ผู้บริหารเป็นผู้ไม่สูบบุหรี่และสิ่งเสพติด (.685) ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากภาพลักษณ์ด้านกายภาพภายนอก เช่น เครื่องแต่งกาย และความสะอาด สอดคล้องกับที่พระองค์อัลลอฮฺทรงดำรัสไว้ว่า

وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا

ความว่า “และหากพวกเจ้ามีญะนาบะฮฺ ก็จงชำระร่างกายให้สะอาด”

(อัล-บาคอเราะฮ์ : 247)

ในโองการนี้พบว่าอัลลอฮฺ ﷻ ทรงสั่งใช้ให้ทำความสะอาด หมายถึง ให้อาบน้ำเมื่อมีการร่วมประเวณีกับภรรยา (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, 2551) ดังนั้นการชำระร่างกายให้มีร่างกายที่สะอาดอยู่เสมอ เป็นสิ่งที่ควรมีสำหรับผู้นำ และท่าทางการวางตัวเป็นประเด็นสำคัญสำหรับผู้นำเนื่องจากเป็นตัวบ่งชี้อย่างหนึ่งถึงคุณลักษณะทางด้าน

จิตใจ และความคิดอ่าน เช่น ท่าทางเหนียวอาย กระดุกกระดิก ยืนนั่งหลังโก่งคู้ ลักษณะเหล่านี้ อาจจะถูกมองว่าขาดความมั่นใจ ขลาดกลัว กังวล ขี้อาย รู้สึกต่ำต้อยด้วยคำ ไม่มีศักดิ์ศรีได้ทั้งๆ ที่ความจริงอาจจะเป็นเช่นนั้นอาจเป็นแค่บุคลิกการถ่อมตน เจียมตัว แต่สำหรับผู้นำนั้นจะแสดง บุคลิกดังกล่าวข้างต้นนั้นคงไม่เหมาะแต่ควรมีบุคลิกทางกายภาพที่สง่างาม มั่นใจ และมั่นคง ในด้านเครื่องแต่งกายก็เช่นกัน เช่น การสวมใส่เสื้อผ้าที่อาจดูเก่าเกินไปหรือปะชุนหรือยับยู่ยี่ไม่ได้ ผ่านการรีด สำหรับบางคนอาจแค่เพราะการถ่อมตน และสมถะ แต่สำหรับคนที่เป็นระดับผู้นำหรือ ผู้บริหารอาจจะไม่เหมาะที่จะมีกายภาพภายนอกเช่นนั้นเพราะผู้นำเป็นผู้ที่ถูกเพ่งมองหรือถูกจับตา จากคนหลายกลุ่มหลายแบบ หากมีความบกพร่องทางกายภาพดังกล่าวอาจจะไม่เป็นที่น่าเชื่อถือ ไม่น่าศรัทธาจากคนบางกลุ่มที่ชอบประเมินคนจากกายภาพภายนอกได้ เพราะผู้นำเป็นตัวแทนของ คนส่วนมากผู้นำจึงควรมีกายภาพภายนอกที่งดงาม สะอาด สง่าง่าเผย มีศักดิ์ศรี และดูน่าเชื่อถือ ส่วนเรื่องสุขภาพก็เช่นกันผู้นำควรมีร่างกายสมส่วนมีความสุขภาพดี หน้าตาสดชื่น คล่องแคล่วว่องไว มีอวัยวะร่างกายครบสมบูรณ์ไม่พิการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาเรฟ ะฮียามะ (2554) ที่ได้กล่าวว่าผู้บริหารควรออกกำลังกายเพื่อให้มีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงพร้อมทั้งสามารถใช้งาน ได้อย่างปกติ ผู้บริหารจึงควรดูแลสุขภาพให้มีสุขภาพดีห่างไกลโรคร้ายอยู่เสมอไม่ยุ่งเกี่ยวกับยา เสพติดทุกชนิดถึงแม้จะเป็นแค่นูหรี เพราะเป็นสิ่งที่ทำลายสุขภาพสังคม ส่วนใหญ่รังเกียจ และไม่ เป็นที่อนุมัติในอิสลาม สิ่งส่งผลต่อสุขภาพภายนอกที่ผู้บริหารควรปฏิบัติ เช่น วินัย การพักผ่อน ที่พอเหมาะ อาหารการกิน จิตใจ และอารมณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาเรฟ ะฮียามะ (2554) ที่พบว่าผู้บริหารควรมีสุขภาพกายที่ดีด้วยการพักผ่อนที่เพียงพอ ออกกำลังกายสม่ำเสมอ และควรมี ร่างกายสง่างามเผยสมส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fuad Mas' Ud , MIR, (2015) ที่พบว่าสุขภาพ ร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งสำคัญมากและมีอิทธิพลต่อการสร้างผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้ น่าจะเพราะ เหตุผลดังกล่าวข้างต้น องค์กรประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Jismiyah) จึงเป็นองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามด้านหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับผู้บริหารของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่นกัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการ อิสลามสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม สำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ใน 7 องค์ประกอบ สามารถอภิปรายผล มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านหลักศรัทธาที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ใจ (Aqidah Salamah & Ikhlas) ผู้บริหารสมควรปฏิบัติให้เป็นนิสัยความเคยชินต่อการนำหลักศรัทธามาปรับใช้เป็นแนวทางการทำงาน การดำเนินชีวิต การมีเจตคติ ทรรศนะคติ หลักการ จุดมุ่งหมายของการทำงาน และการดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมายเชิง *ฟิกรียะฮ์* (อุดมการณ์) ผู้บริหารสมควรตรวจสอบติดตามผล การประเมินตนเอง เพื่อทำการประมวลความก้าวหน้าหลังจากใช้แนวทางการพัฒนาแล้วเป็นระยะๆ ตามผลการวิจัยของ Mas Muhammad Iqbal al Afghani (2008) ที่ให้แนวคิดว่า หลักการศรัทธาในตัวบุคคล (Iman) ที่เกิดจากความรักอย่างลึกซึ้งต่ออัลลอฮ์สามารถจะนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามได้ ผู้บริหารต้องกำหนดเป็นนโยบายขององค์กรเพื่อประกาศใช้อย่างเคร่งครัดเกี่ยวกับ *หลักอากีดะฮ์* (ศรัทธา) ตามแนวทางอะฮ์ลิสสุนนะฮ์ วะลัยมาอะฮ์ เพื่อให้ผู้บริหารและทุกคนได้ตระหนักถึงความสำคัญของหลักการยึดมั่นศรัทธาที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานสำคัญของชีวิต โดยให้ผู้บริหารประกาศให้เป็นวาระของโรงเรียนเกี่ยวกับหลักการ และการปฏิบัติจริงที่เป็นรูปธรรมจนเป็นวัฒนธรรมขององค์กร มุสลิมจะถูกแบ่งแยกออกไปถึง 73 จำพวกมีเพียงหนึ่งจำพวกเท่านั้นที่จะได้รับการยอมรับจากอัลลอฮ์ นั่นคือกลุ่มคนที่ตามแนวทางของอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วะลัยมาอะฮ์ ได้แก่ กลุ่มที่ตามแนวทางของอัล-กูรออัน และแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัดเท่านั้น ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมวิชาการ และคุณธรรมทางศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqah)

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ยาฮารี กาเซ็ง (2560) ที่พบว่ากิจกรรมวิชาการและคุณธรรมทางศาสนาแบบกลุ่ม (Halaqoh) เป็นกิจกรรมที่ได้สร้างบุคคลดีๆ มากแล้วในประวัติศาสตร์อิสลาม และกิจกรรมการละหมาดตะฮัจญุด อ่านอัล-กูรออันหรือฟังการอรรถาธิบายอัล-กูรออัน การซึมซับคำสอนจากอัล-กูรออัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Ibnu Katsia (1974) ที่พบว่าอัล-กูรออันเป็นคำสอนที่ผู้อ่านสามารถนำไปพัฒนาคุณลักษณะได้ในทุกๆ ด้านชีวิต

2. ด้านความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) ผู้บริหารต้องศึกษาอัล-กูรออัน และอัล-ฮาดิษเกี่ยวกับประโยชน์ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความซัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) ตามผลการวิจัยของ Ahmad Mustafa Al-maragi (1989) พบว่าแนวทางหนึ่งที่บรรดาสาวกของท่านนบีมุฮัมมัด และบรรดาคาน

ดี (Saleh) ในอดีตกาลใช้ในการพัฒนาตนเอง คือ แนวทางการศึกษาอัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษ เพราะเป็นสิ่งที่พวกเขาที่มีความมั่นใจ และไว้วางใจจะนำพาให้ได้รับความสำเร็จทั้งในโลกดุนยา และโลกอาคีเราะฮ์ได้ สำหรับผู้ที่เชื่อมั่นต่ออัลลอฮ์นั้น อัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษ คือ เพื่อนแท้ที่คอยให้คำแนะนำที่สามารถเชื่อถือได้ ผู้นำหรือผู้บริหารเป็นผู้ที่มีสถานะสูงกว่าคนอื่นทั่วไป ผู้นำต้องมีคติประจำใจแนวทางที่พิเศษในการครองตน ครองงาน และครองคน ผู้บริหารควรศึกษาอัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษ ที่มีการอธิบายความหมาย นัยยะของโองการอย่างถ่องแท้ จึงสมควรอย่างยิ่งที่สิ่งแรกที่ผู้บริหารควรซื้อไว้อ่าน และมีไว้ครอบครองเพื่อพร้อมที่จะหาคำตอบได้ ตลอดเวลาสิ่งนั้นคือ หนังสืออธิบายอัล-กุรอาน (Tafsir Al-quran) โดยเฉพาะโองการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคุณลักษณะผู้นำผู้บริหารควรศึกษานัยยะของโองการอย่างลึกซึ้งจนสามารถนำมาเป็นคติประจำใจพัฒนาตนเองได้ เพราะอัล-กุรอาน คือ ความสัจจริง หากต้องการพัฒนาตนเองด้านความสัจจริงและเป็นที่ยอมรับหรือมีความรับผิดชอบ (Siddiq & Amanah) อัล-กุรอาน คือ คู่มือที่ดีที่สุดสำหรับการพัฒนาตน และคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ผู้บริหารสมควรทำการศึกษาศาสนาแบบกลุ่ม (Halqa) เกี่ยวกับการพูดจริงทำจริง และการเป็นที่ไว้วางใจ การยึดถือปฏิบัติตามหลักคำสอนอิสลามที่มาจากอัล-กุรอาน และแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัดอย่างเคร่งครัด ตามผลการวิจัยของ ชาฮารี กาเซ็ง (2560) พบว่าทำการศึกษาศาสนาแบบกลุ่ม (Halqa) เป็นแนวทางที่ท่านนบีมุฮัมมัดได้เคยใช้เพื่อสร้าง และพัฒนาคุณลักษณะแก่บรรดาสาวกของท่านมาแล้วจนได้รับความสำเร็จเป็นอย่างดี การศึกษาศาสนาแบบกลุ่ม (Halqa) มีจุดเด่นหลายอย่าง เช่น สามารถทำได้ง่าย สะดวก สมาชิกสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนให้ข้อคิดกันเรื่องศาสนา และทุกเรื่องโดยยึดถือบนแนวคิดของอิสลามเป็นหลัก ทุกคนมีความเต็มใจ มีความรู้สึกอบอุ่น ใกล้ชิด ให้เกียรติต่อกันเสมือนญาติสนิทเพราะเน้นหนักการเป็นพี่น้องกันในอิสลาม (Aukhuwah Islamiyah) สูงมาก

ประสิทธิ์ เขียวศรี (2548) ได้กล่าวว่าการบรรยายเป็นวิธีการที่สำคัญที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำได้ดี ผู้บริหารต้องฟังการบรรยายศาสนาเกี่ยวกับประโยชน์ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่รักษาความสัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) การบรรยายจะมีประสิทธิภาพประสิทธิผลหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับความสามารถส่วนตัวของผู้บรรยายว่าเนื้อหา และทักษะการบรรยายจะสามารถมีอิทธิพลต่อผู้ฟังที่เข้าร่วมพัฒนาได้มากน้อยแค่ไหน ผู้บริหารต้องทำการระมัดระวังซัจญุด และขอพรต่ออัลลอฮ์ให้ทรงเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะให้มีความสัจจริงและการเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) ตามผลการวิจัยของ Toni Ardi Rafsanjani (2013) พบว่าการระมัดระวังซัจญุดเป็นการลุกขึ้นเพิ่มกำลังใจให้เกิดความเข้มแข็งมีจุดยืนที่ชัดเจน ในการแสดง

ข้อคิดเห็นต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยกระบวนการขอพร อ่อนวอนต่ออัลลอฮ์ ปรับปรุงแก้ไข คุณลักษณะที่อ่อนแอให้เกิดความเข้มแข็งอดทน มีจุดยืน และปรับปรุงคุณลักษณะที่อ่อนแอให้ดีขึ้น เนื่องจากการละหมาดตะฮัจญ์เป็นคำสั่งจากพระองค์อัลลอฮ์ให้ท่านนบีมุฮัมมัดลุกขึ้นในยามดึกดื่นเพื่อปฏิบัติละหมาดตะฮัจญ์ ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ทรงดำรัสไว้ ความว่า “ดังนั้นจงลุกขึ้นละหมาดในยามดึกเป็นภาคสมัครใจสำหรับเจ้า” โองการนี้น่าจะเป็นโองการสำคัญเกี่ยวกับคำสั่งให้พัฒนาคุณลักษณะผู้นำของท่านนบีมุฮัมมัดให้เกิดกำลังใจที่เข้มแข็ง อดทนมากขึ้นและดำเนินการเผยแผ่อิสลามต่อไปอย่างมั่นคงไม่หวั่นไหวต่อสิ่งรบกวนจากผู้ที่ต่อต้านในสมัยนั้น ดังผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามก็เช่นเดียวกันต้องปฏิบัติตามหลักการอิสลามเกี่ยวกับการมีจุดยืนต่อปัญหาโต้แย้งที่เกิดขึ้นด้วยการลุกขึ้นละหมาดตะฮัจญ์เพื่อรักษาจิตใจให้มีความมั่นคงไว้ซึ่งความสัจจริง และมีความรับผิดชอบเป็นที่ไว้วางใจ (Siddiq & Amanah) ในการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และในการใช้ชีวิต

3. ด้านความรู้ มีไหวพริบ และทักษะการบริหาร

(Fathanah) ผู้บริหารต้องพบปะพูดคุยระหว่างผู้บริหารด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด เทคนิควิธีการบริหารงานใหม่ๆ ที่กระตุ้นสติปัญญา และมีประสิทธิภาพประสิทธิผลเพื่อนำแนวคิดไปพูดคุยกระตุ้นสติปัญญาผู้ร่วมงานเกี่ยวกับวิธีการทำงานใหม่ๆ ที่ทำทาบและเป็นไปได้ ตามผลการวิจัยของ อาเรฟ หะยีหามะ (2554) พบว่าผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สมควรมีการพบปะระหว่างผู้บริหารด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด เทคนิคใหม่ๆ เพื่อใช้ในการบริหารสถานศึกษา การแลกเปลี่ยนความคิด เทคนิคใหม่ๆ ระหว่างกัน นับว่าเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม เป็นการนิเทศระหว่างผู้บริหารด้วยกันอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการเปิดใจต่อกัน เป็นการประชุมปรึกษาหารือต่อเทคนิคใหม่ๆ ที่สามารถนำมาแก้ปัญหาได้จริง เหมาะสมกับบริบทเพราะเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มาจากประสบการณ์จริงของผู้บริหารที่มีบริบทของปัญหาที่คล้ายคลึงกัน และใกล้เคียงกัน จึงน่าจะสามารถนำมาใช้บริหารกับโรงเรียนได้เลย ส่งเสริมให้ผู้บริหารเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร การวิเคราะห์แนวโน้ม ทิศทางการพัฒนา ความท้าทายที่จะเกิดกับองค์กรในอนาคตเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการปัญหาและความเสี่ยง ตามผลการวิจัยของ ประสิทธิ์ เขียวศรี (2548) พบว่าการฝึกอบรมเป็นวิธีการพัฒนาความรู้และทักษะที่เป็นที่นิยมแพร่หลาย เนื่องจากการแข่งขันระหว่างโรงเรียนเพื่อแข่งขันให้นักเรียนมาสมัครเรียนที่สถานศึกษาของตน นับวันยังมีความรุนแรงมากขึ้น การพัฒนาที่ยั่งยืนคือตัวแปรต้นของคุณภาพสถานศึกษา เนื่องจากแนวโน้มในอนาคตการแข่งขันที่สำคัญที่สุด คือ การแข่งขันกันที่คุณภาพการศึกษา และบริการหรือสวัสดิการแก่นักเรียน จึง

ไม่สามารถปฏิเสธกับการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ โรงเรียนที่มีจุดเด่นของตนในคุณภาพด้านใดด้านหนึ่ง น่าจะสามารถอยู่ได้ต่อ ส่วนโรงเรียนไหนที่ค้ำคุณภาพหรือไม่มีจุดเด่นของตนอาจจะต้องยุบตัวลงไปในที่สุด เพราะคุณภาพของโรงเรียนหลักๆ ขึ้นอยู่กับคุณภาพของบุคลากรของโรงเรียน ทุกฝ่ายโดยเฉพาะครูผู้สอน ดังนั้นกุญแจสำคัญของคุณภาพ คือ การพัฒนาบุคลากรครูให้มีคุณภาพ การพัฒนาให้มีคุณภาพสามารถทำได้จากสองทาง ได้แก่ (1) การพัฒนาเจตคติของบุคลากร เช่น การทุ่มเทการทำงาน ความรับผิดชอบ และการกระตือรือร้นทางสติปัญญาของบุคลากรเพื่อนำความคิดสร้างสรรค์มาใช้ประโยชน์ได้สูงสุด (2) การพัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากร เช่น ด้วยวิธีการฝึกฝน อบรม จากองค์กรภายนอก ดังนั้นองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านนี้นับว่ามีความสำคัญในระดับต้นๆ ส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามผลการวิจัยของ อาเรฟ หะยีหามะ (2554) พบว่าผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความรู้ด้านการบริหารการศึกษาในระดับมาก ตามแนวทางที่พระองค์อัลลอฮ์ที่ได้ดำรัสไว้ว่า

إِنَّمَا خَشِيَ اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الَّذِينَ عَلَّمُوا ابْنَ اللَّهِ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾

ความว่า "แท้จริง บรรดาผู้ที่มีความรู้จากปวงบ่าวของพระองค์เท่านั้น
ที่ศรัทธายำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์"

(ฟาฎีร: 28)

Ahmad Musthafa al-Maraghi (1994) กล่าวว่า โองการนี้ เป็นการสนับสนุนให้พิจารณาถึงความอัครรรยแห่งการสร้างของอัลลอฮ์ และร่องรอยแห่งเดชานุภาพของพระองค์ ย่อมจะนำไปสู่วิทยาการด้วยความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ และวิทยาการนั้น ย่อมจะนำไปสู่การศรัทธายำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์ ดังนั้นโองการนี้จึงจบลงด้วยคำกล่าวที่ว่า "แท้จริงบรรดาผู้ที่มีความรู้จากปวงบ่าวของพระองค์เท่านั้นที่ศรัทธายำเกรงต่ออัลลอฮ์" ดังนั้น หากต้องการผู้นำที่มีคุณธรรมและมีศรัทธายำเกรงต่ออัลลอฮ์ ผู้นำต้องมีความรู้ที่นำไปสู่ความศรัทธายำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์ได้ ส่วนข้อส่งเสริมให้ผู้บริหารสร้างผลงานวิชาการนำเสนอผ่านทางการประชุมวิชาการหรือสื่อสาธารณะต่างๆ ตามผลการวิจัยของ อาเรฟ หะยีหามะ (2554) พบว่าผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความสามารถทางวิชาการ แต่งหนังสือหรือตำราแค่ในระดับปานกลางเท่านั้น ดังนั้นจึงสมควรอย่างยิ่งที่จะพัฒนา

คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใน
 ด้านนี้ด้วยแนวทางสร้างผลงานวิชาการนำเสนอผ่านทางการประชุมวิชาการหรือสื่อสาธารณะ
 ต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น

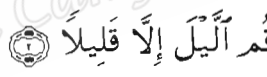
4. ด้านมารยาททางสังคม (Akhlaqul Karimah) ผู้บริหาร
 สมควรทำการพัฒนาจิตโดยการสำนึกผิดขอภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (Istighfar) และตั้งใจแน่วแน่ใน
 การกลับเนื้อกลับตัวปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlaqul Karimah)
 เกี่ยวกับการไม่เมินหน้าเมื่อเดินผ่านผู้คน การควบคุมอารมณ์ ตั้งใจฟังผู้ร่วมงาน สุภาพเหมาะสม
 ในการใช้สายตา มีพฤติกรรมให้เกียรติต่อผู้ร่วมงาน เสมอต้นเสมอปลาย มีมารยาท นุ่มนวลมั่นคง
 เป็นกันเองและถ่อมตน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ฟังความคิดเห็น การวางบุคลิกที่น่ายกย่องนับถือ และ
 มีความสุขุมตามผลการวิจัยของ Lili Khoirunnisa (2016) พบว่าการรำลึกต่ออัลลอฮ์ด้วยพระนาม
 ต่างๆ ใน 99 พระนามสามารถพัฒนาอารมณ์ให้เกิดความสุขเยือกเย็นได้ ตามผลการวิจัยของ
 Ahmad Mustafa Al-maraghi (1989) พบว่าอัลลอฮ์ทรงไม่เอาผิดกับผู้ที่สำนึกผิดขอภัยโทษ
 (Istighfar) ต่ออัลลอฮ์อย่างจริงจัง ผู้บริหารต้องทำการละหมาดตะฮัจญุดพร้อมขอพรต่อพระองค์
 อัลลอฮ์ให้พระองค์ทรงปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับมารยาททางสังคม (Akhlaqul Karimah)
 ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม มารยาทที่ดีจะเกิดขึ้นได้อย่างจริงจัง และ
 ใกล้เคียงความสมบูรณ์แบบได้นั้นต้องด้วยการขัดเกลาจิตใจอย่างจริงจัง การลุกขึ้นละหมาดตะฮัจ
 จูดได้นั้นเริ่มจากการต้องการขัดเกลาตนเองอย่างจริงจังผู้ที่สามารถปลีกวิเวกในยามดึกคืนเพื่อขอ
 ความช่วยเหลือจากอัลลอฮ์ให้ปรับเปลี่ยนมารยาทตนเอง พร้อมสัญญามั่นตั้งใจแน่วแน่ต่ออัลลอฮ์
 นำจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางมารยาทที่เกิดผลสูงมาก ตามผลการวิจัยของ Toni Ardi
 Rafsanjani (2013) พบว่าการละหมาดตะฮัจญุดเพื่อพัฒนากำลังใจที่เข้มแข็งเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ
 ผู้นำตามหลักการอิสลามได้ ผู้บริหารต้องจัดกิจกรรมพบปะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร
 กับผู้ร่วมงานและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับชุมชนสังคมแบบพหุวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการ
 พัฒนาทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมตามผลการวิจัยของ ผัน หอมเกต (2534) พบว่าทักษะการ
 เข้าสังคมที่ดีของผู้บริหารเป็นคุณลักษณะผู้นำอันพึงประสงค์ ทุกอย่างที่ทำซ้ำกันบ่อยๆ หลายครั้ง
 จะทำให้เกิดประสบการณ์ ทักษะ และความรู้ ความชำนาญ ดังนั้นการจัดกิจกรรมพบปะสร้าง
 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ร่วมงานและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับชุมชนก็เช่นกัน หาก
 มีประสบการณ์การเข้าสังคมบ่อยๆ ก็ย่อมสามารถพัฒนามารยาท และทักษะทางสังคม เช่น การ

กล่าวสละมือ จับมือ และทักทายให้เกิดเป็นนิสัย และเกิดการเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ ได้เรียนรู้ความรู้สึกนึกคิดผู้อื่น ทำให้ส่งผลให้เกิดความชำนาญด้านมารยาททางสังคมโดยเฉพาะมารยาททางสังคมแบบพหุวัฒนธรรม เนื่องจากผู้บริหารมุสลิมก็ต้องเข้าสังคมกับผู้คนต่างศาสนิกอยู่บ่อยครั้ง ดังนั้นจำเป็นต้องมีทักษะมารยาททั่วไปแบบร่วมสมัย เช่น การกล่าวทักทาย และกล่าวสวัสดิ์ เมื่อมีการพบปะเป็นการพัฒนาทักษะด้านมารยาททางสังคมให้ดีขึ้น ผู้บริหารต้องละหมาดร่วมกันแบบกลุ่ม (Jama ah) อย่างสม่ำเสมอกับผู้ร่วมงานเพื่อให้เกิดความตระหนักของการทำงานเป็นทีม และความเท่าเทียมกันอันจะนำไปสู่การให้เกียรติต่อกันและกัน การถ่อมตน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการถือศีลอดแบบสมัครใจ (Sunah) เพื่อให้เกิดความสำรวมทางกาย วาจา ใจ และเกิดความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่นตามผลการวิจัยของ Ash Shiddieqy (1987) การถือศีลอด หมายถึง การหักห้ามอารมณ์จากสิ่งชั่วร้ายของอารมณ์และหักห้ามตัวเองจากความเคยชินที่เป็นความสุขทางกาย และสร้างความบริสุทธิ์ทางจิตใจที่ส่งผลต่อความสงบทางจิตใจ จากนิยามข้างต้นการถือศีลอดเป็นสิ่งหักห้ามจากอารมณ์ใฝ่ต่ำทั้งหมด ตามผลการวิจัยของ อาเรฟ หะยีหามะ (2554) พบว่าการถือศีลอดแบบสมัครใจ (Sunnah) ในวันจันทร์ และวันพฤหัสบดี เป็นแนวทางหนึ่งสำหรับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ดังนั้นการถือศีลอดจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนามารยาททางสังคมให้เกิดความสำรวมแก่ผู้บริหารได้

5. ด้านการเผยแผ่ และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ผู้บริหารสมควรศึกษาอัล-กุรอาน และอัล-ฮาดิษที่เกี่ยวกับประโยชน์ผลบุญและบทลงโทษของผู้ไม่ทำการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) เพื่อยกระดับความศรัทธายำเกรงต่ออัลลอฮ์ (Taqwa) พร้อมทั้งปณิธานที่แน่วแน่ที่จะปรับปรุงตนในด้านนี้ ตามผลการวิจัยของ Siti Zulaikhah (2005) พบว่าการเผยแผ่อิสลาม (Tabligh) หมายถึง การเผยแผ่คำสอนอิสลามทั้งหมดของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นคำสั่งจากอัลลอฮ์ไปสู่มนุษย์และญิน โดยผ่านทาง คำพูด การปฏิบัติ และการยอมรับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ การเผยแผ่อิสลามจึงเป็นคำสั่งใช้ภาคบังคับสำหรับมุสลิมทุกคนเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเมื่อใดก็ตามที่เห็นสิ่งไม่ถูกต้องหรือความชั่ว ดังนั้นจำเป็นต้องสื่อสารคำสอนอิสลามเพื่อหักห้ามความชั่วนั้น ผู้บริหารต้องพูดคุยสื่อสารสอดแทรกคำสอนอิสลามในการแก้ปัญหาส่วนตัว และการทำงานตามผลการวิจัยของ (Siti Ruchanah, 2010: Abstract) ด้านการชี้แนะทางสติปัญญาของผู้บริหาร โรงเรียนด้วยคำสอนอิสลามมีบทบาทต่อผู้ร่วมงานในระดับสูงตามผลการวิจัยของ Abdullah Afandi (2005) ได้กล่าวว่า จุดเด่นของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอน

ศาสนาอิสลาม คือ การเป็นผู้รู้คำสอนอิสลาม เป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในการบรรยาย เผยแผ่คำสอนอิสลาม ตามผลการวิจัยของ แบส และอโวลิโอ (Bass & Avolio, 1994 : 2) พบว่าถึงเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นผู้นำที่ให้ผู้ตามอยู่เหนือกว่าความสนใจในตนเองผ่านทางมื่ออิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การเปลี่ยนแปลงมีแนวโน้มที่จะช่วยกระตุ้นความหมายของงานในชีวิตของผู้ตามให้สูงขึ้น อาจจะมีชี้นำหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาความต้องการทางศีลธรรมให้สูงขึ้นด้วย ดังนั้นการชี้นำทางคุณธรรมเป็นประจำและบ่อยครั้งน่าจะสามารพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารด้านการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ได้ ผู้บริหารควรทำการศึกษาอิสลามแบบกลุ่ม (Halaqah) เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความเป็นห่วง รัง เมตตาดต่อผู้ที่ไม่ปฏิบัติภักดีต่อพระองค์อัลลอฮ์ ศึกษาวิธีการชักชวนผู้ร่วมงานแบบมีวิทย์ปัญญา (Hikmah) ศึกษาวิธีการ และแนวทางการทำงานที่ยึดถือตามคำสอน และยึดถือบทบัญญัติอิสลาม ตามผลการวิจัยของ ยาฮารี กาเซ็ง (2560) พบว่าการศึกษาอิสลามแบบกลุ่ม (Halaqah) เป็นวิธีการที่บรรดาสาวกของท่านนบีมุฮัมมัดได้เคยถือปฏิบัติเพื่อพัฒนาบรรดาผู้ศรัทธาจนได้รับความสำเร็จมาแล้วในอดีตกาล ส่งเสริมให้ผู้บริหารทำการละหมาดตะฮัจญุดพร้อมขอพรต่อพระองค์อัลลอฮ์ให้ทรงประทานกำลังใจให้เข้มแข็งปรับปรุงคุณลักษณะผู้นำเกี่ยวกับการเผยแผ่และสื่อสารคำสอนอิสลาม (Tabligh) ตามแนวทางที่พระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงดำรัสไว้ว่า

 قُمْ آيِلًا وَلَا قَلِيلًا

ความว่า “จงลุกขึ้นในตอนกลางคืน (ลุกขึ้นและจงละหมาด) นอกจากเพียงเล็กน้อย “

(อัล-มุชซัหมิต : 2)

โองการนี้เป็นคำสั่งใช้ให้ท่านนบีมุฮัมมัดและมุสลิมประชาชาติของท่านลุกขึ้นในยามดึกเพื่อละหมาดตะฮัจญุดเพื่อพัฒนาสร้างคามเข้มแข็งด้านจุดยืนที่มั่นคงในการเผยแผ่คำสอนอิสลาม ผู้บริหารต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามคำสอนของคุณธรรม จริยธรรมอิสลามทั่วไปอย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อเผยแผ่คำสอนอิสลามให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตาม ตามผลการวิจัยของ วัฒนชัย เนสะและ (2555) พบว่าผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (Auswatul-Hasanah) ตามหลักคุณธรรม จริยธรรมอิสลามทั่วไปอย่างเคร่งครัด

เป็นที่เคารพนับถือของผู้ร่วมงาน เป็นการสื่อสารคำสอนอิสลามผ่านแบบอย่างที่ดีให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตามได้ ผู้บริหารควรพบปะสังสรรค์พูดคุยกับผู้คนในสังคมเพื่อฝึกฝนทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล

6. ด้านการประชุมปรึกษาหารือ (Syura) ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการฝึกอบรมสำหรับผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้หลักการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) เกี่ยวกับความสำคัญ หลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุมปรึกษาหารือตามหลักการอิสลามตามผลการวิจัยของ Taufan, A. B. & Budiharto, S. (2008) พบว่าแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม ได้แก่ การยึดถือปฏิบัติตามตัวบทท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และการสร้างความเคยชินในการปฏิบัติตามคุณลักษณะผู้นำแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ โดยเฉพาะการตามแบบอย่างการประชุมปรึกษาหารือแบบอิสลาม (Syura) ซึ่งเป็นแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ยึดถือปฏิบัติเกี่ยวกับหลักการ กระบวนการ และวิธีการประชุม (Syura) แบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ให้เป็นประจําสม่ำเสมอจะสามารถพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในด้านนี้ให้ดีขึ้นได้ ตามผลการวิจัยของ Ahmad Ibrahim Abu sin (2008: 242) พบว่าแท้จริงผู้นำจำเป็นต้องทำการประชุมต่อผู้ร่วมงาน เพราะว่าคุณคิดความฉลาดของมนุษย์นั้นย่อมเป็นไปไม่ได้ที่จะมีความสามารถในทุกๆ สิ่งทุกๆ อย่างและธรรมชาติของคนส่วนใหญ่ย่อมเป็นที่น่าเชื่อถือมากกว่าความคิดของคนเพียงลำพังคนเดียว ผู้บริหารสมควรรับฟังให้ความสำคัญต่อเนื้อหาข้อคิดเห็นของผู้ร่วมงานมากกว่าการมองที่คุณลักษณะส่วนตัวของผู้ร่วมงานที่ให้ข้อคิดเห็น แนวทางนี้เป็นการเปิดใจกว้างของผู้บริหารในการรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมงานถึงแม้จากบุคคลที่ผู้บริหารอาจจะไม่ศรัทธาในตัวเขาสักเท่าไร แต่จงมองว่าเขานำเสนอข้อคิดเห็นอะไรมีประโยชน์อย่างไร น่าจะนำมาปรับใช้ได้ไหม ดังนั้นผู้บริหารต้องพัฒนาคุณลักษณะผู้นำด้านนี้ด้วยการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่ไม่ขัดต่อหลักการอิสลามที่อาจจะมีประโยชน์โดยเฉพาะจากทุกคนที่อุทิศกำลังทุนเสนอข้อคิดเห็น

7. ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Sihhatul Jismiyah) ผู้บริหารต้องศึกษาซึมซับสู่การปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคที่ดี การห่างไกลสิ่งเสพติดอันตราย สุขลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรงโดยการออกกำลังกาย และสร้างการตระหนักเพื่อปฏิบัติตัวให้ห่างไกลโรคร้ายต่างๆ เพื่อสู่ประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด ตามผลการวิจัยของ Fuad Mas ud (2015) พบว่าสุขภาพร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งสำคัญมากและมีอิทธิพลต่อการสร้างและพัฒนาผู้นำที่มี

ประสิทธิภาพได้ ตามผลการวิจัยของ อาเรฟ หะยีหามะ (2554) พบว่าการรักษาความสะอาดของร่างกาย และเครื่องแต่งกายเป็นการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ เพราะจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือต่อผู้ได้พบเห็นต้องปฏิบัติให้เป็นนิสัยแบบสม่ำเสมอเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ด้านการดูแลสุขภาพกายภาพภายนอก และสุขภาพให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์อยู่เสมอ ซึ่งผู้บริหารต้องมีวินัยในตนเองที่สมควรในการควบคุมตัวเองเรื่อง รักษาความสะอาดของร่างกาย ออกกำลังกาย ทานอาหารพอเหมาะ และตรงเวลา ส่งเสริมให้โรงเรียนมีนโยบายให้สวัสดิการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับตรวจสุขภาพประจำปีแบบละเอียดที่มีคุณภาพสำหรับผู้บริหารและบุคลากร แนวทางนี้ต้นสังกัด ได้แก่ สำนักงานการศึกษาเอกชน (สช) ควรให้การสนับสนุนผลักดันให้เกิดสวัสดิการด้านสุขภาพ เช่น สวัสดิการตรวจสุขภาพประจำปีอย่างมีคุณภาพแก่ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนน่าจะ สามารถพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านกายภาพ และสุขภาพ (Jasadiyah & Sihhatul Jismiyah) ให้พัฒนาดียิ่งขึ้นไปได้

5.5 ข้อเสนอแนะ

5.5.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตาม

หลักการอิสลามของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) จากผลการวิจัยพบว่า เมื่อพิจารณาตัวแปรผู้บริหารแสดงถึงการให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับระดับความยากง่ายของงานที่ผู้ร่วมงานรับผิดชอบ เป็นข้อที่มีระดับปฏิบัติน้อยสุด ($\bar{x} = 3.71$, S.D. = 0.923) ดังนั้นผู้บริหารสมควรพัฒนาคุณลักษณะข้อนี้ให้สูงขึ้น

2) จากผลการวิจัยองค์ประกอบ และแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามครั้งนี้ สมควรนำไปเป็นเกณฑ์เพื่อตรวจสอบคุณลักษณะส่วนบุคคล และเป็นแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของความเป็นป่าว และผู้นำที่ดีตามหลักการอิสลามสำหรับมุสลิมทุกคนทั้งที่เป็นผู้นำ และไม่ใช่นำได้

3) จากผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบไม่ถึงเกณฑ์ .60 มีจำนวนมาก ตัวแปรทุกตัวดังกล่าวมีความสำคัญ ควรนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามได้

4) จากผลการวิจัยพบว่าแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามได้ผ่านการตรวจสอบ และยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญว่าเหมาะสม และนำไปใช้ได้จริง ดังนั้นผู้บริหารจึงสมควรนำแนวทางเหล่านั้นไปพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามได้

5) แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามจากผลการวิจัยนี้ไม่เจาะจงเฉพาะด้านการศึกษาเท่านั้น บางส่วนของแนวทางการพัฒนาสามารถนำไปปรับใช้กับผู้น้ององค์กรอื่นจากด้านการศึกษาได้

5.5.2 ข้อเสนอแนะในการจัดทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการวิจัยต่อขอออกเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

2) ควรทำการวิจัยเชิงทดลองรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

3) ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามทั้งในภาคส่วน สังคม การเมือง และเศรษฐกิจให้มากขึ้น

4) ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามให้มากขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลเชิงวิชาการ และเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม

5) ควรนำข้อมูลคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลาม 7 องค์ประกอบจากผลการวิจัยนี้ไปทำการวิจัยต่อขอออกเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักการอิสลามในอนาคต

บรรณานุกรม

หนังสือแปล

Abu Sin, 2553. การบริหารจัดการในอิสลาม. สงขลา : บริษัทไอคิว มีเดีย.แปล

จาก التدبير في الإسلام โดยอาเร๊ะ เจ๊ะโค

วิทยานิพนธ์ และงานวิจัย

ประสิทธิ์ เขียวศรี. (2544). การนำเสนอแบบจำลองการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร
โรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา บริหารการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพโรจน์ พรหมมีเนตร (2552). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลัก
พุทธธรรม. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วัฒน์ชัย เนสะและ (2555) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีของบุคคาลอร์โรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต. สาขาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

สุจิตรา ยีหวังเจริญ (2554) สมรรถนะผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.
สาขาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

อาเรฟ หะยีหามะ. 2554. คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการบริหาร
และการจัดการการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

เอกสารจากต่างประเทศ

Abu'Isa Muhamad bin Isa bin Saurah, 1995. Al-Shama'llul muhamadiyah. CV. Diponigoro.

Ahmad Mustafa Al-maragi, 1989. Tafsir Al-maragi. CV. Toha Putra Semarang.

Ahmad Warson Munawwir, 2000, Kamus Al-Munawwir Arab Indon , Surabaya:
Pustaka Progresif.

Alawiyah, E.M. Sukarti., Rahmahana, R.S.(2012) Pelatihan Kepemimpinan Kenabian
Untuk Meningkatkan Komitmen Mengajar Guru Di SDIT "H".
Naskah Publikasi Tesis. Yogyakarta : Program Magister Psikologi
Profesi Universitas Islam Indonesia.

Arifiyanto, D. dan Budiharto, S. (2008). Hubungan antara Kepemimpinan
Profetik dengan Kepuasan Kerja. Naskah Publikasi Skripsi. Yogyakarta :
Fakultas Psikologi dan Ilmu Sosial Budaya Universitas Islam Indonesia.

Arsip Blog, (2013) Model kepemimpinan Nabi Muhamad SAW Dalam Pendidikan.

Bass & Avolio. (1994) Introduction in B. Bass and Bruce Avolio (Eds).
Improving organizational Effectiveness through transformational
leadership. Thousands Oaks, CA: Sag Publications.

Budiharto, S dan Himam, F. (2006) Konstruksi Teoritis dan Pengukuran Persepsi terhadap Kepemimpinan Profetik. Jurnal Psikologi Universitas Gadjah Mada.

Fatimah Abdullah, (2014) Islamic Ethics and character building. IIUM. Press Islamic International University Malaysia.

Fauzan A.N. dan Budiharto Fauzan, A.N. dan Budiharto, S. (2009) Hubungan antara Persepsi terhadap Kepemimpinan Profetik Atasan dan Komitmen karyawan. Naskah Publikasi Skripsi. Yogyakarta : Fakultas Psikologi dan Ilmu Sosial Budaya Universitas Islam Indonesia.

Fuad Mas' Ud , MIR, (2015) Konsep Manajemen Bisnis Islam (Studi Prinsip-Prinsip Manajemen Bisnis dalam Al-Quran). Thesis of Doctor Philosophy, UIN. Sunan Kalijaga University Yogyakarta.

Indonesia, R. (2011). The Holy Al-Quran, Jakarta: Indonesia Republic Press.

Khaliq Ahmad, et, all. (2012) Issues in Islamic Management Theories and Practices. IIUM. Press International Islamic University Malaysia.

Khoirunnisa, L. (2016). The Relationship between Reading Habits of Asmaul Husna with Emotional Intelligence of 4 Student Grade Madrasah Aliyah Nurul Ummah Yogyakarta. Bachelor Degree Thesis. Islam Negeri Sunan Kalijaga University.

- Kumolohadi, R dan Budiharto, S. (2013). Psikoedukasi Anti Korupsi dan Konseling Keluarga Berbasis Nilai Kenabian Pada Pejabat Struktural Pemerintah Daerah. Laporan Kemajuan Penelitian Unggulan Universitas Islam Indonesia Tahun Kedua. Yogyakarta : Direktorat Penelitian dan Pengabdian Masyarakat Universitas Islam Indonesia.
- Kuswanto Y.A. dan Budiharto, S 2009 Hubungan antara persepsi Terhadap Kepemimpinan Profetik Dekan dengan Organizational Citizenship Behavior Pegawai. Naskah Publikasi Skripsi. Yogyakarta : Fakultas Psikologi dan Ilmu Sosial Budaya Universitas IslamIndonesia.
- Mas Muhammad Iqbal al Afghani. 2013. Telaah Pemmikiran Muhammad Iqbal Tentang Konsep Pendidikan Islam Dalam Menciptakan Insan kamil. Program Parcasarjana Institut Agama Islam Nengeri Sunan Ampel Surabaya.
- Muhammad Syafii Antonio, M.Ec. The Super Leader Super Manager, (2009) Tazkia Publishing & Pro LM Center. Jakarta.
- Ibrahim Anis, *et al.* 1972 Al-Mu'jam al Wasith, Beirut: Dar-Fikr.
- Setiadi, A. dan Budiharto, S. (2008). Hubungan antara Kepemimpinan Profetik dengan Motivasi Kerja. Prosiding Buku 10. Seminar Nasional IV Universitas Teknologi Yogyakarta.
- Siti Zulaikhah, (2005) Prototipe Kepemimpinan Nabi Muhamad SAW. Dalam Pendidikan (Sebuah Telaah atas Sifat Wajib Rasul) Institut Agama Islam Negeri Walisogo Semarang diMIN Malang).
- Tim Penyusun Kamus Pusat Bahasa, 2008. Kamus Bahasa idonesia, Jakarta : Pusat Bahasa.

Toni Ardi Rafsanjani, (2013) Pengaruh Shalat Tahajud Terhadap Akhlak Mahasantri
Pondok Haj-jah Nuriyah Sabran Angkatan 2011 and 2012, Yogyakarta
Universitas Muhammadiyah

*Prince of Songkla University
Pattani Campus*

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล นายวัฒนชัย เนสะและ
รหัสประจำตัวนักศึกษา 5620430009

วุฒิการศึกษา	ชื่อสถาบันปีที่สำเร็จการศึกษา	ปีที่สำเร็จ
ศน.บ (การสอนอิสลามศึกษา)	COKROAMINOTO (INDONESIA)	2540
ป. บัณฑิต (การบริหารการศึกษา)	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา	2552
ศษ.ม. (การบริหารและการจัดการศึกษาอิสลาม)	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี	2555

ทุนการศึกษา

ทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ทุนคุรุทายาท จากมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

ผู้อำนวยการ โรงเรียนอนุบาลอิสลามสงขลา จังหวัดสงขลา

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

วัฒนชัย เนสะและ และ อะห์มัด ยี่สุนทรง. (2561) การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาแบบ
ท่านนบีมุฮัมหมัด ~~สำหรับ~~ สำหรับผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (รอตีพิมพ์)

วัฒนชัย เนสะและ และ อะห์มัด ยี่สุนทรง. (2561) การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสาร อัล-นूर บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, ปีที่ 14 ฉบับที่ 27 (รอดิพิมพ์)

วัฒนชัย เนสะและ และ อะห์มัด ยี่สุนทรง. (2561). คุณลักษณะผู้นำตามหลักการอิสลามสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. Proceeding การประชุมเทรกีวิชาการระดับชาติ ประจำปี 2561 วันที่ 29 กันยายน 2561 ณ มหาวิทยาลัยเทรกี.

Prince of Songkla University
Pattani Campus